

Cardinalis
 nomen & in altero spem salutis amittimus. Post hec conuiuatus Mahumeres, cum forte plus solito adhibuisset, vt sanguinē mero adderet, principes optimatesq; ciuitatis captos crudelis & sanguinari⁹ carnifex fœde miseretq; iugulari iussit. Rireluas qui apud imperatorem plurimum poterat, cæso ante oculos maiori filio, altero ad illicitos vsus referuato, securi percussus est: duo eius alij filij occiderant in bello. Isidorus cardinalis in eo tumultu caprus, cum veste murata non fuisset cognitus trecentis asperis sese redemit, id est genus pecuniæ admodum leuis. Multi & Veneti, & Genuenses, & Latinorum, alij gladio cæsi sunt, quidam multo redempti auro. Insignis hic annus fuit expugnatione Constantinopolitana, tam Christiano populo fœdus ac lugubris, q̃ Turcarum genti faustus latusq; qui ab ortu saluatoris Christi secundus & quinquagesim⁹ supra milenum quadringentesimus cucurrit. Perenses verus colonia Genuensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantium clade, priusq; rogarentur, Mahumeti deditiōem fecere. Muri vr̃bis diruti, multorum bona contra fœdus direpta, fœminæ pueriq; ludibrio habiti.

*An. ab
 ortu do
 mini
 1452.
 Cōstan
 tinop. à
 Turcis
 capta.*

De Mahumete in Hungariam ad Salsq; flumen exercitum ducente, & ab Alba vulnere sub papillam accepto turpiter refugiente.

Caput VIII.

CAlibassæ, qui ad eū diem non sine Mahumetis displicentia vixerat, tanq̃ Constantino im-

peratori Turcarū consilia prodidisset, p̃ miseros cruciatus vita erepta, ingētes quas cumulauerat opes, exitio ei fuisse tradunt, & q̃ Amuratē dimisso imperio ex priuata vita reuocauit ad regnū. Auctus eius pecunia Mahumetes, tanto rerū successu tumens, in Hungaros expeditionē parare cœpit, qua per triennium circiter instructa, accersitis ex om̃i regno proceribus, penerratis Thraciæ montibus, cū maximis atq; infestissimis copijs ad Saum vsq; flumē peruenit: centū quinquaginta millia hoīm in eius exercitu fuisse tradunt. Pleriq; tertiā partem huic numero subtraxere. Calixtus tertius, qui per idē tempus Romanā cathedrā sortitus erat, Ioannē cardinālē sancti angeli, cuius supra meminimus præstati virtute virū, qui Germanos in arma contineret, Turcarūq; compesceret imperum, ad eas partes legatū misit. Is promissa peccatorū indulgentia, cunctis qui contra Turcas militare vellent, adiuvante Ioanne Capistrano, qui per idem tempus Hungaris euangelizabat, cruce signatorū haud paruum congregauit exercitum, non diuitū ac nobiliū, sed inopis atq; incompoti vulgi. Surdæ opulentum aures euangelio, nec diuinus sermo principibus auditus. Contenti præsentium rerum statu potentes, futurū Christi regnum non nisi morientes inquirunt: credula paupertas facile prædicatoribus obedit. Supra quadraginta millia, signum crucis accipere. Testa magis fide, quā ferro acies. Huniades quoq; non paruas copias in armis habuit. Appropinquabat spe plenus & incredibili superbia tumens Mahumetes, nec iam sibi vel montes, vel flumina obstare putabat, gloriari inter suos Hungariam iam p̃ene victam asse-

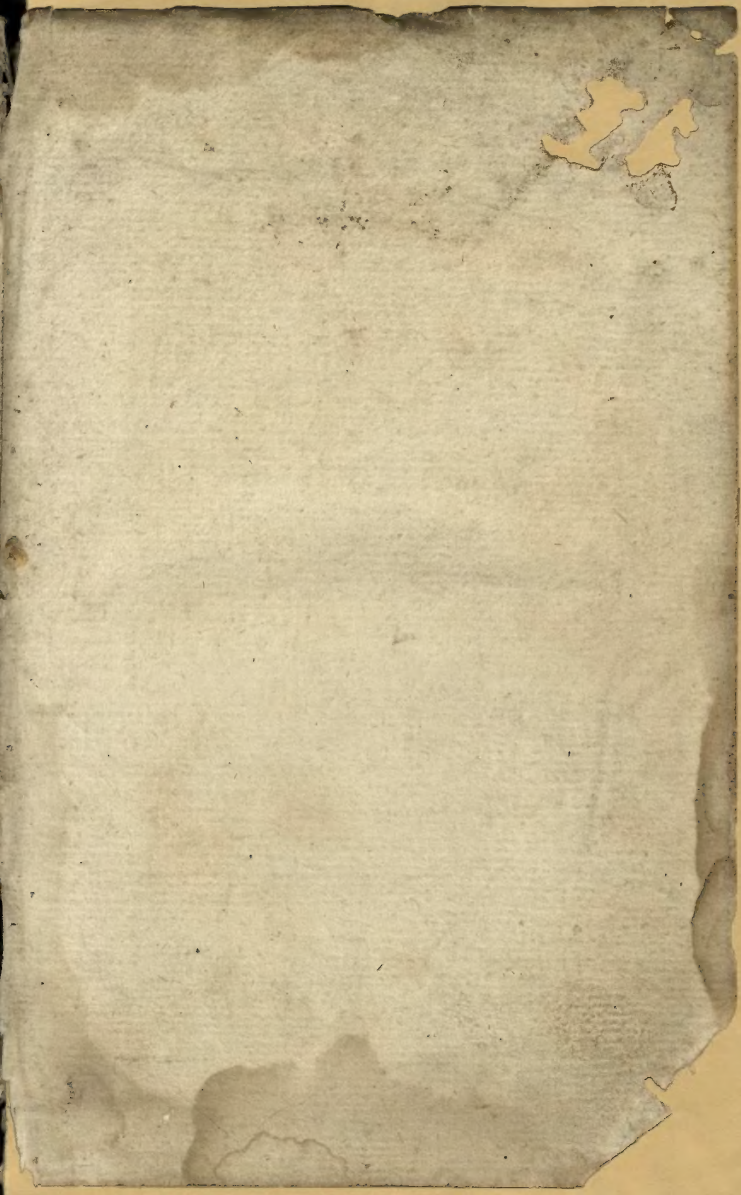
*Exarctis
 45 milia*

DESCRIPCIO

EVROPE

243

1349

K. E. pozn. vyd. xxviii, 95

Hienboudt II, 1078

2667-1920.

INDEX OPERIS.

A Camas promontorium	261
Adraſtię genus hominum erat anguigenę dicti quod cognatione cum ſerpētibz habere dixe- runt.	174
Aegeę oppidum.	258
Ager lecti.	188
Alabanda vrbs.	232
Albania regio.	342. 40
Albani homines paſtorales ⁊ inertes.	40
Albanorum ſex ⁊ viginti linguę.	41
Albanorum origo.	42
Albertus rex Bohemię, cuiuſq; ſtatura	295
Alexandria vrbs.	187
Alexander pontem ex vtribuſ fecit atq; hoſtem inſequu- tus eſt.	31
Alopecia inſula, glacie ⁊ frigore oppreſſa	59
Amaliuſ fluviuſ vnde oriatur.	395
Amaliſonum varia geſta ⁊ mores.	44. 38
Amynthas a ſcœmina illuſuſ	150
Andera, varięq; vrbeſ illi adiacenteſ.	193
Anglia inſula, olim Britannia dicta.	413
Animalia oſ plutoniũ inſtrantia ſtatim moriuntur.	226
Antiochia vrbs.	233
Antropophagi qui humaniſ veſcuntur carnibuſ vbi habi- tent.	16. 23
Aquila Marſorum vrbs.	484
Arca Noe poſt diluvium primum in montibuſ Armenię re- ſedit.	99
Argentuſ cuiuſq; ſituſ	114
Aria ⁊ Hircania regioneſ in quibuſ viteſ reperiũtur mirę magnitudinibz.	33
Arimphę populi, ⁊ nonnulla miranda quę apud illoſ re- periuntur.	25
Armenia maior: cuiuſq; monteſ ⁊ regioneſ.	96
Armeni quo tempore Chriſtiani facti ſint	113
Armeniorum opulentiã atq; veſtituſ	102
Armeniani varij regeſ inuaſerunt.	103
Armenię minoris ſituſ.	119
Armenia pulcherrimoſ habet fluviuſ.	100
Aſię minoris quanta longitudo ⁊ latitudo.	114
Aſia in ſex precipuaſ dividitur parteſ, ⁊ quę ſint illę par- teſ.	14. 15

Pro eadē ſubſtatore in loco hīd.
poſitum ſunt Minora diſſertationeſ

INDEX OPERIS.

Asie, Aphrice, Europe limites et termini qui sint.	n. f2
Asyla apud Romanos tot sunt quot Cardinalium do- mus.	215
Astypalea insula	229
Acarnania.	339
Atabyris mons altissimus et Ioui sacer.	243
Attilas vino plenus suffocatus est	69
Austria regio, et res nonnullę in ea gestę.	354

B Adensis Marchionatus res gestę.	412
Baioaria regio, et vnde gēs ea originē habeat.	408
Baioarie rex Lodovicus cōtra patrem bella sus- cepit	410
Barbarus quis proprie dicatur.	235
Barbarus quis intelligatur ab apostolo Paulo et Roma- nis.	235
Bargylia ciuitas.	229
Belluin apud Cypzum insulam factum.	263
Bellum ab Huniade Turcis illatum.	321
Bithymia regio, deq; varijs eius vrbibus.	152
Boetia regio, eiusq; descriptio.	336
Bohemia regio.	390
Bononienses populi.	444
Braxiani populi senio aut morbo confecti canibus vini ap- ponebantur.	29
Brunsvica oppidum Saronię.	383
Bulco Opiliensis delicijs ac voluptatibus vsque adeo de- ditus erat vt neq; superos esse putaret neq; inferos.	363

C Abyra ciuitas.	234
Campus Halysius	188
Caria vrbis.	227
Carie vrbis varijs casus fuerunt.	227
Cares postea Leleges dicti	234
Carica isignia quid sint.	234
Carni populi.	346
Carinthia regio eiusq; mos in nouo principe creādo.	347
Calymna ciuitas.	238
Cappadocia regio, et in quot diuidatur partes.	118
Castabala vrbis in qua Diane templum extitit quod mu- lieres sacre ingressurę super prunas nudis incedebant pedibus.	123

INDEX OPERIS,

Cathagonia regio: deq; pyramo fluuiio	122
Caunus ciuitas.	237
Caue a thorace quid sit.	223
Charonium antrum horribile.	225
Clazomene vrbs Ionię.	221
Cerasa vnde sint appellata.	131
Cerue pariturs in Diane insulam tranant.	218
Cherronesus in quot partes diuidatur	116
Cherronesus Dorica z Bithynica bases sunt Asię	236
Chius insula.	220
Cilicia duplex Trachea z campestris.	249
Cilicia quas sub se habeat ciuitates.	250
Cyprus insula.	259
Cyprus quas sub se insulas z ciuitates cõtineat.	260
Cyprii virgines suas quas nuptui tradere volebant pamiũ prostituebant.	262
Colchis ciuitas in quanta olim gloria fuerit.	54.55
Colophon ciuitas.	217
Colophonem addidit quid sit	217
Colophon quantum distet ab Epheso.	218
Constantinopolis vrbs altera Roma dicta .	306
Constantinopolim Dahumetes oppugnauit z cepit.	327.328
Constantinopolis quoro a natiuitate Christi anno destru- cta sit.	330
Clodoueus Francorum regum primus Christianus.	401
Corycum antrum in quo crocus optimus nascebat.	253
Croatia.	344
Cosdras nonaginta millia Christianorum interfecit, z par- tem crucis dominicę secum asportauit.	83
Cos insula fertilis z vino abundans.	128
Cos hodie longoum dicitur	229
Cuma vrbs maxima.	196
Cumani homines hebetes sunt habiti.	197

D acia regio.	387
Dalmacia	344
Dardania.	177
Deiotarus generum z filiam iugulauit.	
Dioscurias ciuitas z quot gentes apud eam conuenire di- cantur.	56
Dordracũ ciuitas hollandię ditissima.	394
Duorum fratrum pulchra de morte contentio.	134

INDEX OPERIS,

E Leusa insula.	155
Ephesus vrbs.	213
Ephesi Beatus Ioannes multa signa edidit & mortuus est.	216
Epicurcorum deus voluptas fuit.	230
Epirus regio xiiij. gentes continet.	340
Epirotarum vrbes septuaginta a paulo Aemilio funditus sunt deletę.	340
Epistola Soldani ad Lodouicum.	271
Essedones ossa capitum suorum parentum auro cincta in poculorum vsu habent.	23
Eugenius pontifex summus	464
Exemplum de honorandis parentibus.	126

F Amagusta vrbs.	263
Fauentia.	484
Fœminę in Bohemia & Hungaria tenuerunt imperium.	48
Ferri & eris fabricam Telchines primum inuenerūt.	239
Ferrarienses populi, disputatioq; apud eos inter gręcos & latinos facta.	443
Florentini, varięq; apud eos res geste	448
Fortunate insule vnde nomen habeant.	202
Francia nobilis prouincia.	399
Francozum origo & primi reges.	400
Franconia regio.	404
Franciscus Britonum dux fratrem in carcere necat.	421
Fratrum Teutonicorum ritus.	374
Fratrum Teutonicorum religio diuisa.	276
Fredericus Marchio Brandenburgensis regnum Polonię recusauit.	364
Fredericus comes nimio concubine accensus amore propriam interemit vxorem.	431
Fredericus Barbarossa imperator dum lauat in amne absorbetur.	120

G Adilonetica regio.	129
Galatia.	145
Galatharum gentes tres fuerunt.	145
Sandaуenes supra viginti millia ciuium amittentes Philippo duci Burgundię se submiserunt.	422
Genуenses populi, deq; crebris eorum in principatu Reip.	

INDEX OPERIS.

mutationibus.	428
Genueſes ciues et altiffimis fenestris in forum precipita ti sunt.	264
Sens Atocorum	17
Serre oppidum	219
Snidus promontoriũ et ciuitas, et qui in ea claruerint.	237

H Alonnesus insula.	219
Harmena ciuitas ignobilis, vnde adagium factũ est: cui nullũ erat negotium Harmenam muni- uit.	142
Haſſia regio	398
Hellas olim Græcia et Attica dicta.	336
Heniochi populi.	62
Heneti populi	140
Herachia.	140
Herostatus fame gratia Miane templum incendit.	214
Hircani populi viros permutabant vbi duos aut tres ex eis concepiſſent liberos.	33
Hispania in quinqs regna diuiſa est.	425
Hollandia insula.	392
Hungaria regio ab alijs Pannonia dicta.	291
Hungarie corona ſacra a regina clam ſubtrahitur.	295
Hungari bellũ aduerſus Turcas duce Ioanne geſſerũt.	312
Hungari genus Scytharum.	70
Hunni populi ex mulieribus et demonum ſemine nati	68
Humana gloria fluxa et fragilis.	171
Hierapolis vrbs.	226

I acobus Cyprus Soldano foedum preſtitit iuramen- tum.	267
Iacobus a Soldano veſte purpurea induitur.	271
Iaſſus vrbs.	230
Iberia regio.	49
Iberi quando Chriſti fidem ſuſceperint, deſ eorum veſti- tu et victu.	51
Iberiam Georgiani Chriſticolę incolunt.	53
Icaria insula, et vnde nomen habeat.	212
Ida regio, cuiusq; flumina.	183
Ilium quo in loco fuerit.	179
Ilyricę gentes apud quas Manichei Heretici degũt.	343
Inſignis ciuitas.	166

INDEX OPERIS.

Joannes apostolus omnium ecclesiarum Asię gubernator exstitit.	216
Ionia minoris Asię regio.	205
Ionia duodecim habuit colonias.	206
Ionica ciuitas.	219
Iosias dux Asculanus.	481
Iffus oppidum.	258
Istria quę nũc Schlauonia dicitur	345
Julianus cardinalis a latronibus occiditur.	320
Juramentum Jacobi Cypri.	274

L Adislaus alberti imperatoris filius Hungarię rex declaratur	298
Lapathus ciuitas.	260
Larissa ciuitas.	197
Larissę in Asia tres reperiuntur.	197
Legati Jacobi Cypri ad piũ papam ij.	274
Lesbos Aegęi maris isula, et quot i ea vrbes, quib; i ea cla ruerint.	199
Leuce oppidum.	222
Liburnia vbi sit.	344
Literarum monumenta etiam intereunt.	192
Lituania regio.	365
De Lituanis mira narratio.	370
Liuania semiferos homines in vna sui parte continet.	372
Lunęburgium oppidum Saronię, vbi optimum sal coqui tur.	386
Lycæonia vbi Sanctus Bartolomeus predicauit.	184
Lycia insula tres et viginti vrbes in se continens, et earum vrbium descriptiones	243
Lycij beatum Christophorum martyrio affecerunt.	247

M acedonia regio, eiusq; vrbes, montes et flumi na.	333
Macinum prouincia, et mira de ea a Nicolao Ueneto narrata.	
Magnesia ciuitas.	223
Magnesię crucifixus est Daphites grammaticus.	223
Mahumetani quantam simulacro crucifixi intulerũt igno miniam.	329
Mahumetes in Hungariam ad Saum vsq; fluiuium exerci tum duxit.	332

INDEX OPERIS.

Mahumetes sub papilla vulneratus trepidus aufugit.	332
Mallus vrbs.	257
Mantuanus populi.	442
Mare an circumnavigari queat	4
Marium & sinuum diuersitas.	6
Massagetę populi solem pro deo colunt.	21
Mastix vbi nascatur.	220
Mazaca.	125
Media regio, deę montibus & fluminibus in ea iacentibus.	87
Media magna terra est equis pascendis apta.	90
Medorum mores in ducendis vxoribus.	94
Medorum regibus pauciores habere vxores q̃ septē non licebat.	94
Mediolanenses & nonnullę res gestę eorum	431
Mediolanenses tyranni in carcerem coniecti & postea inde exempti sunt.	437
Mendacium Historię contrarium.	1
Mycale mons	225
Mylassa vrbs.	230
Miletum ciuitas & qui in ea claruerint.	108
Minas mons altissimus.	219
Myli populi	163
Withridatis Eupatoris laus & facta insignia.	280
Withridates matrem, fratrem, filios tres impuberes, & tres filias interfecit.	281
Mulieres in Asia clarissime.	282
Mundi forma rotunda.	3

N apoli.	213
Nicea vrbs metropolis Bithynię.	157
Niceę famosa illa synodus tempore Constantini imperatoris celebrata est, & impium Arrij dogma rescisum	157
Nicolaus quintus	465
Nissa ciuitas.	224
Noruegia regio.	387
Norimberga vrbs.	406

O Enę incolę equinos habent pedes.	37
Oenoe oppidulum.	212
Olbus ciuitas.	255

INDEX OPERIS.

Os plutonium,	226
Othonianorum progenies.	284
P Alescepsis ciuitas ⁊ qui in ea claruerint.	190
Panonia	213
Pamphylia regio ⁊ de ciuitatibus in ea cōtētis.	247
Pamphylia Christi euangelium suscepit sed postea ad Dahumeris dogma sese conuertit.	249
Paphus vrb.	262
Paradisus terrestris vbi sit.	8
Parthia regio.	72
Parthi exules dicti sunt.	74
Parthorum sepultura aut auium aut. canum laniatus fu- it.	75
Parthorum res geste.	78. 79
Parthis fidem Christi Thomas apostolus denunciavit.	87
Pecula Petra.	253
Peliqueus mons.	220
Peloponnesus eiusq; forma.	337
Peregrini Christiani pro Christi fide lapidibus sunt obru- ti.	266
Phanagoria ciuitas	61
Phoenix mons altissimus	236
Philippus Burgundus classem in Turcas instruxit.	316
Phiscus oppidum.	237
Phrigia maior vrbesq; in ea iacentes	159
Phulia regio, deq; eius gentis moribus.	391
Phrysi liberi, armis exercitati, robusti ⁊ proceri sunt corpa- ris. moribus aut victu, atq; vestitu plane foedo ⁊ bar.	391
Phrysiarum summa auctoritas.	329
Pigella oppidum.	213
Pinara vna ex maximis Lycię ciuitatibus.	245
Piside populi.	150
Plumbinum oppidum.	458
Polonia regio.	362
Pontus regio, eiusq; figura	127
Portę Caspię vbi sint, quantaq; earum longitudo ⁊ latitu- do.	93
Prospectus lunę apud Hyperboreos.	26
Pruteni populi.	372. 395
Pythagoras Calcophontis cōfabulatoris sui animā diu no- cturnę secum degere dicebat.	211

INDEX OPERIS.

Q ue malis artibus acquirunt diuturna nō sunt.	
Qui primum populi Asiam coluerint.	277
Qui post cladē Iuacā in Asia venerint.	278
Quo iure Soldanus Cyprium et Turca Rhodum pertinere sibi dicant.	276
R es humane varie et mutabiles.	167
Rhodus insula eiusque amplitudo.	238
Rhodus quibus nominibus antea fuerit nominata.	239
Rhodi aurum pluit, cum Pallas ex Ionis capite nascetur.	240
Rhodi qui viri claruerint.	241
Roma urbs, deque pontificibus aliisque viris nonnullis qui in ea claruerint.	461
Rhuteni populi.	370
S acer populi, deque alijs sibi adiacentibus.	20
Samus Aegæi maris insula.	209
Sami urbis situs.	209
Samus vino infelix est.	210
Sardanapali epitaphium.	255
Sardis ciuitas, et de his qui in ea claruerint.	170
Sardis fuit una ex septem ecclesijs quæ Christi sacra recepit.	170
Sarmatæ populi, deque urbibus sub illis contentis.	37
Saxonia, deque fluminibus, gentibus et oppidis in ea contentis.	378
Sarones unde originem habeant.	24
Saxonie ducibus parua Saxonie portio patet.	378
Slesia prouincia.	361
Scotia regio, ubi dies aliquando trium est duntaxat horarum.	424
Scythæ populi eorumque origo.	65
Scytharū natio barbara est et vita eorum foedissima.	66
Scythotauri pro hostijs aduenas cedunt.	23
Seleucia prima Syriæ ciuitas.	258
Senenses populi.	45
Sera urbs metropolis Asiæ deque hominibus in ea habitantibus.	16
Sericum unde oriatur et quomodo fiat.	17
Sidina regio magne fertilitatis.	132

INDEX OPERIS.

Sigismundus rex Hungarię ecclesiam in tres partes diu-	
sam ad vnitatem redegit.	293
Smirna ciuitas	224
Soldanus Aegypti Cyprium inuasit z regem captiuum ab-	
duxit.	265
Soli ciuitas.	254
Stiria regio.	351
Stratonicia vrbs.	232
Suetia regnum	387
Suitensium crudelitas.	413
Syracori populi.	58
T Anais vnde oriatur.	59
Tarsus ciuitas.	256
Tarsus Paulum apostolum produxit.	257
Taurus mons eiusq; longitudo z latitudo	11
Telmessus oppidum.	245
Telmessus promontorium.	245
Termessus vrbs.	233
Tenedus insula.	185
Terra in quinque zonas diuiditur.	3
Terrę longitudo z latitudo quanta sit z quot eius clima-	
ta.	7
Terra habitabilis in tres partes diuiditur	9
Teutones tria millia Turcarum occiderunt	302
Thamerlanes se iram dei z orbis vastitatem esse dixit.	86
Thracia eiusq; populi.	305
Thiana vrbs.	123
Timotheus pauli apostoli discipulus ephesiorum episco-	
pus.	393
Traiectum vrbs.	393
Traiectensis episcopus quadraginta millia electorum viro-	
rum cogente necessitate ad bellum ducit.	393
Trallis vrbs.	224
Trallis vna ex septem ecclesijs fuit ad quas Beatus Joan-	
nes scripsit Apocalypsim	224
Tragelaphon animal vbi inueniatur.	54
Trapezuntij Christiani.	139
Transsyluana regio vltra Danubium	301
Tria genera hominum extiterunt post diluuium.	178
Turcarum origo, propagatio, victus, z vestitus.	308. 238
Turce consternati ab Hungaris pacem petierunt.	316

INDEX OPERIS.

Turcarum in bello ornatus.	317
Turingia regio deq; oppidis & templis in ea.	388
Tuscorum origo.	38

V alachia regio.	203
Venetum & Senuensium de priori concessu contentio.	264
Veneti populi.	440
Vnestphalos Carolus magnus ad Christi fidē coegit.	396
Viterbium vrbis.	451
Wittenberg.	386
Verba legatorum Mahumeti ad Soldanum.	273
Ulricus comes Cilicę a polonis in carcere maceratus.	296
Umbria regio.	473
Urbinate ducem Odonem & prothonotarium Carpensem propter suam in foeminas libidinē interfecerunt.	482
Urbs ea mortua est vbi mortui ambulant.	238

X anthus fluvius.	245
Xanthus ciuitas in qua S. Nicolaus episcopatū habuit.	245
Xenarches ruina domus oppressus est.	251

Z ela vrbis diues.	133
Zelotica regio.	133
Zephyrium promontorium Cilicę.	254
Zenicetus pirata se cū tota domo cōcremauit.	254
Zogori populi.	62
Zogori cū pueris & vxoribus Europam peruagant, suntq; fures insignes.	62
Zona torrida an sub se habeat habitationes.	

FINIS.

ERRATA.

- fFolio. 236. versu. 16. que.
- fFolio. 240. versu. 2. eo peracto.
- fFolio. 258. versu. 4. succedit.
- fFolio. 22. versu. 27. aureas.
- fFolio. 350. versu. 3. a fine reliquit.
- fFolio. 253. versu. 3. a fine prouincia.
- fFolio. 397. versu. 22. mentio.

22 PII .II. PON

TIFICIS MAXIMI IN

historiam rerum ubique gestarum lo-
corumq; descriptionem

Præfatio.

V AECVNQVE mortales
agunt siue priuatim siue publi-
ce: calumniæ subiacent, nec diui-
nis operibus maledica lingua
parcit. tantum sibi humanus ar-
rogat intellectus. Quid nos spe-
remus historiam cum ueterum
aliquorum tum nostrorū tem-
porum tradituri? An fugiet la-
borem nostrum malignus interpret? Minime quidem,
nec tantum nobis arrogamus. Vnde hoc inquit oci-
um pontifici maximo? quod in scribendo tempus ab-
sumpsit, Christianæ plebi detraxit: Cur non utilius sese
exercuit? tempora nostra & res uulgo notas inculcat.
quis fructus? quæ legendi uoluptas? Nec uera prodit,
nec prodita ita exornat, ut auditorem delectent. Verum
qui scripta nostra fastidit, prius legat deinde uituperet.
Non ingentia solum facta, sed tenuia quoq; nouisse sæ-
pe ex usu fuit. nec tempora nostra non admiranda mi-
noribus uidebuntur. Quod si lectorem scribentis elegan-
tia non tenebit, uarietas rerum & nouitas abire non si-
net. nec liber tã ineptus est, qui non afferat aliquid emo-
lumentum. nec nos falsa pro ueris astruemus, scientes nil
tam contrarium esse historiæ quàm mendacium. Nugas
in fabulis, in historia uerum quærimus & seriū. Nec nos
plebem suo tempore fraudauimus, qui nec rem diuinā

Nil tã
contra
riū hi-
storie
q̃ men-
daciū.

negleximus, ne consistoria seu publica seu secreta pretermisimus, nec supplices audire contempsimus. Sed nostrum seniū sua quiete priuauimus: ut ea memoriæ mādaremus quæ digna cognitu nostra pertulit ætas, cum breuī ueterum recensione. Nocturni sunt hi labores. nā quæ somno debebantur horarum maximam partē scribendo consumpsimus. Fatemur, melius suas uigilias expendisset alius, sed dandum fuit aliquid menti, quæ his lubricationibus oblectata est. Nec nos latet Damasos, Gregorios, Leones, Bonifacios, Innocentios, & alios quāplureis ex nostris antecessoribus longe utilius ocio suo fuisse usos. Sed neque hoc nostrum non frugi est. Historiā enim texuimus quān nostri maiores uitæ magistrā appellauerunt. Ne ab re, siquidem prudētia est quæ uitam ducit. Prudentiam uero, multarum & magnarum rerū cognitio parit, quān nemo inter scriptores melius historico tradit. Sed quid contendimus. tanquam maledicis occursuri clausurique ora: frustra nitimur, & in dextro & in sinistro latrant itinere canes. nullius uita sine reprehensione cucurrit. Cōmunem sortē æquo animo ferre decet. Quodcūque de nobis iudiciū fuerit: non inuiti subibimus, quān in hac historia nec optimorū speramus laudē, neque pessimorum timeamus uituperium, neque qui nobis detraxerit id gloriæ assequetur, ut omnes ei consentiant & fortasse futura ætas id approbabit, quod nostra reiecerit. Scribendi ordo sic erit. Quæ per nostrum æuum gesta sunt memoratu digna (quantum cognouimus) enarrare curabimus, prisca nonnulla præmittentes, quæ uel cognitionem maiorem rerum, uel ornatum afferant. Digeremusque singula per sua loca, & ab orientali plaga facientes initium, per medias prouincias narratione deducta, ad occiduas nostrasque oras remeabimus. De lo

*Histo-
ria ui-
te ma-*

*Ordo
libri.*

IN VNIVERSO.

corum gentiumque natura & situ, quæ uidebuntur necessaria, inferentes. Et quoniam rerum quas scribimus, quasque mortales agitant: campus est ipse terrarum orbis, quatenus colitur cum interiectis & circumfusus aquis, pauca de ipso in communi attingenda sunt, priusquam parteis eius & locorum historiam aggrediamur.

De mundo in uniuerso, forma eius & plagis terræ,

CAPVT PRIMVM:

VNDI formam omnes fere consentiunt rotundam esse, Idemque de terra sentiunt, quæ in medio rerum constituta, grauiam quæque ad se trahit, aquis maiori ex parte submersa. Sunt qui arbitrantur quatuor eius plagas apparere, quas magnus interfecet oceanus,

duobus amplissimis fluminibus eas ambiens, quorum altetum Zodiaco subiiciatur, alterum ab aurora dextra leuamque per polos defluens extra columnas Herculeas coniungatur, atque in hunc modum totius terræ quatuor portiones. uelut ingentes insulas mergere, quæ cælo subie- Et benigno mortalium habitationes admittant. Parmenides terram sicut & cælum in quinque zonas partitus est, quarum duas polis propinquiores nimio rigore frigoris, & tertiam quæ cursui solis obijceretur, excedenti æstu inhabitabileis existimauit. Reliquas hinc atque inde inter torridam & gelidas felici temperamento culturam

*Terra
in quin-
que
zonas
parti-
tur.*

recipere, quam plures, cum Græcitur Latini, secuti sunt. Pleriq; unam tantummodo terræ partem emerisse tradiderunt, inter septentrionem & æquinoctialem circum, idq; diuinam mentem hominum causa statuisse, digna sententia quam Christianus approbet. Huius figuram alij sphaericam, alij oblongam faciunt, his Claudijs Ptolemæus cōsentit, & probabilior uidetur opinio. Homerus terram omnem quam incolimus abluui oceano prodidit, neq; alienum est insulam eam esse: nam quocunq; accedere ad extrema terræ mortalibus permissum est, mare inuenitur, quod oceanum appellamus, & hunc nostræ habitabilis terminum quaq; uersum existimant. Ptolemæus habitationem nostram à quatuor orbis partibus terra incognita claudit, quamuis plerisq; in locis oceano terminari affirmet.

An mare circūnauigari queat sentētia.

Caput II.

Circumnauigari an hæc insula queat, dubitatū est. Strabo Gnosius australe pelagus propter intolerabilem æstum, boreale quoniam frigore concretum esset, minime nauigari posse putauit. Iulius Solinus ubæ testimonium adducit, qui uniuersæ partis terræ meridia næ, quamplurimi propter solis ardorem peruiam negauerunt. (facta uel gentium uel insularum commemoratione, ad confirmandæ fidei argumentum) omne mare quod ab India usq; in Hispaniam retro Aphricam cingit, nauigabile affirmauit, adiectis stationū locis, & spaciōrum modo præscripto. Plinius Veronensis scribit in Arabico sinu, res gerente Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragijs fuisse recognita, & Hannone florente, Carthaginis potentia circūuentum,

à Gadibus ad finem Arabiae: eam nauigationem scripto prodidisse. Cornelium quoque nepotem auctorē facit, per Eudoxium quendam sua ætate cū Lathyrū regē fugeret Arabico sinu egressum Gades usque profectum commemorat: Cæliumque Antipa rem à se uisum, qui ex Hispania commercij gratia, usque in Aethiopiam nauigavit. De septentrionali oceano maior contentio est, quem tamē magna ex parte Diui Augusti auspicijs: circa Germaniā nauigatū constat usque ad Cimbrorum promontorium: Caspia uero littora Macedonum armis Seleuco & Antiocho regnantibus ita explorata & per nauigata sunt, ut paruo breuius, quā totus hinc atque illinc septentrio sit remigatus. Plinius Nepotis testimonio utitur: qui Metello Celeri Galliae proconsuli donatos à rege Sueuorū Indos asruit: qui ex India commercij causa nauigantes tempestatibus essent in Germaniam arrepti. Nos apud Othonem legimus, sub imperatoribus Teutonicis Indicam nauim & negociatores Indos in Germanico litore fuisse deprehensos, quos uentis agitados ingratis ab orientali plaga uenisse constabat, quod accidere minime potuisset, si ut plerisque uisum est septentrionale pelagus innauigabile concretūque esset, à columnis Herculeis Mauritaniae atque Hispaniae & Galliarū circuitus, totusque ferme occidens hodie nauigatur. Orientem nobis incognitum, cum religionum atque imperiorū diuersitas, tū barbaries immensa reddidit. Veteres tamen nauigatum produnt, & oceano qui extremas amplectitur terras, à suis littoribus nomina indiderunt, Hispanicum, Gallicū, Germanicum, Scythicum, Caspium, Sericum, Eoum, Indicum, Libycum, Atlanticum appellantes.

*Eudoxius.
Cælius
antipa
ter.*

Metellus Celer.

De marium & sinuum diuersitas

DE MVNDO

te secundum uarios autores.

Caput III.

Strabo habitabilem nostram circūfluam esse dicit, & ab exteriori mari multos in se sinus admittere, ē quibus aquilonarem, modo Caspium, modo Hyrcanū uocat, duos ab australi pelago effundit in uiscera terræ, Persicum & Arabicum tradit, & illum aduersum maxime Caspio. Quartum hos magnitudine superare: qui mare nostrum quod interius appellamus efficit. Om̃eis autem ab extremo mari angusto æstu influere. Straboni multi consentiunt. Ptolemæus plurimum aduersatur, qui omne illud mare quod Indicum appellatur cum suis finibus Arabico, Persico, Gangetico, & qui proprio uocabulo magni nomen habet, undiq; terra concludi arbitratus est. Hyrcanū quoq; quod & Caspium nominat, ab omni parte terræ cinctum tanquam insulæ similitudinem ex opposito ducat: nostrum tantummodo pelagus ab exteriori per arctissimas fauces terram irrumperere, quod cum finibus sibi adiunctis usq; in Euxinum & Mæotim paludem exit. Herodotus etiam Caspium mare ait per sese esse: neque cum alio quoquam misceri longitudinis quindecim dierum cursu nauis quæ remis agatur: latitudinis ubi amplius, octo. Baltici sinus nemo ueterum meminit: Oceanum esse crediderunt, eius partem qui Germanicus appellatur, sed ambitur hic etiam continenti, nec magnis circa Daniam ostijs ab Oceano irrumpens sinum amplissimum efficit, multasq; & ingentibus circumfluit insulas. Iordanus huius maris mentionem facit, sed errat: quamuis Gothus cum priscis oceanum esse putet. Albertus Magnus ingentem hunc sinum esse cognouit: homo Germanicus qui nationis suæ limites non ignorauit.

De longitudine & latitudine &
climatibus terræ.

Caput III.

TOtius terræ siue ambitum siue diametrum quæ-
re, furor. longitudinem habitabilis ab ortu in oc-
casum. septuaginta millium stadiorum extendi proditū
est. Latitudinem ab Austro in Boream triginta millibus
minorem esse Straboni uisum. Ptolemæus de latitudine
consentiens longitudinem uariam prodit, quàm sub ar-
cu æquinoctialis circuli nonaginta milliū stadiorū esse
cōtendit, totūq; ambitū noti orbis stadijs centū octogin-
ta millibus constare censet. Latitudine terræ quatenus
habitatū existimarūt, maiores nostri in septē climata di-
uiserunt, Quorū primum ab insula Meroe usq; Syenē per
millia passuū quadringēta & quadraginta protendit. A
cuius fine secundum incipiens in Alexandria Aegypti fi-
nitur, quadringentis passuum millibus amplum. Terti-
um in Rhodo desinit, huius latitudo trecentis & quin-
quaginta millibus passuum extensa est. Quartum Rho-
diense appellant, eiq; trecenta millia passuum latitudinis
attribuunt. Quintū Romanū ducentorum & quinqua-
ginta quinq; millium. Sextū ad Borysthenem usq; amnē
producunt, ducentis & duodecim millibus patens. Septi-
mum ad Rhiphēos monte isper millia passuum centum
& octoginta quinq;. Atq; ita omniū climatū latitudo su-
prauicies centena centū quadraginta duo millia passuū
complectitur, quemadmodum his uisum, qui de terræ
climatibus scriptitarunt. Longitudo climatū ab ortu
in occasum protrahitur, tantūq; alterum ab altero
superatur, quantum ab æquinoctiali circulo procul
abest. Haud tamen his climatibus omnis habitabilis

*Terra
in. 7.
clima-
ta.*

continetur. Siquidem longe ultra Meroen degete homines, & Ptolemæus, & multi alij prodiderunt, & ultra septimum clima: quod Riphæis montibus terminatur, magna pars Germaniæ sita est, & tota Noruegia, ipsaq; Britannia insula atq; Hiberniæ, in quibus maximi dies, haud minus quam duas deuiginti horas assumunt: quos in septimo climate horis terminari quindecim tradiderunt.

An sub æquinoctiali circulo ac torrida zona sint habitationes.

Caput V:

ANuero sub æquinoctio habitatio sit, dubitatum est. Heratosthenes per benignam ibi temperiæ esse arbitratur. Idem sentit Polibius, qui solum illud sublimè asserit: & hymbribus irrigatum. Possidonius sub æquinoctiali montana esse negauit. Quidam æquinoctialem circulum extra omnem terram, per oceanum ferri putauerunt. Sic enim Homero uisum est, qui solis equos ex oceano bibere, & sidus ipsum inde nutrirî putauit: quæ secutus est Macrobius. Nec magnus Albertus ab hac sententia procul fuit, qui tantum humoris sub torrida zona consumi existimauit, quantum sub polis assidue gigneretur: quibus in locis ab excellenti frigore aquas ex acre perpetuo generari asseruit. Ptolemæus aduersus est, qui Taprobanæ insulæ partem sub æquinoctio collocat, & multas Aethiopum gentes. Nonnulli paradisum terrestrem sub ea cæli parte sitam crediderunt quibus sacrarum relictatur autoritas literarum, quæ Tigrim & Euphratem fama notissimos amneis ex Paradiso defluere commemorat, quos à septentrionali plaga in Persicum deuolui sinum non ignoramus. Minime tamen propinquitas solis directiq; sideris radij habitationem impedi-

Tapro
bana.

Paradi
sus ter
restris.

unt, locorum opacitate opitulante, & noctium humiditate, quæ diebus per omne tempus æquales existunt, esse tamen sub æquinoctio, & per omnem torridam zonā multas uastitates, & terras humore carenteis, ac prorsus humanę naturę incōmodas nemo negauerit, quamuis circa lucos & amneis Aethiopū populi degant. Plinius refert Dalionem quendam & Aristocleonem, & Bionem, & Basilidem ultra Meroen longe subuectos. Simonidem uero, qui Aethiopiā descripsit, in Meroe quinquennio moratum, quam insulam per noningenta & septuaginta duo millia passuum, ultra Syenem Aegypti sitam esse affirmat, sicut Neronis exploratores renunciare. Apud Syenem uero conuersionem solis æstiuam ponunt, & ibi torridam incipere zonam, ab æquinoctiali tractu gradibus quatuor & uiginti distantem, hoc est stadijs duodecim millibus: quæ passus efficiunt quindecies cētena millia, ex quo fit, ut paulo ultra medium, inter æquinoctium & Syenem iacentem Meroen accipiamus. Ptolemæus ultra æquinoctium Agisimbain regionem habitatam ponit, & Lunæ monteis, ex quibus Nili paludes oriūtur, & Antropophagos Aethiopus per gradus circiter sexdecim, atq; in hunc modum, per decies cētena millia passuum, cultura hominum trans æquinoctium inuenitur, quod spacium non minus terræ quā duo climata complectitur.

Partitio nostræ habitabilis in Asiam, Africā & Europam treis principales parteis & ubi coniungantur.

Caput. VI.

Consensu omnium receptum est, totius habitabilis treis præcipuas existere portiones, quarum præ

magnitudine, prima est Asia, secunda est Aphrica, tertia Europa. Asia coniungitur Aphricæ, (sicut Ptolemæo uisum est) per dorsum Arabiæ, quod mare nostrum ab Arabico sinu disiungit. Nemo id negat, sed adiicit ille alio in loco coniungi per terram incognitam: quæ indicum pelagus circumplectitur, in qua sententia pene solus est. Omneis enim quos offendimus de situ orbis scribentibus, mare Indicum ad austrum & orientem sine terminis ponunt, & partem oceanum esse uolunt, sicut ab his traditum est, qui ab Arabico sinu in Atlânticum mare, & ad columnas Herculis nauigarunt. Europæ & Asiæ cõiunctio fit per dorsum, quod inter paludem Meotim & Sarmaticum oceanum excurrit super Tanais fluuij fonteis. Aphrica nusquam per sese Europæ coheret, hinc fretum Herculeo, illinc Asia interiacente discreta. Fuerunt qui eam ab Asia dissiungere uoluerunt, id terræ intercideremeditari, quod inter rubrum & nostrum pelagus medium est, cuius latitudinem non amplius quam mille & quingentorum stadiorum esse dixerunt. primusque omnium Sesostris Aegypti rex id efficere, cogitauit. Mox Darius Persarum, deinde Ptolemæus sequens, qui fossam eduxit, latitudine centum pedum, altitudine triginta: longitudine passuum triginta septem milliū, & quingentorum. Ultra progredientem metus inundationis deterruit excelsiore tribus cubitis rubro mari comperto, quam terra Aegypti. Plinius omissam fossionem asserit, ne mare immissum aqua Nilum corrumpere, quæ sola potus præbet Aegyptiis.

Qui Aphricæ, Europæ, Asiæ limites; et de diuisione Asiæ per Taurum montem,

Caput VII.

Niliamnem plerique limitem esse inter Asiam & Aphricam uolunt. Melior per maria certiorq; partitio est, ita ut peninsulam Aphricam accipiamus, undiq; mari cinctam præter Hiscinum: qui à Pelusio in Arabicum sinum excurrit. Nec usquam septentrionalior est Alexandria: quæ triginta & uno gradibus ab æquinoctio distat, nisi fortasse promontorium aliquod aut in nostrum, aut in Atlanticum pelagus paulo amplius procumberet. Europa per Hispaniam, Italiam, & Peloponesum australior est, parallelum qui per Rhodum ducitur attingens, in septentrionem per Germaniam & Noruegiam maxime protensa. Quinto & sexto climate felix ulterius non adeo benigna Asia & ad septentrionem & ad meridiem extenditur. Australiora eius latera Meroe sunt opposita, quamuis aurea Chersonesus in India ad æquinoctialē usq; circulum protendat, partes eius magis Boreales ad Scythas pertinet, intra & ultra Imaum montē, quæ ad parallelū usq; per Thulē ptoferunt. Taurus mediū quodammodo scindit, qui ab occidenti in orientē excurrens, partē ad aquilonē, partē ad meridiem relinquit. Græci alterā interiorē nocant, alterā exteriorē. Latitudo motis plerisq; in locis stadiorū tria millia continet. Longitudo quātū Asia, stadiorū circiter quinq; & quadraginta millia, ab ora Rhodiensi usq; ad Indiæ & Scythiæ extrema orientē uersus caput eius inter Cariā Lyciāq; confurgit: quibus in locis modo Cadim mōs, mō Cragus appellat, neq; altitudine, neq; latitudine memorabilis, multæ sunt eius ptes: et multa illi nomina uetustas indidit. Progressus intra cōtinentē quantū Lyciæ fines extendunt: tū primū & attollit promontoriū Masicitū ad dexterā emittit quod in mare Pāphiliū usq; procūbens Pāphiliā ipsam Lyciāq; disūgit, mox ad septentrionē uergēs, Celenorū est

ficit iugum, quod ad magnam Phrygiam Lycaoniamq;
 respicit: transmissa uero hinc atq; inde Pisidia Ciliciam
 attingit: & Antiochia à sinistris relicta in duo cornua di-
 uiditur, quorum dextrum Tauri nomen retinet, sinistrū
 Antitaurum uocant, qui septentrionem uersus ince-
 dens minorem Armeniam à maiori determinat, relicto
 ad sinistram iugo uersus Euxinum pontum, cui Scordi-
 sco est nomen, & orientalia Cappadociæ à minori Ar-
 menia seiungit. Ex Tauro uero cum ad extrema Ciliciæ
 peruenit, Amanus oritur, qui Syriā à dextris relinquēs
 ad Euphratem usq; uersus orientem digreditur, nec in-
 interruptus (ut Straboni placuit) nomen amittit: sed mul-
 tum in altum latumq; crescens, multifidus efficitur. Pars
 australior Taurus est, qui Armeniam à Mesopotamia di-
 stergit, pars septentrionalior in multos quasi ramos
 scinditur. Ptolemæus post scissionem Euphratis Ama-
 num montem iterum appellat Taurum, inter Armeniā,
 Mesopotamiamq; protensum, donec rursus ab amne
 Tigridis interruptitur, ultra uero Niphatem nomi-
 nat, cui Assyria in dextro latere subiacet, & Adiabena re-
 gio, qua dimissa ultra Capri amnis fonteis, Niphates in
 duas scinditur parteis: Ea quæ ad septentrionem uergit,
 Caspios monteis efficit: qui ad Hyrcanum pelagus dese-
 runt. Quæ uero ad meridiem inclinat, Choatras mōs
 appellatur: qui iuxta Assyriam aliquādiu progressus, in
 austrum rursus in duo cornua diuiditur, quæ Medorū
 prouinciam includunt. Septentrionale nunc Zageius
 mons, nunc Orontes appellatur, Australi Parthoatras
 est uocabulum, quo Media disiungitur à Perside. Con-
 iunguntur iterum hæc inter se cornua circa finem Me-
 diæ ad orientem, & iterum disiunguntur, Ragianam Si-
 grianamq; terram includentia. Circa finem uero Sigriā

na denuo propemodum cohererent, ita ut portam quan-
 dam uideantur efficere, quæ in Parthiâ iter aperiat. Nam
 & Parthia Tauro cingitur: cuius pars septentrionalis Co-
 ros uocat. Inter Hyrcaniam Parthiamq; discurrens ori-
 entalis Masdoranus, qui Parthos ab Aria separat, Au-
 stralis Parthoatras sicut circa Persidem Mediamq; nomi-
 natur, hic Parthos à Carmania prohibet. Coros autem
 Hyrcaniam prætergressus promontorium nō paruum
 à se dimittit, quod ad Hyrcanum mare procumbēs Mar-
 gianam ab Hyrcania separat. Ipse inter Margianam &
 Ariam dilapsus Sariphus appellatur, ex quo brachium
 aliud excurrit septentrionem & occidentem uersus, Ba-
 ctrianam à Margiana disiungens, quod ubi ad Hyrcanum
 prope pelagus peruenit, rursus ad orientē septen-
 trionemq; decurrit: usq; Iaxartem fluuiū. Ipse uero post-
 quā Bactrianā, Ariamq; transmisit, Paropamissus uoci-
 tatur, à quo regio quæ ad austrum uergit, Paropamis-
 dum nominatur, eius conclusa iugis. Vtcrius iam Indiā
 ingressus Caucasus dicitur, quod nomen ab Alexandri
 militibus accepisse uidetur. Eius gloriæ causa & per adu-
 lationem, quæ regum comes est, tanquam ille Caucaſi iū-
 ga & Promethei miracula transcendisset: hæc altissima
 uidentur, & admodum lata Indiæ montana, quæ ad Sa-
 cas pertingentia Comedorum nominantur: deinceps
 Imaus incipit, & usq; ad fonteis Gangis extendit, ex quo
 dorsum deriuatur, quod in septentrionem uergens, in
 oceano procumbit, & iuxta Ptolemæi traditionem Scy-
 thas in duas parteis diuidit: multosq; ramos producit,
 qui Boreales Asiæ parteis multifariam partiūtur. Is ubi
 per aliquantum spatium Gangem prætermisit, & ad ex-
 teriorem Indiam peruenit Emodus nominatur, qui cir-
 ca finem Indiæ in duos ramos diuiditur, usque in eorum

excurrentes pelagus, alteri Ortorocoras nomen est: & Seras respicit, alteri Semantinus ad Sinas terrarum ultimos, medij inter utrunq; Semantini degunt, & ipsi orientalium extremi, ac pene incogniti, sic Taurus se habet totius Asiæ diuisor, cui per Antitaurum & Caspium montē Caucasiam iuga, & quæcunq; per Asiam mōtana excelsa sunt propemodū coniuncta sunt. Nec male existimasse putauerim: si quis per iuga Syriæ, quæ de Tauro deriuantur. & dorsum Arabiæ quod inter mare nostrum Arabicumq; decurrit, Trogloditarum monteis usq; ad eos qui lunæ uocantur, & deinde per iuga incognita in Atlātem usq; peruenire posse affirmauerit, rursusq; Hispaniarum monteis Pyreneis cōtineri, & illos per mōtana Galliarum gelidas Alpeis attingere. Ex quibus hic Apenninus Italiam omnem interfecat, illinc per Istriā & Dalmatiam usq; in Peloponnesum & in Thraciam altissima iuga decurrūt: & inter Rhenum ac Danubium dorsum assurgit, quod ex alpibus deriuatū per Germaniam, Sarmatiamq; dilapsū, supra fonteis Tanais ad Riphæos monteis attingit, & per illos Caucaſo iungitur, exinde per Caspium Antitaurum, deniq; Taurus ipsa cōprehenditur. Ultra quem regnare magnum Antiochū Romani permisere, ex quo fit ut totius continentis una mōtium series intelligatur, quamuis plerisq; in locis tumor non satis appareat.

Generalis distributio Asiæ in sex præcipuas partes.

Caput VIII.

Asiæ partes, alij plures, alij pauciores efficiunt, nostra descriptio sex tñmodo continebit. Treis circa Taurū, & totidem ultra. Prima intra Taurū & oceanum septētrionalem, ab oriente sole usq; ad Hyrcanum

pelagus extendet, popinario cultro similis, continebitq; Scytharum plurimas genteis, quæ ultra Imaum montem, citraq; habitant, cum quibus & Bactriani memorabuntur, & Gordiani & Sacæ, & Massageræ & ultimi ad auroram Sères, & qui sinum circum habitant Atacenum. Secunda ab eodẽ Hyrcano mari usq; ad amnem Tanaim & paludem Meotidem proferetur, habens à septentrione terram incognitam in oceanum uersa, à meridie pontum Euxinũ: & qui ab eo in Hyrcanũ pelagus excurrunt Moschicos monteis. In hac Albani, Iberes & Colchi collocabuntur, atq; alij quãplures populi, quos uno uocabulo Scythas appellant, In tertia parte Romanis inuicta uiribus Parthia claudetur Medorumq; terra, & utraq; Armenia, & quicquid hodie minor Asia appellat, inter Euxinũ & Hellespontũ, & Cilicũ pelagus Histino claudit, qui ab Issico sinu in Phasidem uergit. In quarta designabit India cum Sinarum populis ad orientem extremis, & insulam Taprobanae, quæ ad meridiem sita circulũ æquinoctialẽ trãscendit. Quinta ab Indo fluuiũ usq; ad amnẽ Tigriũ intra Taurũ & mare Indicũ sinũq; Persicũ iaces, Paropamisadas, Aracosios, Arianos, Drãgianos, Gedrosianos, Carmanos, Persas, Assyrios, & Sufianos complectet. Sex a eadẽq; postrema ab ipso Tigride amne, usq; ad Issicũ sinũ nostrũq; pelagus extendetur, omnia cõplexa quæ à Tauro monte in Persicũ & Arabicũ sinũ, atq; in Aegypti septentrionalia uergunt. His in locis priores ad orientem Mesopotamij occurrent, Babylonij ac Chaldei, quibus contermina est Arabia deserta. Ad occidentẽ triplex Syria collocabit Palæstina, Comagena, ac Phœnicia cũ Cilicia, & Pamphylia ac Lycia, & cũ his Arabia Petrea. Ad meridiem felices Arabes inuenientur inter sinum Persicũ Arabicũq; conclusi,

arduis montibus à reliquis sui nominis gentibus diuisi
usq; ad insulam prope Dioscuriadem in Indicum pro-
tensi pelagus.

De Seribus populis.

Caput IX

HAec nobis totius Asiæ certior cōmodiorq; par-
titio uisa, nunc parteis partium attingere oportet.
Seres ut ante diximus ad orientem æstiuum ultimi
reperiuntur: quibus ad ortum terram incognitam Pro-
lemæus & alij eorum, oceanum posuere ad meridiem,
Emodimōtes & Otorocoras Indos ac Sinas excludūt.
A septentriōe Antropophagi iacent Scythæ, quibus hu-
mana corpora cibi sunt: & ut Ptolemæo uisum est igno-
ta terra: ut alijs scythicus oceanus, ab occidente scytharū
natio. Montes apud Seras excellentes Annibi, Auzaci,
Casi & Asmirgi, ex quibus Tagurus assurgit. Amnes no-
minat Ptolemæus Oertadem & Banthisum. Plinius Ve-
ronensis Psitaram, Cambrim, & cui nomen est Lanos.
Inter urbeis metropolim Serā ponunt, Otorocorę mon-
ti uicinam. Inter gentes maximam Essedonum esse di-
cunt: quæ Taguri iuga montis, & adiacentes incolit cam-
pos. Iulius Solinus sicut & alij complures mare Hyrcanum
ad Scythiam oceanū habere ostium dixit: ibiq; ab
exordio eiusce plagæ uersus orientem à dextris profun-
das iacere niues, mox longa deserta, Post Antropopha-
gos gentem asperrimam & efferatam, quę dimidiam fer-
me itineris partem inpenetrabilem reddidit, usq; ad iū-
gum mari imminens, quod Tabin Barbari uocant. Ul-
tra quod, post lōginquas solitudines morę tractu, quæ
spectat æstiuum orientem, & ultra inhumanos situs ad
Seres demum perueniri: homines inter se mites & quie-

tissimos, sed qui per alios mortales refugiunt, hos Velle-
 aquarum aspergine inundatis frondibus arborum ra ab
 uellera liquoris adminiculo depectere, & lanuginis arbori
 tenerum subtilitate, humorem ad obsequium do bus de
 mare asserit: & hoc esse illud Sericum in usum pu pexa,
 blicum damnosæ uanitatis admissum. Ex quo poti
 us est ostendere corpora quàm uestire, quod primo
 fœminis, postea etiam uiris luxuriæ persuasit ambi
 tio. Mercatores fama est primum eorum fluuium
 pertransire, atq; in eius ripis nullo linguæ commer
 cio negociari: sed oculis tantum rerum precia exti
 mare, aurumq; offerr e: cum Seres sua tradāt, nostra Sera
 non emant. Strabo Apollodori Adramictini utens sua tra
 testimonio scribit, Menandrum ac Demetrium qui dūt no
 ex gente græca post Alexandrum in Bactria regna strano
 uerunt, res orientaleis aggressos, longe ulterius quā emunt.
 Alexander processisse, & usq; ad Seras & Faunos im
 perium protulisse.

De gēte Atocorum, Ciconib. pop. seu
 ut aliq uolunt Sementinis. & quæ de Ma
 cino puincia denarrauit Nicolaus Venet²

Caput X

His Atacenus annectitur sinus, & gēs Atocor,
 quibus remperiei prærogatiuam miram di
 cunt aeris clementiam subministrare, & arcere affla
 rum noxiū colles, qui salubri apricitate, secluso un
 diq; obiectu pestilentes auras prohibent, atq; ideo
 par illis, & Hyperboreis uitæ genus esse crediderūt.
 Plinius tradit Homerum de his priuatim uolumi
 na cōdidisse, sicut de Hyperboreis Hecatæum. Inter
 hos & Indos nonnulli Ciconas locauerunt. Ptole-

Nicola
us Ve-
netus.
de Ma-
cino.

x.mil-
lia ele-
phantū
ad bel-
la nu-
trun-
tur.

maus Semantinos posuisse uidetur, qui Seras inter
& Sinas orientiores existunt, ad quos nulli nostra
tum hodie perueniunt, immensa barbaries iter
claudit, & imperantium multitudo, quā nemo pro-
barit pacis amicus, & qui orbis situm nosse cupiat:
ignota esset terrarū maxima pars, nisi Romanorū
principatus, & Alexādrī potentia orbē aperuisset.
Nicolaustñ quidam Venerus cognomēto comes,
nostra ætate in hæc loca peruenit, si vera sunt quæ
ab eo narrata ferūtur: is ait mare Indicū vltra Gan-
gem cū mense toto nauigasset ad Ratham fluiū se-
peruenisse, eoq; sex diebus nauigato, ciuitatē inue-
nisse, quæ noīe fluminis appellaretur. Exin per de-
sertos habitaculis mōtes, q̄s Tauri partem fuisse cre-
diderim, decem & septē diebus in campestria descē-
disse, quibus duabus hebdomadibus magno labo-
re peragratis flumē offendisse Gange maius, quod
ab incolis Daua diceretur: atq; in eo mensis nauiga-
tione peracta ciuitatē nobilissimā appulisse, stadio-
rum centū viginti circuitu patentē, cui nomen Dua:
hic lasciuiēteis fœminas, & supra modū libidini de-
ditas esse affirmat. Viros aut̄ vxore vnica cōtentos
esse. Prouinciā Macinū appellari, elephantis refer-
tam, quorū decem millia rex ad bellū nutriet, ipse al-
bo vehatur Elephanto: cui catena aurea gēmis di-
stincta, colloq; circūdata, ad pedes vsq; pendeat. Vi-
ros ac mulieres stilo ferreo varijs coloribus figu-
risq; corpora pingere, idola omneis colere, surgen-
tes è lecto ad orientē se solem vertere, iunctisq; ma-
nibus orare, in ora tiōe trini dei opem petere. Serpē-
tes assos in cibū pro delicijs habere, rubeasq; formi-
cas pipere cōditas, paruulis gammaris similes. Ani-

mal hoc in loco nasci fuillo capite, bouis cauda, vni
 co in fronte cornu, eoq; cubitali, colore & magnitu
 dine elephātis, quibus cum bellū continue gerit: id
 cornu veneno medetur, atq; idcirco in honore est.
 Qua regio ad Cathaū vergit, boues albos nigrosq; *Boues*
 gigni equina cauda, sed pilosiore ad pedes vsq; pro- *equina*
 tensa: pilos caudæ subtilissimos, in modum plumæ *cauda.*
 volatilis, magno in precio esse, quos equites in ca-
 cumine lancearū suspendentes egregiæ nobilitatis
 insigne ducunt. Hęc de Macino Nicolaus tradidit
 quā prouinciā ad orientē versam inter Indiæ mon-
 tes, & Cathaium collocans, haud dubie regionē Se-
 ricam denotasse videtur, quæ Scytharū gentibus & à
 septentrione, & ab occidente iungitur. Scythas autē
 orientales nostra ætas in Cathaio ponit, magno Ca-
 ni subiectos: sic em̃ illi suum imperatorē appellant.
 Sed illud difficile est credere, quod de amne Dua cō-
 memorat, quem Gange maiorem dixit, cui veteres
 cuncta cedere flumina tradiderunt. Nec illud dignū
 fide, decem millia elephantū belli causa regem alere,
 nec notū esse aut fama clarum: sed longinquitas re-
 dargui non facile potest.

De Sacis pop. quos & Nomadas ap-
 pellant. Caput XI.

POst Seras occidentem versus Sacæ sunt, & Mas-
 sagetæ, & Taburei, & Suebi, & vltimi ad septē-
 trionem Alanorū. Ptolemæus Massagetas du-
 plices esse dixit, alteros Hyrcano mari vicinos, &
 Margianæ regioni, alteros inter Sacas posuit. Sacarū
 gentem ab occasu Comedo monte & amne
 laxarte conclusit: à septentrione Scythia, quæ intra

*Excursiones
gentis
Bactrianorum.*

Imaum est & Ascantici montis iugo, ab oriente Seris, ad austrum montibus indicis: Sacæ Nomades sunt, qui carentes urbibus nemora & speluncas habitant. Fama est Sacæ gentem usq; in Hyrcaniam & Parthiam prædari solitam, quamuis multa & deserta siccaq; regio interiacet. Parthos amore pacis tributa illis pependisse, id erat permittere, ut statis temporibus in agros excurrerent, & prædā agerent, cum præter conuenta facerent, bellum gerebatur, rursumq; pax fiebat: fuitq; Nomadum uita ita instituta, ut semper uicinos infestarent, rursusq; reconciliarentur. Sacæ multas inuisiones fecere, modo propinquas, modo longinquas: Bactrianam occuparunt, & optimam Armeniæ regionem, quæ postea Sacasina ab eis est appellata. Inuaserunt & Cappadocas, qui ad Euxinum uergentes Pontici nominantur. Sed cum ex spolijs festa celebrarent, Persarum imperatores eos funditus deleuere. Sunt, qui tradant Cyrrum Persarum regem ducto aduersus eos exercitu prælio superatum, sed fugientem eo in loco castrametatum ubi impedimenta reliquerat, bonis omnibus & præsertim uino instructa, indeq; postquam exercitus paulum quieuerat, relictis uesperis tabernaculis progressum quantum sibi commodum uisum fuit, cõsedisse: Ingruenteis Sacas & castra uiris deserta, ac rebus uoluptuosis plena comperienteis, immodice se impleuisse: Cyrrum conuersum uino lentos, atq; attonitos ad internecionem cecidisse, diemq; illum patriæ deæ consecrasse, Sacamq; nominasse: quæ cum celebrabantur positis die ac nocte bacchanalibus, uiri simul ac mulieres eo usq; potabant, donec stupore comprehenderentur, tamq; sim-

*Sacæ
uicti à
Cyrro
rege.*

plex purissimaq; diuinitas fœdissimis hominū moribus oblectaretur, & Sacarum Massagetarumq; genteis Athasios & Corasmos esse putāt, ad quos Spithamēnes ex Bactrianis ac Sogdianis confugit, unus ex Persis, qui Alexandro resistere conati sunt. Citius ad insequendum Spithamēnem ab Alexandro missus, barbaros pugna superauit, illi per desertam diu fugerunt, donec Alexandrum ipsum aduersus se uenire cognouerunt. Tunc autem placatu ri hostem, Spithamēni caput amputauerūt, & Alexandro miserunt, nec amplius ab eo uexati sunt.

De Massagetis, ubi & de adolescente q
tempore Pij papæ solem adorabat.

Caput XII.

Post Sacas ad septentrionem Massagetae reperiuntur: & ipsi Nomades Scytharumq; genus, qui uirtutem suam maxime in bello aduersus Cyrum ostenderunt. Horum alij monteis habitāt: alij campos, alij paludes, & quæ sunt in paludibus insulas. Margū amnem per hos labi dicūt, quē alij Araxen uocant, eumq; plureis in parteis diuidūt: & uno tantum ostio Hyrcanum ingredi pelagus, reliquis in oceanum septentrionalem exonerari. Ptolemæus Margum fluiuium duobus fontibus ex montibus Sariphijs descendere tradit, & per Massagetas, qui Margianis uicini sunt, ac Derbitas in Oxum deferti amnem, qui iuxta Ribios Hyrcanum pelagus ingreditur. Massagetae equum soli mactant, eumq; tantum modo deum putant, multos hic error antiquorum præcipitauit, inter quos fuit Dion Prusen-

Massa
getæ so
lem de
um pu
tant.

*Urbi-
nus a-
dole-
scens
solis
cultor.*

*Massa
getarū
obscœ-
nus
mos.*

sis, Plinius Veronensis, Macrobius, & omnis ferme illa ætas, quæ à Vespasiano Cæsare vsq; ad Traianū cucurrit, & Adrianum. Nuper quoq; in arce quæ sub ipsa Adriani mole magnificētissime structa est, Urbinas quidam adolescens repertus est huius stultitiæ sequax, alioqui non ignarus: qui cum arcem prodere conaretur, essetq; deprehensus, votum Christo vouit ei se crediturum, relicturumq; solis cultum, si libertatem, atq; impunitatem assequeretur. Sed raptus ad supplicium stultum se fuisse testatus est, qui ab eo salutem sperasset, qui seipsum saluare non potuisset, tanquam Christus Iesus & dominus noster crucem tulisset inuitus, qui pro nostra vita sua sponte moriens, mortem occidit. Stultus adolescens sub nostro pontificatu sui sceleris poenas dedit, laqueo suspensus, & in Tiberim proiectus. Massageris mos fuit singulis, vxores singulas ducere, neq; tamen alienis abstinebant, cum quibus suspensa ē curru pharetra in propatulo coibant. Fœdagens & brutis simillima, apud quem genus mortis maxime optimum iudicabatur, vt senio confecti, in frustra caderentur, & cum carnibus ouillis promiscue ederentur: eos qui morbo decederent, vt impios abiicientes, tanquam dignos, qui à feris deuorarentur. Equites ac pedites inter eos optimi fuere, arcu, gladio, thorace ac securi ænea vtentes: auteas zonas, aurea equorum frena ac pectoralia habentes. Ferri parum apud eos fuit, argento carebant, ære & auro abundabant, insularum cultores, herbarum radices edebant, & agrestes fructus, ex quibus pocula exprimebant. Vestis erat arborum cortex, qui paludes inhabitabant, piscibus vescēba-

tur, phocæ coria è mari prodeuntium induebant. Montani pomis syluestribus alebantur, non aui-
oues occidere, cum paucas haberent, eisq; lactis &
lanæ gratia parcerent. Campestrès & si regionē la-
te patentem occupabant, non tamen agros excole-
bāt, sed ex ouibus piscibusq; viuebāt. Bellicosi hoīes
quī simplices & in contractando minime versuti.

De Antropophagis, Essedonibus, Ari- maspis, & id genus immanīū hominū.

Caput XIII.

His ad Orientem ac Septentrionem Antro-
pophagi sunt, quibus execrandi cibi huma-
na viscera esse creduntur, & circa hos tristissima so-
litude, & mare quod Tabin vocant, & Essedones,
qui ossa capitum suorum parentum auro cincta in
poculorū tradere ministerium asserunt, & Scytho-
tauri qui pro hostijs cædunt aduenas. Iulius Soli-
nus in hac parte terras esse locupletes, sed inhabita-
biles dicit. Nam cum auro & gemmis affluant, Gry-
phes tenere vniuersa testatur, alites ferocissimos &
vltra omnem rabiem sauiantes, quorū immanitate
obsistente, rarus pateat ad diuites venas accessus.
Discerpere enim homines, tanq̃ genitos ad plecten-
dam auaritiæ temeritatē. Arimaspos cū his dimica-
re gentē monoculā, si credere par est, vt intercipiāt
lapides. Smaragdus hic primā esse, quibus teritiā de-
derit Theophrastus dignitatē, quibusq; nihil vide-
ant oculi iocūdus. Christallū quoq; optima hinc au-
ferri, cuius frustū Liuius Augusti ad pondus centū &
quingenta librarum inter Capitolina donaria
dicauerit. Sub Massagetis, Tapirenis, & Alanor-
sis

Gry-
phes
auri cu-
stodes.

occidentem versus, vsq; amnem Ras & Asiaticos Sarmatas, Ptolemæus q̄ plurimas Scytharū gentes enumerat. Quibus ad meridiem Iaxartes fluius & mare caspium occurrit, à septentrione terra incognita iacet. Iaxartem apud Sacas oriri arbitrat, & in septentrionem fluere: postea ad occidentem verti inter Scythas & Sogdianos, demumq; ad meridiem inclinātem, Hyrcanum ingredi pelagus, multa & magna flumina vna trahentem: quæ partim Sogdij, partim Noroxi, Aspisi & Tapuri mōtes effundunt. Ras vero amnem Hyperboreos emittere mōteis existimat, qui modo in orientem, modo occidentem versus, postremo ad meridiem tendens Hyrcanias auget aquas. Inter Iaxartem, & Ras duo ingentia ponit flumina, Rhimmū, qui & ex Rhimmicis oritur iugis, & Daixem Noroso monte cadentem.

Qui pop. inter Iaxartem fluium & Hyrcanum mare incolunt. & de habitantibus sub polo Arctico, & Hyperboreis populis.

Caput XIII.

INter hos monteis, & Iaxartem fluium, Hyrcanūq; mare, Orgalos, Erimnos, Asiotas, Norosbes, Norosfos, & Catagas, Scytharum populos collocat: trans monteis autem septentrionē versus Galactophagos, Aspifios, Thabrenos, Samnitas, Parnardos, & alios q̄ plures, & Albanos iuxta montes qui admodum septentrionales sunt, ab Australi parte Saxonibus locum præbet, ex quibus fortasse orti sunt qui Germaniam incolunt, q̄uis suam ori-

Origo
Saxo-
num.

ginem ex Macedonibus reperant: à Boreali parte
 Nefſæis & Subocis ſedes dedit, qui non minus ad
 ſeptentrionem vergunt q̃ Thule. In cuius parallelo
 Scythas Alanos deſcripfit, & hyperboreos Sarma-
 tas, quibus ad auſtrum monteis collocat Hyperbo-
 reos, & Aſiaticos facit, q̃q̃ pleriq̃ Europæos eſſe tra-
 diderint, nonnulli hoc genus hominum vltra Aquī-
 lonem iacere putauerūt, gentemq̃ beatiffimā eſſe,
 quam alij mediam ſtatuerunt inter vtrumq̃ ſolem
 Antipodum occidētem, & noſtrum renaſcentem,
 Iulius Solinus aſpernari rationem dixit tam vaſto
 mari duos orbeis interfluente & in Europa circun-
 ſcripfit, apud quos mundi cardines eſſent, & extimi
 ſiderum ambitus nox, quæ vna ſex menſium, & vna
 totidem dies, magnam his de cælo clementiam con-
 ceſſam eſſe, auras ſpirare ſalubreis, nihil noxiꝝ ſtatus
 habere, domos eſſe nemora, victum arbores mini-
 ſtrare, diſcordiam neſcire, egritudine nō inquieta-
 ri, ad innocentiam om̃ibus æquale votum eſſe, mor-
 tem accerſire, & voluntario interitu obeundi tardi-
 tatem caſtigare, conſueſſe olim primitias frugū per
 virgines Apollini Delio miſſitare, quibus perſidia
 hoſpitem violatis, Pontificio intra ſineis ſuos rece-
 pto, miſſionem neglexiſſe. Fabuloſa hæc, nam quis
 credat? virgines tam longo terrarū tractu tantasq̃
 montium fluminumq̃ ac mariū difficultates ſingu-
 lis annis penetrare potuiſſe, aut gentē eſſe quæ trans
 aquilonem habitet nobis cognitā? Diodorus He-
 catao teſte vtens, oppoſitam Zeltis iuxta oceanū
 eſſe inſulam dicit, haud multo Sicilia minorē pone
 arctos, habitariq̃ ab ijs qui Hyperborei appellan-
 tur, eo q̃ vento Boreæ ſunt expoſiti, inſulam valde

*Sacra
Apollinis.*

fertilem in qua fructus annui bis nascuntur. Latonā in ea natam fabulantur, & Apollinē ibi præ cæteris dijs coli, esseq; homines eius insulę veluti quosdā sacerdotes Apollinis, cuius laudes & hymnos quotidie in cantu celebrent. Lucū præterea ingentē, templumq; Apollinis, forma rotunda, multis donis atque ornamenti cumulatū. Urbem ei sacrā cuius incolę maiori ex parte citharædi existant, continuęq; in templo sonāt, & hymnos canant: habere hyperboreos propriā linguam, & Gręcis, maxime Delijs atq; Atheniensibus, societate ac beneuolentia iunctos à priscis tēporibus cępta. Gręcos em̄ quosdā olim ad Hyperboreos transisse ferūt, & dona sumptuosa in templo apposuisse Gręcis literis inscripta. Ex Hyperboreis vero Abarmi venisse in Græciam, amicitiamq; cū Delijs antea cōtractā firmasse aiūt, & Lunā apud hyperboreos videri parū à terra distantem, ac terrestres quosdā veluti cumulos habentem in se manifestos, deumq; Apollinē, per annos vnde viginti adiri insulā, in quibus astrorū reuolutiones perficiātur: imperare ciuitati, temploq; præesse Boreadas. Borei progeniemq; per genus recipit principatū, quæ omnia tanq̃ fabulosa referens Diodorus videtur contemnere.

*Prospectus
lunę apud
hyperboreos.*

De Arimphæis popu. non ab similibus Hyperboreis, Cataio, & quæ de his locis enarrat Nicolaus Venetus.

Caput XV.

Hyperboreis similes Arimphęos esse dicunt, Asiaticos Scythas, qui baccas edunt, comas

viri & foeminae tondent, nullū ledunt, quietē amant,
 nec leduntur ab alijs, fugientes ad eos tuti sunt tan-
 quā a sylo tegatur, sacri omnes habentur. Sic forsitan
 olim fuit, nūc gentis huiusce nulla cognitio. Iaxartē
 fluiū nōnulli Tanaim esse crediderūt, qui Asiā ab
 Europa determinat, inter q̄s fuisse Policletū Strabo
 cōmemorat, cuius errorē Alexandri comites secuti
 sunt, qui eum transmissio Tanai aduersus Europæ-
 os Scythas belligerasse tradiderūt. Sed Dimas dux
 Seleuci & Antiochi satis idoneus vero autor, hunc
 transuectus amnē, ac titulos omniū supergressus,
 aliū esse q̄ Tanaim deprehendit, ob gloriā sui nomī-
 nis altaria ibi Apollini Didymeo aedificauit, & hoc
 esse colliminiū inter Scythas & Persas ostendit, non
 q̄ Persia Scythas attingat, sed q̄ imperiū Persarū per
 Bactrianos & Gordianos ad Iaxartem vsq; fluiū
 protendatur. Iaxartis nomen à Bactrianis inditum
 ferunt. Plinius à Scythis vocatum Scythim tradit
 hic aræ conditæ feruntur ab Hercule ac Libero pa-
 tre, Cyro quoque & Semiramide, & postremo ab
 Alexādro: quas profectionis metas ad septentrio-
 nem ostenderit, qui nostra ætate orbis situm figu-
 rant. Cathaium his in locis designant, quæ vltra
 Iaxartem commemorauimus, multasque prouin-
 cias & multa regna circumscribunt, quibus vnus
 præsit imperator, qui apud eos Can appellatur. Ni-
 colaus Venerus apud eum se fuisse affirmat, & Vr-
 bem inuenisse, quæ duo de triginta millibus passuū
 pateret, in quadrū Gambaleschiā nomine, in cuius
 medio arx munitissima & ornatissima haberet, in
 qua rex habitaret, & ex qua muri arcuati ad q̄tuor
 vrbis angulos protēderent, per q̄s accessus regi cēt,

Ma-
 gnus
 Can
 impera-
 tor.

si quid in vrbe tumultus excitaretur, ad arces quæ
 ipsius in angulis eminent, quarum quælibet passuū
 quatuor millia in ambitu continet, & omnis gene-
 ris arma tormētāq; bello apta concludit. Afferit in-
 super & alteram se urbem reperisse quindecim dieꝝ
 itinere ab hac distātem, Neptai appellatam, nostro
 æuo aut paulo ante ab imperatoribus eius gentis
 conditam, cuius ambitus triginta millibus passuū
 contineatur, eamq; populosissimam esse omnium:
 In vtrāq; ciuitate domus, palatia, templa, cæteraq;
 vrbium ornamenta, Italicis similia esse affirmat: ho-
 mines modestos atq; vrbanos, & multis diuitijs af-
 fluenteis: quod si credimus magna profecto morū
 mutatio facta est, ab his quos antiqui prodiderunt,
 qui Scythas fermē omneis pastorales esse affirma-
 uerunt, & propemodum intractabileis: nec horri-
 da septētrionis ora eos admittit mores, quibus vel
 Græcia olim clauit, vel Italia nunc floret: aut certe
 Cathaium ipsum quod tantopere laudant, minus
 septentrionale est q̄ pictura demonstrat. Nam quic-
 quid vltra Iaxartem colitur: si Ptolemæo fides est,
 vltra septimum clima protenditur: & parallelū trā-
 scendit, qui per Borysthenem describitur: nisi respō-
 deat aliquis magni Canis imperium, & vltra & ci-
 tra Iaxartem extendi, ac Gordianos, Bactrianos, &
 alias genteis, vsq; ad Indiæ atq; Ariæ monteis com-
 prehendere: quod facile persuaderi potest his, qui
 Scytharū res gestas aliquādo legerunt: à quibus ma-
 gnā Asiæ partem olim subactam fuisse, constat:
 nec imperia suos tenent perpetuo limites, sed pro
 fortunæ varietate, nunc magna sunt, nunc parua.
 Strabo in hac parte Scythiæ, ad occidentem, quā Pro

Iomæus Ras fluuiio terminauit, Hyrcani pelagi fauces collocauit, ab vtraq; parte cultas: De quibus postea differemus.

De Sogdianis & Bactrianis.

Caput. XVI.

INter Iaxartem & Sariphos Paropamissosq; montes Sogdiane & Bactriani iacent, Oxo discreti fluuiio: Sogdiani ad Iaxartem magis accedunt: Bactriani ad Paropamissi iuga, per q̄s fluuius Ochus dilapsus, in Oxum fertur. Bactrianis ad occidentē Margiani sunt. Sogdianis montes Oxij, quos inter rumpit Oxus, per Ribios & Derbitas, in Hyrcanū cadens pelagus. Margianis ad occidentem Hyrcania occurrit, quæ nomen pelago dedit olim, sicut Strabo asserit. Sogdiani & Bactriani, nec vita multum, nec moribus à Nomadibus differebant: quibus Bactriani mitiores essent. Nec vera locutus Onesecritus existimatur, qui Bactrianos senio, aut morbo confectos, apponi canibus viuos scripsit: ad hoc ipsum de industria enutritis, quos patria lingua sepulchraleis vocabant: quam legem sustulerit Alexander, quem ferunt alij octo, alij duodecim vrbes in Bactriana & Sogdiana condidisse, nonnullis euerfis: quarum Cariata fuit in Bactriana, vbi Callisthenes comprehensus est, & in vincula coniectus, qui diuinos honores Alexandro negauit exhibendos esse. In Sogdiana, Paracanda, & Cyra, vltimum Cyri opus ad Iaxartem flumen conditū, quod Persici imperij confinium erat: nec pepercit Alexander memoriæ Cyri, quibus illū coleret, propter continuas oppidanorū rebelliōes. In Bactriana Petram Sismetrae altitudinis stadiorū quindecim cœpit, cuius

ambitus octuaginta continebatur: in superiore parte planam ac feracem, ut viros quingentos alere posset. In ea Alexander & hospiti o sumptuose acceptus est, & Rosanam Oxiartis filiam duxit uxorem. In Sogdiana secus Oxum Ariam mare petram occupavit, quæ duplo altior fuit Sisimetra. Xerxes in his locis urbem condiderat, & Branchidas in ea collocaverat: propterea quod dei pecunias ac thesauros qui apud Didyma erant, sibi tradidissent: & secum e patria sponte migrassent. Alexander eos sustulit, proditionem & sacrilegium exosus, quæ scelera nulla non ætas improbauit. Per Sogdianam amnis labitur: qui postquam multam regionem irrigauit, in desertam arenosam terram euadit, atque ibi absorbetur: quemadmodum in Ariana fluvius Arius, qui regioni nomen dedit. Macedones propter Alexandri gloriam hunc amnem nobilitarunt: qui apud Ochum flumen olei fontem inuenientes, multi fabulati sunt: tanquam miraculum fuerit, nitrosam & aluminosam terram, sulphure ac bitumine intermixtam, id liquoris fundere: hunc fluvium alij per Bactrianam labi dicunt (quos Ptolemæus secutus est) alij secus eam: Alij ab Oxo diuersum usque ad ostia, atque australiorem: & ambos in Hyrcanum mare decurrere. Alij ab initio diuersum, & deinde in unum coire. Oxus, sicut Ptolemæo videtur, in Caucaaso Indiæ intrare, prope Paropamisades fontem habet: & in septentrionem longo flexu directus, maiori demum in occasum vergit: multa & magna flumina in mare Caspium secum ferens, inter quæ Ochus est, per quem nauigasse Pompeium crediderim, sicut ante diximus, cum descendit

Fons
olei,

in Oxum: nam & Ochi fontes in Paropamisso monte reperiuntur. Oxi alueum multis in locis, sex septētie stadiorum latitudinem habere tradiderunt. Alexander Bessum insequens, hunc amnem ponte ex utribus facto traiecit, misitq; Ptolemæum Lagi, cum parte exercitus, qui Bessum à Barbaris derelictum in villa quadam interceptit, & nudum ac catēna ligatum adduxit. Quem cum Alexander vidisset: interrogauit cur regem suum simul & propinquum & benefactorem Darium interfecisset: ad quem Bessus non solum sibi soli id agere visum fuisse respondit, sed omnibus qui circa Dariū erant, vt inuenirent sibi salutem ab Alexandro: quibus dictis publice fustigatus est, & in Bactra remissus, vt ibi moreretur. Sogdianam à septentrionali parte Iaxartes claudit amnis: inter quem & Oxum duos fluuios decurrere Ptolemæus scribit, Poletimetum & Iaxartem: qui ex montibus Oxij in Hyrcanum mare descendunt: Inter Oxij & Iaxartis ostia nonnulli octuaginta parasangas esse dixerūt, Persicum autem parasangam: alij sexaginta stadiorum fecere. alij ter centorum quadraginta: qualem amplitudinem vix omnem Scythiam crediderim continere. Eratostenes his aduersus est, qui (vt ait Strabo) ab Oxij fluminis ostio, apud Hyrcanos sitū, vsq; ad Iaxartem fluuium, duo millia & quadringenta stadia intercurrere affirmat. Alexander de suo nomine vltra Oxum amnem duas vrbes condidit: alteram versus septentrionem, alterā versus oriētem, in Vandabanda regione, ab Hyrcania vsq; in Sogdianā ad orientē cuncti solē, intra Taurū

Pōs ex
utri-
bus fa-
ctus.

& Iaxartem fluvium, quæcunq; gentes occurrunt: primo Persis, deinde Macedonibus, postremo Parthis, subiectæ fuerunt. Romanorū signa raro apud eas visa sunt, quibus magis nauigationem per Oxum & Hyrcanum pelagus Varro commemoret: quæ ultra Iaxartem ad septentrionem recedunt intactæ remansisse videntur. In quas Alexander expeditionē aggressus, propter Bessum & Spittamēnem, qui ad eos confugerant, Besso captiuo ad eum deducto, & Spittamēne à Barbaris interempto, destitit ab incœptis: cuius in Bactrianam reuersi horrendum scelus commemoratur, occisi inter bibendum Cliti amici veteris & collatanei fratris, nō aliam ob causam, nisi quia Philippi laudes pertinacius tueretur: sed vini magis quàm hominis fuisse crimen pœnitentia docuit, mox secuta, quando ægre retentus est, ne se occideret, occisor amici: Bactria sub imperio Macedonum, qui Persas deleuere, vsq; ad secundū Seleucū Antiochi nepotem retenta est. Tunc vero Theodorus præfecturæ titulum mutauit in regnum, & se regem vocauit, reliquitq; successorē sui nominis, qui cum Arsace Parthorū rege contra Seleucum se coniunxit, regnumq; tutatus est, quod sub Eucratide ad magnam gloriā peruenit. Is enim cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, audacia inaudita cum trecentis militibus sexaginta hostium millia assiduis eruptionibus vicit, & quinto mense liberatus, magnam Indiæ partem in potestatem suam redegit. Vnde cum se reciperet, à filio, quem regni socium fecerat, in itinere interfectus est: qui velut hostem non patrem interfecisset, per sanguinem eius currum egit: & corpus abigi insepultum iussit: & in

Bactriam Sogdianorū Indorū & aliorum bellis fatigati, tandem velut exangues oppressi sunt.

De Aria & Hyrcania, & mirifica harū regionum uite.

Caput XVII.

ARia bactrianæ cōtermina est ad meridiem, & monti subiēcta, qui Bactrianam habet, et Hyrcania sex millibus fere stadiorū abest: ipsi autem Arianæ ad Austrum Arachosia subiaceret, vsq; ad Indum flumen: de quibus alio loco dicitur. Margiana Bactrianis ad occidentem adiacet, & campis desertis ambitur: fama est Antiochum, cui Sother cognomenū fuit, loci naturam admiratum, magnā terræ partem muro circumclusisse: cuius ambitus mille & quingētorū fuerit stadiorum, & urbem Antiochiam condidisse. Vites hic optimas inueniri, quarum truncum vix duo viri complecti queant, racemumq; duorum ferè cubitorū. Ptolemæus Tapyros vltra Margianos ad orientem posuit: Strabo inter Derbitas & Hyrcanos habitare putauit: quibus mos fuerit, proprias vxores alijs viris nuptui cōcedere, cum duos tresue filios ex eis suscepissent, quemadmodum apud Romanos Cato indigenti Hortensio Martiam concessit. Hyrcaniam valde opulentam esse dicunt & magnā ex parte planā, præclarissimis vrbibus adornatam, quarū Talabrotam, & Samariam, & Chartam, & Tapen, paulo supra mare sitam extollunt. Opulentiae signum adducunt, quod vitis vini metretam afferat: ficus, sexaginta modios: frumentū ex semine nascatur, quod cadit ex culmo: in arboribus mellificetur, perfluatq;

Vites
miræ
magni
tudinis

Mos in
permu
tandis
uxori-
bus.

Attēde
Hyrcaniae fe-

me ex folijs, nec in his opus sit diligentia: illud admiratione dignū, quod ab Eudoxo, & ab alijs de Hyrcania scribitur, ripas quasdam cauernosas stare ante mare humili interiacente littore, & superioribus rupibus flumina decurrere, tanta vi delata, vt cum ad ripam peruenerint, aquam in mare iaculentur, subiectum littus aspergine intactum relinquentia, vt etiam exercitui vnda tecto peruiū sit: indigenas in eum locum epulandi & sacrificandi gratia sæpe descendere, & interdum in antris discumbentes, interdum sub ipso fluctu apricantes, alio atq; alio modo oblectari, cum simul hinc mare pateat, hinc litus propter humorem herbidū floridumq; cōspiciatur: Nobilitatem huius gentis hinc licet intelligere, quod vicino mari ab ea nomen est inditum. In

Cōgreg
sus
Thale
stris
cum
Alexā
droma
gno.

Hyrcania res gerenti Alexandro, Thalestris regina Amazonū, quam alij Minitheam vocāt, cum trecentis mulieribus occurrit, trigintaquinque dierū inter confertissimas gentes itinere factō, liberos ex rege quasitura, cuius cōspectus aduentusq; omnibus admirationi fuit, propter insolitū fœminis habitum, ob hoc tredecim diebus prolis gratia cum rege datis, vt est visa vterq; implese, discessit. Hoc mare qđ Hyrcaniā abluit, Ptolemæus (vt ante diximus) lacū esse affirmat, vndiq; terra conclusum: cuius septentrionalia Scythæ occupant, Australia Medi atque Hyrcani, qui & orientis partē attingunt, cū Margianis, Derbitis, ac Rhibijs: occidentalia Armenij, Albaniq; ambiunt, quorū pars septentrionē attingit. Polydorus quoq; vt affirmat Strabo lacum esse, & dulces aquas habere, & serpentes nutrire, hoc pelagus asseruit: in eo vero maxime errauit, quod vnum es-

Polyde
ti error

se cum Mæotica palude existimauit: inde coniecturam faciens, quia Tanais in ipsum emittit, non animaduertens duos inueniri huius nominis amnes, vt ante diximus. Quod si Mæotidi iungeretur Hyrcanus sinus, nequaquam lacus esset, cum Mæotis ab Euxino ponte marinas aquas accipiat: Pontus vero per Hellespontum, & mare nostrum ab Herculeo freto falsis impleatur vndis. Plinius Veronensis, Iulius Solinus, Strabo Capadocus, Priscianus Cæsariensis, & alij complures, Hyrcanum pelagus oceani Borealis sinum esse tradiderunt, ex quo liceat vsq; in orientem & mare Indicum nauigare: aiuntq; ab oceano meridiem versus recedere, ab initio arctū, in progressu dilatatum: & præsertim in vltimo recessu, vbi à quinq; millia fermè stadiorum latitudine patet: & ostij vtramq; ripam tenere Scythas: reliqua littora aut Scythas, aut similes Scythis: quales Hyrcani sunt, Albani, Clusi, Narisci, ac Mardi. Magnitudinem huius maris Patrocles pontico similem existimauit. Plinius autore Claudio, refert id terræ spatium quod inter Mæotim & Hyrcanum iacet pelagus centum quinquaginta millia passuum cōtinere: idque perfodere excogitasse Nicanorem Seleucum, quo in tempore à Ptolemæo Ceraunio sit interfectus. Verum alij trecenta septuagintaquinque millia passuum id esse existimant. Cornelius Nepos ducenta quinquaginta millia: quod alij cētum & quinquaginta millibus passuum, alij paulo ampli⁹ cōtineri dixerint, magno errore: neq; enim retro Mæotim ad Boreā Hyrcanus offert sinus, vt illis visum est: sed Pontico mari ad orientē

occurrit, Histinumq; Colchi, Iberi, & Albani inter duo maria obsident. Nec longum iter ab Euxino Ponto per hunc Histinum & Hyrcanum pelagus, ad Indiam transeunti peragendum, Plinius existimauit: quem secutus Solinus Pompeium magnum octo diebus ex India ad Bactros vsq; Alierum flumen peruenisse affirmat: quo influit Oxum, per quem mare Caspiū ingressus ad Cyri amnis ostia penetrauit: qui armenia & Iberia fines interluit: à Cyro vero diebus non amplius quinque, terreno itinere, subuectis nauibus ad alueum Phasidis pertendisse: atq; inde in Pontum Sororia, Strabo dicit, qui multas Indiae merces teste Aristobolo in Hyrcanū mare per Ochum amnem deuexit tradidit: deinde in Albaniam, atq; per Cyrum & sequentia loca in Euxinum & Ochum in Oxum putat exonerari: quæ duo flumina Hyrcaniam irrigare censet: & Niscam partem esse Hyrcaniae, per quam Ochus decurrit; quem Aristobolus nauigabilem esse retulit, & oīm fluminū maximum quæ ipse in Asia viderit, præter indica. Sed hoc iter multo breuius eo est: quod per Aegyptum & Arabiam multasq; alias gentes ducit in Indiam: neutrum tamen hodie nostratibus est apertum: qui terræ formā nostra tempestate figurant, Ptolemæo consentiunt, & lacus speciem Hyrcano concedunt. Solinus Xenophontem Lapface-num autorem facit, à littore Scythar, & quo sinus irrupit Hyrcanus Abaltiam insulā triduo nauigari: cuius magnitudo immensa, & penè similis continenti existat: nec longe Oenas separari, quas qui habitent, viuunt ouis auium marinae, & auenis vulgo nascentibus, propter quas & alias constitutas

Oenae
incolae

quarum indigent humana vsq; ad vestigium forma in equinos defināt pedes. Feruntur & alia ple-
raq; quæ tanq̃ fabulosa relinquimus: apud Hyrcanum pelagus, definit Asiæ prima pars.

De secunda Asiæ parte & Sarmatis generatim,

Caput XVIII.

Secunda incipit in occidentali littore, quæ vsq; ad paludem Mæotidem & amnem Tanaim extenditur, inter mare Ponticum iacens & oceanum septentrionalem. Ptolemæus hanc partem ab orienti Ras flumine clausit & Hyrcano mari, cui negavit in oceanum patere exitum: & omnes Sarmatas Asianos appellavit: qui hanc terram incolerent: præter Colchicos, Iberos, & Albanos, atq; alios qui circa Caucasum Coraxemq; montem ad meridiem sitii sunt. Sarmatas autem in plurimas gentes, & multa nomina diuisit. Vltimos ad septentrionem hyperboreos posuit: & sub eis Basilicos: deinde Zachatas, Suardenos, Chenides, & magis ad meridiem per Hierbidoræ numerosum genus: quorū sedes illic esse ostendit, vbi Ras fluuius ad occidentem solem, & Tanais ad orientem maxime vergunt, sibiq; inuicem propinquiores existunt. Sub his versus meridiem & ultra Hippicos montes, Syracenos collocavit, Iaxamatas, Perseffios, & Melandanos, apud quos Mithridatis regionem fuisse arbitratur. Rursus ad orientem Ras flumini proximos, & ultra Ceraunios montes Sapothrenos posuit, & sub illis

paululū australiores Scymmitas & Amazonas. de
 quibus postea dicemus, quando imperiū fama est
 eas q̄ maximum obtinuisse: Ceraunios montes par
 tem esse Caucasi, versus Septentrionem vergentē:
 quibus proximi sunt ad orientalem plagam Vali,
 Serbi, Diduri, & Vdg, ad occidentalem Sacani & Tu
 sci prope Sarmaticas pilas: vbi à Caucasijs iugis Ce
 raunia videntur obrupta. Forsitan & hinc Tuscorū
 genus ortum, qui Hetruscōs ex Italia pepulerunt.
 Tria flumina in Hyrcanum pelagus ex Caucasio
 monte cadere Ptolemæus ostendit: Hudonem qui
 septentrionalior est: Alontem & Saonam: & inter
 ea Olondas & Ifondas collocat: & citra Saonam
 Gerros. Inter Caucasiū montem, & Vardanum
 amnem, Sananeis & Agoritis sedes dedit. Ultra
 Vardanum versus Psatim fluuium & Boream, Co
 napsenos, Arinchios, Metibos, Zinchos, & Asturi
 canos memorat. Vltcrius Tirambas & Marubio
 flumini proximos Themeotas, fluuios ex Asia in
 Mæotim magnos decurrere, præter Tanaim octo
 dinumerat, Inter quos Vardanus australior est, Ma
 rubius septentrionalior: cui proximus est Rhombi
 tes maior: deinde Theofanus: postea Rhombites
 minor, de hinc Acticies & Vardano propinquior
 Psatis. Multa ē inter veteres discordia: q̄ inde nasci
 arbitramur: quia nec montium, nec fluminum, nec
 gentium nomina perseverant: & prouinciarum re
 gnorumq̄ termini multam varietatem accipiunt à
 Strabone: qui sub Tyberio Cæsare vixit vsq̄ ad Pto
 lemæum Alexandrinum: qui per tempora Antoni
 ni Pij situm orbis descripsit. Haud equidem magnū
 tempus est: & tamen tanta nominum variatio in-

tercessit: vt paucissimos Scytharum populos ex his nominari videamus apud vnum, quos nominauerit alter. Sed ad rem redeamus. Strabo Cyrum amnem, & Araxem, & Hyrcanum pelagus ab occidentali plaga immittere arbitratur: & Araxem per Armeniam, Cyrum per Iberiam & Albaniam decurrere: & ab ostio Cyri per Albanos, Iberas, & Colchos, à mari in mare tria fere stadiorum millia esse, & Histini rationem obtinere huius partis quam de scribimus. Possidonius hanc Histinū mille & quingenta stadia continere putauit: quantum inter Pelusium est & mare rubrum, tantumdemq; spacij à Mæotide in oceanum esse censuit: indignus fide quis Pompeio familiaris fuerit: & res eius scripserit.

Possidonius
notatur

De Albanis, & de bonitate soli sui, & simplicitate gentis, & prisca eorum superstitione.

Caput XIX.

Albani in hac descriptione primi occurrunt, quos pastores fuisse constat, & Nomadico generi proximos, non tamen vagos atque iccirco minus bellicosos. Inter Iberas & mare Caspium habitant, ab ortu solis mari coniuncti, ab occasu Iberiæ finitimi, & reliquis lateribus. Boreale Caucasus montibus munitur: qui campis imminentes, & mari plurimum coniuncti Ceraunia vocantur, vt Strabo putauit, & complures alij: quauis Ptolemæus (vt ante diximus) aliter sentiat: australe latus Armeniam contingit, quæ partim campestris est, partim montana: sicut &

*Albani
inertes*

*Attēde
huiusce
terræ
feraci-
tatem.*

Cambiseſia, ad quam Armeni ſimul & Iberi & Albaniconiunguntur. Cyrus per Albaniam fluit: & alia flumina quæ quibus eum augent fecundiorēq; terram exhibent, mare tamen confundunt propter limum quem afferunt. Raxes prope emittit, aſper ex Armenia cadens, ſed quem limum propellit alueum peruium faciens, eum Cyrus repellit: Homines in Albania inertes fuiſſe feruntur: nam qui ibi militarunt, Cyclopicam eos degere vitam dixerūt: & terram omnis generis fructum etiam domesticū afferre, & ſtirpes omnes, & ea quæ ſemper virent & quibus ne minimā quidem cultā habeat, bona tamen omnia ſine ſatione & inaratam gignere: multisq; in locis ſemel ſatam, bis terq; fructum reddere: ac primo quod modios quinquagenos, idq; minime renouatam, aut ferro proſciſſam, vineas ineffoſas manere, quinq; annis putari, in bimatu nouellas fructum ferre, adultas tantū reddere, vt pars maxima in palmitibus relinquatur: mira res, cum Ptolemæus Albaniam in ſexto climate ponat. Pecora cū mitia, tum agreſtia, pulcherrimos edere ſcētus aiūt: ſtaturam hoīm pulchram & magnam eſſe. Simplex mortaliū genus, minimeq; cauponarium: nummi uſum magna ex parte ignorauerunt: neq; numerū ultra cētenarium nouere. Commercia inter ſe mercibus facere: in cæteris quæ ad vitam pertinent inertes, exquiſitosq; ponderum ac menſurarum totiusq; ciuilitatis & agriculturæ prorsus ignari: ſi quando ad bella prodierunt expediti & armati, vt Armenij fuere. Exercitum maiorem emittere conſueuerunt q̄ Iberes: nam peditum ad ſexaginta millia, equitū ad vigintiduo millia cōtra Pompeium magno ſuo

damno armauerunt. Iaculatores sunt & sagittarij
 clypeos & thoracas habentes, & quemadmodum
 Iberi firmas galeas, hos Nomades ab exteris defen-
 derunt, sicut Iberas & iisdem de causis. Aliter vero
 saepe eos adoriebantur: nec sinebant agriculturam
 exercere. Deos Albanisolem & lunã gentili demen-
 tia coluere. Lunæ templū Iberiæ proximum sum-
 ma religione colebant: cuius sacerdos honore post
 regem secundus habebatur, & sacris seruis, & sacræ
 regioni præerat: quæ multa fuit & hominibus ple-
 na. Seruorū quidā afflati numine videbātur, & quo
 dammodo diuinare: qui plurimū numine correpti
 fuit, diu per sylvas solus errauit: exin sacerdos com-
 præhensum sacra catena deuinxit, ac per annū sum-
 ptuose aluit: postea ad sacrificium deæ cum alijs ho-
 stijs mactandum produxit: tumq; negocij quidam
 gnarus sacram hastam tenere, qua mos fuit hoīem
 mactari, ex multitudine procedens illam in conser-
 uii afflati per latus adegit, & cadente seruo quædam
 diuinationis signa captauere, atq; in commune præ-
 tulere, corporeq; in locum quendā delato, omnes su-
 per illud transiere: sic enim stulta natio & à dæmo-
 nibus possessa, expiari, si quid peccati fuerat, arbi-
 trabatur. Senectus honore præcipuo apud Albanos
 fuit, non parentum modo, sed etiam reliquorū: cū
 mortuis pecunias defodiebant, nec aliā defunctorū
 curam gerebant. Strabo sex & viginti linguas Alba-
 norum fuisse tradit, & totidem aliquando reges, po-
 stea ad vnius imperiū cuncta rediisse: terram serpen-
 tia quædam lætifera gignere, & scorpiones, & arane-
 as, quarum quædā ridendo mori cogunt, quædam
 flendo desiderio suorū, quemadmodum de Taran-

*Serui
 numi-
 ne af-
 flati di-
 uina-
 bant.*

*Senec-
 tus in
 honore*

*Arane
 arū mi*

*ra na-
tura.*

*Albani
unde
orti.*

rulis in Calabria rumore est. Et Caspianam & Albanos pertinere aiunt, eiusdem nominis cum gente Caspia, quæ postea obscurior facta est, & mare Caspium attingit. Ingressus ex Iberia in Albaniam per Cambisenam patuit, regionem asperam & siccam, quamuis flumine Alazanio pars eius irrigetur: Albani & eorum canes excellentes venatores fuere, studio magis quam arte: originem eorum ex Iasone ductam existimant, qui cum Armenio Thessalo in Colchos nauigauit, & vsque ad mare Caspium, per Iberiam & Albaniam processit, & Armeniæ ac Iberiæ multum peragrauit: sicut Iasonia, & alia compluria monumenta testantur, Trogius Pompeius Albanorum originem Italicam dicit, asserens Albanos Herculem ex Italia ab Albano monte, cum, Gerione extincto, armenta eius per Italiam duceret, secutos fuisse: & originis Italicæ memores, exercitum Cnei Pompeij bello Mithridatico fratres saluauisse. Albania sub imperio Persarum fuit, postea Macedonum, deinde Romanorum: sed Traianus imperator his regem dedit, nunc non satis certum est cui pareant, quanuis sub regno Magni Canis degere credantur, ab his Albani orti sunt: quorum pars hodie in Peloponnesso, pars in Macedonia sedet, iuxta Pyrrachium, quorum dux est Georgius Scanderbei, qui multa per nostram ætatem aduersus Turcas pro Christi nomine prælia gessit, magnanimus & inuictus copiarum ductor, in Gothorum exercitu fuere, cum illi Græcorum imperium affligerunt: deinde longæ militiæ affectu tedio, in Adriatico littore confederunt.

De Amazonibus & Gargarensibus, & ex quibus prolem suscipiebant.

Caput XX.

Theophanes qui cum Pompeio militauit, & Albaniam procurauit, Inter Albanos & Amazonios habitare Gelas & Lelegas dicit: & inter hos & Amazonas, Mermandalim delabi fluuium: Metrodorus Scepsius & Ipsicrates locorum non ignari (vt Strabo refert) Amazonas septentrionem versus Gargarensibus finitimas tradiderunt, sub radicibus montium Caucasiarum, qui Ceraunia vocantur: cum quibus & Ptolemæus sentit: qui eas (vt diximus) inter Ras fluuium & Ceraunia iuga collocauit: quanuis de Ceraunijs paululum discordare videatur: de Amazonibus multi meminerunt, & apud Græcos, & apud Latinos, non Poetæ solum, qui fabulosa tractant, verum etiam historici, quos à vero recedere turpissimum est, Trogus Pompeius, Iustino teste, duos regios iuuenes ex Scythia pulsos per factionem optimatum, iuuentutem ingentem usque in Cappadociam & amnem Thermodoonem subiectosque Themiscyræ campos, secum traxisse affirmat: ibique per multos annos finitimos spoliare assuetos, postremo conspiratione populorum trucidatos: Sed vxores cum vidissent exilio suo additam orbitatem, arma sumpsisse: finesque suos summouentes primo, mox etiam inferentes bella, defendisse: nubendi quoque vicinis animum omisisse, seruitutem non matrimonium appellantes: & ne feliciores alijs aliæ viderentur, viros qui domi remanserunt interfecisse, vltionem

De Amazonibus
ex Trogo

Nube-
re serui-
re ap-
pellat.

*Hercu-
les in
Ama-
zonas.*

cælorum coniugum excidio finitimorū consecutas;
deinde pace armis quæsitā, ne genus interiret, cum
circumstantibus populis concubitū iniuisse: si q̄ ma-
res nascerentur interficientes, fœminas nō ocio aut
lanificio, sed armis & equis & venationibus exercē-
tes, iniustis infantium dexterioribus mammis, ne sa-
gittarum iactus impedirentur: vnde Amazones di-
ctæ sunt. Duas quorum his reginas fuisse Marthesi-
am & Lampedonem, quæ vicibus bella gererent, &
se marte genitas prædicarent: à quibus magna pars
Europæ subacta sit, & vrbes condiderint. Sed cum
partem exercitus domum dimisissent, reliquas quæ
ad tuendum Asiæ imperiū remanserant, concursu
barbarorū cum regina Marthesia interfectas: In cu-
ius locum filia eius Orithyia successerit, cui præter
singularem belli scientiam, eximia in om̄e æuū vir-
ginitatis admiratio fuerit. Herculem cui imperatū
erat, vt arma reginæ Amazonū ad regem deferret,
tanq̄ impossibile id esset, eo profectum longis no-
uem nauibus, comitante principum Græciæ iuuen-
tute, inopinātes aggressum, voti compotem factū:
duas tunc sorores regnum tenuisse Anthiopem &
Orithyiam, quæ foris bellum gerebat, cum Hercu-
les ad littus Amazonū applicuit: Quæ domi mansē-
rant repentino tumultu excitatas arma sumpsisse,
sed facilem victoriā hostibus dedisse, cæsas captasq̄
fuisse, & in his duas Anthiopæ sorores Menalippē
& Hippolytem: Theseum captiuam Hippolytem
vxorem duxisse, ex qua genuit Hippolytū, qui no-
uercæ fraude periit: Herculem Menalippem capti-
uam sorori reddidisse, & precium arma reginæ acce-
pisse, atq̄ ita functū imperio ad regem rediisse. Sed

Orithyiam vbi comperit sorori bellum illatū, & raptorem fuisse Atheniensium principem, hortatā in vltionem comites, auxiliū à Sigilo Scyrhae rege petiisse: ex cuius genere orta esset, ab illo filium Panaxagorum auxilio missum: sed ante praeliū dissensione orta, ab auxilijs defertas, bello ab Atheniensibus victas fuisse: receptaculū tamen habuisse castra sociorum, quorū auxilio intactæ ab alijs gentibus, in regnum redierint. Post Orithyiam regno potitam fuisse Panthasileam, cuius troiano bello magna virtutis documenta extiterint: qua interfecta, & assumpto eius exercitu, paucas quæ domi remanserant ægre se aduersus finitimos defendisse, vsq; ad Alexandri magni tempora: cum Thalestris (vt ante diximus) ad eum in Hyrcaniam venit. Hæc Trogus de Amazonibus. Sed quid Diodorus de his scribat nō incongrue referendum est. Sic enim duorū autorū, qui magni habentur, quanta sit vel concordia vel discordia, cognoscemus: Diodorus penes Thermodoontem flumiū primogenitum Amazonum fuisse ostendit, quæ viris similes corporeis viribus, & bellicis artibus præstarent. Earum reginā, exercitu mulierum coacto, nonnullas vicinas gentes expugnasse, filiamq; genuisse, quam Martis filiam appellauerit: viros ad texturam, & muliebria exercitia deputasse: lege edita, vt solæ foeminae in re militari erudirentur: viris interdicta essent arma: maribus qui ex eis nascerentur, quo bello inutiles fierent, crura & brachia debilitasse: foeminis dextram inussisse mammarum: à regina urbem præclaram in ostio Thermodoontis fuisse conditam, & Themiscyram appellatam: atq; in ea insignem regiam magno splendore

*Item de
eisdem
Amazonib.
ex Diodoro.*

erectam, ab hac propinquas gentes vsque ad Tanaim fluuium domitas fuisse: cui in pugna cadenti filia successerit matre præstantior, quæ ultra Tanaim exercitu traducto, omnes eius oræ gentes ad Thraciam vsque deuicerit, domumq; reuersa magnifica deis templa construxerit: & ad alteram fluminis partem versis armis, Asiamquæ vsque Assyriam bello subegerit. Multis post seculis, vulgata Amazonum per omnem orbem virtute, Herculi Semeles ac Iouis filio, ab Euristeo mandatum fuisse, vt Hippolytæ Amazonis balteum ad se deferret: Herculem illato bello, aciequæ profligatis Amazonibus, victam Hippolytam cum balteo cepisse: quo prælio Amazonum regnum ceciderit. Siquidem barbaræ gentes contempto earum nomine, & iniuriarum memores, adeo Amazones continuis bellis contriuerunt, vt ipsarum nomen & genus extingueretur: quanuis paulopost Herculis expeditionem, Panthasilea troiano bello ab Achille interfecta fuerit: quibus in rebus quantum à Trogo differat Diodorus diligēs lector facile metietur. Ephorus Amazones inter Myliam Cariam ac Lydiam prope Cummam patriam suam, habuisse sedes arbitratur: forsitan aliquādo ibi habitauerunt, vbi Ephesum, Smyrnam, Cumā & Magnesiā cōdidere, Sed Aeolibus & Ionibus postea cessere, cū quibus ante Troianū bellum Priamus in societate Ionū belligerant, vt Homerus affirmat. Sunt qui Gargarense cū Amazonibus Themiscyra in vltiori Scythiā migrasse ferunt, postea ab illis discissos, cū Thracibus & Euboeis quibusdā errabundis aduersus eas bellū gessisse. Quo composito his inter se conditionibus cōue-

Epho-
rus de
Ama-
zonib.

nisse, vt in filiorū prole cōmunicarent, viuerent autem vtriq; separatim. Amazonum alias his intentas fuisse, quæ ad arationē in sitionemq; pertinebāt: alias equorū venationē, ac bellorū curā gessisse: arcu, securi, & pelta vrētes, galeas & subligacula & alia operimenta ē ferarū pellibus confecisse, duos his anni menses fuisse sacros, quibus montem proximū conscendebant, qui eas à Gargarensibus disiungit, quo & illi more peruetusto conuenientes sacrificabant, & prolis gratia cū mulieribus coibant: idq; obscure, & inter tenebras in quascunque inciderent. Quæ si fœminam peperissent, apud se retinebant: si mares, Gargarensibus tollendos reddebant. Vnde propter ignorantiam, valde se inuicem diligebant, cum quælibet affinem sibi quamlibet existimaret. Strabo de Amazonibus nō satis certam sententiā fert, & quod Thalestris regina, prolis gratia, cum Alexandro in Hyrcania permista fuerit, incertum dicit: & rerum scriptores inter se discordare: nec fide dignum esse, Clitarcum, qui Thalestrim scribit à Caspijs portis & Thermodoonte profectā, ad Alexandrum venisse: cum Caspiæ portæ supra sex millia stadiorum distent à Thermodoonte, nec verisimile censet, vel exercitum, vel ciuitatem, vel gentem vnquam ex solis mulieribus constituisse, quæ sua custodierint, & aliena inuaserint. Vicinisq; subactis, vsque in Ioniam processerint, & exercitum trans Pontum in Anticam miserint: quod perinde sit, ac si quis dicat viros tunc mulieres fuisse, & mulieres viros: suo autem tempore paucos fuisse, qui traderent, vbi Amazones essent, & id quidem sine demonstratione. Nobis non impossibile videtur,

Strabo
de A-
mazo-
nib. nō
satis re-
cte sen-
tit.

Vbi fœ
mina
princi-
patum
olim
habue-
rint.

x. muli
eres cū
habitu
uirili
in bello
capte.

quod prisci scriptores de Amazonibus tradiderūt; qui & in Bohemia tenuisse fœminas principatū legimus, & in Hungaria Marina viriliter imperasse: q̄ non reginam, sed regem se appellauit. In regno Neopolitano duas Ioannas rerum potitas scimus, quarum altera nostra ætate, altera paulo ante, res magnas gessit. Sed puella Franciæ, de qua suo loco dicemus, non parum dubietatis affert: cuius ductu sæpe Anglorū copiæ nostro æuo profligatæ fuerunt, sub Claudio imperatore secundo, qui de Gothis magnificentissime triūphauit: decem mulieres ante currum ductæ fuerunt, quæ in bello captæ virilem habitum gestabant, & Amazonū genus esse putabātur: nunc de his nulla cognitio apud nos est, nec affirmare tam vetusta, neq; negare, audemus: nec miramur antiquissimarū rerum scriptores inter se discordare, quando nec nouissima vno modo referuntur. Ex his quæ prisci scribunt, illud constare videt, Amazonas primo Themiscyrā, & subiectos Thermодоonti campos, & imminentes montes incoluisse: postea inde pulsas in Scythiam migrauisse, unde illarum erat origo: atq; id asserere Trogus videtur, qui Albanis vicinas Amazones dicit, & Thalestrim reginā inde ad Alexandrum venisse putat in Hyrcaniā. Mermedonas amnis, vt Straboni videt, ē montibus descendens, per Amazonū regionem, & Syracenā, & loca intermedia, quæ deserta sunt, in Maotim emittit: quod multū est Ptolemæo aduersum, qui aquas per Amazonū agros fluētes in Ras fluium, & Hyrcanum pelagus decurrere quodāmodo indicare videtur, nisi montes aliqui ex Amazonibus in occidentem inclinent. Ex quibus Mer-

medonas ortus, longissimo cursu Maëotim perquirat: nonnulli, qui nostro tempore orbem figurauerunt, Amazones insulam habitasse designant, quā fluuius efficit, quem Edil appellant: hunc esse Ras arbitramur, cuius supra meminimus.

De Iberia, Iberis, uictu, uestitu, & re-
pub. eorū, & quomodo, quoque tempore
Christi fidem susceperunt, q̄ q̄ Georgia
ni nunc appellentur.

Caput XXI.

Iberia post Albanos ad occidentem occurrit, cui
ad Septentrionem Nomades adstant, & Cauca-
si montis accolę: ad meridiem Armenia est, ad oc-
cidentem Colchis. Tota regio Caucasij montibus
circundatur: nam cubiti quidam fertiles ad meridiē
procurrunt, qui vniuersam Iberiam comprehen-
dentes, sese ad Armeniam & Colchidem coniun-
gunt: planitiem in medio relinquentes fluminibus
irriguam, præsertim Cyro, qui ortum ex Armenia
trahens planitiem ipsam ingreditur, & Aragū amnē
à Caucaso defluentem, atq; alias aquas in se recipi-
ens, per angustam fluminis regionem euadit in Al-
baniam, inter quam & Armeniam, multus in latus
per vberes campos compluribus fluminibus au-
ctus, ē quibus Alazonius & alia tria nauigabilia
sunt, in mare Caspium erumpit. Quatuor aditus in
Iberiam ducunt admodum difficiles, ex Colchide
per medios Sarapanos itur, & angustias montis, p
quas Phasis excurrit, centum ac viginti pontibus
transmeandus: hic amnis propter flexiones asper
ac violentus, ex Iberia in Colchidem fertur, conual
d

Phasis
ubi no
pontib.
trāsn. e
andus.

lium torrētibus multo hymbri adauctis, & propter imminentes mōres arētus, q̄ plurimis impletur fontibus. In campos aut̄ delatus, alia & alia in se recipit flumina: ē quibus est Glaucus & Hippius, quibus aut̄ ētus ac nauigabilis factus, exiit in pontū: secus eum vrbs iacuit eiusdem nominis, & lacus non procul: aditus igitur ex Colchide in Iberiam huiusmodi est, petris, munitiōibus, fluminibus, & cōuallibus clausus: nec minus difficilis ex Nomadibus patet, septētrionem versus, trium dieꝝ itinere: deinde angusta regio, circa flumen Aragum, diēꝝ quatuor: cuius viæ finem murus inexpugnabilis munit. Ex Albania primo aggressus est per petram excisam, dehinc per stagnū quod amnis efficit, cadens ex Caucaſo: Ex Armenia per angustias itur, quæ secus Cyrum sunt, atq; Aragum, qui priusq̄ inuicem concurrant, duas vrbes natura munitas ambierunt: quæ saxis impositæ sedecim inter se stadijs aberant, propter Cyrum, Armozicam, propter Aragum seu Samoram. Pompeius ex Armenia mouens, hoc itinere vsus est, & post eum Canidius. Iberiæ campos agricolæ habitant, homines ad pacem intenti: Armenico & Medico cultu montanā regionem pars eorū maxima ac bellicosa Scytharum more viuētes, quorum cognati sunt, & contermini: agriculturam tamen exercent, & cum tumultus ingruerit, multa ex se atq; Nomadibus hoīm millia contrahunt: fuitq; Iberia maxima ex parte vrbibus & habitatoribus plena, & tecta fictilia habuit, & fabrefactas ædificiorum structuras, & fora, & publica ornamenta, & ad sextum clima pertinet, sicut Albania. Quatuor olim genera hoīm apud Iberas fuere. Primū, ex quo re-

*Tecta
fictilia*

ges duo deligebantur: alter, qui propinquitatem & ætate antecederet: alter, qui iura daret, & exercitum duceret. Secundum sacerdotum, qui iura finitimorum curarent. Tertium militum & agricolarum. Quartum, vulgi, quod regibus seruiebat, & omnia quæ ad vitam pertinent ministrabat: his omnia per familias erant communia, rem tamē tenebat qui senior erat. Magnus Pompeius Iberiam Romano imperio subiecit, quam sub Constantino Cæsare, Helenæ filio verbi dei fœdera, & fidem futuri regni suscepit. Mulier captiua tanti boni causam præstitit: quæ cum vitam pudicam duceret, & dies ac noctes in oratione consumeret, admirationi Barbaris fuit: quibus sciscitantibus, cur tantopere se affligeret, ita se suum deum colere respondit, qui Christus esset. Nihil ex hoc amplius admirati barbari, quā nouitatem nominis, mulierculam in honore habuerunt. Mos gentis erat, paruulos, cum ægrotarent, per vicinas domos à matribus circumferri, remedia exquirentibus. Mater quædam cum puerum aliquandiu circumlisset, nec salutare quicquid inuenisset, captiuam adiens eius opem petijt: illa se humani nihil scire testata est, sed deum quem coleret Christum desperatam ab hominibus salutem posse conferre: paruulumque cilio suo superimponens, & orationem ad deum fundens, sanum matri reddidit. Impleuit urbem facti rumor, & ad reginam perlapsus est, quæ dolore quodam afflicta, ad captiuam se ferri curauit: cum illa regiam domum ingredi recusasset, reddita est regi na sanitati, atque admonita ut in Christum crederet, & eum coleret, qui salutem præbuisset: rogauit regina ut, ut Christianus efficeret, quod quicquid ille promississet,

Mira-
culū ca-
ptiuæ
mulie-
ris pro
Chri-
stiana
fide a-
pud
Iberiā
factum

Regi-
na sani-
ta i re-
stitui-
tur.

Rex
Euāge-
liū suū
predi-
cat.

Colū-
na in
aeredi-
uinitus
suspē-
sa.

segnis tamen erat, nec sæpius ab vxore commonit⁹ baptizari curabat: non tam fidei hostis, q̄ dubius. Contigit eum in altissimas syluas ire venatum, quo cum peruenisset, coorta subito tempestate, ita tenebræ cuncta operuere, vt nec ipse comites cerneret, nec cerneretur ab illis: ignarus quid ageret, promissionis coniugi factæ recordatus est, Christumq; rogauit, vt si deus esset, ex tantis eum periculis eriperet: nec mora dies reddita mundo est, & rex ad urbē incolumis perductus, qui reginæ quæ gesta erant miraculi loco exposuit: vocatur captiua, audit consilium eius, illa reiicienda idola, & Christum colendum dicit: eiq; supplicandum, & basilicam faciendā: conuocato populo rex Euangelii prædicat, & nōdum sacris initiatus, fit suæ gentis apostolus: credūt viri per regem, fœminę per reginā, constituitur templum magni operis, & eleuato perinaciter muroꝝ ambitu, columnæ collocantur: Sed prima ac secunda erecta, tertia nullis machinis erigi potest, nullisq; viribus: cum ad noctem vsq; laboratū esset, recedentibus om̄ibus, sola captiua apud templū in oratione perseuerat: postera die, prima luce, redeunte populo, columna reperta est, supra basim in aere suspensa, quantum esset vnius pedis spacium: magnificauerunt omnes deum, veramq; captiua fidei recognouerunt: quibus mirantibus ac stupentibus, sensim supra basim suam, nullo contingente, deposita est, & summa cum libratione descendit: mox reliquæ columnæ magna facilitate erectæ & collocatæ sunt: perfectum templum: & populi fide confirmata, suadente captiua, totius gentis legatio ad imperatorem Constantinum mittitur, res gesta exponi-

tur, & sacerdotes petuntur, qui cœptum erga se munus impleant. Ferunt Constantinū non minus hoc nuncio latatum, quam si gentes Romano imperio incognita, & ignota regna, vicisset, Iberis iocundissimo vultu satisfecisse. Ruffinus in ecclesiastica historia hæc sibi Bacchuriū ipsius gentis regem narrasse affirmat, virum fidelissimum, cum Hierosolymis secum humaniter degeret: veri periculum ad eū referendum est. Iberas hodie Georgianos appellāt, quorum legatio ad nos venit, cum ex Mantua Romanam rediissemus: colunt & hī hodie Christū, quī procul ab apostolica sede veritatis magistra, & barbaris circumfusi gentibus, non omnem Euangelij puritatem seruant.

*Georgiani
Christi
cole.*

De Colchis, & quæ flumina Colchidē claudunt, de melle amaro, & de Tragelapho, & quantum Colchis olim claruit.

Caput XXII.

Colchis (vt placere Ptolomæo videmus) monte Coraxe à septentrione clausa est, quæ Caucasī partem esse ostendit, & Nomades excludere: ab oriente, Iberia: à meridie, Phasi flumine, & Armeniæ montibus: ab occidente, Euxino ponto, in quē Hippum flumē cadere arbitratur: & inter eius ostium & amnem Phasim, duo flumina decurrere in pelagus Cariustum & Ganeum: & post Hippum, ultra Dioscuriadem, septentrionem versus, Coraxem fluuium in idem mare exonerari, qui ex monte sui nominis oriatur. Strabo vero Hippum cadere in Phasim asserit, & Colchidem, magna ex parte ad mare protensam, Phasim irrigare, ingentem fluuiū

qui ortus in Armenia Glauco & Hippo in se receptis, vsq; ad Sarapanos nauigetur: exinde pedestri itinere curribus vectos, quatrinduo in Cyrum proficisci: ad Phasim urbem iacere eiusdem nois Colchorum emporium, quod ex alia parte anni procingitur, ex alia lacu, ex alia mari: hinc biduo triduoq; amissum, Sinopemq; nauigari: littora hæc & fluminis ostia amœnissima esse, regionem fructibus & omnibus quæ ad fabricandas naues pertinent, abundare. Mel tamen frequentius amarum esse: linum, cannabem, cæram. & picem gignere: linificium vulgatum & multum, in peregrina exportari loca: propter quod cognationem inter Colchos & Aegyptios esse quidam voluerint. Plinius Veronensis, animal ceruo simile, barba tantum & armorum villo distans, iuxta Phasim amnem, & non alibi nasci affirmat: quod Tragelaphon vocatur: Secus Phasim Leucothoæ fanum fuisse, quod Phrixus condiderit, atque illius oraculum ubi aries non mactabatur, id olim diues habitum, deinde à Pharnace, & paulopost à Mithridate Pergameno direptum: nã læsa religione, etiam diuina patiuntur, nec coli possunt, vt Euripides inquit: vana garrulitas quæ religionem pauperibus aufert: Deus & inopum & diuitum pater est, neq; aliud ab homine q̃ voluntatē requirit. Quantam olim Colchis claritatem haberit, fabulæ declarant, Iasonis exercitum innuentes, qui ad Medos vsque processit, ac prius etiam Phrix expeditionem, postea cum reges succederent, & regionem haberent in prouincias diuisam, medio-criter agebant. Cum vero Mithridatis Eupatoris potentia vehementer esset adauctâ, tota ei regio pa-

Mel
amarū

Trage
laphon
animal
Leuco-
thoæ fa-
num.

ruit: à quo semper aliquis ex amicis regionis præfectus & administrator mittebatur. Strabo refert Moaphernem matris suæ patrum Colchis administratorem fuisse: sed, Mithridate sublato, regionē omnem quæ suberat, euersam, & multis distributam. Polemonem postremo Colchidem habuisse, atque eo mortuo coniugem eius Pithodorum, quæ & Colchorum, & Trapezuntis, & Pharnatiæ, & vlteriorum barbarorum regnum tenuit. Strabo existimat montem Caucasum Pontico mari & Caspio imminere, Histinumq; munire interiacentem: Iberiam quoque & Albaniam ab eodem monte determinari, qui Sarmatas ad septentrionem dimittit. Ptolemæus quoque Caucasiam iuga inter Iberas & Colchos procurrere arbitratur, & ab vtrisque gentibus disjungere Sarmatas: Eratosthenes eundem esse Caucasum & Caspium existimauit, & ab eo quasi cubitos quosdam ad meridiem procurrere, qui complectens Iberiam Armenis & Moschitis montibus coniungantur. Secadissæ quoque & Pariadræ. Idemq; sentire Ptolemæus videtur, & hos esse Tauri partes, qui australe Armeniæ latus efficit: & ab eo quodam modo obruptas. Septentrionem versus vsque ad Caucasum & maritimam Euxini oram procurrere.

De Dioscuriade, & apud eam linguarum uarietate, & aurati uelleris ficta fabula, de uictu & uestitu eorum, qui apud Dioscuriadem conueniunt,

Caput XXIII.

*In Phasi-
m
cursus
carinis
ultim°.*

*Quot
apud
Dioscu-
riade
gentes
cōueni-
re dicā-
tur.*

QVæ à Colchide in Themiscyram tendit, Dioscuras & Sebastopolis à Ptolemæo vocata est. sicut Straboni placet, orientalis sinum totius Euxini pelagi signum obtinet, & extrema nauigatio appellatur. Vnde illud quod in prouerbio dicitur, in Phasim vbi cursus carinis vltimus, sic intelligendum est: non quod Poeta qui Iambicum fecit de flumine dicat, nec de vrbe eiusdem nominis, quæ ad flumen iacet, Sed de tota Colchide. Nam de Phasi, vsq; ad intimum Dioscuriadis recessum sexcenta esse stadia putant, & Dioscuriadem initium Histini tenere, qui duo inter maria eminent. Ptolemæus vero Iambicum intellexit ad verbum, & intimum Euxini sinum ad orientem in Phasis ostio terminauit, ibiq; Histinum incipere ostendit. Dioscuriadem vero septentrionalem Ponti ripam tenere, non procul ab amne Coraxe. Dixerūt aliqui qui res parum animaduertunt, septuaginta, & quibus minor vericura fuit, trecentas gentes apud Dioscuriadem conuenire solitas, omnes diuersarū linguarū: propterea quod sparsim & impermiste, ob asperitatem atque intractabilitatem habitent: quarū pleraq; pars Sarmatæ sint. Vniuersæ tamen Caucasæ, inter quas Phthiraphagorum natio fuit, cui nomē à sordibus datum est, quibus proximos Seranes esse Strabo putauit, nihil fama meliores, quā robore præstarent, vicinisq; gentibus dominarentur, eosq; Caucasæ extrema obtinere, quæ imminet Dioscuriadi. Ptolemæus Saonam fluuium quendā memorat, qui ex Caucaso cadit in Hyrcanum pelagus, à quo Soanes dici potuerunt. Sed hi Albanorum extrema versus

septentrionem colerent, ij quos Strabo nominat Colchis imminebant, qui ad Euxinum pertinent. Ferunt his regem fuisse, & trecentorū virorum collegium: & quis inordinatam gentem, bellicosam tamen, ducenta hoīm millia in exercitum cogere con- fuisse. Torrentes apud eos aurum detulisse, quod perforatis tabulis, ac lanosis pellibus excipiebant: atq; hinc aurati velleris confictam fabulam, & for- tasse Iberes his contermini eodem noīe vocantur, quo occidentales, ab auro quod apud vtrosq; inue- nitur. Soanes veneno ad spicula mirifice vtebātur, cuius tanta vis fuit, vt etiam odore ad modum lede- ret. Reliquæ gentes quæ circa Caucasum iacuere. te- nuem habuisse regionem feruntur. Mosticos mon- tes partim Colchi habuere, partim Iberes atq; Ar- meni. Polignium quod Phrixus in Iberia condidit, id Cessa postea dicta est, locus optime munitus. Al- tissimæ veri Caucaſi partes ad austrum versæ, quæ Albaniam, Iberiam, & Colchos, & Heniochos respi- ciunt, ab his habitantur, quos apud Dioscuriadem conuenisse relatum est: nam salis gratia frequentī conueniebant: horum alij montium tenuere cacu- mina, alij in collibus habitauere, ferina carne & la- cte viuentes. montiū vertices hyeme sunt inaccessi- biles, æstate caligas bubulas in tympani modum la- tas calceati per glaciem ac niuem ascendunt barba- ri, & cum oneribus super pelle dilapsis, descendunt ad montis ima.

Torrē
tes au-
rū de-
feren-
tes.
Saones
ueneno
spicula
arma-
bant.

**De Syracoris & Troglodytis, & nomi-
num mutatione, & de pellibus quæ ab ijs-
dem manant,**

Caput XXIII.

DEscendenti regio septentrionalior occurrit, mitior tamen quæ Syracorum iungitur cæpis. Insunt etiam Troglodytæ quidam, qui propter frigora habitant in cauernis, & pane abundât. Post eas Cheanitæ reperiuntur, & Polyphagi, & aliorum quorundâ vici agriculturâ patientes: deinceps Nomades inueniuntur, Paxani, & Nabiani, qui inter Mæotim Caspiumque habitant: mox Syracorum Aorforumque nationes, quas superiorum Aorforum exules fuisse putant, magis ad septentrionem expositas. Abeatus Syracorum rex, dum Pharnaces Bosphorum haberet, equitum misit viginti millia. Spadines rex Aorforum totidem superiores. Aorfi plura cum terræ haberent, & maxima ex parte oræ Caspiæ imperarent, vnde camelis iter agentes, Indicas & Babylonias merces, ab Armeniis Medisque accipiebant: atque propter opulentiam auro adornabantur. Strabo Aorfos Tanaim accoluisse tradit, Syracæ Archedeum amnem, qui ex Caucaſo fluens, emittit in Mæotim. Ptolemæus Aorforum in hac plaga nusquam meminit, Syracenorum mentionem facit, quos vltra Hippicum montem prope Ras fluvium iacere ostendit: sed mutatis temporibus gentes quoque situs, & nomina mutant. Tanais (vt ante diximus) Europæ atque Asiæ terminus est, ferturque à septentrione Nilo contrarius, paulo tamen orienterior originem eius incertam aliqui putant. Ptolemæus ex montibus Riphæis prodire arbitrat, qui magis australes sunt quam Hyperborci. Nos hominem allocuti sumus Verona oriundum, qui per Poloniam & Litanam, ad fontes Tanais

peruenisse se affirmavit: eosq; transcendisse, & oēm illam Barbariæ borealem perscrutatum. Is aiebat paludem esse non admodum magnam, ex qua Tanais nasceretur, qui duobus ostijs Mæotim ingreditur, quæ stadijs intra se circiter septuaginta distare feruntur. Theophanes Mithyleneus ex Caucasii montibus oriri Tanaim existimavit, & in septentri-
onem diu currere. Postea conuersum ad meridiem, in Mæotim emittere. Ferunt Græcos qui Bosphorum habitauere ad flumē Tanaim urbē condidisse, quam postea Polemo rex depopulatus est, cum minus obtemperaret. Commune in ea emporium erat Nomadum, Asiæ atque Europæ, & eorum qui è Bosphoro lacum nauigabant: quorum alij mancipia, pelles, & si quid aliud est Nomadicum vehabant: alij vestem, vinum, & cætera, qui mitis viræ sunt propria onerabant. Nunchis locis propinquū est Venetorum castellum, quod Tanam vocant, vnde & nobilissimæ pelles feruntur, & mancipia, quæ à Scythiis emunt, quos appellant Carcaffos.

*Tana-
is duo-
bus
ostijs
Mæo-
tim in-
gredi-
tur.*

**De Alopertia in Mæotide insula, quæ
mistorum hominum domicilium conti-
net, quætaue opprimatur glacie & frigore.**

Caput XXV.

IN Mæotide insulā memorant Alopetiam, quæ mistorū hominum domiciliū fuit, stadij scentū à veteri emporio distans ab ostio Tanais, quod magis orientale est: ad sinistram terrestri itinere pergenti, post octingenta stadia magnus Rhombites

occurrit, vbi piscatio multa & conditura apta: pari deinde interuallo minor Rhombites se offert, nō adeo piscibus abundans. Ptolemaeus Rhombitem maiorem & minorem duo flumina esse dixit. Strabo promontoria significare videtur, qui populos ab eis Rhombitarios nominari asserit, & maiores insulas habere stationibus plenas, minores operarios esse, & omnes vocari Meothas non minus q̃ Nomades bellicosos, & in gētes plurimas diuisos: quorum qui Tanaim accolerent, agrestiores essent: qui Bosphoranis cohererent, mitiorem vitam agerēt. A minore Rhombito in Anticetam flumen, & Tyramben, stadia esse sexcenta dixerunt: hinc in vicū Cymbricum, centum ac viginti: vnde soluebant, q̃ lacum nauigabant. Ex quo fit vt longitudo Mæotis per trecenta fere mīliaria esse videatur à Bosphoro Cimmerico vsq; in ostium Tanais. Cimmericū vrbs in Cherroneso oriētali fuit, quæ fossa & aggerē Histinum claudebat: Nam Cimmerici potentiam olim maximā in Bosphoro habuere, à quibus Cimmericus appellatus est. Hi à Ponti dextra mediterraneam regionem habitantes, vsq; in Ioniam excurrebant: sed à Scythiis ex his sedibus pulsi sunt. Scythæ à Cræcis qui Panthicaeum & alias in Bosphoro vrbes habitauere, à Cimmerico vsq; in vicū Achilleum stadia viginti numerabantur. Templum hic Achillis fuit, iuxta quod angustissimū ostij Mæotidis fretum, ad stadia viginti, vel paulo plura patet: hinc ad Satyri monumentū, stadia nonaginta esse dixerunt. Id fuit in promontorio quodā positum, hominis in Bosphoro clarissimi ac potentissimi, cui proximus fuit Vicus petreus, à quo vsq; in Choro-

Satyri
monu-
mentū.

eundam, stadia excurrunt centum & triginta, atq;
 ibi finis est Bosphori, qui Cimmericus appellatur,
 cuius longitudo stadiorū est ducentorū ac viginti,
 in cuius initio in parte Asiæ Achilleum fuit, in parte
 Europe Minetum, versus Mæotim: versus Euxinū
 in Asia Cyrocondama, in Europa vicus noīe Aera
 Panthicapensis agri, quæ duo loca septuaginta sta- *Mæo-*
 dijs inter se distabant: huc vsq; glacies pertendit, cū *tis fri-*
 riget hyems Mæotide adeo frigore concreta, vt pe- *gore*
 dibus permeetur. In his angustijs multi fuere por- *cōcre-*
 tus, & supra Chorocundā locus Chorocundamen- *ta pedi-*
 tis appellatus, qui decem stadijs à vico emittebat: In *bus*
 mari pars Anticetæ fluminis abrupta lacum influ- *perme-*
 ens insulam efficiebat, quæ hoc lacu & Mæotide & *atur.*
 flumine vndiq; abluebatur, & mari Anticetam non
 nulli Hypanim vocauerunt, quemadmodum & flu-
 uium Borystheni proximum.

De Phanagoria, de Gīgātibus Venerē
 adorantibus, de Polenionis regis morte.

Caput XXVI.

VLtra hunc locum nauiganti versus Orientem
 Phanagoria olim occurrit, ciuitas memora-
 tu digna, & Cepæ, Hermonassa, & Apaturū Ve-
 neris fanum. Phanagoria & Cepæ in insula fuere:
 quicunq; olim Bosphori potentibus obediebant,
 Bosphorani appellabantur, & alij Asiani, alij Euro-
 pei: horum metropolis Panthicapeum fuit, Asiano-
 rum phanariū, sic enim postea Phanagoria est ap-
 pellata, earum rerum emporium quæ ex Mæotide,
 & vltiore barbarorū regione importantur, earū
 vero quæ mari aduehuntur, Panthicapeum. In Pha

**Fabu-
la Ve-
neris
Apatu-
riae.**

nagoria templum fuisse insigne tradunt, Veneris Apaturiæ fabulā afferentes: quod cum gigantes Venerem adorirētur, illa Hercule inuocato, tam diu in lateribus quibusdam latitauerit, donec gigantes singillatim dolo excipiens, occidendos exhibuerit Herculi. Nulla enim mulier tam sui corporis prodiga est, vt vim libenter admittat, & saepe dolis potentia succumbit. Inter Phanagoriam & Gorgophiā quingentorum stadiorū spacium ponunt, quod Aspurgi tani habitauerunt, & ipsi Meoræ: quos cum Polemio rex simulata amicitia adoriretur, nec ideos lateret, sed contra instructi exirent, captus interemptusq; est, pœnasq; cogitati sceleris dedit. Bosphororum duces ad Tanaim vsque imperium protulere, præsertim Pharnaces Cassander ac Polenio regionem à freto vsque Gorgophiam Syndicam appellauere.

De Zogoris & Heniochis, de lemborū magnitudine, eorum maritimis furtis, de Enochiorum regum pluralitate.

Caput XXVII.

Post Gorgophiam Achæi, Zogori, & Heniochi, sequuntur, montana & importuosa colentes loca, quæ Caucasii partes sunt. His vita ex maritimis latrocinijs fuit, lembos exiles ac leues habentes hominū vigintriquinq; capaces. Fama est Phthiotas, Achæos, ex Iasonis exercitu Achaiam hanc habitasse, Laconas vero Heniochiam: quorum duces Rhaccas & Amphisastrus fuerint, Castor & Pollucis aurigæ: ij mari dominabantur more piratarum, prædam Bosphoranis vendentes, & ab eis comea-

rum accipientes, lembos humeris impositos in syl-
 tuis cum mare nauigari non poterat, occultentes, te-
 nue solum arantes: Vicini principes eorum iniuri-
 as vlciscebantur, sed Romanorum subditi propter
 negligentiam præfectorum sæpe inulti fuerunt. He-
 niochi quatuor reges habuere, cum Mithridates
 Eupatorè paterno regno fugiens, Bosphorano-
 rum regionem permeauit, quæ quidem ipsi peruia
 fuit. Zogorum vero terram, propter locorum diffi-
 cultatem atque asperitatem accedere diffusus, ægre
 maritima ora profectus est: sæpe mare ingressus,
 quousque in Achæorum agrum peruenit, quibus
 adiutoribus iter ex Phaside consumauit, ad quatu-
 or fere millia stadiorum. Hanc Zogorum terram
 eam esse arbitramur, ex qua populi exierint, qui no-
 stra ætate cum liberis & vxoribus Europam perua-
 gantur, Zigari appellati: insignes fures, & inter no-
 stros homines Nomadum more viuentes: A Cho-
 rocundame orientem versus recta nauigatio est, ad
 stadia centum & octuaginta, vbi Sindicus portus,
 & ciuitas cuius meminit Ptolemæus: de hinc ad qua-
 dringenta stadia sunt ea quæ Bathia nominantur, vi-
 cus & portus vbi: Sinope austrum versus, huic oræ
 plurimum videtur opponi. Ptolemæus hic amnem
 Psycam ingredi mare arbitratur, & hic Achæos esse.
 Strabo Arthemidorum secutus Certetarum oram
 esse tradit, octingentorum & quinquaginta fere sta-
 diorum, quæ stationes & vicos habeat: dehinc
 Achæorum regionem stadiorum quingentorum. po-
 stea Heniochorum mille, dehinc Pitherintem tre-
 centorum fere ac sexaginta, vsque Dioscuriadē: ro-
 taq; nauigatio à Chorocundame vsque huc, stadia

Zigari
 cū pue-
 ris et
 uxori-
 bus Eu-
 ropam
 perua-
 gantur,
 suntq;
 fures
 insi-
 gnes.

complectitur tria millia centum & quinquaginta. Qui Mithridatica conscripserunt (vt Strabo refert) prius Achæos posuere, deinde Zigos, mox Heniochos, post Certetas, & Moschos, & Colchos, & Phthiophagos: qui vltra hos habitauere, Toonas, & alia circa Caucasum paruas gentes, quæ australia Caucaſi occupant, loca Euxini: quæ Ponti, septentrionale latus: vltra Caucasum vsq; ad oceanũ innumerae iacent gentes, quas ab occidente Tanais claudit, ab oriente (vt Ptolemæo placet) Ras fluius: vt Straboni, Plinio, & multis alijs, longissimus Caspij maris sinus: omnes qui hanc terram incolũt Scytharum nomine continentur, quibus Ptolemæus Sarmatas appellat: quos bifariam partitus est, & alios Asiaticos vocat, à Tanai vsq; ad flumen Ras: alios Europeos, qui Germaniam inter & Tanaim iacēt. Scythas vero vltra & intra Imaum montem collocat, vt à nobis ante relatum est. Scriptores alijs Scytharum nomen multo maius efficiunt, quos à germanico limite, vsq; ad ipsos Seras, & orientale pelagus occupare arbitrantur: & sicut habitabilis terræ australia Aethiopibus tradiderunt, pari modo septentrionalia Scythijs, q̃s cum Sarmatis cōfuderunt.

De Scythijs, eorum origine, de sedibus incertis, eorum uictoria, & qualiter in hos triumpharint Romani.

Scytharum
origo ex
Diodoro.

Caput XXVIII.

Diodorus Scytharum gentem apud Araxim flumen originē habuisse putat, paruaq; ab initio nationem fuisse, & modicæ terræ cultricem, ac propter ignobilitatem à vicinis contemptam,

nactamq; deinde regem quendā bellicosum, & mi-
 litari virtute præcipuum, agros ampliassē monta-
 nos quoadulq; ad Caucasum, campestris vero vsq;
 ad Oceanū & Mæotidem, flumenq; Tanaim. Fabu-
 lam quoq; adducit: Natam apud Scythas ex terra
 virginem, vmbilicotenens hominis forma, reliqua
 viperæ, quæ pueræ genuerit noīe Scytham, qui oīm
 ante se clarissimus euadens, nomen ex se populis
 vocabulum indiderit, inter cuius posteros duo fra-
 tres extiterint, summa virtute, alter Pluto, alter Na-
 pis appellatus, qui magnis rebus gestis, regno inter
 se diuiso, alteros populos Plutones, alteros Napas
 vocitauerunt. quorum progenies regiones vltra
 Tanaim, vsq; ad Thraciam subegerit: versisq; dein-
 de in alteram partem armis, ad Nilum Aegypti per-
 uenerit: redactis in potestatem omnibus, quæ inter
 mediæ erant, gentibus: & vsq; ad orientis Oceanū,
 & mare Caspium imperiū protenderit: multosq; re-
 ges habuit memoria dignos. Scytharū autem popu-
 los Sacas, alios Massagetas, alios Arimaspos, alios
 alio noīe vocari dicit: Coloniasq; plures ab eis de-
 ductas fuisse, sed duas maximas, vnam ex Assyrijs
 inter Paphlagoniā ac Pontum, alteram ex Medis
 pone Tanaim flumen, cuius populū Sauromatas
 appellauerint: qui multis post annis, imperio late
 diffuso, magna ex parte vastata Scythia, eam peni-
 tus desertam cultoribus reddiderint. Trogus Pom-
 peius Scythas cum Aegyptijs de generis vetustate
 contendisse dicit, eisq; datam palmā tanq̃ loco edi-
 tiori natis. Parthos & Bactrianos eorum sobolem
 esse. Scythiam ab vno latere Ponto, ab altero Riphæ
 is montibus, à tergo Asia & Phasi flumine clausam:

*Fabula
 de Scy-
 this.*

Victo-
ria Scy-
tharū
uaria.

multū in longitudinem & latitudinem patere ho-
bus, inter se nullos fines, neq; recta, aut certas sedes,
& armēta pecora semper pascētib; & per incultas
solitudines errare solitis. Iustitiam genti ingenijs, nō
legibus, cultam: furtum iuter eos grauissime vindi-
cari, argentum & aurum pariter aspernari, ac cæte-
ri mortales appetunt, lacte & melle vesci, ferarū pel-
libus vestiri. Darium regem Persarum ab his turpi
fuga submotum, Cyrum cum omni exercitu à regi-
na eorum trucidatum, Alexandri magni ducem So-
phiriona pari ratione cum copijs vniuersis deletū,
Vesoim regem Aegyptiorū exercitu cum omni ap-
paratu belli relicto repulsum, ac fugatum. Scythas
ab Aegypto paludes prohibuisse, qui reuersi Asiam
domuerint, vectigalemq; fecerint, ac per mille &
quingentos annos tenuerint, vsq; ad Ninum regē
Assyriorū: Romanorū arma audierint, magis q̄ sen-
serint. Pulchre Trogus, sed arbitramur Græcos eū
aliquos secutum, quibus mos est omnia in maius
extollere. Scytharum natio barbara est, nec iusti
nec recti tenax, fœdissima apud eos vita, religionū
mille modi, idola & serpentes colunt, in libidinem
profusi, aurum non concupierunt donec fuit igno-
tum, vbi splendorem eius conspicati sunt, nihil non
auri causa patrauere, & propter regnum sæpe parri-
cidia commisere, neq; inter se iusti, neq; cum alijs ve-
races, cui plus virium est, huic & iuris magis, poten-
tiæ omnia cædunt. Nec Romani intactos eos reli-
quere, neq; Græci: Alexander vltra Iaxartem fluuiū
eos cecidit: successores eius plurimis cladibus Scy-
thas affecerunt: Cneus Pompeius magnos Scytha-
rum exercitus fudit, qui Mithridati suppetias tule-

runt, in Septentrionem Scythicum iter tanquam in mari stellis secutus, & omnis Albania atque Iberia, ab eo domita est: Regem Colchorum Orodem, positis sub ipso Caucaſo caſtris, iuſſit in plana deſcendere, quarum prouinciarum, & ſi Græca origo fuit, in Scytharum tamen mores populi declinauerant: Imperante Claudio Mithridates Boſphoranus, amiſſis opibus vagus, poſtquam Didium Romanum ducem, ac robur exercitus abiſſe cognouit, ſpreto Cothi iuvene, ac rudi & nouo rege, cum Iulio Aquila equite Romano, nationes ſibi allexit: & Dandariorum rex exturbauit, & imperio eius potitus feſtinauit in Boſphorum, Aquila & Cothis, quia Iorſines Saracorum rex hoſtilia reſumpſerat, ad Eunonem, qui Adroſcorum genti præcellebat, legatos miſere, eumque ſibi ſociarunt: Pellitur hoſtis, venit utque Soxam Dandanice oppidum, quod deſertum à Mithridate præſidio muniuit, & in Saracos pergunt, & tranſgreſſi amnem Pandam, circunueniunt urbem Huſpediam, eamque excidunt. Iorſines rex Saracorum, diu penſitato, Mithridati ne rebus extremis, an primo regno conſuleret: poſtquam præualuit gentilis vtilitas, datis obſidibus, apud effigiem Cæſaris procubuit: magna gloria exercitus Romani, quem inuictum & victorem tridui itinere abſuiſſe ab amne Tanai conſtitit, Mithridates nullo in armis ſubſidio fratrem Cothim proditorem atque hoſtem metuens, ad Eunonem cōfugit: qui cū, impetrata tantū vita ad Claudiū miſit. Multi præterea imperatores, & apud urbem Romā, & apud Conſtantinopolim, de Scytharum

*Multa
rū gen
tū im-
perium
tanq̃ in
utile
Roma-
ni reie-
cerunt.*

gente gloriosissime triumpharunt. Quod autem ad interiora eorum, & vltima versus boream non est itum, paupertas soli fecit, & itineris asperitas, atque intolerabile frigus, & nullū vincentis præmiū. Multos Romani populos (vt Appianus tradit) sese spōte dedentes reiecere, quod nullo esset emolumento eorum imperium: quis armaumat, & cum mortis periculo dimicet, cum sciat victoriam sterilem esse: id perinde est, ac si quis laudis causa cum bestiis pugnam ineat. Nec Scytharū robur insuperabile est, magis q̃ elephantum & taurorum, quos ingenio vincimus: sed in his inest aliquid vtilitatis, Scythas illos exteriores si prælio superaueris, non tam tibi q̃ illis viceris pane alendis, qui multis est incognitus, vbi eorum seruitia quæras. Fatemur tamen ab his exisse q̃ plures, qui res magnas gessere. Facile em̃ migrant quibus sterilis sedes est, & melioris soli fama multos trahit.

De Asiaticis, Scythis, & eorum ferocitate, unde Attilas, de eorum fœditate, & quomodo Hungaros uelint esse Scythas: quomodo uē quidam Hungaria lingua sint loquentes.

Caput XXIX.

*Huni
ex qui-
bus na-
ti.*

EX Asiatica Scythia migrauerunt in Europā Huni, feroces populi, quos Iordanus, & alij nonnulli, ex mulieribus magis & dæmonū semine natos crediderunt: qui transmissa Mæotide, omnē barbariem inter Tanaim & Danubium, occupauerunt: ex his magnus ille Attilas ortus est, qui subacta

Pannonia, Italiā ingressus, Aquileiam subuertit, & in Germaniam transiens, plurimas vastitates edit, ac transmissio Rheno, in agris Catelaunicis memorabile illud praelium commisit, in quo supra centum sexaginta millia hominū cecidere: & quis victus esset, id tamen solacij tulit, quod Theodoricum Gothorum praestantissimū ducem obruncatū cognouit. Is domū reuersus, dum nouis nuptijs uerā dat, vino plenus, effuso ē naribus multo sanguine, suffocatus est: de quo etiam in posterioribus nonnulla erunt dicenda. Scytharū quoque genus est Turcarū fœdissimā gens, qui ut Heticus Philosophus tradit, in Asiatica Scythia ultra Pyriceos montes, & Taracon-
 tas insulas, contra Aquilonis vbera sedes patrias habuere. Natio truculenta & ignominiosa in cunctis stupris, ac lupanaribus fornicaria: comedit quæ ceteri abominantur, iumentorū, luporum, ac vulturū carnes, & quod magis horreas, hominū abortiuas: diem festum nullum colunt, nisi mense Augusto Saturnalia: Romanorū imperium admirata magis, quā experta est: Octauiano Augusto in auro littorico census dedit, & id quidem sponte, nam cum vicinas gentes annua illi tributa reddere animaduertisset, nouum diem ac temporis exortum esse deum arbitrata, munera illi quotannis misit. Otho historicus, qui Phrisingenensis fuit episcopus, tradit Turcas imperantibus Græcis, ac regnante apud Francos Pipino, annis ab hinc supra sexcentis, Caspias portas egressos, cum Auaribus ferocissima pugna, multis utrinque desideratis, conflixisse. Nicolaus Segundinus multa eruditione praeditus, græcas ac latinas literas apprime callens, de Turcis ad nos scribens, Asiati-

Grādis
Hunorū
strages.

Attilas
uino
plenus
suffocatus est.

Nicolaus Segundinus ad Pium Papam de Scythiis

*Hunga
ros
Scytharū
genus
est.*

cos Scythas illos esse fatetur, qui Pontum Cappadociamq; transgressi, ad reliquas finitimas gentes sensim illapsi sunt: ij more latronū clandestinis quibusdam excursionibus, vires sibi vendicantes, occupatis montibus & claustris oportunis, vnde per occasionem irruptiones facile fieri possent, vsque adeo emerlere, atq; animis sublati sunt, vt palam iam, & pari marte aduersum finitimos de agri possessione certarent, & deniq; procedenti tempore Galatia, Bithynia, & vtraq; Phrygia, in potestatem redacta, omnem Asiam quæ minor vocatur, vltra citraq; Taurum, ad oras vsq; Ioniæ & littora græci maris occupauerint: & vnum quendam principem, sed alios alij duces, & varia auspicia, quasi per factiones secuti, de quibus alio loco dicendum erit. Ferunt & Hungaros, qui Danubij ripas incolunt, Scytharum genus esse, non quasi ab Hunnis ortos quod propter verbi cognationem aliqui crediderunt, sed ab alijs Hungaris, quorū Iordanus meminit, qui Nothos eos dicit, suo tempore fuisse, propter commercium pellium Mardurmarū. Fuit autem Iordanus sub imperio Iustiniani, quo tempore nondum Pannoniam Hungari attigerant, longe post Hunnos, Gothos, ac Longobardos, Hungari Scythiam egressi, ad Danubium peruenere: Pulsisq; prioribus incolis, aut sub iugum missis, regnum sibi fecere: de quibus suo loco dicemus. Noster Veronensis, quem supra diximus, ad ortum Tanais peruenisse retulit populos in Asiatica Scythia, non longe à Tanai sedes habere. rudes hoīes, & idolorū cultores, quorū eadē lingua sit cum Hungaris Pannoniā incolētibus, voluisseq; cum plerisq; sacrarū literarū professoribus, vi

ris religiosis, & ex ordine beati Francisci, qui linguā illam nossent, eo proficisci, & sanctū Christi Euāgelium predicare: sed prohibitū à dño, quē de Moica vocauit, qui cū esset græca perfidia maculatus, egre ferebat Asiaticos Hungaros, latinæ cōiungie ecclesiæ, & nostris imbui ritibus. Fuerunt & qui Gothos ex Asiatica Scythia erupisse putarūt, quorū est peruiulgatū nomen præsumptio, hinc oriturq; Alani inter eos militauere, & vltq; in Hispaniā transiere, ibiq; sedes obtinuerē, in quibus hodie Catelanitāq; Gothi, Alani vocantur: Alanos autē Ptolemæus in Asiatica Scythia vltra Hyperboreos mōtes collocat, ad septentrionē maxime vergentes. Iordanus Europeos fuisse Gothos affirmat, quē sequi nō pudet, suæ gētis initia referentē: neq; alienū fuerit, Alanos postquam in Europam migrassent, cū Gothis societate inisse, ex qua facta sit Catelanorū natio. Multa de Gothis inter res Europeas dicenda erunt, quæ nunc relinquimus, illud conclusisse sat fuerit, non idcirco Scytharū genus in aliena prorupisse, quia ceteris virtute præstarēt, sed auiditate melioris agri, & quod in patrio solo nutriri nō possent. ¶ Sequit̃ Asiæ ad nostram supputationē tertiū membrū, cui Parthia dabit initiū, quīus recta in orientē iter habenti Aria occurrat, & Paropamisadū regio, quæ mōtanæ sunt, & in eodē parallelo qui per Rhodū est cum Parthia continēt: sed nobis placuit quinto loco de illis agere, qui post Indiā ad occidentē primi reperiuntur. Nos Parthiā in hac descriptiōe, Mediāq; & vtrāq; Armeniā, ac magnā minoris Asiæ Cheronesum cōprehēdem⁹: quīus aliq; vltra citraq; Taurū iaceant, & nonnulla in ipsis montium cacuminibus sita sint.

De Parthís, apud eos uario terræmotu, sermone místico, de eorum uario incessu, & de regum uaria successione, atq; in bellis multa nunc regni populatione, nūc autem auctione.

Caput XXX.

*Solin⁹
de Par
thia.*

Parthia vt Ptolemæo visum est, ab ortu Ariam habet, & Masdoranum mōtem: ab occasu Mediam, & quibus diffecatur iuga: ad meridiem Carmaniam desertam, & Parcoachiaë montis sublimē verticem: à septentrione Hyrcaniam: & qui medius intercurrit mons coronis, regiones in ea quatuor collocat: Comissenam quæ Hyrcanis imminet: Thabienam, quæ ad Carmaniam respicit: Patauricenā, quæ Arsiam: & Sindacam, quæ Mediam intuetur. Ciuitates cōmemorat plures, de amnibus qui eam irrigent nullam efficit mentionem, quæ Bagradam in ea ortum indicare videatur, qui longo itinere per Carmaniam desertam & Hippophagos, non longe à Sureis Persicum illabitur finū. Strabo fluminibus irriguos Parthiaë campos esse commemorat, quos partim Arius, partim Margus, inundet. Iulius Solinus Parthiam Rubro mariā meridie claudit, à septentrione Hyrcano salo, non Parthiam hoc pacto, sed Parthicum circumscripsit imperium, quod in duo deüiginti regna diuisum dixit, & vndecim superiora ab Armenico limite & Caspio littore incipientia, ad terram Scythæ porrecta, quibus cōcor des essent reliqua septem inferiora. Sic enim vocat ab ortu Arianos habere, à meridie Carmaniam, ab

occafus Medos, à feptentrione Hyrcanos. Plinius, quæ fuerant olim Perfica regna, poſtea Parthorum intelligi voluit, inter duo maria, Perficum, & Hyrcanum: montana Parthiæ Scenatas tenere populos. Strabo refert loca optima, & mōtibus clauſa, Trogus Pompeius urbem claram in monte à Partheno primo Arſace conditam dicit: cuius loci ea conditio fuerit, vt nec quicq̃ munitius inueniri, neque amœnius poſſet, præruptis vndiq; rupibus cinctus, vt tutela nullis egeat defenſoribus: & ſoli circuniacentis tanta vbertas ſit, vt proprijs opibus expleat̃. Fontium ac ſyluarũ ea copia, vt & aquarũ abundantia irrigetur, & venationũ voluptatibus exornetur. Apollodorus Hecatompylon Parthorũ regiam appellauit, per mille & ſeptingenta ſexaginta ſtadia diſtantiẽ à portis Caſpijs. In Parthia terræ ſunt, q̃s Rhagas vocauerunt, propter terræmotus qui ibi frequenter fiunt, à quibus multæ urbes (vt Poſſidonius refert) & duo millia vicorũ euerſa ſunt. Strabo affirmat Parthiam ab initio non multam fuiſſe, Parthosq; cum Hyrcanis Perfice vixiſſe, eiſq; ſubfuiſſe, cumq; regio eſſet nemoroſa & mōtana atq; inops, reges eam curſu præteriſſe, cum ne minimã quidem exercitus partem alere poſſit: ſucceſſu vero temporis auctam eſſe: Camiſenamq; atq; Cormam, & totam fere regionem: vſq; ad Caſpias portas & Aragos & Tapyros, quæ prius Medorum erāt, ad Parthos tranſiſſe: atq; Apamiam & Heracliam inſignes urbes, & Rhagis vicinas, in Parthia videtur deſcribere. Parthorũ collegium duplex fuiſſe affirmat, alterum affinium, alterum Magorũ & ſapientum, atque ex his duobus reges creari, nationem Barbarã eſſe

Hecatompylon. i. 100. portas habens

Parthorum collegium

*Parthi
exules
dicti.*

verum bellacem, & à Scythis ortam, quæ propter præclara belli facinora, adeo polluerit, semper aliquid finitimis adimens, vt tandem ad Euphratem propagarit imperium, & vim Scythis attulerit, Bactrianæ partem eius auferens, & propter imperij magnitudinem cum Romanis vario Marte contenderunt, Scytharum exules crediti, quod ipso vocabulo manifestari Trogus affirmat: nam Scythico sermone exules Parthi dicuntur: ij Asmorum & Medorum temporibus, inter orientes populos obscurissimi fuere: postea quocunq; imperium orientis translatus est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere, & Macedonibus triumphato oriente, seruiuerunt. Parthia frigidissimos habet montes, & planities admodum calidas, administratio gèris post defectionem Macedonici imperij, sub regibus fuit: proximus maiestati regum, & populorū ordo, ex hoc duces in bello, & in pace rectores habuerunt: sermo his inter Scythicum Medumq; medius, & ex vtriusq; mistus: vestis olim sui moris, posteaq; opes accessere, luxuriæ materia, vt Medis, prælucida ac fluida: armorum patrius, ac Scythicus mos, exercitiū non vt aliæ gentes liberorum, sed maiorem partem seruorum habuere: quorum vulgus nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus seruis nascentibus indies crescit, hos pariliberos suos cura, & equitare, & sagittare, magna industria docet. Locupletissimus vt quisq; est, ita plures in bella equites regi suo præbet: aduersus Antonium cum equorum quinquaginta millia Parthi duxissent, soli quadringenti liberi fuere, præliari in acie cominus, aut obsessas expugnari vrbes, ignari. Pugnauerunt au-

tēm procurrentibus equis, aut terga dantibus saepe
 fugam simulantes, vt incautiores aduersum vulne-
 ra insequentes haberent. Signum his in praelio non
 tuba, sed tympano dabatur, nec pugnare diu pote-
 rant, de quibus Lucanus: Pugna l. uis, bellumq; fu-
 gax, turmaeq; vagātes. Et melior cessisse loco quā
 pellere miles. Illita terra dolis, nec martem comi-
 nus vnquam Ausa pati virtus, sed longe tendere
 neruos: Et quaecunque velint permittere vulnera
 ventis. Cæterum intolerandi fuissent, si quantus
 erat impetus, vis tanta & perseuerantia fuisset: ple-
 rumque in ipso ardore certaminis praelia deserue-
 runt, vt cum maxime te vicisse putas, tunc tibi di-
 scrimen subeundū fit, munimentum ipsis equisq; lo-
 ricæ plumatæ fuerunt, quæ vtrūq; toto corpore te-
 xere, auri, argentiq; nullus, nisi in armis, vsus: vxo-
 rea dulcedine libidinis singuli plures habuere, nec
 vlla delicta adulterio grauius vindicarunt: ob quā
 rem fœminis non conuiuium virorum tantum, ve
 rumetiam conspectum interdicebant, carne non nisi
 venatibus quæsitā, vescebantur. Equis omni tem-
 pore vectabantur, illis bella, illis cōiuiua, illis publi-
 ca, ac priuata officia obibant: super illos consistere,
 mercari, colloqui. Hoc deniq; discriminē inter seruos
 liberosq; fuit, quod serui pedibus, liberi non nisi
 equis incedebant. Sepultura vulgo, aut auium, aut
 canū, laniatus fuit. Nuda demum ossa terræ obrue-
 re, in superstitionibus, atq; cura deorū præcipua omni-
 bus veneratio. Ingenia genti timida, seditiosa, frau-
 dulenta, procacia: quippe violentiā, viris, mansuetu-
 dinē mulierib⁹, assignabāt: semp̃ i externos, aut i do-
 mesticos, mot⁹ inquieri: nā taciti ad faciendū, quā ad

Serui
 pedib⁹
 Liberi
 equis
 omni
 tēpore
 incede-
 bant.

Oriēta
le impe
rium
quoti-
es mu-
tatum.
De re-
gni
Parthi
ci ini-
tio.

dicendum promptiores. Secunda atq; aduersa silen-
tio tegebant, principibus, metu, non pudore pare-
bant. In libidinem proiecti, in cibum parci, fides di-
cti promissiq; nulla, nisi quatenus expedit. Libet hic
paulo altius ordiri, & res Parthicas quæ memorabi-
les fuerunt, longius attingere. Orientis imperiū pri-
mo Assyriorū fuit, postea Medorū, deinde Persarū,
quarto loco Macedonum, quos Parthi simul & Ro-
mani debellarūt: seu verius hodie domestica & exe-
cranda parricidia, post mortem Alexandri magni
Parthiam tanq̃ vilem & inopem nemo Macedonū
dignatus est. Ob quam rem, Stragonori externo so-
cio eam tradiderunt. Exin, Macedonibus inter se ci-
uili bello contendentibus, Parthi Eumenem secuti
sunt, & eo victo, ad Antigonum transiere. Post hūc
à Nicanore Seleuco, & Antiocho, & successoribus
eius possessi sunt. Demum vero à Seleuco, Antio-
chi nepote, defecerunt impunitatem assecuti, quia
Seleucus cum Antiocho fratre, de regno contende-
bat, quo tempore & Theodorus Bactriæ præfectus
defecit, quem Strabo Eucedamū appellare videtur:
qui cum se regē appellare iussisset, exemplū toti⁹
orientis populis præbuit, vt à Macedonibus defice-
rent. Nullum est enim imperiū, quod ciuilis discor-
dia non euertat. Parthianæ defectionis auctor Ar-
saces fuit, cui alij Bactrianā originem præbent, alij
Scythicam, & qui Scytham fuisse putant, ex paruis
ortum affirmant, quos Dahas credūt, & Dahis pro-
fectos, qui vltra Mæotim habitauere Xandros siue
Parios dictos: nonnulli Dahas circa ostium Caspij
maris posuere, ex quibus ortus Arsaces cum ple-
risq; Nomadibus Ochum accolentibus Parthiam

inuaferit, atq; obtinuerit: Trogius incertę originis dicit, qui solitus latrocinij & rapto viuere, ac cępta opinione quod Seleucus à Gallis in Asia victus eēt, cum prædonum manu Parthiam ingressus, Mandragoram regionis præfectū oppresserit. & imperiū gentis inuaferit: duarumq; ciuitatū imperio potit⁹, parato grandi exercitu, aduersus Theodotum Bactrianorū, & Seleucum Persarū regem, se tueri conaretur. Theodoro cito mortuo, filius eius eiusdē nominis, pacem & fœdus cum Arsace percussit: nec multo post, cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente congressus, victor euaserit. atq; is dies Parthorū imperij initium fuerit, qui ab eis solemnis habetur. Ex quo libertas genti orta, reuocato deinde Seleuco, nouis in Asiam motibus, dato laxamento, regnū Parthicum formā accepit, & recte viuendi normam, constitutis magistratibus, qui belli pacisq; munera sub rege gererent. Arsaces quasi to, constitutoq; regno, matura senectute decedit, cuius memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, vt omnes deinde reges suos Arsaces appellauerint. Huius filius & ipse Arsaces noīe, aduersus Antiochum Seleuci filium centum millibus peditū, & viginti millibus equitum instructū, tanta virtute pugnauit, vt ad postremum in societate eius recipetur. Tertius Parthis rex Priapatus fuit, & ipse Arsaces dictus, qui actis in regno quindecim annis decessit, Mithridate & Phraate filijs relictis: quorū maior Phraates, more gentis hæres, Madros validā gentem bello domitā regno adiecit, nec multo post decessit, instituto fratre hærede, quī multos reliquisset liberos. Quo tempore Eueratides apud Bactros

Seleucus a Gallis in Asia victus.

regnavit (de quo supra meminimus cum de rebus
 Baſtriae ageremus) Mithridates aduerſus Medos
 bellum gerens, victoria demum potitus, ac virib⁹
 auctus, Pharfacem Mediae prepoſuit, & Helimeonē
 gentem regno ſuo adiecit, rege ipſorū in prælio ſupe
 rato. Imperiumq; Parthorū à monte Caucaſo, vſq;
 ad flumen Euphraten, protulit: nec minor Arſace
 proauo glorioſa ſenectute deceſſit, relicto Phraâte
 filio herede, qui cum bellū inferre Antiocho regi ſta
 tueret, Scytharū motibus ad ſua defendenda reuoca
 tus eſt, proſectusq; aduerſus Scythas Hymerū quē
 dam ad tutelam regni reliquit, qui oblitus vicarij of
 ficij, tyrannica crudelitate Babylonios, multasq; ali
 as ciuitates importune vexauit. Ipſe autem Phraā
 tes Græcos ſecum contra Scythas adduxit, quos pri
 us in bello aduerſus Antiochū geſto, ſuperbe crude
 literq; tractauerat: ij cum inclinatam Parthorū aciē
 vidiffent, arma ad hoſtes tranſtulere, inſigni proditi
 one contumelias vlti: Phraātes obruncatus eſt, &
 in eius locum Arthabanus patruus conſtitutus, Scy
 tharū victoria contenti, populata Parthia, in patriam
 redierunt. Arthabanus bello Thegarijs illato, vulne
 ratus in brachio ſtatim decedit. Mythridates filius
 ſuccedit, cui res geſtæ magni cognomē dedere. Mul
 ta enim bella cum finitimis ſumma virtute geſſit, &
 cum Scythiis proſpere dimicauit, vltorq; iniuriæ pa
 rentum fuit, ad poſtremū Arcoadiſti Armeniorum
 regi bellum intulit, deinde propter crudelitatem à
 ſenatu Parthico pulſus eſt. Frater eius Herodes cū
 regnum vacans occupaffet, Babyloniam quo Mi
 thridates confugerat, diu obſedit: & fame coactos
 in deditionem oppidanos compulſit, & Mithrid-

Hero-
des fra
trē oc-

tem in conspectu suo adductum, trucidari iussit: *cidit et*
 Deinde cum Romanis bellum gessit, Crassumq; cū *Crassū*
 filio & omni exercitu deleuit: huius filius Pacorus *cū filio*
 missus ad persequendum Romani belli reliquias, *exerci-*
 magnis rebus in Syria gestis, reuocatur in patriam: *tu dele-*
 patri suspectus, nam quem non timeat, qui fratrem *uit.*
 occidit: Exercitus Parthorum illo absente in Syria
 relictus, à Cassio questore Crassi cum omnibus du-
 cibus trucidatur: Post hæc ciuili bello Parthi Pom- *Cassi*
 peianarum partium fuere, cum Crassi alterum fili- *Par-*
 um in partibus Cæsaris esse audirent, victo Pom- *thos*
 peio auxilia Bruto & Cassio aduersus Augustum *truci-*
 & Antonium misere, & post belli finem rursus Pa- *dauit.*
 toro duce, inita cum Labieno societate, Syriam &
 Asiam vastauere: castraque Ventidij, qui post Cas-
 sium, absente Pacoro exercitum Parthicum fude-
 rat, magna mole aggrediuntur. Sed ille simulato ti-
 more diu continuuit, & insultare Parthos aliquantif-
 per passus, ad postremum in securos lætosque par-
 tem legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi
 in diuersa abiire. Pacorus cum fugientes suos abdu-
 xisse Romanos secum legiones putaret, castra Ven-
 tidij aggreditur: ille reliqua parte legionum emissa,
 vniuersam Parthorum manum cum ipso Pacoro in-
 terfecit. Herodes audita nece filij, diu sine cibo fuit,
 nec aliud loquebat, nisi Pacor: erant em̃ triginta fi-
 lij, ex diuersis pellicibus, quarum quælibet suum filium
 loco Pacori substituendum petebat: Dum Hero-
 des deliberat, vnus ex filijs Phraates eum interfecit, *Hero-*
 pœnasque occisi ab eo fratris exegit: sed Phra- *dis. 39.*
 ates multo sceleratior patre, vniuersos fratres *filij.*

*Cæsar
Phraa
ti filiū
sine
precio
remisit*

suos trucidat, nec filio suo parcat, veritus ne illum optimates sequerentur, qui sibi erant infesti: hinc Antonius propter auxiliū Bruto missum, cum sedecim validissimis legionibus intulit bellū: sed grauius multis prælijs vexatus, & amoris impatiēs, quo Cleopatram ardebat, à patria refugit. Phraātes in solentior ea victoria redditus, à populo in exilium pellitur, nec multo post tempore Scytharū auxilio in regnum restituitur. Nullius est enim tanta nequitia quā non inueniat adiutores, si quid auferre vtilitatis posse videtur. Substituerant interim Parthi Tyridatē, qui audito Scytharū aduentu, cum magna amicorū manu ad Octavianū in Hispaniam belligerantem confugit, obsidem Cæsari Phraātis filiū ferens, quē negligentius custoditū rapuerat, pariturū se omnī tempore Romanis affirmans, si ad recuperandū regnum adiuuaretur. Phraātes, & ipse legatos ad Cæsarem mittit seruum suum Tyridatem, & filium remitti postulat: Cæsar his cognitis, neque contra Tyridatem se Parthis dixit, neque aduersus Parthos Tyridati auxilia daturum. Phraāti tamen filiū sine precio remisit, & Tyridati quoad manere apud Romanos vellet, opulentū sumptum præberi iussit. Sed finito Hispaniensi bello, cum in Syriam ad componendum orientis statum venisset, metū Phraāti incussit, ne bellum Parthiarū inferret: Itaque tota in Parthia captiui, siue ex Crassiano, siue ex Antonij exercitu collecti, signaque cum his militaria Augusto remissa: sed & filij nepotesque Phraātis obsides Augusto dati: plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quam armis alius imperator facere potuisset. Misit tamen Augustus antequam moreretur, aduersus Parthos,

rebus nouis studentes, Germanicū Drusi filium, Ca-
 ligulae patrem: qui anno quarto Tyberij Cæsaris, de
 illis clarum triumphum egit. Sub Nerone Parthi Ar-
 meniam sustulerunt, & Romanas legiones subiū-
 gum misere, ægreq; Syria retenta est. M. Antonio &
 Aurelio Commodo imperiū tenentibus, Vologe-
 sus rex Parthorū graui eruptione facta, non Arme-
 niam modo, sed Cappadociam, Syriamq; vastauit.
 Antonius tamen per duces suos eum repressit, ac
 Seleuciam Assyriæ urbem super Hydasphem fluuiū
 sitam, & multa hoīm millia in deditionem accepit,
 & cum fratre de victoria Parthica magnifice trium-
 phauit. Traianus qui vsq; ad Indos imperium pro-
 tulit, Parthos pluribus bellis vicit, eisq; non modo
 australia regna, sed Armeniam quoq; abstulit. Sub
 Hadriano Cæsare, qui Traianū secutus est, iterum
 res Parthicæ auctæ sunt, & Euphrates vtriusq; im-
 perij limes factus, contenderunt cum Seuero Cæsa-
 re Parthi: & ab eo superati sunt. Aurelius Bassianus
 cognomēto Caracalla, inter Edissam & Cannas cō-
 misso cum Parthis prælio, interfect⁹ est. Helius lam-
 pridius non in prælio, sed cum ex prælio recessisset,
 ad requisita naturæ, insidijs eum à Macrino præfe-
 cto occisum dicit: Deinceps ad orientale imperiū,
 nunc Parthicum, nunc Persicum appellatum reperi-
 mus: quibus imperio Persico Macedones finem im-
 posuerunt. Sed scriptores non tam gentem, quæ im-
 peraret, q̄ locum cui imperabatur, intuiti sunt: ideo-
 que Persarum reges, pro Parthis acceperunt. Au-
 relius Alexander Xerxem regem Persarum maxi-
 mo prælio superauit. Cordianus Parthis bellum in-
 tulit, qui iam moliebantur erumpere, feliciterq; præ-

*Germanicus
Drusi
filius de
Par-
this tri-
umphauit.*

Valeri
ani
ignomi
niosa
seruit?

lijs ingentibus eos afflixit: rediens autem, nō longe à Romanis finibus, interfectus est, fraude Philippi qui post eum imperauit. Valerianus, qui septimo & vigesimo loco post Augustum imperio præfuit, à Sapore rege Persarū captus, luminibus orbatus, ignominiose in Persarū seruitute consenuit: id officij apud eos sortitus, vt Sapore equum ascendente, incuruatus regem non manu sed dorso leuaret, Sub Galieno Parthi Mesopotamia Syriaq; potiti sunt: sed Odenatus his recuperatis, vsq; ad Thesiphontē penetrauit. Carus Narbonensis secundus & trigessimus ab Augusto, Persas prælio vicit, Senem & Thesiphontem notissimas vrbes cepit: & cū castra sup Tigrim flumē haberent, nō armis hostium, sed ictu fulminis interiit. Maximianus, aduersus Narseum Persarū regem, inter Gallinicū & Carras, congressus superatus est, fugitq; ad Dioclecianū in Mesopotamiam, à quo turpiter receptus, & admodū reprehensus, instauratis viribus, iterq; cū Narseo Ormisade & Saporis auo in Armenia maiore pugnauit: Victōr q; pulso Narseo castra eius diripuit, vxores, sorores, & liberos cepit, & cū ingenti præda ad Dioclecianum redijt. Constātius magni Constantini filius, à Persis multa & graua damna perpeffus est: videbat tamē superaturus in fine, nisi ad ciuile bellū contra Iulianū redire cōpulsus esset. Iulianus rerū potitus, Parthis intulit bellū, oppida aliquot & castella eorū in deditiōē accepit, & vi expugnauit: Assyriā populatus est, castra apud Thesiphontē statiuā aliquā diu habuit, rediensq; victor, dum se incōsultius prælijs inserit hostili manu interfectus est, sicut Eutropius refert, qui eius expeditioni interfuit. Nōnulli ciuinitus interemptū asserunt, qui ex Christiano ad gen

ilitatem redisset, propter quod mox ut vulneratū se intellexit dixisse fertur, vicisti Galilæe (sic enī apostata per irrisiōē appellabat Christū, Iouinianus duobus plijs victus, pacē cum Sapore Parthorū rege necessariā, sed ignobilē fecit, abbreviatis imperij finibus: & parte superiore Mesopotamię tradita, ad ante eum annis trecētis & duobus de viginti, ex q̄ Romanū imperiū conditū erat, nusq̄ acciderat. Iustinianus Parthos bella mouētes per suos duces pluribus prelīs superauit, postea apud Euphratē eius exercitus victus est: Sed per Bellisariū refarcita sunt damna, & fœdus cū Parthis initum. Zeliordes Honorū rex intra Scythiā manentiū, cum viginti millibus aduersus Iustinianū Cosdroam adiuturus aduenit: sed suspectus ab eo habitus, multis vulnerib⁹ confossus, interfectus est.

De Cosdroa tyrāno & uictoria Heraclij, crucē dñi ablatā ac iterū esse restitutam, de Maumethe pseudopropheta, nec non insigni uictoria Tharmerlanis Parthorum ducis. Caput XXXI.

SVb Foca imperatore Cosdroas Mesopotamiā occupauit, & paulopost Palestinā cū Hierosolyma, & nonaginta millia Christianorū interfecit, partēq̄ crucis dñicę secū asportauit, Heraclio imperiū tenente: & deū in Aegyptū arma vertit, Alexandriāq̄ occupauit: nec morat⁹ Aphricā ingressus est, & Carthagine capta, imperio potit⁹ est Libyę. Heraclij⁹ pacē ab eo petijt, etiā cū dedecore imperij, neq̄ ipetrauit à supbiēte rege. Itaq̄ dux i eū oīa bella fortunę cōmittēs, ille ex Azoto Syrię fugit i Persidē

*Cruce
domini
Hiero-
solymā
repor-
tata.*

relictis ducibus, qui Romanorū impetum moraren-
tur. Heraclius flexo ad sinistram itinere, & superato
monte Tauro, in Persidem transiuit, vicitq; Sabba-
rum & Saym duobus prælijs: & tertio Razatenem
aliū ducem superatum, interfecit, & vigintiseptē
militaria signa interceptit. Cosdroas Medarsē fili-
um regni consortem appellauit, Syrochio præteri-
to, qui natu erat maior: propter quod captus ab eo
cum Medarsē & vxoribus in carcerem coniectus ē,
atq; deinde cum filio necatus. Syrochius Heraclio
victori captiuos reddit, & crucem domini, & insu-
per munera dedit. Hoc tempore Maumethes Pseu-
dopropheta exortus est, qui Arabes ad defectionē
compulit: Crux domini Hierosolymam reportata
est. Heraclius non multo post in hæresim lapsus,
per desidiā languens, Saracenorum vires tum-
primum nascentes propagari & crescere finit, qui
sub falsa lege Maumethis imperium erexere. Ara-
bes enim cum Parthos in suam perfidiā trahere
non possent verbis, armis eos agitaūere. Decesserat
primo regni sui anno Syrochis, eiq; filius successerat
Adheser, cui pariter infra annum defuncto Ormis-
da, successus est, quem Arabes prælio superatū in-
terfecere, eiusq; imperium obtinere. Arabes autē
tantis victorijs aucti: nam & Romanorū arma lon-
ge propulerant, Antiochia occupata, & in Aphricā
manus iniecerant, transmissa Aegypto Saracenorū
nomen assumpsere: atq; ita & Parthi, & Persæ, & A-
rabes, & Aegyptij, & multæ aliæ gentes in Saraceni
cum nomen transire: neq; postea nomen Parthicū
auditum est quasi magnū, vsq; ad tempora nostra,
anno circiter decimo priusq; nasceremur. Thamer-

Ianes genere Parthus, gregarius miles, adeo inter suos vimentis & corporis agilitate excelluit, vt breui multarū gentium dux fieret: quibus Parthos imperio potitus, Scythas, Iberos, Albanos, Persas, Medosq; sibi subegit: Mesopotamiam inuasit, atq; Armeniam, transitoq; Euphrate, cum quadringentis millibus equitum, sexcentis millibus peditum, oēm Asiam quam minorem appellamus, obtriuuit. Regē omnium potentissimū Pazaitem Turcarū dñm, cū pariequitum numero, & magnis peditum copijs, fines suos tutantem, apud Armenos praelio superatum, ducentis millibus hoīm interfectis, viuum cepit, caueaq; in modum ferē inclusum, per omnem Asiam circumtulit, egregium & admirandum humanarum rerum spectaculū. Castraeius in vrbs modum ordinata fuēre, statuto cuiq; arti loco, atq; in partes suas distributis exercitijs, vt oīa impromptu essent: ad vitæ vsum necessaria summa semper rerum copia inueniebatur, cum nullus esset latrocinij locus, tutoq; oīa comportarentur: nulla vnq; seditio, nullus tumultus inter milites fuit, aduersam fortunam nunq; expertus est. A Tanai flumine vsq; ad Aegyptum, vniuersam Asiam percurrents, Smyrnas, Antiochiam, Sebastiam, Tripolim, Damascū, multasq; validissimas vrbes vi cepit, diripuit, atq; incendit. Soldanum Aegypti bello superatum, vltra Pelusium repulit: Aegyptum ingredi parantē vastę solitudines & deserta loca auerterūt, virum bellis artibus insignem, ad ea maxime obeunda promptū quæ ardua & dura cæteris videbantur: Damasco capta, cum arcis antiquæ expugnatio difficilior videretur, constructa è regione altera, quæ antiquam al

Pazai
tes rex
cauea
inclusus
per
omnem
Asiam
circum
fertur.

*Distin-
cta co-
loribus
tentor-
ia
quid in
dicent.*

*Dira
tyrāni
respon-
sio.*

ritudine superaret, vi cepit: quibus multa suorum cæde.
Capha urbs est Genuensium, Colonia in Taurica
Cherroneso, non procul à Bosphoro Cimmerico;
hanc cum Thamerlanesinuadere statuisset, Scythas
negociatores premisit, qui pretiosissimas animalium
pelles minori quam consueuerunt precio venundarent,
sciens aurum abscondi posse, pelles suffodi non posse:
moxy bello indicto, admotis urbi machinis, ex-
pugnata vi atque armis ciuitate, & auro & pellibus po-
titus est. In obsidionibus urbiū, prima die albo ten-
torio utebatur, secunda rubeo, tertia nigræ: qui sese
dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Ru-
beus color moriendum patribus familiarum indicabat:
niger ciuitatis excidium, & omnia in cinerem conuertenda.
Fama est populosa cuiusdam ciuitatis, quæ prima
die deditionem neglexisset, pueros puellasque omnes in
candida veste ramos oliuæ præferentes exiuisse, ut
principis iram placarent: illum omnes ab equitatu con-
culcari atque conteri iussisse, & urbem captam incendi.
Interrogatum aliquando ab homine Genuensi, qui ei fami-
liaris esset, cur tanta crudelitate uteretur: Commo-
tum ac veluti furentem, distorta facie, ac spirantibus
ignem oculis, respondisse. Tu me hominem esse arbitra-
ris: falleris: ira dei ego sum & orbis vastitas: caueto
ne posthac mihi occurras, nisi velis interrogationis
ruæ poenas dare. Abiit Genuensis, neque ulterius ocu-
lis Tyranni obiectus est. Ferebant qui Thamerlanem
viderunt, eum Hannibali fuisse similem, secundum ea
quæ de Pœnō scribunt: nihil eius animo seuerius, ni-
hil magis quam latrocinia vindicasse, ut ipse vnus esset,
qui latrocinari impune posset. Quærebat tanquam vir-
tutis opus quibuscum bellum gereret. Deletis regibus,

ac tyrannis permultis, vastatis pluribus prouincijs, onustum de victarū gentium spolijs exercitū in patriam reduxit: & ciuitatē Marchantē condidit, quā varij generis captiujs repleuit, & hostiū spolijs exornauit. Quod si aliquod excellens ingeniū eius acta reperissent, inter clarissima ducū gesta legerentur: vita functus, duos filios reliquit regni successores, qui discōrdia laborantes effecerunt, ne Parthorum imperiū rursus posset emergere. Thomas Apostolus Euangelium Christi, ad Parthos derulit, per quē Medi, Persæ, Hyrcani, & Bactriani nostræ fidei sacramenta receperunt. Corpus eius alij in India, alij in Mesopotamia sepultum asserunt.

Tho-
mas A
postol⁹

De situ Mediæ ac diuisiōe generatim,
de montibus eius, fluminibus, Atropatia
regione: & lacu Spantha. Ca. XXXII.

Media vulgati noīs terra post Parthiam ad occidentem occurrit: quæ (sicut Ptolemæo placet) à septentriōe Hyrcano mari terminatur, ab occasu maiori Armeniæ & Assyrię parte, à meridie Perside, ab oriente Hyrcania ac Parthia, quæ montibus excluditur: Hyrcaniā Charindas disternat fluuius; inter Persidem ac Mediā Parcoatras excurrit mons: Assyriam choatras excludit. Armeniā Caspia iuga, & Cambisus amnis. Sagrus & Orontes altissimi mōtes interiora Medię percurrunt: Ex Orōte Straton oritur in Hyrcanū defluens pelagus, ex Zagro Amardes in idem mare decurrens. Eleucus quoque fluuius, ex Australi parte Zagri descendens, Mediæ magnam partem irrigat, & Parcoatram scindēs montē, per latissimas terras in Persicū

*Mediæ
regio-
nes.*

defluit sinum. Cyrus amnis Choatra monte dimis-
sus, inter Cambisem & Amardem in Caspium labi-
tur mare. Regiones quatuor memorantur apud
Medos: Propatena quæ occidentalis est, & ad septē-
trionem vergit inter mare Caspiū & Zagrum mon-
tem: ad quam Magarfi, Mardi, Marundę, Cadur-
chi, & Cadusij pertinere videntur: Elimeis, quæ ad
septentrionem vergens orientem respicit: & Tapu-
ros, ac Tribuces populos. Daritis magna in conual-
le iacet: hinc Parcoathia inde Oronte clausa. Syro-
media regio tota montana est, & ad orientem ver-
git, cōiuncta Parthię, & Ragianę regiōi, Parcoathię
mōtis infidet iuga, & ad meridiē respiciēs superemi-
net Persidiæ ac Parethacię regiōi, quā nonnulli Me-
dię tradiderūt. Oppida supra quinq̃ginta memorāt,
quorū noīa referre plus tediū q̃ vtilitatis habet, tm̃
est q̃d Ptolemę nobis de Media tradit. Strabo dicit
Mediā multū & olim potentē regionem, in medio
Tauro sitam esse, qui circa hæc loca multifidus, & cō-
ualles magnas comprehendit. Mediā in duas par-
tes diuiserunt, quæ alteram maiorem vocauēre, al-
teram Antropatiā. Maioris metropolis Ecbatana
fuēre, magna ciuitas, & imperij Mediæ caput, quæ &
Parthi postea vfi sunt. Nam reges ibi æstatem age-
bant, cum sit frigida: hyemem vero Seleutiæ, quæ se-
cus Tigrim est, prope Babylonem. Atropacia ab
Atropato duce noīata est, qui obstitit, ne ea Mace-
donibus subigeretur, vt maioris Mediæ pars. Is po-
stea rex declaratus, regionem hanc à Media seque-
strauit: cuius successores regnū continuantes, cum
Armeniorum regibus affinitatem contraxēre: dein
de cum Syris, & postremo cum Parthis. Atropacia

Armenia & Maciana ad orientem sita est, Media vero maiori ad occidentem, vtrinque ad aquilonem habitantibus, circa Hyrcani maris recessum: & Matra nam ab Austro iacet. Araxis fluuius Armeniam & Atropaciam determinat à Zeumate, quod est iuxta Euphratem, quousque in Atropaciam perueniat octo millia stadiorum esse feruntur. Maior Media ab oriente Parthia terminatur, & Cossorum montibus, & Parefcitacinis, qui etiam montani sunt, & latrones, ac Persis continui. Sed hos Ptolemæus Media ad Austrum opponit, à septentrione Cadusijs, & ab alijs supra Hyrcanum mare habitantibus, qui à Ptolemæo inter Medos collocantur, & ut Patrocles ait, ad quinque millia stadiorum oræ montanæ circa Caspium occupant mare, loca tenuia & aspera incolentes, ab austro Apollomatide (quæ Sitacinam veteres appellarunt) & monte Zagro, apud quem Masabatica est, quæ ad Mediam pertinet: Quidam ad Helimeam dixerunt pertinere. Ptolemæus, quævis Sitacinam regionem & Apolloniatē, quantum ad Mediā meridiōalem facit, non nihil tamen occidentis illis attribuit, & Zagrum montē per Mediā assurgere: Mediā ostēdit ab occidente Atropacijs, & Armeniorum quibusdā Media concluditur. In Atropaciā lacus est nomine Spantha, in quo sales nascuntur & congelascunt: eius regionis loca opulenta sunt, præter septentrionalia, quæ montana aspera sunt & frigida. Apollonides ait, ex ea regione equitum decem millia, peditum quadraginta millia ad bellum cogi posse. Multa eis cum Parthis & Armenijs prælia fuerunt, tenueruntque dignitatem suā, si quid amiserunt, forti manu recuperantes. Amicitiam cum Parthis,

10. mil
lia equi
tam, et
peditū
40.
millia
Atro-
pacia
ad bel-
lum co
git.

Gaza & cum Romanis quesiuere. Regia eorum æstiuale
oppidū Gaza fuit in campo sita, & Vera castellum munitis-
ab An- simum, quod Antonius in Parthica expeditione ob-
tonio sedit. Id ab Araxe stadijs abest duobus millibus &
obsessū quadringentis, vt Adelphius refert, qui Antonio fa-
 miliaris fuit, & illius in Parthos expeditionem con-
 scripsit, in qua non affuit modo, verum etiā præfuit.

De Media magna, & solo equis pascen-
 dis apto, ex hac uescos equos genus habere,
 re, de herba, quæ Medica uocatur, equorū
 nutritura, abundantia.

Caput XXXIII.

Media magna ex parte alta & frigida, cuius-
 modi sunt montes Batanis imminentes, &
 qui apud Ragas & Caspias partes consurgunt, &
 omnes deniq; septentrionales partes, vsque in Ma-
 rianam & Armeniam, huiusmodi sunt. Regio uero
 quæ sub Caspijs portis, & in humili, & in concauo
 solo iacet, opulenta est: & omnia fert, præter oleam,
 quæ & si ibi nascatur, arida tamen & sicca est. Me-
 dia sicut Armenia eximie pascendis equis apta est,
 vnde pratum quoddam est, quod Hippoboton vo-
 catur, per quod iter faciunt, qui ex Perside & Baby-
 lone in Caspias portas proficiscuntur: in eo pasci di-
 cuntur equarum quinquaginta millia, regium id ar-
 mentum est. Vescos equos, quibus reges utebātur,
 optimos ac magnos, alij hinc genus habere, alij ex
 Armenia dixerunt: quibus propria forma quedam
 fuit, quemadmodum Parthicis præ Græcis cæterisque
 qui apud nos sunt. Herba quæ præcipue nutrit equos,

*Hippo-
 boton
 pratū.*

eo quod ibi abundet, proprie Medica vocatur. Longitudo ac latitudo Mediae penè par, maxima eius longitudo ea videtur, quæ est à Zagri transitu, qui vocatur Medica porta, per Sigrianâ ad Caspias portas; stadiorum quatuor millium supra centum. Tota Media inter quartum & quintum clima continetur: Parallelus qui per Rhodum est, australia eius attingit, secundum Ptolemæi descriptionem: parallelus qui per Hellespontum, septentrionalia, circa Hyrcanum mare percurrent. Dirissimam fuisse Medorum terram (sicut Vergilius ait) ex tributo licet intueri, quod Persis pendebant: duplo enim maius fuit, eo quod à Cappadocibus exigebatur quos asserit Strabo, præter argentum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia, & ouium quinquaginta millia pendisse quorannis: Græcas urbes in Media Macedones condidit, Laodiceam, Apamiam, & Rhagam, quæ apud Rhagas est, & prius Aropus nominata fuit. Parthi Arsaciam ædificarunt, quæ australior est, quam Caspiæ portæ, quingentis fere stadiis (ut Apollodorus Adriamittinus ait) Ecbatanam Mediae caput Plinius à Seleuco rege conditam dicit, à portis Caspiis per viginti millia passuum distantem: Idem Margianam regionem quam Strabo videtur à Media seiungere, inter Medos collocare videtur, apertitatis inclytæ: quæ sola in eo tractu vitifera sit, vndique montibus inclusa amœnis: ambitu stadiorum mille quingentorum penè inaccessa, ob incommodum arenosæ solitudinis, quæ per centum viginti millia passuum vndique versum circumfusa est: cuius amœnitatem Alexander magnus usque adeo miratus est, ut ibi primam condiderit Alexandriam, quam mox à Barbaris excisam,

Medi-
ca her
ba

Mira-
lacus
Are-
thusæ
natura

Antiochus Seleuci filius reformauit, & de nuncupatione suæ domus dixit Seleuciam: cuius vrbs circuitus, in stadia septuagintaquinque diffundit, Margus fluuius eam interluit. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit, nostri imperij magnū dedecus. Iulius Solinus Tigrim fluuium in Armenia regione caput attollere dicit, in loco edito, ex lucido conspicuoque fonte: nec ab exordio statim totum esse, primo pigre fluere, non cum suo nomine: At cum fines Medorum inuectus sit, Tigrim statim vocari (ita enim Medos sagittam nominare) Arethusam lacum influere grauium pondera sustinentem, cuius pisces nunquam se alueo Tigridis immisceant, sicut nec amnici stagnū attingant Arethusæ, per quod dissimili colore volucrum meet cursu: Mox Taurō resistente in profundū mergatur, quem subter labens in altero eius latere emicet, vluas, & purgamenta plurima secum trahens, identidem abscondatur: & Adiabenos Arabasque præterfluens, Mesopotamiā amplectitur: & amnem nobilissimū Hydaspem accipiens, Euphratem quoque defert in sinum Persicum. Sed Ptolemæus nihil ad Mediam pertinere Tigrim demonstrat, quibus in Armenia fontes habere fatetur. Apud Cordicam montem multi inter Medos latrocinium exercuere, sicut Cadusi, Mōtani, & Amardi, & Tapirdi, & Circitij, & huiusmodi plures. Nam Zagrus & Niphates montes has gentes sparsas habuere, quibus Circitij, & Amardi, in Perside & Armenia essent eodem nomine appellati, & eandem formam seruantes. Cadusi peditū multitudinem non multum ab Acianis superabantur, iaculatores optimi existentes. Cossei olim aduersus Sufios & Baby-

Ionios, Helimeos socij sagittarios tredecim millia exhibuere. Nearchus tradidit quatuor fuisse gētes, quæ illis in regionibus latrociniū exercebant. Mardos, qui Persis ac Susijs imminebant: & Cossæos, q̄ Medis, atq; om̄es tributū regib⁹ pēdisse, Cossæos tamē cum rex æstate Herbatanis peracta, Babylonē descenderet, dona accepisse: quorū audaciam Alexander contuderit, hyeme eos adortus, Sed Ptolemæus Mardos & Helimeos boreales facit Hyrcano mari vicinos, & inter Medos connumerat. De portis Caspijs multa memoria est. Nemo tamē satis explicat vbi terrarū existant. Quidam Amazonas portis Caspijs egressas, ad Alexandrū venisse in Hyrcaniam prodidēre: sed illę Caucasias fuerunt, per quas transitus est ex Iberia in Scythiam. Neronis quoq; principis comminatio ad Caspias portas (vt inquit Plinius) ad eum transitū respiciebat, qui per Iberiā ducit in Sarmatas. Verum mons Taurus tribus in locis interruptus, quasi portis quibusdam pertrāsitur in Armenia, in Cilicia, & in Media: sed ille tantūmodo Caspiæ portæ appellātur, quæ apud Medos existunt, quemadmodū ex Ptolemæo, Plinio, & Strabone licet intelligere: ac per has transitus est ex Babylone ac Perside, ad mare Caspium, & hinc fortasse Caspiæ dictæ sunt: & quod aliquæ gentes vicinis insident montibus, appellatę Caspiæ. Iuga vero Caspia p̄cul hinc absunt, & ad Armenios vltioresq; populo s̄ pertinent. Portæ autem Caspiæ (vt Iulius Solinus tradit, Pliniū secutus) panduntur itinere manu factō, millibus octo passuum longo. Nam latitudo vix est plaustro permeabilis, in his angustijs, & il

Portæ
Caspia

Quantitas
portis
Caspia
longitudo
et latitudo
fit

Iud difficile, quod præscisorum laterū saxa liquen-
tibus inde salis venis exundāt: præterea octo & vi-
ginti millia passuū tractus omnis, quoquo inde per-
gitur, humus arida, nullis puteis aut fontibus sine
præsidio sitit, eum serpentes vñdiq; gentiū cōuenæ
à verno statim die illuc confluunt: ita periculi ac dif-
ficultatis concordia, ad Caspias portas accedere nō
nisi hyeme conceditur.

De Medorum in Venerem profusiōe,
de uxorum pluralitate, & Medea quæ hic
regnavit.

Caput XXXIII.

HAEC de situ Mediæ dicenda reperimus,
mores gentis diuersi, montanorū ingenia fe-
rociora sunt, qui campos habitant mitiorem agūt
vitam, illi regem eligere consueuerunt, qui fortissi-
mus esset, vt qui præda & latrocinio viuerent, isti
sapientiam genusq; sequebātur: Magna ex parte Ar-
menis similes, omnes in Venerem profusi, regibus
multas habere vxores mos fuit, nec pauciores q̃ se-
ptem mulieres quoq; pulchrum sibi existimarunt,
vt viris nuberent compluribus, paucioribus q̃ quin-
que calamitosum putauēre, Equitandi & sagittan-
di magnū his studium, à quibus & stola reperta est,
& cultus, & ornatus: & religiosa à subditis in reges
salutatio: & tiara & cithara: & pileus & manicatæ tu-
nicæ, quibus postea Persæ vñ sunt, qui subactis Me-
dis in eorum mores transuēre: nam qui propemo-
dum nudi videbantur, leuissimis induti vestibus,
muliebria gestare, & velamentis contegi passi sunt,

Medeā q̄ ibi regnavit, ferunt eam prius vestē com-
monstrasse, quæ cū pro rege exiret, faciē suā occulta-
bat. Medi à Medio dicti sunt, Aegei regis Athenien-
sium & Medæ filio. Scribit em̄ Trogus Pompeius
Iasonem, cū victa Colchide domū rediisset, rursū
à Pelia filijs Thessalia pulsum, cū ingenti multitudi-
ne, comite Medea vxore, quā repudiatā miseratiōe
exiliū rursū receperat, & Medo priuigno, Colchos
reperisse: focerūq; regno pulsum, restituisse: magna
bella cū finitimis gessisse, captasq; ciuitates, partim
regno foci adiunxisse: partim populis, quos secū
aduexerat, assignasse: primūq; humanorū post Her-
culem, & Liberū patrē, qui reges orientis fuisse tra-
dunt, eam cæli plagā domuisse, q̄ ad septentrionē &
orientē vergit. Post eius mortē Medū priuignū vir-
tutis eius æmulū, in honorē matris Medeā urbē cō-
didisse, regnūq; ex noīe suo Medorū constituisse, sub
cuius maiestate orientis imperiū fuerit: Paruēre ta-
men Medi Assyriorū regibus, vsq; ad Sardanapalū.
Sed Arabaces Medis præpositus, ignaum regem
aspernatus, Medis ad defectionem persuasis, victo
Sardanapalo, imperium ad Medos transtulit: quod
sub Astyage in magno culmine fuit: Cum iam per
trecentos & quinquaginta durasset annos, Cyrus
ex filia nepos Astyagis Medorum extinxit imperi-
um, & ad Persas detulit, victo Astyage: quem re-
gno Mediæ priuatum, maximē genti Hyrcanorum
præposuit, non tam victorem, q̄ nepotem agens.
Post Persas Medi Macedonibus paruēre, deinde
Parthis, quauis pars eorum Romanam amicitia-
m secuta sit, & aliquando victricia Romanorum
signa Mediam pertransiuerint. Thamerlanes his

imperavit, hodie sub magno Cane degere credunt: cuius imperiū quāvis latissimū esse tradit, nostratibus tamen in accessum ac pene incognitum est.

De Armenia, q̄ Tigris in ea nascatur.

Caput XXXV.

ARmenia maior post Mediam ad occidentē occurrit: Ea, quāvis ex Ptolemæo licet intelligere, à septentrione Colchidē habet, Iberiam, & Albaniam: ab occasu magnū Euphratis cursum, q̄ Cappadociam, minorem Armeniam, & Syriā Comagenem relinquit à dextris, & versus Euxinū Moschios montes: ab oriente partem Hyrcani maris, ac Mediam, qua montes assurgunt Caspij: à meridie Mesopotamiam, atq̄ Assyriam: Montes in Armenia memorantur, Moschici, qui supra partem Pōti ad Cappadociam se efferunt: Pariades, in quo fontes habent Euphrates & Araxes: Antitaurus, qui ab Euphrate scissus, & Mediam percurrens, Armeniā postremo Albus appellat: Cordica, ex quo Tigris oritur, & in paludem Tospitis deferitur: Taurus ac Niphates, qui Mesopotamiam atq̄ Assyriā ab Armenijs determināt: Caspij qui vergunt ad Medos, & Caucasi, qui septentrionalia Iberiam versus, Albaniamq̄ concludunt. Flumina quatuor nominantur. Cyrus qui monte ortus Caucaso, à sinistris Iberiam, Albaniamq̄ dimittens, Armeniā à dextris, in Hyrcanū deferitur pelagus, Araxes, ex Pariade (ut diximus) cadens, diu ad ortum excurrit, deinde ad septentrionem flectitur, & longum iter emensus, in duos diuiditur amnes: alter, borealem tenēs viam,

*Mōtes
Arme-
niae.*

*Flumi-
na Ar-
meniae.*

in Cyrum cadit: alter, ad orientem versus, mare Caspium petit. Euphrates eodem monte dimissus, ad Moschicos vsq; montes, & Cappadocū limitem, in occidentem excurrit, ibi versus ad austrū, non paruum iter efficit: & Antitaurum offendens, apud Armeniam minorem, eum interfecat: pergensq; recta in meridiem, Melan in se fluuiū accipit, ex Argamonte cadentem: Deinde Taurū attingit, quo scisso, Syriam à dextra, Mesopotamiā à sinistra cadēs, in Arabiam vsq; desertam prolabitur, multū in meridiem prouectus. Deinde in orientem ac se prentionem vergens, Babyloniam Mesopotamiamq; determinat, rursusq; auroram petens, nō procul à Seleucia, in meridiē flectitur: peractoq; nō paruo cursu, apud Apamiam denuo in orientem currens, miscetur Tigri: & cum eo in austrum flexus, Persicum ingreditur sinum. Tigris quoq; in Armenia nascitur, ex monte Cordica, de quo alio loco dictū est, secundum Iulij Solini conscriptionem. Nos (si deus dabit) alio loco secundum Ptolemæū de ipso dicemus, & paulo inferius secundū Strabonem. Regionēs Armeniorū nomen habent prope Moschicos montes, Cotharena inter Cyrum & Araxem. Thotena ultra pariadem montem, versus Boream, Sacapena apud Euphratem, qua vergit in Cappadociā Basilicene: & iuxta eam, oriētem versus, Obordma: apud Antitaurū, in Boreali parte, Sophena: & illi cōtigua Astannetis, ad ortum inter Album, & Niphatem montem Cagrandanena, & Corea, circa Chordicam montem. Gordena & Tospitis, circa paludē eiusdem nominis: & demum Anzicena, inter Taurum & Antitaurū: Nō procul ab Euphrate paludes

*Armeniae
regiones.*

tres inueniuntur, quæ magnæ existunt: Tospitis, quæ Tigris ingreditur. Arsissa, quæ non procul à Caspijs montibus inuenitur: & huius limitis, Araxi fluuius proxima oppida, quæ plura referuntur: verum sine dignitate à Ptolemæo, qui tantum nomina ponit. Paralleli qui per Byzantiū & Hellespontū feruntur, mediam quodammodo Armeniā interfecant: quæ nunquam australior est parallelo qui per Rhodum deducitur, neque illum attingit à quarto climate, in sextum vergens, quod minime ascendit: Tantum est quod nobis de Armenia Ptolemæus insinuat. Profusior & suauior Strabo est, quem referre haudquam pigebit, secundum quem Armenia nusquam extra Taurum ad Austrum porrigitur: sicut nec Media. Australes Armeniæ partes Taurum obijciunt, qui eam ab omni regione dirimit. Quæ inter Tigrim est atque Euphratem, Mesopotamia dicta.

De Armeniæ montibus uarijs, quæ arca Noe in montibus Armeniæ hæserit, & quanta niue hi sunt obruti.

Caput XXXVI.

Orientales maiori Mediæ, & Atropaciæ sunt contiguæ: septentrionales, montes sunt Paracoathiæ Caspio mari imminentes. Item Albani, & Iberes, & Caucasus, qui gentes has circuit, & Armeniæ, & Moschicis, & Colchicis montibus coniungitur: usque ad eos, qui Tibareni appellantur. Ab occasu sunt gentes hæ atque Pariadra, & Cidissa, usque in Armeniam minorem, & fluuialem Euphratis regi-

onem, quæ Armeniam à Cappadocia dirimit: & Co-
 magena: Montana fere, sed aspera est Armenia pau-
 cis exceptis Mediam versus, ac propterea cum dilu-
 uium defedit, arcam Noe in montibus Armenig ter-
 ræ primū hæsisse, sacra tradit historia. Taurus mōs
 ab vltiore Comagenorū & Medianorū regione in-
 cipiens, in Armeniam erigitur. Masius quoq; ex Me-
 opotamia & austro Armeniā irrumpit, inter quē
 & Antitaurū est Sophina regio, cuius regia est Car-
 cathocerta. Antitaurus autem ab Euphrate, Tauró
 q; initium sumens, ad orientales Armeniæ partes de-
 finit: cui ad alteram partem Acilesina est, inter Tau-
 rum & Euphratis Mesopotamiam sita, priusquā
 is ad austrum deflectat. Masio, orientem versus, iu-
 xta Gorgodilenam Niphates mons imminet: de-
 hinc Abus quem Ptolemæus Album appellare vi-
 detur, ex quo Euphrates & Araxes fluunt: Deinde
 Nibarus vsq; in Mediam extenditur. Multi montes
 & multi colles sunt in Armenia, in quibus non fa-
 cile vitis nascitur: multæ etiam conualles, aliæ mo-
 dicæ, aliæ opulentæ, quemadmodum campus Ara-
 xinus, per quem Araxes fluit. Est & Sacasena regio,
 quam existimo Sacapenam vocari à Ptolemæo,
 Albanæ & Cyro flumini finitima. Deinde Gorga-
 rena, fructibus ac domesticis arboribus affluens, &
 his quæ semper virent: fert etiam oleam. Faunena
 quoq; Armeniæ pars est, & Orchisena, quæ equis
 abundat. Corzena, & Cambisena, quæ septentriona-
 les & valde niuales sunt, Caucasus montibus & Ibe-
 riæ & Colchidi contiguæ: vbi iter agentes, in sum-
 mis montium cacuminibus, niue obrui dicuntur,
 quæ ibi plurima cadit: ob quam rem baculos secū

Arca
 Noc.
 in mon-
 tibus
 Arme-
 niæ
 post dē
 luuium
 resedit

Aquã
in niue
cōgela
ta mire
contine
ri.

ferunt, quos in summã niuem dilapfi, respirãdi gra-
tia exerunt, & vt eo signo auxilium à transeuntibus
consequantur: quapropter saepe effossi seruantur.
In niue glebas quasdam concavas cōgelascere pro-
diderunt, aquã optimã tanq̃ in tunica continentes.

Qui flunij sint in Armenia, & de Arsi-
no lacu, aqua quæ in illo propter celeritas
tem impermixta feruet, de equorum apud
eos bonitate, & eorumdem opulentia.

Caput XXXVII.

MUlti amnes sunt in Armenia: sed clarissimi
Phasis & Lycus in mare Ponticũ exeuntes.
In Caspium, Cyrus & Araxes emittunt. In rubrum
mare, Euphrates & Tigris. Araxes ex monte Abo
descendens, ad orientem illatus, vsq̃ in Atropaciam
ad occasum septentrionẽq̃ defleat: & primo Aza-
ra præterlabitur, deinde Artaxata Armeniæ vrbes:
postea per Araxinum campum, in mare Caspium
emittit. Euphrates à boreali Tauri parte, qua Abus
vocatur, exorìens, primo per Armeniam fluit, occi-
dentem versus: deinde ad austrum flexus, inter Ar-
menios & Cappadocas, Taurũ recidit: egressus ve-
ro cum prope Syriam peruenerit, ad hyemales or-
tus reuertitur, vsq̃ ad Babylonẽ, & ad Tigrim Meso-
potamiam efficit, & ambo in Persicum sinũ finiunt.
Arfinus lacus est in Armenia, quem etiam Toarim
vocant, nitrosus, vnde vestes dilacerat ac rumpit, &
propterea eius aqua non bibitur: per hunc lacũ Ti-
gris fertur, & à montana regione iuxta Niphatem
ruens, propter celeritatem vndam impermixtã ser-
uat, vnde & nomen habet: nam Medi (vt ante dixi-)

mus) sagittam Tigrim vocant. Lacus hic varios pisces fert: in interiore lacus recessu flumen in voraginem quandā incidens, longo spatio subter terram delatū, iuxta Calonetim exoritur: inde iam ad Opā & Semiramidis murū defertur, à dextris Gordicos & totam Mesopotamiam relinquens, e contrario Euphrates à sinistra eandem regionē habet: cum vero inter se iam appropinquarent, ac Mesopotamiam fecerint, alter per urbem Seleuciam fertur, Persicū sinum versus: alter per ipsam Babylonem. Mantianis lacus, qui Ceruleanus interpretatur, in Armenia magnū nomen habet, & post Mēotim maxim⁹ creditur: qui vsq; in Atropaciam progreditur, & salis habet fontes. Armeniae claræ vrbes habitæ sunt: Artaxata, quā Hannibal Artaxiæ regi condidit: & Araxata, ambæ prope Araxem: Araxata iuxta fines Atropatiæ: Arraxata, apud Araxinū campū bene habitata, & regionis eius caput, iacens in flexu quodam, qui peninsulam facit, pro muro flumē opponens præter Histinū, quem vallo & fossa diuisum habuit, nec procul ab vrbe castella quædam munitissima fuerunt Barbisa & Olana, vbi Tigranis & Artabassi thesauri custodiebantur: regionis latitudinem Theophanes schœnorū centum esse tradidit, longitudinē duplam, quadragenū stadiorū Schœnū faciens, in quo veritatem transgredi videtur. Est tamen veritati proximū ponere longitudinem ab illo dictam, latitudinem dimidium vel paulo plus: Effodiebantur & auri metalla apud Armenios in Sispiretidæ regione apud Cambala, ad quæ Alexāder Memnonem cum militibus misit. Fuerunt & alia metalla, eius scilicet quæ Opandix dicitur, quā

*Armenia pa-
scendis
equis
apta.* Armenium colorem vocant, Calthę uirgultis perfi-
mitem, ut fœniculum est. Nec minus Armenia pa-
scendis equis apta ē, quā Media. Vnde Nisei equi,
quibus Persarum reges utebantur, hinc fuisse cre-
duntur: & Armeniæ præfectus quotannis regi Per-
sarum viginti millia pullos in Phœbeis sacris mitte-
bat. Artabazus Antonio, præter alios equos, Cata-
phrattorū instructorū sex millia ostendit, quando in
Mediam cum illo simul irrupit: quorum equorum
non Medi solum & Armenij studiosi fuere, sed etiā
Albani: nam & illi cataphrattis utebantur.

De opulētia Armeniorū, auctiōe, Tha-
naide dea, de uestitu atq; Sarapetis popu.

Caput XXXVIII.

O Pulentos fuisse Armenos hinc documentū
sumitur, quod cum Pompeius Tigrani pa-
tri Artabazi sex millia talentorū argenti scripsisset,
mox Romanorū copijs viritim distribuit, militi quī
quagenas dragmas, cēturioni millenas, singulis præ-
fectis prouinciæ & Chiliarchis talentū. Tradunt Ar-
meniam, cum prius parua esset, ab Artaxia & Zalia-
dra auctam, qui magni Antiochi imperatores fuē-
re: quo superato, alter Sophinæ, & Acisenem, & O-
domantidi, & quibusdā alijs locis: alter regioni, quę
circa Artaxata est imperantes, multū cōualuere: &
vicinis loca plurima abstulerunt: Medijs, Caspianā,
& Pharnitem, & Basoropedam: Iberibus, circū mō-
tanam Peadri regionē, & Corzenam, & Gogare-
nam: trans Cyrum Chalybū gentibus & Mosinoi-
cis, Parenitam, & Xerxenā, quę Armeniæ minori
conterminæ, vel eius partes sunt. Cathaonibus,

Adiffienam, & regionem quæ circa Antitaurum est: Syris vero, Thamonitam: adeo ut cuncti lingua utantur eadem. Armeniorum mores non multum à Medis alieni fuerunt, & circa religionem quidam Armenij Mediꝫ Persarum ritum sequebantur. Coluerunt tamen Armenij Thanaidem quandam deam præcipuꝫ & singulari cultu, eiꝫ plurima templa ædificauerunt, tū in Acilesina, tū in alijs locis: dedicabantꝫ illi nō solū seruos ac seruas, verū etiā nobilissimorꝫ hoīm filias, quibus lex fuit, ut diu apud deā prostitute nuptui darent, nec erat qui talibus renueret cōiugari. Armeniacā vestē .i. longas tunicas ex Thessalia sumptā putāt. Equitādi quoꝫ studiū tam Armenijs q̃ Medis Thessalicū esse. Armenius ex Armenia Thessaliæ vrbe, quæ inter feras iacet, & Larissam iuxta Beida, vnus ex numero ducū Iasonis collecta multitudine, quæ amisso Iasone rege, passim vagabatur, Armeniā occupauit, eiꝫ nomē & mores dedit: ob quā rem maxime circa vestitum Armenij Thessalos secuti sunt, qui longas vestes gestaue-
runt, cū inter oēs Græcos valde Boreales eēnt, & frigida incoletēt loca. Dicunt etiā Thraces quidā, Sarapata appellati. .i. decapitatores, vltra Armeniā habuisse, prope Guramos ac Medos, mōtani homines, Brachati indociles & immanes.

Arme-
niorū
vestitꝫ

De regib. & tyrānis qui Armeniā uicissim inuaserūt, atꝫ grauissima iter se prælia commiserunt.

Post vetustiores illos Armenij successores, Persæ Armeniam inuaserunt, postea Macedones, qui Syriā Mediāꝫ

Caput XXXIX.

g iij

habuere: postremus Orontes & Hidarni genere, vnus ex septem Persis: Postea ab imperatoribus magni Antiochi, qui cum Romanis bellum gessit. Artaxia & Zariadra (quorum paulo ante meminim⁹) in duas partes diuisa est: hi enim permittente rege imperauerunt: quo superato, Romanos adorti ac reges appellati, magnū sibi ipsi nomen fecere: è genere Artaxiæ fuit Tigranes, is qui eam habuit, quæ proprie Armenia est appellata. Ea Medis, Albanis, & Iberibus cōtigua erat, vsq; in Colchidem & Cappadociam, quæ iuxta Euxinum est. Ex Adriada fuit Arthanes Sophinus, qui australes partes habuit, eas maxime, quæ vergunt ad occidentem: hic à Tiggrane deletus est, qui q̄q̄ rerum omniū potitus, varia tamen fortuna vsus est. Nam in initio apud Parthos obses fuit, deinde septuaginta Armeniæ vallibus in precium datis, reuersus est. Auctus vero ea locare cepit, & Parthorū regione vastata, Perinium, & loca circum Arbela, Atropatinum quoq; & Gordicum regulos, & cum his reliquā Mesopotamiam subegit. Præterea Syriam, Phœniciam vix cepit. Euphratem transgressus elatusq; animo penes Iberiā urbem ædificauit quam Tigranocerta appellauit, inter Iberiam & Euphratis pōtem prope zeugma Medi, hominibus duodecim Græcarū urbium à se euersarum, in ea congregatis. Sed Lucullus qui aduersus Mithridatem bellū gessit, continuo subsecutus, habitatoribus in sedes suas dimissis, opus quod adhuc erat imperfectū factō impetu demolitus est, atq; in paruum vicum redegit, Tigrane ex Syria ac Phœnicia pulso, victus in ponto à Lucullo Mithridates, desperatione rerum suarum coactus, ad Ti-

granem Armeniae regem confugerat: Lucullus in Armenia profectus Mithridatem & Tigranem, & ingentes vtriusque regis copias pluribus preliis fudit. Sed ne summam victoriam imponeret, seditio militum impedimento fuit. Cn. Pompeius ei succedens, Pharnacem Patthorae regem aduersus Tigranem armavit, Tigranemque filium aduersus patrem bellum gerere suavit: ipse Mithridatem nocturno praelio aggressus, victum ac profligatum in Bosphoro profugere compulit, moxque Tigranem in deditionem accepit: & adepta Syria, Phoenice, ac Cilicia, in Armenia regnare permisit. Artabazus autem Tigranis filius, qui diu mansit in amicitia populi Romani, tam diu fortunatus fuit: Postea vero quando Antoniū in Parthico bello hostibus prodidit, perfidiae poenas dedit. Expeditionem enim Antonij in Mediam, non loci natura grauem reddidit, sed viarum dux Artabazus rex Armeniorum, quem ille sibi insidiantem consilij participem fecit, ac bellicae sententiae compotem. Ingressus Mediam Antonius cum legionibus peditum decem & octo, & sexdecim millibus equitum, bellum intulit Parthis: & cum duabus legionibus amissis nulla re prospere cedente retro rediret, insequentibus Parthis, ab Artabazo per devia & aspera loca deductus, multa incommoda perpeffus est: quibus & desiderium Cleopatrae maioris incommodi causa fuerit. Nones enim in Armenia hyemare, octo millia hominum tempestatibus amisit. At cognita quibus sero Artabazani fraude, eum cepit vinctumque duxit Alexandriam, & contumeliose per urbem circumlatum, postremo in carcere necari iussit, regnumque Armeniae filio suo ex Cleopatra Naro concessit; Mithridates tamen

Lucullus Mithridatem et Tigranem bel-

louicit

Antonius ab Artabazo proditus.

alius ex genere Tigranis Armeniã obtinuit, quem
 Cæsar Augustus captũ vinctumq; Romã deduxit;
 eius Pharasmenes Iberorũ rex, regnante Claudio,
 nũciauit Parthos qui Armeniã occupauerant, inter
 se discordes esse, magnisq; bellis implicitos, facile
 posse Armeniã detrudi, si Mithridates eo mitteret.
 Annuit Claudius, Mithridates in orientẽ profectus,
 Armeniã occupat vi militis Romani, fuso qui præli
 um committere ausus erat. Demonacte præfecto
 paululum cunctationis attulit rex minoris Arme-
 niæ Chotis, sed illo literis Cæsaris coërcito, cuncta
 in Mithridatem fluxere, atrociorẽ q̃ nouo regno
 conduceret. Bardanes qui Gottharze expulso Par-
 thorum imperio potitus erat, Armeniã recuperare
 aggressus, à Iulio Marso Syriæ legato bellum mini-
 rante cohibitus est. Nec diu post, inter Armenias &
 Iberos bellum exortum est, quod etiam Parthos ac
 Romanos inuoluit. Pharasmenes (vt diximus) Ibe-
 ris imperabat: frater eius Mithridates Armenijs,
 præsidio Romanorũ. Radamisq; Pharasmenis fili-
 us simulata aduersus patrem discordia, tanq̃ nouer-
 cæ odijs impar, peragre ad patrum primoresq;
 Armeniorum ad res nouas illicit: deinde spe recon-
 ciliationis ad patrem reuertitur, paratasq; insidias
 aperit. Pharasmenes bellũ Mithridati indicit, causas
 confingens, quod sibi aduersus regem Albanorũ &
 Romanos noluerit opem ferre, copiasq; filio tra-
 dit, qui subita irruptione Mithridatem campis exu-
 tum in castellum Gorgoneas compellit, militibus
 & loco tutum. Cælius Polio militibus præerat, &
 cum eo centurio Casperius viri Romani: oppugna-
 tur frustra castellum, sed auaritia præfecti spem ho-

fiti facit. Centurio resistit, tempusq; pacificitur, vt
 ad praesidem Syriae Quadratum res referatur. Po-
 lio impatiens, milites corrumpit, vt pacem flagitent:
 compulsi Mithridates diem locumq; foederi acci-
 pit: Ibi mox catenae & compedes ei iniiciuntur. Pha-
 rasmenes cui regni cupido fratre potior ac filia fu-
 it, non ferro aut veneno, sed multa grauiq; veste
 opertos & humi proiectos, Mithridatem ac vxor-
 em necari iussit: filij quoque trucidati sunt, quia pa-
 rentum caedibus illachrymauerant, atque ita perfidus
 rex neque fratri, neque filiae, neque nepotibus
 pepercit. Quadratus qui Syriae praerat mittit ad
 Pharasmenem, iubetque a finibus Armenijs filium
 abstrahere. Iulius pelignius ignaui animi ac ridicu-
 lo corporis iuxta despiciendus, Cappadociae procu-
 rator erat, Claudio perquam familiaris: is contra-
 ctis auxilijs prouincialium, tanquam recuperatu-
 rus Armeniam, dum socios magis quam hostes pre-
 datur, abcessu suorum & incurfantibus Barbaris
 praesidij egens ad Radamiscum venit, donisq; eius
 euictus, vltro regium insigne sumere cohortatur,
 fumentiq; adest auctor & satelles. Eluidius priscus
 legatus cum legione montem Taurum transgres-
 sus, redire in Syriam iubetur. Vologesus Partho-
 rum rex, materna origine ex pellice Graeca natus,
 fratrem suum Tyridatem in Armeniam deducit:
 pulsusq; sine Acie Iberis Artaxata & Tigranocerta
 Armeniorum vrbes occupat, fratrique tradit: sed
 hyeme superueniente parum prouisis comeatibus,
 & tabe exorta ex Armenia recedit. Radamiscus
 reuertitur, truculentior q̃ antea: qui dum vastare
 agros pergit, & multa crudelitate vtitur, subiectosq;

Mithri-
 dates
 cum
 uxore
 uestib^o
 suffoca-
 tur.

*Radamiscus
in fuga
uxorē
semine
cem re
liquit.*

conspiratione in periculum adductus, pernitate equorū cum coniuge simul militante saluatur: quæ grauida, primā vt cunq; fugam, & metum hostilem mariti charitate tolerauit: post, festinatione continua vbi quatitur vterus, & viscera vibrantur, orat, vt morte honesta contumelijs captiuitatis eximatur. Radamiscus amplecti, alleuare, adhortari: modo virtutem admirans, modo terrore æger, ne quis relicta potiretur. Postremo violentia amoris & facinorum non rudis distringit Acinacem, vulneratamq; ad ripam Araxis trahit, fluminiq; tradit, ne corpus etiam auferretur, ipse præcepser per Iberos ad patriū regnum peruadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placida illuue spirantem, ac vitæ manifestā aduertēre pastores, & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus: agrestia medicamina adhibentur, cognitoq; noīe & casu, in urbē Artaxatam ferūt: inde publica cura deducta ad Tyridentem, comiterq; excepta, cultu regio habita est. Nero qui Claudio successit, cognitis quæ in Armenia gesta erant, legiones orientis iuuentute supplet, & prope Armeniā collocari iubet. Mittitur Corbulo, qui partem exercitus ab Humidio Quadrato suscipiens, rebus afflictis consulat: exoritur in tempore æmulus Vologeso filius Bardanis: abcedunt Armenia Parthi, tanq̃ differrent bellum: traduntur obfides nobilissimi ex familia Arsacidarū, & prior solitāq; reuerentia in Romanū populū a Vologeso innouatur, gloriā facti Quadrat⁹ in se trahit, cuius cēturio obsides acceperit: Corbulo sibi vēdicat, qā nō pri⁹ cōuersus rex obsides dederit, q̃ ipse dux bello delectus, spes eius ad metū mutauerit: sed nō diu po-

stea bellū resumit, cū Vologesus Tyridatē fratrem in Armenia regno solidare vellet & Corbulo dignū duceret, parta à Lucullo & Pompeio recipere: Armenij dubia fide vtraq; arma inuitabant, situ terrarum, similitudine morum, Parthis propiores, cōnu-
bijsq; permisti, ac libertate ignota, illuc magis ad seruitium inclinantes. Tyridates ope Vologesi fratris adiutus, Armeniam infensat, vbi Romanis fidos esse arbitratur. Corbulo præsidiū impartitur oppres-
sis, & regem Antiochum proximas sibi præsectura-
ras petere monet. Pharasmenes interfecto filio Radamisco, quasi proditore suo, quo fidem in Romanos testaretur, vetus aduersus Armenios odium Pompeius exercebat. Tyridates spe delusus, per ora-
tores quæritur, cur datis obsidibus, Armenia pella-
tur. Corbulo suadet ad Neronem mittat, regnumq; petat, tractatur de colloquio, neq; conuenitur. Inte-
rea Corbulo oppidū Volandum, vi capit, & trucidatis puberibus, militi diripiendū concedit. Artaxatā
caput gentis Armenia, cuius Mœnia (vt ante diximus) Araxis abluit, vltro se dudentibus oppidanis, rum sine valido præsidio retineri non posset, igne
deleuit, ac solo æquauit. Barbaros ad speluncas cō-
fugientes, fumo & igne cōsumpsit: Mardos suo more latrocinij Armenia infestantes, immixtis Iberis
vastauit, hostilemq; audaciam externo sanguine vltus est. Tigranocerta petens aureā coronam à ciuibus oblatam accepit, dataq; populo pace, præsidiū
quod ferox iuuentus clauferat, non paruo certamine expugnauit. Hyrcanorū legatos qui ad principē Romanū
socierate contra Parthos oratum ierant, regredientes, ne transgressi Euphratis ostium, cu-

Corbu-
lo Ar-
taxatā
solo
æqua-
uit.

**Tigra
nes ob
sidetur**

stodijis circumuenirentur, dato præsidio ad littora maris Rubri deduxit. Vñ vitatis Parthorū finib⁹, ad primas sedes remeauēre. Tyridatē per Medos extrema Armeniæ intransantem, abire procul, & specie belli amittere coëgit. Interea Tigranes ex nobilitate Cappadociæ regis Archelai nepos, qui diu Romæ obses & vsq; ad seruilē patientiā dimissus fuerat, ad capessendū Armeniæ regnū, à Nerone delectus, cū præsidio Romanorū militū Euphrate transmissus Armeniā potitur, rebusq; secūde cedentibus, Adiabenos conterminā nationē vastat. Monabazus quē penes Adiabenorū regimē erat, auxiliū à Parthis pet. t. Tyridates quoq; Armenia pulsus ne deseratur, Vologesus & Adiabeno & fratri auxilia decernit. Mone semq; aduersus Tigranē ducem declarat, qui & si in famam sui præiret, non tamen incautū Tigranē offendit: cui Corbulo, qui iam Syriam acceperat, morte Hinnidij legati vacuā, duas legiones auxilio miserat: reliquas pro ripa Euphratis locauerat. Tigranes igitur in Tigranocertam sese recepit, copia defensorum & magnitudine mœniorum valida, quorum partem Nicepharius amnis haud spernenda latitudine ambit, ibiq; obsessus est. Corbulo Casperium centurionē ad Vologesum mittit, qui obfidionē solui iubeat: reperitur rex apud Nisibim oppidū, septē & triginta millibus passuum à Tigranocerta distans: qui acceptis Corbulonis mādatis, misurum se ad imperatorē Romanū legatos dicit, super Armenia petenda, & firmanda pace: & nihilo minus Mone sem Tigranocertam dimittere iubet. Scripserat paulo ante Corbulo, vt proprius dux ad res Armeniæ mitteretur. Nero Cefenniiū Petum cū

quatuor legionibus, & Galatarum Cappadocumq;
 auxilijs eo transmisit, legatis Parthorum absque spe
 vlla remissis. Reuocauerat praesidia ex Tigranocer
 ta Corbulo, & Parthi urbem inuaserant: Petus
 transmissio Tauro in Armeniam gloriabundus ex
 exercitum duxit. Captisque quibusdam castellis, glo
 ria ac praedae non parum nactus erat: si aut glori
 am cum modo, aut praedam cum cura, habuisset.
 Sed corrupto qui captus erat comite, & instan
 te iam hyeme, reduxit exercitum. Magnifica de se
 ipso Caesari scribens, quasi iam bellum confecisset.
 Parthi interea in Syriam irrumpere conati, a Cor
 bulone, cum Euphratis transitu prohiberentur, in
 Armeniam verterunt. Nesciūque Petum atq; im
 prouisum magno & infenso agmine inuadunt. Pe
 tus quasi praelio certaturus obuiam procedit, dein
 de amisso centurio & paucis militibus, quos viden
 dis hostium copijs praemiserat, trepidus remeauit.
 Tria millia peditum, proximo Tauri iugo impo
 nens, quo transitum regis arceret. Alares quoq; Pa
 nonios robur equitatus in parte campilocauit, con
 iugem & filium in castello (cui Arsamasota nomē
 erat) data in praesidium cohorte, abdidit. Sed Vo
 logesus nihil mutato consilio, vi ac minis alares ex
 terruit, legionarios obtruit, ipsumq; Petum obse
 dit, qui cognito periculo missis ad Corbulonē pre
 cibus, auxilium petijt, sed minime expectauit. Nam
 dum Corbulo per Comagenam & Cappadoci
 am in Armeniam ducit, ad colloquium cum Volo
 geso veniens, praesente Monabazo Adiabeno, ita
 conuenit, vt liberatis obsidione legionibus, oīs mi
 les finibus Armeniorū decederet, Castellatq; & com

*Petus
 magni
 fica de
 se ipso
 Caesari
 scripsit*

meatus Parthis traderentur, fieretq; copia Vologeso mittendi ad Neronem legatos. Petus vna die qua draginra milliū spatium emensus, desertis faucibus ad ripam Euphratis, Corbulonem obuium habuit: Pauca inter se locuti sunt, Corbulo irritū laborem questus est, potuisse Parthos deleri, si expectatus fuisset. Petus integra vtriq; cuncta respondit, committerent aquilas, & victi inuaderent Armeniā abcessu Vologesi infirmatā. Corbulo non ea imperatoris mā data dicere, incertumq; esse an Syriā Parthi repererent, eo quod reuersus est Petus, qui Capadociam hybernauit. Vologesus Corbuloni mādat castella trans Euphratem facta, detrahat amnemq; vt olim mediū reddat: ille Armeniā diuersis præfidijs vacuā fieri expostulat: vterq; parer. Inter hæc legati Vologesi Romā veniunt, Armeniā petētes, cuius possessionem dii potentiaē populorū arbitri Parthis tradidissent offerentes Tyridatem, accipiendo diademati in vrbem venturū. Nero, vt intellexit vacuam Romano milite Armeniā, & Parrhos petere quod habebant, bellum maluit, reuocatoq; cum ignominia Peto, Corbuloni eam potestatem dedit, quam olim Cn. Pompeio bellū piraticum gesturo traditam ferunt. Corbulo congregato magno exercitu, Euphratem transmittere parat, Tyridates, & Vologesus, legatos ad eum de pace mittūt, nec Corbulo superbe respondet, tempusq; tractando trahit. Interim Magistanas Armenios, qui primi à Romanis defecerant, suis sedibus pellit: Castella eorum excidit, plana edita validos atq; inualidos pari metu complet: Vologesus inducias petit, Tyridates locum diemq; colloquio poscit, tempus pro-

*Petus
cum
ignomi
nia re
uocat?*

pinquum, locus in quo nuper obsessæ cum Peto legiones erant, vbi ad colloquiū vētum est, viso Corbulone rex prior equo defilit, nec cunctatus Corbulo, sed pedes vterq; dexteris miscuere: Romanus laudat iuuenem, quia omissis præcipitibus consilijs salutaria capesteret, ille de nobilitate generis multa præfatus, deniq; iturum se Romam dicit, laturūq; nouum Cæsari decus, non aduersis Parthorū rebus supplicem Arsatidem. Tum placuit Tyridatē pone re apud effigiem Cæsaris insigne regiū, nec resumere nisi manu Neronis. Paucis inde diebus interiectis, magna vtrinq; spe, inde eques composuit per turmas, & insignibus patrijs: hinc agmina legionū sterere, fulgentibus aquilis, signisq; & simulacris deūm, in modum templi. In medio tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis sustinebat. Ad quam progressus Tyridates, cæsis ex more victimis, sublatum capiti diadema imagini subiecit, magnis apud cunctos animorū motibus, quos angebat insita adhuc oculis Romanorū cædes aut obsidio. At nunc versus casus iterum Tyridatem ostentui gentibus quasi captiuū dedit, atq; in hunc modū, quis Armeniam Parthi possiderent, Romanis tamen auspicijs imperabant.

Quo modo Armeni Christiani sint effecti, & Tyridates gentis illius rex, sit ad baptismum conuersus.

Caput XL.

IN temporibus autem religiosi principis Constantini, Armeni Christiani effecti sunt. Aiunt enim Tyridatem tunc gentis illius regem, ex quodā

mirabili signo circa domum suam diuinitus ostenso, Christi baptismum suscepisse: qui simul omnes suæ ditioni subiectos, vna præceptione iussit, vt similiter deo colla summitterent. Ex quo factum est, vt ad finitimas quoq; gentes Christianum dogma transiuerit, & multitudine dilatatū sit: quorum cōmercio etiam Persæ rudimenta fidei susceperunt, si cut postea suo loco dicet. ¶ Cherronesus deinceps scribenda est, magna illa & illustris Armeniæ maiori continua, & ad Hellespontum vsq; porrecta, quam pleriq; Asiam vocauere, non illam cui in orbis terræ diuortio tertiam dedimus partem, sed minorē ac propriā, & in ea cōprehensam, quā angustioribus inclusa limitibus, tertio loco proxima ponit.

Quanta sit longitudo, quantāue latitudo Asiæ minoris,

Caput XLI.

MArcus Agrippa (vt est apud Pliniū) minorē Asiam in duas partes diuisit, vnā inclusit ab oriente Phrygia ac Lycaonia, ab occidente Aegeo mari, Aegyptio à meridie, à septentrione Paphlagonia: cuius longitudinē quadringētis & septuaginta millibus passuū patere voluit, latitudinē trecētis & viginti: alterā terminauit ab oriente Armenia minore, ab occidēte Phrygia, Lycaonia, ac Pamphylia: à septentrione, prouincia Pontica: à meridie, Pamphylia mari, longā quingētis septuagintaquinque millibus passuū, latā trecētis viginti quinque millib⁹. Quo iudice nusq; Asia Euxinū attingit: modo Paphlagonibus, modo Pōticis gētib⁹, septētrionē obsidentibus: Nonnulli Asiam inter Euxinū & Taurū conclu-

tere, ab Hellesponto Aegeoque mari, ad Halyn usque
 fluuiū & Cappadocię limites extensam, vniuersas ī
 medio gētes complexā, quibus Cræsus imperauit:
 quę Herodotus gentiū dūm appellat, quę cis Halyn
 existunt. Alij lōge minorē propriā Asiam tradidē-
 re, præcipue Ptolemęus. Cherronesum vero Trique-
 tram plerique dixerūt, tanq̃ minima estimatio eius la-
 teris facienda sit, per quod ducit Isthmus: qui tamē
 nusq̃ tria millia stadiorū complectit, quous Plinius du-
 centa millia passuum ei attribuerit, Arthemidorum *Plinius*
 forsitan secutus, qui mille & quingenta stadia po- *nota-*
 nit: Verum Isthmi lineam, alij à Sinopenſi ora, alij *tur.*
 ab Amyſenſi in Cilicum pelagus & Iſſicum sinum
 producant: quę descriptio magnā Cappadocię par-
 tem extra Cherronesum collocat. Nobis melior
 Ptolemæi sententia visa est, qui Cherronesi huius
 Isthmum paulo vltra Trapezuntem incipiens, per
 Moschicos montes, ad Euphratem producit: ac
 fluuium ipsum per Antitaurū & occurrentes mino-
 ris ac maioris armenię campos, ad Amanū vsq̃ re-
 cte fluentem sequitur, donec Syriam attingat. Exin
 lineam in occidentē per eiusdem Amani montis iur-
 ga, vsq̃ ad Iſſicum sinum reflectit, nec nobis quicq̃
 obliquatā lineā abiecerit: nam & qui ab Amyſo in
 Iſſicum sinum Isthmū accipiunt lineā nō rectam se-
 quuntur, minus qui à Sinopico sinu, cui nō Iſſicum
 sed Pamphylum pelagus ē regione opponitur, &
 Trachę Cilicię litt⁹: reliqua Cherronesi latera mari
 vndique alluū. Aquilonare Pōtico, ab ostio Bospori
 vsq̃ ī Colchidē. Australe, primo Doriēsi, post Lycia-
 co, mox Pāphylico: dein Cylico, & postremo Iſſico:
 Occidentale q̃q̃ multinomiū euerberat mare. Intra

Byzantium & Chalcedonē Bosphorus Thracius appellatur; vbi latius se pelagus effundit. Propontis est: rursus in angustijs, Hellespontus: exin magis ac magis patens, Aegeum pelagus, cui succedit Icariū: & deniq; nō procul à Creta Myrtoum. Multi in quolibet latere sinus, & multæ peninsulæ, sed nobiliores in occiduo. Longitudo lateris aquilonaris octo millium stadiorū est, reliquū aliquanto minor. Totā Cherronesus septentrionalior est. parallelo qui per Rhodum ducitur, australior est qui per Byzantium: Si Paphlagoniū & aliorū quorundā pleraq; loca exceperis, terra magna ex parte ad quintū pertinet clima, propter quod temperata est & frugifera, pecori salubris & homini.

In quot sit diuisa Cherronesus.

Caput XLII.

Ptolemæus totam Cherronesum in partes octo diuisit. In prima Pontum & Bithyniam locauit, duarumq; prouinciarū apud auctores late memoratarū, limites confudit. Secundo loco Asiam circumscripsit, & propriā nominauit. Phrygiam ei Mysiamq; & alias plerasq; prouincias admiscens: tertio Lyciam: quarto Galatiam, cui & Paphlagoniam, & Lycaoniam, & Pisidiæ partem adiecit: quinto Pamphyliam, sexto Cappadociam. septimo minorem Armeniam: cuius partes ita designauit, vt intra Cappadociam haud dubie contineri videat. Vltimā omniū Ciliciam fecit, suos cuiq; parti terminos assignans, quos prout commodū fuerit, referemus. Strabo plurimas partes fecit, & multas gētes, multasq; nationes commemorauit, de quibus suis

locis quum neceſſe fuerit explicabimus. Nobis ap-
tiſſima totius Cherroneſi triplex partitiſſima videtur:
Prior & nobilior pars eſt Aſia, quæ ab Hellesponto
uſq; ad Halyn & Cappadociam porrigitur, & à mō-
te Tauro in ſeptentrionē verſa Ponto procumbit
Euxino. Altera eſt Cappadocia, quæ incipiens vbi
Aſia deſinit, orientem verſus ad Euphratē uſq; pro-
currit, & ab Euxino Antitaurum ſuperans, uſq; ad
Taurum & Amanum montē in meridiem extendi-
tur. Tertia eſt omnis plaga, quæ à ſummis Tauri iu-
gis, uſq; ad mare in auſtrū vergit: hæc ruruſus trifariā
diuiditur. Nam Lycia in hac parte continetur, & Ci-
licia, & Pamphylia: ſimiliter & Aſiam partimur &
Cappadociam. Aſiam enim propriā ſeorſum poni-
mus, & Bithyniam, & Galatiam, & minori Cappa-
dociae minorem Armeniā, & oram ponticam ſub-
trahimus, facillima hæc partitiſſima quæ vel gentes re-
ſpicit, vel fluminū ac montiū naturales terminos.
Verum reges ac populi qui rerum potiti ſunt, pro
ſua quicq; libidine atq; imperij magnitudine provin-
ciarum limites aut extenderunt, aut coarctarunt: quæ
res locorum cognitioni maxime aduerſa, ſcriptores
non modo obſcuros, verū etiam inter ſe contrari-
os reddidit. Conandū tamen eſt, vt quæ à maiorib;
tradita ſunt cognoſcentes quum fieri poteſt, noua
etiam non ignoremus. Magnā igitur Cherroneſum
(vt promiſſum eſt) conſcripturi, à Cappadocia ſu-
memus initium, quæ orientaliſ eſt, Armeniæ pro-
xima. Exin reliquas partes proſequemur: nec inſu-
las memoratu dignas omitemus, quæ Aſiæ pro-
pinquæ ſunt,

In quot sit diuīsa Cappadocia.

Caput XLIII.

Cappadocia mutationes plurimas accepit: Persæ in duas satrapias diuisere, Macedones ex satrapijs regna constituerunt, & partim Cappadociæ quæ Taurum versus est, proprie Cappadociam nominarunt, alteram Pontum, Euxino expositam. Cappadociæ fines (quemadmodum Ptolemæo placet) occidentem versus Galatæ occupant, & Pamphyliorum aliqui: ad meridiem Cilices, per Taurum montem, & Syriorum quidam, & Amanum vsque ad Euphratem: ad orientem Moschici montes assurgunt, & Armeni occurrunt Euphratis accolæ: septentrionem Euxinus claudit ab Amyso vsque ad Aspori fluminis ostia. Paria propemodum Strabo de limitibus Cappadociæ refert: Macedones, & qui post eos in Cappadocia regnauere, de cem præfecturas constituerunt. Cæsar & senatus qui Archelao vita functo regnū in prouinciam redegerunt, vnam addidere: eas nominare nihil suauitatis habet, quarum aliquæ ad minorē Armeniā pertinent, aliquæ ad ipsam propriam Cappadociam: cui etiam Isuriæ pars coniuncta est. Sed diximus Cappadociam tres partes habere, has nunc prosequi oportet: & primo de minori Armenia dicendum est, quæ orientem respicit, Euphrati & maiori Armeniæ contermina. Australe eius latus ad Syriam spectat & Amanum montem: boreale, ad Cidissæ iugum vsque pertendit Pharnaciæ & Trapezunti vicinum, quæ ad occidentem vergunt, propria Cappadocia excipit.

De situ minoris Armeniæ, quomodo
deum coluit, quanuis in errores nonnun-
quam lapsa.

Caput XLIII.

IN Armenia minori (sicut Ptolemæo videtur)
non parua pars est Antitauri, & Melitina re-
gio, quæ persimilis est Comagenæ. Sola enim ex
omni Cappadocia domesticis arboribus tota con-
fita est, & oleum fert, & Monoraticum vinum,
quod cum Græco decertat, Hæc inter Cathaoni-
am & Euphratem iacet Comagenæ continua, &
Sophinæ opponitur, maioris Armeniæ regioni ad
modum fertili. In hac Strabo ciuitatem nullam esse
dixit, sed castella in montibus munita, asseruitque
minorem Armeniam satis felicem esse, & semper à
potentioribus occupatam fuisse, quemadmodum
Sophinam: occupatores autem interdum cum cæ-
teris Armenijs amicitiam habuisse, interdum per
sefe vixisse: qui & Chaldæos & Tybarnos sibi subie-
cere, mōtanos populos, qui Cidissiam incolētes me-
dij fuerunt inter Pontū & minorē Armeniā. Mithri-
dates Eupator quinque & septuaginta castella apud
eos construxit, & opes suas in illis velut inexpugna-
bilibus collocauit. Sed manus humana quæcunque
facit, eadem destruit, nec vllū est hoī tutū in terra re-
fugiū. Mithridates in his arcibus tandē à Pompeio
clausus ē, & tam diu immorat⁹, donec p obsidionē ī
Bosphorū fugere cogereī. Pōpei⁹ circa hæc loca ī Ar-
menia minori Nicopolim cōdidit, q̄ postea optime
habitata ē. Melas flui⁹ ex Argeo mōte descendēs,
p̄ minorē Armeniā ī Euphratē exonerat: Ptoleme⁹

*Nono-
raticū
vinum.*

**Frede-
ricus
barba-
rossa
dum la-
uat in
amne
absor-
ptus di-
sparuit**

plurimas ciuitates, & aliquot prouincias minoris Armeniæ commemorat: quarum australiorē Orbi senam dicit, Amāno monti propinquā, & magis septentrionalem, Orbalisenam orā Ponticæ continuam, Cathaoniam quoq; minori Armeniæ dedit, sed nos Strabonem secuti eam Cappadociæ relinquimus. Successu temporis minor Armenia Taurum transcendit, Ciliciamq; complexa est: cuius Turcæ nostra ætate sub Caramanno duce, imperium tenent. Armenia tamen minor, proprium ducem habet Christi cultorem, qui ad nos anno superiore legatum misit aduersus Turcas suppetias petitū. Armenij enim post accepta fidei sacramenta nunquā Christum negauēre, quibus procul ab Apostolica sede constituti in errores aliquos inciderunt. Gotfrido autem & reliquis Christianis ducibus, qui Hierosolymam petierunt magno adiumento fuēre, cōmeatus ministrantes, & hostiū consilia atq; itinera ostēdentes. Fredericus imperator cognomēto Barbarossa, qui primus eius nominis imperauit, traiectis in Asiam copijs, minorem Armeniā occupauit, gesturusq; res maximas videbatur, nisi lauandi gratia perspicuum amnem ingressus, absorptus aquis disparuisset, & vanas hoīm cogitationes ostendisset. ¶ Cappadocia quæ maior & propria dicitur, ab orienti minore Armenia terminatur, ab occidente Lycaonia & parte Galatiæ, à meridie Tauro monte, ex quo boream versus vsq; ad Comana Ponti & Amasiorum australia protenditur. Apud veteres separari fuerunt à Cappadocibus Cathaones, tanq̃ alterius linguæ genus. Ariarates eos Cappadociæ addidit, qui primus Cappadocū rex est appellatus, Illi

postea vsq; adeo in Cappadociū linguam ac mores
transiūere, vt nulla peregrinę gētis signa remāserint.

De Cathaonia, & de Pyramo fluuio,
eiusq; alueo.

Caput XLV.

CAthaonia plana est, lata, & concaua, & omnia
fert præter ea quæ semper virent. Montes, cū
aliq, cum Amanus à parte australi, quæ à Tauro Cili-
ciæ quodāmodo auulsus est, & Antitaurus in con-
traria abruptus eam intercludunt, vt Straboni vide-
tur. Sed Ptolemæus Cathaoniā inter Taurū & An-
titaurum collocat, vt qui Taurū nō ante Amanum
vocat, q̃ Syriam attingat. Strabo etiam in Cilicia
Amanum appellat, & Cathaoniæ contra nothum
opponit. In Antitauo, qui per Cappadociam ad se-
ptentrionem inclinat, & orientis non nihil apprehē-
dit, conualles profundæ & angustæ sunt. In his Co-
mana ciuitas fuit, & Bellonæ fanum, & sacrorū ser-
uorum, quos numine afflatos putabant, ingens
multitudo. Strabo cum ibi peregrinaretur, supra
sex millia se inuenisse testatur viros ac mulieres: tan-
ta illico hōim turba obsequio dæmonū mancipata
erat. Cathaones urbem incoluere, qui & si regi sub-
diti erant, sacerdoti tamen parebant: qui & fani &
sacrorum seruorū magna ex parte dñs habebatur,
ex progenie regum electus, & secundo loco post re-
gem in honore habitus. Sacrorū genus Orestem cū
sorore Iphigenia è Scythia Taurica illic attulisse pu-
tabant: quæ Dianæ Tauropolæ vocabantur. Credi-
tus est hic Orestes lugubrem comā deposuisse, atq;
hinc vrbi nomen datū. Eam Sarus amnis interfluit.

qui per Tauri cōualles deuolutus, ad Cilicum campos, & subiectū pelagus excurrit. Pyramus amnis vt Ptolemęus existimat, in Orbisena prouincia, quā minori Armenię dedim⁹, caput attollit: vt Strabo, apud Cathaoniam ē media planicie, qui mox exortus nauigabilis est: nec diu currens memorabilē fossam ingreditur, per quam aqua purissima magno spatio occulte sub terram fertur, deinde in summū exoritur, tanta vi, vt immergi superne vix hasta possit: cū Tauro se adiungit, mirum in modum contrahitur fluuius, & mira est montis cęsura, per quā aque ducitur alueus, imminētes flumini petrę vtrinque ferę vsq; ad montis summa pertēdentes, duorum trīumue iugerum spatio cōcaue sunt, solum quod interiacet totum saxeum, valde profundum, & angustam rupturam in medio habet, vt eam canis ac lepus saliat: & fluminis quidem alueus ad labrū vsq; plenus est, latitudine aquę ductus par, qui propter obliquitatem & angustias & vallis profunditatem, tanq̃ tonitru procul exauditur: montes egressus tantum limū in mare deuoluit, partim ex Cathaonia, partim ex Cilicię campis, vt non ab re carmina illa in modum oraculi ferātur: Tēpus erit rapidis olim cum Pyramus vndis: In sacram veniet congesto litore Cyprū. In Sargausina prętura, quę Lycaonię vicinia est, oppidū fuit Herpa apud flumen Carmaal, quod in Ciliciam emittit, & Argus munitio alta iuxta Taurum, & Nora, quę postea Noraxus dicta est, in qua Eumenes obsessus dum restitit, & postea Sisimis thesauros habuit, is qui Cappadocum imperiū adortus est, cuius regia fuit Cadena, in modum vrbis ædificata, & in montibus Lycaonię sita.

Sauera quoq; olim vicus fuisse dicitur; qui postea magnifice edificatus, regionis metropolis extitit: in Morimena regiōe Iouis fanum celebre fuit, in quo sacrorum seruorum fere tria millia habitabant, qui cū crederent se deo seruire, dēmoni famulabantur. Sacerdos eius sacram regionem habuit admodum fertilem, ex qua prouētum annuum accepit talentorum quindecim, & durante vita sacerdotium tenuit, quemadmodum Comanus secundus post illum in honore habitus.

De Thianensi prætura, quot Cappadocia prætura, ubi Asiae fanum in quod nuda mulieres nudis pedibus primores ingrediuntur,

Caput XLVI

IN Thianensi prætura Thiana vrbs fuit Tauri subiacens, qui apud Cilicas portus est, ad quas montium cacumina in Ciliciam ad Syriam tendentia facillima sunt & omnibus communia, Ptolemæus Thianam urbem & præturam ab ea dictam ad borealeis Antitauri parteis collocauit: hæc vrbs aggeri Semiramidi subiacuit optime munito, nō procul hinc Castabala fuērunt: & Cibistra oppida monti propinqua. In Castabalis fuit Dianæ Perasiæ fanum in quo sacras mulieres super prunas nudis ingredi pedibus illefas crediderunt, tātum præstigia dæmonū potuere. Perasiam id est translatitiā iccirco deā dixere quia eius sacra per Orestem è Scythia aduecta, sicut Comana putauerunt. Regionem iuxta Taurū Eusebiā vocauere, magna ex parte planā

*Sacra
mulie-
res su-
per
prunas
nudis
ingre-
dieban-
tur pe-
dibus*

& fertilem inter præturas Cappadociæ, quas vñdē-
cim esse diximus: vnā Cilicam Strategiam appella-
runt, quæ vltra Antitaurū versus boream iacet. In
hac mons est Argeus oīm altissimus Asiæ minoris
centro proximus, cuius cacumina semper niue albi-
cant, è quibus dicunt qui eo ascendunt, q̄q̄ paucissi-
mi sunt, sereno cælo æquor vtrunq; perspicī Issicum
scilicet & Ponticum. Mazacam sub Argeo sitā Cap-
padoces matrem vrbiū habuēre, quæ etiam Euse-
bio nuncupata est, & magna Cæsarea: hæc ad ciuita-
tis habitationē incommoda fuit, nam & sicca & de-
bilis erat, & immunita, sed hoc fortasse de industria
factum, ne freti mœnibus ciues nimis confiderent,
planiciem habitantes arduis collibus clausam. Cir-
cūstantia loco omnino sterilia & inculta erant, q̄-
uis campestris arenis plena & petris, & paulo vltē-
rius igne exusta: solumq; per multa stadia incēsum,
quapropter necessaria è longinquo non sine peri-
culo afferebatur.

De Argeo, & quomodo Cappadocia lignis careat, & de Argei situ.

Caput XLVII.

NAm cum tota fere Cappadocia lignis care-
at: Argeus tamen syluosus est, sed loca sylue
subiecta ignes habent, & gelidis aquis plena sunt:
nec tamen aut ignis aut aqua in summū exit, & solū
herbidum est, & quibusdā in locis palustre, ex qui-
bus per noctem flammæ consurgunt. Locorū gnari
caute ligantur, reliquis periculū est præsertim pe-
cori in obscuras ignis fossas insidenti. In Mazacæa
fontes habet mellis, loco humillimo: sed plus dāni

*Ignis
fossæ,*

affert q̄ emolumentū, cum non aptum habeat exitū,
 & in lacus ac pecudes diffusus, vrbis aërem æstate
 corrumpat, & lapidicinis non parum noceat, alio-
 quin vtilissimæ paludes ipsæ sæpe ardere visæ sunt.
 Rex Ariarates vt regioni consuleret, angustijs qui-
 busdam obstructis ad quas Melas exitū in Euphra-
 tem habet, proximā planiciem totam lacu diluit: at
 q̄ insulas quasdam tanq̄ Cycladas comprehendēs,
 ibi per hyemem immorabatur. Clausura vero ad-
 imum rupta, aqua soluta est: intumefactusq̄ Eu-
 phrates habitationes ac confita multa deleuit, ob
 quam rem ijs qui damnū passi erant, trecentis talen-
 tis mulctatus est à Romanis. Idem circa Herpā con-
 tigit Carmalæ exitu obstructo, & ore deinde rupto,
 cum aqua quædā Cilicum loca deuastasset: sæpe em̄
 contra euenit q̄ cogitamus, & damnū ferimus vbi
 sperauimus lucrum. Elegerunt autē reges Mazaci-
 norum loca ad habitandū, quæ totius regionis me-
 dia erant: & lignis ac lapidibus abundabant: & her-
 ba qua plurimū ad alenda pecora indigebant, aliq̄
 incōmoda, sed mōtibus & vicinis munita castellis.

De Mazaca, de exemplo quomodo pa-
 rentes uereri debent pueri hīc gesto, quī-
 bus abundet Cappadocia, Onichitum la-
 pidem in ea inuentum,

Caput XLVIII.

Distat Mazaca à Ponto stadijs octingentis au-
 strum versus, ab Euphrate paulominus q̄
 duplum, à Cilicijs portis sex dierum itinere. Mazaci
 nī Charondē legibus vtebantur, assumentes aliquē
 legis peritum, qui leges eis interpretaretur, quemad-

Decem
fratres
à ma-
tre ui-
dua
maledi-
cti tre-
more
quatie-
bantur

modum apud Romanos iurisconsulti, atq; ita ciuitatis duplex erat seruitus iurisconsultorū & regum: nam populi qui legibus viuunt, his proculdubio seruiunt, qui leges interpretantur. Mazacinos Tigranes Armenius male affecit: omnes enim transtulit in Mesopotamiā & Tigranocerta magna ex parte ex his coluit, postea captis Tigranocertis, potētiore reuersi sunt. In hac vrbe (sicut Aug. in libro de ciuitate dei scribit) decē fratres fuēre septē mares & tres feminæ, inter suos ciues nō ignobiles: qui cū matri viduæ parū obtemperarent, ab ea maledicti sunt, moxq; diuinitus ea pœna coerciti, vt horribiliter omnes membra tremore quaterētur, ex quibus duo ad Augustinū peruenēre. Paulus frater & Palladia soror, & apud memoriam beati Stephani martyris orantes sanitatem consecuti sunt: quo exemplo, & parentes vereri, & sanctos Christi martyres venerari docemur. Gabadania regio cāpestris ē, & ceteris australior: nam Taurū subit, & vix vllam fructiferā arborū producit, sed pascua habet optima, sicut reliqua Cappadocia, præsertim apud Gargauram & Morimenā. Tota Cappadocia frugibus abundat maxime frumēto & pecore omnis generis, quæ cū Ponto australior sit, frigidior tamē est: in ea Sinopica nascitur rubrica omniū optima, quæ cū Iberica decertat: & appellata est Sinopica, quia mercatores eo illā deferebant, priusq; Ephesiorū emporium tam celebre esset, q̃ postea factum est. Archelai inquisitores Onichitum lapidē in Cappadocia, & crysalli crustas inuererunt. Cappadorus amnis (vt Plinius ait) genti nomen dedit, antea Leucosyri dicebantur, de quibus in Ponticis rebus mētio fiet.

Alexander qui post Narcisum Hierosolymitanæ præfuit ecclesiæ, vir doctrina clarus, & morum sanctitate conspicuus ex gente Cappadocū fuit, & pontificatum in patria sua gessit, ad Hierosolymam peregrinationis causa petens diuina illic voluntate re tentus est, non ambitione propria, vt multi hodie ad meliores ecclesias migrant.

De Ponto, quare Cappadocia aliquando dicta, Leucosyrís, cui⁹ sit figuræ Pōtus

Caput XLIX.

Sequitur Pontus qui (vt Strabo ait) ab occidenti Haly flumine clauditur, ab orienti Colchide, à meridie minori Armenia, & ipsa propria Cappadocia: nec termini in hac parte satis certi ostenduntur. Boream Pontus immittit, à quo nomen acceptum Ptolemæus (vt ante diximus) Bithyniā Pontumq; commiscuit: quauis & circa Trapezuntem Ponti mentionē videatur afferre. Mithridates Eupator Ponti rex cōstitutus, ab Haly flumine vsq; ad Tybarnos, & Colchos, & Armenios regnavit: & cis Halyn quasdā Paphlagoniæ partes, vsq; Amasirim & oram Heracliam possedit, Pontumq; appellauit, cui minorem Armeniā adiecit: atq; his finibus eo sublato Pompeius prouinciā accepit, qui distributis inter principes secū militantes his, quæ versus Armeniam & Colchidem sunt, reliqua in vndecim gubernatiōes diuisit, & Bithyniæ adiecit, vt ex vtrisque vna efficeretur prouincia, quam Ptolemæus videtur describere. Paphlagonum quosdam his regendos dedit, qui erāt à Philemone, quemadmodum Galatas his qui erant genere terrarchæ.

Postea Romanorum duces alias atque alias partitiones fecerunt: nam & reges & principes constituerunt, & ex ciuitatibus alias deliberarunt, alias principibus tradiderunt, alias sub Romano populo dimiserunt: quibus ex rebus haud mirandum est, si Pontus ipse alios atque alios accepit terminos: & aliquando à Bosphoro Thraciae usque in Colchidē procurrit, aliquando in Heraclia finem accepit, aliquando alibi. nos in hac descriptione Strabonis limites amplectemur, ab Haly fluuio auspicantes: hic fontes habet in maiori Cappadocia, iuxta Cambisēnam, & multus ad occidentē fertur: postea ad septentrionē conuersus, Leucosyros in dexterā, Galatas & Paphlagonas in sinistra relinquit: & in Euxinū exit, non procul à Gadilone: Cappadoces (vt diximus) Leucosyri prius appellabantur, ad differentiā Syrorum qui extra Taurum sunt, colore adusto, quā albiores essent nomen adepti: his sedes apud Halyn fluuiū Euxinumque fuerunt. Pindarus ait Amazonas, Syrium hastarumque exercitum duxisse, significans Themiscyrae habitatores. Themiscyra enim Amysinorum Leucosyrorumque fuit, qui post Halyn orientē versus in Ponto erant. Pontica regio haud multū lata fuit, & formam quodammodo pyramidis habuit: tanto magis arcta atque reducta, quanto in orientē ulterius procedit. Nā circa Pharnaciam, & Trapezuntem, plurimū à minoribus Armeniae montibus coercetur: apud Halyn quā Galatas & Paphlagonas determinat basim habet: nec tamen haec latitudo amplior est sexcentis aut octingentis stadiis, à mari usque in Cappadociam: huius orae partem Amysinī habuerunt, partem Pompeius Deiotaro dedit, vt ea quae Pharnaciae &

Trapezunti proxima sunt, in Colchidem & Armeniam minorem, atq; horum regem fecit, cum pater nam tetrarchiam haberet: hic est pro quo apud Iulium Cæsarem orauit.

De Gadilonetica regione,

Caput L.

Post Halys ostia versus auroram Gadilonetica occurrit regio vsq; ad Saramenam tota campis, & lustrū omnium ferarum: oues in ea pellis & lanæ mollioris fuerunt, quod in tota Cappadocia & Ponto perrarū dicunt. Inerant & damæ quæ alibi raræ sunt: post Gadilonem Saromenā posuere, & Amysum ciuitatem insignē, distantem à Sinope stadijs noningentis: hanc prius Milesij condidēre: postea princeps Cappadocum reformauit. Deinde Athenienses Pyreum vocantes habitauere. Eupator templis exornauit, & partem muris instruxit. Lucullus obsedit. Pharnaces traiecto Bosphoro vexauit. Iulius Cæsar libertate donauit. Straton tyrannus inuasit. Marcus Antonius regibus dedit: Augustus Cæsar post bellum Acciacum libertati restituit, qua diu bene vsa est. hæc regionem optimam habuit: & Themiscyram possedit, antiquum Amazonum domicilium, & Sydinam.

De Themiscyra campo, & quomodo Pontus regio sit fertilis, & in ea uiri docti orti sint.

Caput LL.

Themiscyra campus est ab Amyso sexaginta stadijs distans, qui pelago alluit: & monti adiacet arboribus pleno, & aquis irriguo: ex quib⁹ flu

Quo-
cunq;
anni tē
pore in
syluas
exieris
fructus
inueni-
es.

men vnū efficitur cui Thermodoōti nomē est. Id cā
pum percurrit, & Amazonū fabulis clarū habet. Est
& alterū flumē, huic equale, eandē planiciē irrigans,
noīe Iris, cuius fontes in ipso Ponto reperiunt. Iris
mediā Comanorū Ponticorū vrbē perfluit, & in oc-
cidentē versus Daximoneticā felicē campū pmeat:
postea apud Garuirā illustrē quondā regiā, quē iam
pridē corruit, ad septētrionē conuertit: dein rursus
ad aurorā, & Silace fluuio atq; alijs amnibus assum-
ptis, ad ipsa Amasię mœnia egredit in Phanaroēā:
Villicus ex Armenia minori descendēs, & cū eo cō-
currens nomen amittit. Postremo per Themiscyrā
actus, in mare deuoluit. Planicies Themiscyrę semp
rosida & herbida est, equorū boum q; nutrit, miliū
& panicū multū producit, nec vnq̃ fame vexat. Præ-
ter montana regio agrestibus pomis abundat, vug,
pruna, mala, & nuces sponte in syluis enascunt: quo
cunq; anni tēpore in syluas exieris, fructus inuenies,
aut in arboribus pendentes, aut in folijs iacentes: &
propter alimonię copiā multa est ferarū omnis gñis
venatio, Themiscyram sequit Sidenā planicies, licet
nō valde ferax, irrigua tñ, habēs in ora maritima lo-
ca munita, Sidā, ex qua Sidenā noīatur, & alia ple-
raq; atq; hucusq; Aminisa pertendit: hinc viros in di-
sciplinis excellentes cōmemorat Strabo. Demetriū
Reteni filiū mathematicū, & Dionysiodorū, & i grā-
maticis Tyrannionē, quē ipse audiuir: post Sidenā
fuit Pharnacia, oppidū munitissimū, deinde Trape-
zus græca ciuitas, in quā ex Amyso duūm milliū &
ducentorū stadiorum nauigatio est, hinc ad Phasim
mille & quadringentorū, siue vt alia tralatio habet,
quadraginta: tanta est totius orę Ponticę lōgitudō.

In hac ora ab Amyſo nauigantibus, promontorium
 Herculanū prius occurrit, deinde Iaſoniū, mox Ge-
 netes, poſtea Cytoras oppidū à quo in Pharnaciam
 migrarunt inquilini. Subinde Hiſtopolis humi pro-
 ſtrata, vltcrius ſinus in quo Hermonaſſa eſt & Ce-
 raſus: vnde appellata credunt Ceraſa, loca abunde
 habitata: nec procul ab Hermonaſſa habitationem
 ponunt Zigopolim appellatā: tantū Strabo de hoc
 littore tradit, Ptolemęus vltcrius & promōtoria, &
 vrbes, & flumina vſq; ad Aſporum amnē cōmemo-
 rat: verum ſine dignitate & hiſtoria. Trapezunti &
 Pharnacię: ad auſtrū imminebāt olim Tibareni, &
 Chaldaei, & Sanni prius Macrones nominati, & Ar-
 menia minor, & Apaitę: his quodāmodo locis pro-
 ximi erant, qui prius Cercetę dicebantur. Inter hos
 Cidiſſa mons aſperriſſimus erigitur, & Moſchicis cō-
 iungitur, qui ad Colchidem pertinent: cuius ſumma
 ab Heptacomētis, id eſt, Septipagis obtinentur, Pa-
 riadra quoq; per hos præterit, qui à locis Sidenę &
 Themisſcyrę proximis, vſq; in Armeniā protendi-
 t: omnes hi agreſtes homines fuērunt, præſertim Hepta-
 cometę, quorū nonnulli ſuper arboribus acturrib⁹
 habitarunt, Vnde & Moſmeci dicti ſunt, id eſt, tutri
 colę. moſmos em̃ turres vocant, his cibis farina, ca-
 ro, & arborū fructus erat. Peregrino generi infeſti-
 tres Pompei cohortes obtruncarunt, cum per mon-
 tana tranſirent: miſcentes enim crateras furentis
 mellis, quod rami arborū ferunt: potos & mēte alie-
 natos adorti, facile interemerunt. Quędam ex
 his barbaris Bizares vocabantur. Et qui Chal-
 daei dicti ſunt, prius Chalybes appellabantur,
 apud quos Pharnacia ſita eſt, in mari habens pela-

*Ceraſa
 unde
 ſint ap-
 pellata*

*Hepta-
 come-
 tæ ſu-
 per ar-
 borib⁹
 actur-
 ribus
 habita-
 runt.*

midum copiam, in terra ferri & argenti metalla. Sed argentaria postea defecere, vt est terrenarū omniū rerum finis, ora hic maritima prorsus angusta est. Continuo enim rupes incumbunt nemoribus ac metallis refertæ: cultura agrorum exigua, ideo ex fossionibus & piscationibus victū quærunt, & nūl- tam ex delphinis aruinam recipiunt ad res varias vtilem. Homerus in dinumeratione gentium quæ ad Troianum bellum iere, cum Paphlagonum meminisset, postea Halizonas adiecit, quo Strabo Chalybes esse arbitratur: de quibus modo locuti sum⁹. Sed quidam Halizonas, quidā Amazonas scripsere, quarum varia historia est: alij eas apud Cariam, Lydiamq; collocarunt, alij Migdonum campū illis attribuērunt, alij in Hellesponto sedes dedere, alij vltra Borysthenem in Scythia eas quæsiuere: Vulgatio- r opinio Themiscyrā illarū fuisse primā censet, quæ- uis Scythicam originē ducerent. Leucosyri earū postea sedes inuaserunt, à quibus Heneres exisse putauit Meandrius, qui Troianis auxilium tulere, atque inde cū Thracib⁹ digressi, in Adriæ sinu habitauere.

De Sydina & soli fertilitate.

Caput LII.

PHarnaciæ versus occidentē, vt diximus, continua est Sydina, postea Themiscyra, his ad austrum Phanarea incumbit, quæ Ponti partem beatissimam obtinet: nam & oleis & vitibus cōfita est, & cæteris rebus excellit: hæc à partibus orientalibus Pariadram montē obtendit, in lōgitudine secum pariter progredientē, ab occasu Pazemoneticam regionem: in Sydina conuallis quædā est, longitudine

ac latitudine insigni, quā Lycus ab Armenia minori descendens irrigat, & in media valle miscetur Iri. In concursu amniū Amasia vrbs fuit Strabonis patria optime munita, quam primus fundator Eupatoriam à se nominauit. Pompeius cum inchoatam inuenisset colonis introductis, & regione illi addita Magnopolim appellauit. Ea in media planicie iacuit, & profunda valle, per quā fertur Iris, mira prouidentia & natura constructa, quæ ciuitatis vsum exhiberet, fuitq; optime munita turribus & propugnaculis, & præruptæ petrae rupibus, apud quam & regiae fuêrunt, & regum monumenta. Sub ipsis Patriadræ radicibus Cabira sita fuerunt, stadijs centum quinquaginta q̃ Magnopolis australiora: hic erat Mithridatis regia apparatu magnifico structa, hic aquarum balnea calidæ, ferarum viuaria, propinquæ venationes, aurifodinæ: fuit & Nouus locus appellatus, stadijs ducentis à Cabiris distans, petra munita ingentis altitudinis, vndique prærupta, & mœnibus cincta, quæ in vertice fontem vberimū habuit, & ad radicem flumen, & cisternā profundā, & montana in circuitu ad centum viginti stadia altissimis tecta syluis: hic preciosissimi Mithridatis thesauri comperti sunt, quos Pompeius in Capitolio dicauit: qui cū Cabira in vrbs modū struxisset, Diopolim nominauit. Sed Pithodoris eam augens Augustam appellauit, & pro regia sua vsus est. Ptolemæus Sebastopolim vocat, quod idem sonat. Nō procul hinc vicus fuit vrbs amplitudinē habens, nomine Cameria, in quo fanum mensis Pharnacis appellatum est, multis sacris seruis ornatū, & regione sacra diues: quod adeo reges venerati sunt, vt

**Seruo-
rum sa
crorū
sex mil
lia.**

**Pul-
chra
fra-
trū de
morte
conten
tio.**

quod ipsi regis iusiurandum vocarent, id regis fortunam, & Pharnacis mensem dixerint: supra Pharnaceam versus meridiē Comana fuerunt Pontica, eodem noīe quo maioris Cappadociæ Comana, eidem deæ siue eidem dæmoni consecrata, simile templi ædificiū, & similem fere ritum habētia, & sacrorum, & diuinationū, & cultus erga sacerdotes: in his maxime quæ ante reges fiebant, quā bis in anno in festis quæ deæ exitus appellabātur, sacerdos diadema gestabat, & secundus erat in honore post regē. Pompeius huic templo Archelaū sacerdotē præfecit, & sexaginta stadia regioni adiecit, cui sacri serui fuerunt sex millia: cæca & perdita hominum manus. Archelaus filius fuit eius, quē Sylla & senatus in honore habuerunt: & qui Mithridatis Eupatoris se filiū effingens, Ptolemæi regis Aegypti filiā duxit vxorē, & à Gabinio postea in prælio interemptus est. Lycomedes post Archelaū sacerdotium accepit, & co sublato Clitatus Adiatorigis filius, qui ob vnitatē hanc dignitatem obtinuit: nam Cæsar Augustus Adiatorigē cum vxore ac filijs in triumphū ducēs, illū cum filio maiore statuit interimendū: maior hic erat. At cū secundus militibus qui eū ducebant maiorem se affirmaret, diu inter ambos contentio fuit, & pulchrū de morte certamē, cum præmori vellet vterq; quousq; parentes Clitato persuasere, vt iunior cederet, asserētes ipsum, qui ætate prouectior esset, maiore de matre ac reliquo fratre curā habiturum. Itaq; secundus cū patre interemptus est: Clitatus seruatus vel inuitus, qui hanc dignitatē est cōsecutus. Nam Cæsar, re cognita, vehementer doluit, & eos, qui seruati erant, beneficio & cura prosecut^{us}.

est. Comana vrbs populosa fuit. Multi ex Armenia, & ex vicinis ciuitatibus ad festa conueniebāt, viri simul ac mulieres, & sacra deæ, vt ipsi putabāt, ex voto perficiebant. Incolæ molles ac delicati, mulierum multitudo maxima, & operatrix: & magna ex parte quæ sacra, meretricio viuens, tanta gentiliū stultitia fuit, vt lupanaria etiam sacra putarēt: Ager circumiectus vitibus confitus est, aptissimus qui Veneri fomentum præstaret.

De Coma urbe, & quanta incolarum superstitio, de uarijs Ponti regionibus, & unde Germani salis habeant excoctionē, de Sandara monte ubi metalla effodiūtur, & qui Pontici Christum colant.

Caput LIII.

Regio Zelitica Comanis ad orientem iacet, in ea vrbs fuit Zela super aggere Semiramidis condita, & illic Anaitidis falsæ deæ templū, quæ ab Armenijs colebatur. Hoc in loco maxima cū sancti monia fiebant sacra, quæis dæmoni celebrarēt, & iusiurandū maximis de rebus apud aram fumebat. Sacrorū seruorū multitudo ingens, & sacerdotiū precipui honoris fuit. Zelam olim reges non vt ciuitatē, sed vt Persicorū deorū templū colebant. Sacerdos rerum omnium potestatem habebat, eratq; vrbs valde diues, & Pompeius multas ei, puincias adiecerat minori Armeniæ finitimas, in quibus sales fossiles reperiabantur, & Megalopolim appellauerat. Post Phanaream occidentem versus Phazemonetica regio sequitur, cuius septentrionale latus Gazi-

*Sales
fossiles.*

lotus & Amyfinus claudit ager, occidentale Halys, australe Amasiensium terra, quæ plurima est & cæterorum optima. Pompeius hanc regionem Megalopolim nominavit, & facta apud Phazemonē vicum habitatione eam Nicopolim appellavit. In Phazemonetica lacus est pelagi magnitudine noīe Stiphana, cui Cizana castellū adiacuit munitissimū, quo destructo prope regia constructa exiit, reliqua terra magna ex parte nuda, frumēti tamen ferax. Amasiensibus imminebāt aque calidæ, valde salubres, quæ Phazemonensium sunt. Imminebat etiam Saligiū castellū super monte quodā situm, erecto & excelso, & aquis abundātissimō, quod postea neglectum est: hic Arsaces denominatū & novas res quærens à filiis Pharnacis regis fame captus & interemptus est, cum ex planicie pulsus sine cōmeatibus eo confugisset. Dehinc est Diacopena, & Pimolifena regio, tota felix vsq; ad Halyn, & hæ sunt septentrionales Amasiensium partes quingentorū fere stadiorū longitudine patentes, nec minor reliqua pars est circa Ximinā, quæ etiā vsq; ad Halyn descendit. In Ximina sales sunt fossiles à quibus Halyn flumen dici putant, quod imitati Germanorū populi, omnia loca in quibus sales excoquuntur Halys appellant. In Amasiensi agro, multa regio sub Mithridate deserta fuit, & multa castella diruta. Is arborib⁹ plenus erat, & pascēdis equis & cætero pecori idoneus, & totus habitabilis. Amasiā prius reges habuere, postea Romanorū puincia facta est. Pimolifena regio Halys fluminis vtrāq; ripam occupat: in ea Sādaracurgiū mōs est cōcauus propter metallorū effossionē, operatores ex aliquo malificio redempti huc mittebāt,

qui propter laborem & letiferū aërem è glebis prodeuntem cito moriebantur, nec plures q̃ ducēti adesse solebant. Tantum est quod de Ponto explicare possimus. Pythodoris regina plurimū in Ponto va-
luit, cui & Tybareni & Chaldei vsq; in Colchidē subiecti fuerunt. Sydina quoq; & Themiscyra & Pharnacea illi paruit. Hæc filia Pythodori Traliani fuit & vxor Polenionis, cum quo aliquandiu regnavit, deinde imperio successit, eo in prælio defuncto: ex Polenioe filij duo relictī sunt, & filia quæ Cothi Sa-
peo nupsit, eoq; dolo interempto celibatum egit, susceptis ex viro filijs, quorū nata maior patris imperium tenuit. Ex filijs Pythodoris alter cum matre paternam hæreditatem administravit, alter maioris Armeniæ rex declaratus est: ipsa Archelao nupta, cum eo mansit vsq; ad extremum. Aquila ponticus fuit veteris testamenti translator & interpret, nescimus qua ciuitate. Is verba prophetæ de virgine paritura prolata ad iuenculam transtulit, nō satis sapiens diuina mysteria. Pontus Christi sacra cepit, & vsq; in hanc diem quadam in parte seruauit. Marci-
on Ponticus quamuis Christianus videri vellet, alium tamen creatorem omnium rerum esse dicebat quàm Christi patrem, illumq; maiore aiebat, & alios in suum errorem traxit. Trapezuntij sub imperatore sunt Christi cultore, qui anno proximo legatum ad nos misit, auxilia contra Turcas orans, quorum arma atq; impetū uerebatur. Nouissime Venetorū literas accepimus quæ Turcarū imperatorem in Pontū cum exercitu traiecisse ferebāt, nec dubium faciebant quin Trapezuntij sese dederent, cum Hismael Sinopensiū dominus, qui diu restite-

Homi-
nes ma-
lesicio
redem-
pti ad
metal-
lorum
effossi-
onem
mitte-
batur

Trape-
zuntij
Chri-
stiani

*Cappa
doces
regem
petiere*

rat tandem imperata fecisset: nondum vero fama æquata est, Trapezuntius imperator vni ex Turcarum principibus filiā neptui dedit, quæ res fidem eius non satis firmam ostendit. Quis enim Christianus est, & inimico Christi ecclesiæ sacramenta communicat? Multa metus & regnandi cupiditas admittit indigna: sed nō est cælesti regno idoneus, qui pro terreno cælestem regem cōtemnit. Reliqua Ponti & Cappadociæ in potestate Turcarum existunt, quæ vbiq; misti ferantur Armenij Christi cultores: Atque in hunc modum absoluta est Cappadocia, quæ totius minoris Asiæ tertiam fecimus partem: in qua illud memoratu dignum cōtigit, quod offerentibus Romanis libertatē & populare regimen, Cappadoces regem petiēre, quæ res stupenda Romanis visa est, quibus regia potestas exosa, & arbitriū populi pro libertate fuit. Sed Cappadoces maxime seruos arbitrabantur, quorum ceruicibus populare iugum immineret, cuius nec superbiam tolerare, nec avaritiā explere quisquē potuit. ¶ Minoris Asiæ tres partes fecimus. Prima est ipsa quæ propria dicitur, altera Galatia, tertia Bithynia. De Galatia prius dicendū quæ orienterior est: huius termini erunt (quemadmodū nos partim ex Ptolemæo, partim ex Strabone atque alijs accepimus) ab oriente Cappadocia & Hyls fluius, qui Pontum determinat: ab occidenti, Bithynia, & Asia: à meridie, Pamphylia: à septentrione, Pōrus Euxinus. In hac parte Lycaonia continebitur, quæ totius Asiæ medinm quodammodo locum, & arcem occupat. Pisidiæ quoque pars comprehenditur austrū versus, & ad Taurum exposita, circa Pontū Paphlagonēs & Mariādinī sedes habuēre. Ptolemæ

us ab Amyso vsq; Cytorum boreales Galatiæ partes produxit, atq; ibi Bithyniam incipere voluit. Eupator qui Pontum tenuit, à Colchide vsq; Heracliā imperauit. Reliqua vsq; ad os Euxini & Chalcedonem reges Bithyni habuere, sublati regibus. Romani eosdem terminos seruauere, vt Heracliam Pontō concederent, ceteriora Bithyniæ. Strabo Sangario flumine Bithyniam clausit, quem sequi non puer, & hoc littus ab ostio Sangarij vsq; Halyn, deinde mediterranea explicare. Ptolemæus Prusiam ciuitatem mox post Sangarium collocat, deinde Hippum flumen, postea Candiopolim, mox Elatam amnē: nec procul huic Diopolim, cui succedit Heraclia, de qua paulo post dicemus. Mariandini circa Heracliam collocantur, de quorum origine parua cognitio est: Strabo eos à Thracia profectos arbitratur, Theopompus Mariandinū barbarum quēdam Paphlagoniæ portionem imperio tenuisse refert, & factō impetu Bebriam regionem occupasse eiq; de suo nomine vocabulum indidisse. Fuerunt tamen Mariandini Bithynis perfimiles, quos Milesij qui primi Heracliam condidēre, in seruitutem redegerunt: hi Caucones expulerant, qui hanc oram vsq; ad Parthemum flumen coluere, habentes urbē Theium, ex qua Phileterus natus est autor generis regum Attalicorum. Caucones, alij Scythas, alij Pelasgos fuisse putant: quorum genus omnino interijt.

De Heracliā ex qua Heracletus.

Caput LIII.

Adia-
torix
Roma
nos iu-
gula-
uit.

Heraclia optimum portum habuit, & ad Ponticam prouinciam pertinuit, cum Bithynia à Romanis ordinata, ciuitas alioquin memoratu digna, quę plurimas colonias emisit, & cū prius libera esset, postea sub tyrānis fuit: deinde rursum in libertatem se vendicauit, & iterum à Romanis regem accepit, & Romanorū coloniam in partem vrbis & agri admisit. Adiatorix ac Menecli tetrarchę Galatarū filius, cuius in Ponticis rebus mentio facta est, hanc vrbis partem ab Antonio accipiens, quam Heraclienteses tenebant, paulo ante Accica bella, Romanos noctu adortus ad vnum iugulauit, id sibi ab Antonio imperatum dicens: sed nō tulit impune scelus, captus ipse post victoriam Augusti & in triumphum ductus (vt ante diximus) cū filio iugulatus est. Archiam poetam, pro quo Cicero orauit, in hac vrbe honoratum fuisse constat, & Platonium Haraclidem hic natum: abest à ponti ora (vt Plinius ait) miliarijs ducētis. Portus Aconæ nō procul hic iacet, veneno aconito dirus.

De Henetis, Sinopensibus, & de eorū uico. Harmena unde Diogenes Cynicus & alij complures.

Cap. LV.

Post Parthenium annum Heneti sequebantur Cytorum habitantes, apud quos feroces fuisse mulos affirmat: hi clarissima Paphlagonum natio fuere: ex qua natus est Palemon, cum quo pluri mi apud Troiā militarūt. Qui amisso duce in Thraciam post captum Ilium traiecere, errātesq; in eam regionem deuenere; quę post Venetia appellata ē.

Quidam Antenorem & eius filios classi præfuisse putant, quæ in intimum Adriæ recessum Henetos vexit: alij nationem quondam Cappadocibus finitimam prodiderunt: sub Henetorū nomine cū Cimmerijs militasse, & postea in Asiā peruenisse. Id genus in Paphlagonia prorsus defecit, quibus non procul ab Amastri, vicum esse in Ponti littore nonnulli tradiderunt, qui vsq; ad Romanorum tempora coleretur. ab Henetis Xenodotus Henetiā describens eam significari putat, quæ Amysus appellata est, cuius in Pōto fecimus mentionē. Paphlagonēs inter Moriandinos & Halyn fluuium collocantur, & rursum inter Galatas & Euxinum. Parthenius amnis occidentalia claudit, cui proxima fuit Amastris, de cōditricis nomine appellata, quæ in peninsula iacuit, & portus habuit ex vtraq; Isthmi parte. Amastris vxor fuit Dionysij Heracliæ tyrāni, & Oxiartis filia fratris Darij, Roxanę soror, quæ Alexandro nupsit, cum quo Darius bellum gessit. Hęc mulier ex quatuor vrbiū incolis vnā ciuitatē fecit: Sesamo, Cytoro, Cronina, & Teio, quæ cito à communiōe defecit, ceteris in ea permanētibus: Sesamus Amastris arx dicta est: Plinius totā vrbē Sesamon olim appellatam tradit. Cytorum prius Sinopensiū emporium fuit à Cytoro Phryxi filio dictū. In Amastriano agro plurima atq; optima buxus nascitur, præsertim iuxta Cytorum, à quo per centum stadia vicus fuit Cronina appellatus, postea Egialus, & duo scopuli qui à colore vocabantur Erytri, erant enim rubri. Vterius Carābis occurrit, promontoriū magnum ad septētrionem porrectum, arietinæ frontis habens formam, quod longo spatio pelago in-

**Cui nul-
lum ne-
gotium
erat
Harme-
nam
muni-
uit.**

cumbens, Scythice obiectum peninsulæ, Euxinum Pōtum bimarem videtur efficere. Post Carambim nonnulla fuerunt oppida indigna quæ nominentur, præter Harmenam, de qua prouerbum factum est: Cui nullū negotium erat Harmenam muniuit: Sinopensium vicus fuit & portum habuit. Deinceps sita est vrbiū quæ in hac regione sunt clarissima, Milesij etiam cōdidere, sicut Heracliam: magna huius vrbis potentia fuit, quæ classe comparata, mari, quod intra Cyaneas est, imperauit. Extra vero, multorum certaminum particeps cum Græcis fuit, Sinopenses vrbis suæ conditorem Stenidē quendam putauere, vnum ex ijs qui cū Iasone nauigarūt, quē vt deum colebant, & eius oraculum habebant. Sed Milesij loci oportunitate & incolarum imbecillitate perspecta, illos pepulerunt, & nouos inducere colones: ea naturali prouidentia optime munita fuit super collem cuiusdam peninsulæ sita, ex vtraq; Istri mi parte portus & stationes habens, & miras Pelamidum piscationes. Peninsula undiq; ripas iugosas obtēdit, & fossas quasdam in petris excauatas, quæ mari tumido complētur, vt nō facile adiri possint: petrae quoque summa echinis plena, nudo pedi inaccessibleia sunt. In superiore vrbis parte, optimum solum, & agrestibus hortis ornatum fuit, præsertim suburbanum. Aedificia in vrbe magnifice structa, Gymnasium & forum & porticus & templa splendida & ampla, diu ciuitas cum libera fuisset, amissa libertate Pharnaci tandem obtemperauit, & successoribus eius vsq; ad Eupatorem: & Romanis, qui eum sustulerunt, Eupator ibi natus educatusq; ac deniq; sepultus eximie illam coluit, & regui metro-

polim fecit, Pharnace subito & præter opinionem ingruente, capta fuit à Lucullo per obsidionē, BACCHIDE, qui præpositus erat miris modis ciues affligente. Romani coloniam eo misere cui & vrbis & regionis pars data est. Distat ab ostio Ponti Sinope, stadijs tribus millibus & quingentis, ab Heraclia duobus millibus, à Carambi septingentis. Hic Diogenes Cynicus, & Timotheus Patrion orti sunt, philosophi celebres, & Diphilus poeta comicus, & Bathon qui de rebus Persicis scripsit historiam. Sinopensis ager vsque ad Halyn protendebatur: Hæc vrbs iam dudum in potestate Turcarum fuit. Ferunt Sinopis tyrannum prædiuitem esse, propter æris metalla quæ in Sinopica terra effodiuntur. Mahumetes Turcarum imperator, thesauris eius inhians, anno superiore exercitum ad capiendam Sinopem misit: qui turpiter reiectus est, hoc anno maioribus copijs terra mariq; comparatis, ipse per sese urbem inuadendam statuit. Sed Ismahel loci dominus nō expectato impetu sese dedit, quamuis legatum ad nos miserit, multa pollicitus si sibi auxilia mitterentur. sed longum est Christianos, non modo armare, sed consulturos de fumendis armis cōgregare. Non miramur si apud obsessū principem plus instans metus, quàm spes longinqua & dubia potuit. Tota Sinopica regio ac montana quæ illi imminet. vsque in Bithyniam. optimā ad ædificandas naues materiam, & ductu facilem habet. Acerem quoque Sinopica gignit, & nucem montanam, è quibus mensas faciunt: tota oleis cōfita fuit, paulo supra mare culturam habens. Heracliam, Amastrim, & Sinopē, post Homerum cō-

*Pisces
fossiles*

ditas putant: nufq̃ enim eas nominat. Olgafis mōs altissimus & aditu difficillimus, quamuis citra Halyn Sinopicae regioni cōtiguus esset, tamen ad Ponticam regionem pertinuit, in quo plurinia Paphlagonum templa fuerūt. Blaēna, & Domānetica regio monti adiacet, satis ferax, per quā Amnias flumen illabitur, quem Ptolemēus Zaliscum appellare videtur: & Olgasim Oligam. His in locis Mithridates Eupator, Nicomedis Bithynici copias per imperatores suos ita deleuit, vt pauci cū eo euaserint, & post eam victoriam Bithynia & Asia vsq̃ in Cariam ac Lyciam ad victorem defecerūt. Hic vrbs postea Pompeiopolis cōstructa est, prope Sādaracurgium montem, de quo diximus in rebus Ponticis, post Pompeiopolim Magni opus, reliqua est Paphlagonia mediterranea, occidentem versus, vsq̃ in Bithyniam: quæ quamuis parua est, multos tamen dominos habuit, priusq̃ Romanorum esset. Cinia ta castellum munitissimum fuit, Olgasi monti subiectum, quod Mithridates condidit, eoq̃ receptaculo vsus Ponti imperium acquisiuit, & qui ab eo profecti sunt, vsq̃ ad Eupatorem successionem seruare: postea Deiotarus Castoris filius cognomento Philadelphus Paphlagoniæ imperauit, & Gangra regiam habuit, quod oppidum simul & castellum fuit, Eudoxus pisces fossiles in Paphlagonia locis siccis reperiri tradidit, nec tamen mēdacio suo satis certos limites circumscripsit. Hæc de Paphlagonia traduntur, quam Plinius Pylemoniā prius dictam asserit à flumine (vt credimus) Pyli, quē ipse pro Parthenio videtur accipere, qui apud Galatas ortus inter Paphlagonas & Mariandinos fertur in

Pontū. ¶ Australes Paphlagoniæ partes Galatidis hærent, à quibus Galatia dicta est: cui ab occidente Bithynia & propria adiacet Asia, ab oriente Pontus, à meridie Lycaonia: quæ Strabo inter Galatiam & Lycaoniā alam quandam Phrygiæ collocauerit, & vsq; in Cappadociam extenderit, quem Ptolemæo in hac parte postponimus.

De Galatia, & in eam Gallici hostis pulchra uictoria.

Caput LVI.

TRes Galatarum gentes fuere, Trogini, Tolistobogi & Tectosages, priores à Dacibus nominatæ sunt: tertia à gente, quæ in Celtica est. Galli abundante multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta hominum millia ad sedes nouas quærendas emiserunt: & portio in Italia consedit, quæ post annos ducentos cum iam Italica esset effecta, urbem Romam cepit atque incendit: portio Illyricos sinus per strages barbarorum penetravit, & Pannonia subacta in ea consedit, ac per multos annos cum finitimis varia bella gessit. Horrante deinde successu diuersis agminibus, alij Græciam, alij Macedoniam petiuerunt: tantusq; terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non lacescissent, vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Ptolemæus Macedoniæ rex, ausus in armis occurrere, victus & multis vulneribus saucius captus est, caput eius amputatum & lanceæ affixum, tota acie ad terrorem hostium circumlatum. Sosthenes vnus de Macedonibus contracta raptim iuuentute, Gallos victoria exultantes compescuit, & Macedoniā captus ē

Ptole-
mæus
Macedo
do à
Gallis
uictus et
saucius
captus ē

ab hostili depopulatione defendit. Sed aduentante Brenno altero Gallorū duce, qui in Græciam se effuderat victus est, & in munitiones repulsus. Galli nemine prohibente totius Macedoniæ agros vastauere, neq; contenti hoīm spolijs, eorum quoq; quos deos putabant, spoliare templa aggressi sunt. Sed dum Apollinis ædem apud Delphos adoriuntur, partim obruti terræmotu, partim grandine & frigore dissipati, vrgentibus oppidanis, vsq; ad internecionem cæsi sunt. Brennus in prælio vulneratus, cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finiuit. Belgius alter ex ducibus cum parte agminis è Græcia excessit, quem inter fugiendum cum toto exercitu perisse Trogus affirmat, tanta de monibus cura fuit eius domicilij conseruandi, in quo diuinos consequebantur honores. Sed constat Gallos (siue horum reliquiæ fuerunt, siue nouum examen fecunda hominum Gallia misit) post multos errores & multas excursions in Asiam peruenisse. & loca nonnulla occupasse, Athalicis regibus ac Bactrianis subdita, ibiq; tamdiu permanisse, donec eam, quæ postea Galatia & Gallogræcia dicta est, ab eisdem regibus non inuitis acceperunt. Dux transitus in Asiam Leonnoriū quidam fuisse videtur: Vna trium gentium lingua fuit, ipsi tamen vnā quamq; gētem in partes quatuor diuisere, quas Tetrarchias vocauere, singulæ proprium tetrarcham habuere, & iudicem & tribunum tetrarchæ subiectos, & duos subtribunos. Fuit & tetrarcharum concilium, qui erant viri trecenti, & in locum conueniebant nomine Drimenetum; concilium de sanguine,

tetrarchæ ac iudices de rebus cæteris iudicabant. Hæc antiquiora, postea ad tres duces res delata est, deinde ad duos, postremo ad vnum Deiotarum, cui successit Amyntas, postea Romani, omnibus in vnâ prouinciâ redactis, partem, quæ Pontû & Capadociam respicit, Trogini habuere, quæ totius Galatiæ optima est: ij tria muro castella cinxerunt. Humiam, quod indigenarum emporium fuit, & æneam Iouis statuam habuit, & delubrum eius, asylum, & Mithridatium, quod Bogodaro Pompeius dedit, & Danalam, vbi Lucullus & Pompeius conuenere, cum alter in belli successionem, alter illi potestate permissa ad triumphum pergeret. Tectosages versus maiorem Phrygiam iuxta Pessinuntem sedes obtinere, castello vsi cui Acira vocabulum fuit. Tholistobogi Bithynijs finitimi fuerunt, & Phrygiæ quæ Epictetus dicta est. Horum castella fuerunt Blutium & Peium, quorum alterum Deiotari regia erat, in altero thesauros habebat. Nec procul Pessinus fuit, commune regionis emporium, & in eo templum maximum, & magnæ venerationis, matris deûm. Sacerdotes olim præpotentes quidem erant, & sacerdotium maximum habebant: postea eorum dignitas imminuta est: Athalici reges hunc locum magnificauerunt, templo & porticibus ex albo lapide structis, Romani statuam hinc deæ accersuerunt, quemadmodû eam quæ Aesculapij erat ex Epidauro. Mons quidam vrbi imminet, nomine Dindyma, à quo Dindymena dicta est, quemadmodum à Cybelis Cybele. Prope Sangarius amnis fluit, non procul ab ortu suo in Galatia Cim fontē habet, secus quem antiqua erant

Deiota
rus ge-
nerū et
filiā in-
gulauit

Phrygum domicilia, & Mydæ, & prius Gordij: & aliorum quorundam quæ postea in vicos redacta sunt. Hic Gordiū fuit in quo magnus Alexander nexum plaustris rescidit, de quo vaticiniū erat, eum tota Asia regnaturus, qui nodum soluisset. Fuit & Corbeus Castoris, Saoconi Darij regia, in qua Deiotarus generum & filiam iugulauit, quibus ei summas Cicerō laudes attribuat.

De Lycaonia & lacu Tacta, & de miræ salis congelatione, & cuius fraude interierit Amyntas,

Caput LVII.

Sal mi-
rabile
quo vo-
lucres
capiun-
tur.

POST Galatiam austrum versus vsq; ad Taurum inter Phrygiam & Cappadociā Lycaonia extenditur, tota mediterranea. Hic lacus est noīe Tacta Cappadociæ adiacens iuxta Morimenā, quem Strabo maiori Phrygiæ dedit, secundū quem non fuisset Lycaonia Gallatiæ contermina (quemadmodū Ptolemæo visum est) cuius opinionem sequimur. In quo lacu sal nascitur, atq; adeo facile circa res immerfas congelatur, vt sæpe cum funalem torpere dimiserint salis coronas educant, & volucres, aquas eius alis contingentes, propter salis concretionem facile capiantur. In Lycaonia colles sunt frigidi, & nudi, & pascendis onagris apti: vbi multa aquæ penuria est, nec inuenitur nisi in puteis admodum profundis, sicut Soatris vbi aqua venditur. In Garfabora, quæ Lycaonū regio est, vicus fuit in vrbis modū ædificatus, qui multas oues nutriuit, quibus siccatas circumiaceret. Amyntas super trecetos ouium greges in his locis habuit, sed lanam asperā pre-

buere. Insunt & duo lacus Coralis maior, Trogetis minor dictus est. Circa hos Iconiū fuit oppidum optime habitatum, quod fortunatiore regionē habuit, q̄ ea quæ onagros producit, Polemo hoc possedit. Ptolemæus id Cappadociæ dare videtur Lycaoniæ propinquū. Corradus Imperator circa hoc obsidionem tenens, periclitatus est, cum Hierosolymam peteret, Manuele secundo Græcorū imperatore, qui com meatū ministrabat gypsum farinæ commiscente. Quæ res fecit, vt exercitum morbo afflictum, re infecta in Europam cogeretur reducere. Taurus his in locis appropinquat, cuius pars in septentrionem vergens Cappadociā & Lycaoniam terminat, ad imminētes Cilicas Trachiotas. Lycaonia etiam Isaurica est Taurū versus, quæ duos viros habuit, quibus alia loca obtemperabant: omnia latronum domicilia, quæ Romanis negocia exhibuerunt. P. Seruilius cognomento Isauricus ea Romanis subegit, & multas piratarū munitiones quæ in ora maritima erant, vicerit. In Isauricæ lateribus Derba fuit Cappadocię adiuncta, Antipatri derbensis sedes: cuius & Larāda erat apud Cappadoces, & Isaura in Lycaonia. Amyntas Antipatrū adortus Derbam cepit, & illum interemit: Isauram vero à Romanis accepit, vbi antiqua Isaura diruta regiam sibi construxit, sed non perfecit. Huic Antiochia parebat Pisidiæ finitima, & rota Lycaonia, & multa ora montana vsq; Apolloniadem Apamiæ vicinā, quæ Cybotus dicta est: eaq; potentia fretus, Cilicas delere conabatur, & Pisidas, qui è Tauro frequentibus incursionibus suum regnū infestabant. Cepit itaq; multa predonum loca, quæ prius inuiolata

Gypsu
farinæ
commi
stum.

fuerāt, & inaccessibilia credebantur, ē quibus Cremma fuit. Sandalium autem accedere nō est ausus, qđ inter Cremmā atq; Salagasum iacuit: Cremmā habuere postea Romani coloni. Salagasus sub eodem Romano duce fuit, sub quo totū Amyntę regnum, distans ab Apamia diei itinere, descensum habens ab arce fere triginta stadiorū, quæ alio nomine Selgeffus vocata est, & ab Alexandro olim capta fuit: Amyntas cum Cremmam cepisset, progressus ad Omonades Tauri cultores, qui nunq̃ capi posse existimabantur, multa eorum loca expugnauit, & tyrannum interemit: Sed vxoris illius fraude deceptus, captus est, & ab illis interfectus: neq; primus, neq; vltimus, cui fœmina illuserit. Cyrinius eosdem fame confecit, & quatuor hominū millia à se capta in alias propinquas vrbes habitatū traduxit, regionem iuuentute desertam reliquit. Ea est in altis Tanri partibus, & in rupibus præruptis & magna ex parte inaccessibilibus. In medio planicies concaua & ferox, & in multas valles distincta. Hanc excolentes in superioribus montiū supercilijs ac speluncis habitabant, & cum frequentius armati essent, ad aliena excurrabant.

Amyntas à fœmina il-lusus:

De Pisidīs, & quo modo Storace syluæ abundant.

Caput LVIII.

HIs contigui fuerunt, cum alij Pisidæ, tum etiam Selgenses Pisidarum optimi, maxima eorum pars summam Tauri obtinuit, Pamphylia imminetia loca edita & oleis confita, quorum quedā Aspendo & Sidæ Pamphylia vrbibus imminebāt.

montana quæ supra hos sunt Cathaminenses inco- *Catha*
 luere, Selgensibus & Omonadibus finitimi. Selgam *minen-*
 urbem ab initio condidère Lacedæmonij, quæ pro *ses.*
 pter legitimā gubernationem tantū adoleuit, vt ali *Selga.*
 quando viginti millia virorū haberet: mira locorū
 natura, quæ in summis Tauri partibus adeo ferax
 fuerit, vt tantæ multitudini sufficeret. Pleraq; loca
 oleis & vitibus confita erant, & omniū pecorū pa-
 scuis abundabant: syluæ materie plenæ circuniace-
 bant, in quis plurimus nascebatur Storax arbor ma-
 gna & recta, ex qua Storacine hæstæ fiebant corne-
 is similes: illic lilium optimū ad vnguenta reperiaba-
 tur: aditus per montana difficilis, è quibus Euthy-
 medon & Cestius oriuntur flumina, quæ in Pam-
 phylum mare decurrunt, nec sine multis pontibus
 transeuntur. Selgenses longo tempore libertate vsi
 sunt, & cum regibus decertarunt. Alexandro per le-
 gatos responderunt, se vt amicos imperata factu-
 ros: cum Romanis certis cōditionibus conuenère,
 postea omnino iugum subierunt, sicut & vicini qui
 sub Amynta fuerunt. Isauria igitur eam Tauri par-
 tem occupauit, quæ inter Lycaoniam & Tracheam,
 Ciliciam excurrit: reliquam partem versus occi-
 dentem vsque Apamiam, Pisidæ tenuère. Hinc
 ad Tracheam, Ciliciam, ac Pamphylia: inde ad
 Lycaoniam pertinentes, qui per tyrannides diuisi,
 quemadmodum Cilices, vicinos latrocinij vexa-
 bant: inter hos Leleges quidam vagi olim admisti
 fuerunt, & propter morum similitudinem ibi re-
 manserunt. Arthemidorus Pisidarum tredecim
 citates nominauit, quarum aliæ omnino mon-
 tanæ fuerunt, aliæ vsque ad montium ima descen-

Bartho-
lomeus
aposto-
lus.

derunt: ex utraq; parte Ptolemæus Celenorum iuga apud Lycaonas collocavit, & sub ijs Laodiceam combustam & Neapolim & Apolloniam. Lycaniam beatus Bartholomæus in sortem prædicationis accepit, quanvis postea vsque ad victos iubente spiritu profectus, sacro martyrio vitam finierit: Atque in hunc modum Galatia terminata est, cum qua & Paphlagonēs, & Mariandinos, & Lycaones, & Isauros, & Pisides ostendimus: Nunc Bithynia sese offert.

De Bithynia eiusq; urbibus cō pluribus.

Caput LIX.

L Imites Bithyniæ ab oriente (sicut Straboni videtur) Paphlagonēs & Mariandini excipiunt, & pars Epiçteti: a septentrione mare ponticum, quod ab ostijs Sangarij vsque ad os Euxini tendit, quod inter Byzantium est atque Chalcedonem: Ab occidente Propontis: Ad austrum Mysia & Phrygia, quæ dicitur Epiçtetus siue Hellepontia Phrygia. Nos in hac parte propriam Asiam collocamus, eiq; Mysiam & Phrygiam adiecimus. Ptolemæus ad orientem Bithyniæ terminos vsq; ad Partheniū flumen extendit: nobis Strabonē sequi placet, qui Sangarium amnem orientale confinium facit. In Bithynia urbs est Chalcedon, sita in ore Ponti: Hanc Megaræses cōdidere cæci appellati, qui nunc potius oppositum littus elegere, in quo iacet Constantinopolis optimo loco. Hic olim magna synodus celebrata est, q̃ inter octo numerat, quibus Romana ecclesia præcipuū impartitur honorem. Chalcedonensis agri fuit Chrysopolitanus vicus, & Phanum in extre-

mo angulo ad ostium Ponti situm, vbi septentrionale Euxini Pontilittus incipit, ad dexteram in orientem nauigantibus. Flumina quæ in eam partem labuntur nomen habet Pissis & Calpas, & postremo Sangarius, cuius fontes apud Sagiam vicum reperiuntur centum & quinquaginta stadiis à Pisinunte: hic magnam Phrygiæ ac Bithyniæ partem percurrit, & Gallum in se amnem recipit, & Modris Phrygiæ ortum, ex quo auctus efficitur nauigabilis. Post Chalcedonem sequitur littus quod Astacenum sinum appellauere, & ad Propontidem pertinet: in eo condita fuit Nicomedia, dicta de nomine regis cuiusdam Bithynij, qui eam condidit: multi enim eodem nomine vocati sunt, quemadmodum Ptolemæi propter prioris claritatem. In huius ciuitatis villa Magnus Constantinus obiit, qui cum vellet in Iordane fluuio baptizari, atque circa Hierosolymam peteret, morte præuertus ab Eusebio Nicomediensi episcopo Arrianæ perfidiæ sectatore baptizatus est, quæ res Christiani principis fidem apud plerumque in dubium uertit. Nobis non est verisimile, eum principem qui per omnem vitam suam Arriani dogmatis hostis fuerat, in extremo spiritu ei dementiæ consensisse, quæ summo studio de suo imperio prius eliminauerat. Apud Nicomediam tempore Diocletiani Cæsaris seuerissima Christianorum persecutio viguit, multiq; ibi Christi martyres sunt effecti. In hoc sinu vrbs fuit Astacus, quæ illi nomen dedit, Megarenses & Athenienses eam condidere, Dedalus amplauit, Lysimachus diruit, & habitatores eius in Nicomediam transtulit. Huic sinui alius continuatur ad orientem solē recedens, in quo Prusias ciuitas fuit, quæ Cius antea

Mors
et ba-
ptism^o
Cōstan-
tini
magni

vocabatur. Cium Philippus diruit Demetrii filius & Persei pater, deditq; Prusiæ Zelæ, qui in hac diruenda & vicina vrbe Mirliā socia arma præstiterat. Ille ea excitans Cium quidem à se Prusiadem nominauit, Mirliā uero Apamiam, ab uxoris nomine. Hic est ille Prusias, qui post Antiochum superatum, fugientem ad se Hannibalem hospitio suscepit, quiq; ex Hellespontia migrans Phrygia, secundū Athalictorum fœdera cessit: eam priores paruum appellauere Phrygiam, postea Epicteram, id est, acquisitā. Prusiadi mons imminet, quē Argætonium vocauere: hoc in loco Hylam vnum ex socijs Herculis, qui etiam argonauta erat, cum aquatum egrederetur à nymphis captū finxerunt. Cius quoq; Herculis comes è Colchis rediēs, & in his locis residens, urbem de suo nomine cōdidit: Prusienses diu postea festa celebrarunt, in quibus per montes vagi ac saltantes Hylam vocabant, quasi in syluas ad illum inquirendū egrederentur: hi cum beneuole erga Romanos se gessissent libertatem obtinuere. Apamenses Romanorū coloniam acceperunt. Prusa vrbs fuit in Olympo Mysio sita. hanc Prusias cōdidit, qui cum Cræso bellum gessit. Hinc ortus est Dion philosophus, qui de regno scripsit, & Traiani tempore claruit. Inter Phryges Myfos ac Bithynios determinare fines arduū est. Nā cū incolæ barbari & militares essent, & q̄ vicissent nō firmiter tenerēt, sed mō eiicerēt, mō eiicerentur, consequens fuit sæpemutari cōfinia. Strabo tamē inter Bithyniam & Aesepi ostiū Mysiam posuit, & mari contiguam fecit, & vsq; ad totum pene Olympum progredientem. Ptolemæ-

us duplicē Myſiā minorē & maiorē cōmemorauit,
& utrāq; extra Bithyniam in Aſia poſuit, non pro-
cul ab Ida. Scylax Cariandrus dixit Phryges ac My-
ſios circa lacum Aſcanium in Bithynia habitāſſe,
DIONYSIVS vero cōditarum vrbiū ſcriptor
ait, anguſtias, quæ apud Chalcedonem & Byzanti-
um medię ſunt, olim Myſium boſphorum nomina-
tas fuiſſe: Homerus vero Aefepum Myſorum con-
finium dixit & Troum. Olympus autem Myſius in
ipſa Bithynia aſurgit, cuius latera verſus orientem
vſque ad Aſcanium lacum Epiſtetus occupat, Epi-
ſtetum vero aliam Myſiacam, aliam Phrygiacam
dixere: Myſiaca Troianis propinquior fuit. Olym-
pus in vertice ſyluas habuit ingentes alendis latroci-
nijs accōmodatas, & loca optime ſepta: ex quibus
ſæpe tyranni & prædones vicinas gentes infeſtaue-
re: inter quos fuit Cleon latro Sigilmundi Malate-
ſtæ, qui noſtro tempore proditorum princeps ha-
betur ſimilis, qui cum eſſet è vico Gordo, quem po-
ſtea augens urbem fecit, & Iuliopolim appellauit,
in initio prædonum receptaculo loco valdiſſimo
vtebatur nomine Callidio: Is Antonio valde vti-
lis fuit, nā profectus ad eos qui pro Labieno tribu-
ta colligebant, omnia impediuit, quo tempore ille
Aſiam obtinebat. In Acciaco autem bello quum ab
Antonio deſciuiſſet, Cæſaris ducibus adhæſit, & ſu-
pra quam eius meritum pateretur, in honore habi-
tus eſt, & vltra munera ab Antonio data, accepit et
iā quæ Cæſar dedit, ita ut pro latrone principis habi-
tū gereret. Idē ætate noſtra fecit Iacobus Caudola,
qui centū millibus aureis emptus à Martini quine-

Cleon
latro
nimia
crapu-
la pe-
riit
Sus in
totā ur-
bē non
inferre-
batur

tipōtificis maximi nepotibus, mox nouo auro in-
arratus, ad Eugenium pontificem maximū defecit,
dicens, adeo se proditionibus auctū vt proditorem
se compellare nemo corā auderet. Cleō Iouis Ab-
retani sacerdos erat, quem deum Mysij colebant,
postea Comanorum sacerdotium in Ponto acce-
pit, ad quod cum venisset intra mensem obiit, ex
nimia crapula morbo correptus In eo phano pro-
hibitus erat suillarum esus carniū, vnde nec in totā
urbem sus inferebatur: sed Cleon latronum morē
ostendens, nō vt sacerdos, sed vt corruptor primo
ingressu cōsuetudinem pręuaticatus est, atq; iccirco
creditus est ira deæ percussus interiisse. Olympum
in circuitu habitauerunt à septentrione, Bithynij, &
Mygdones, & Dolionos, reliquum Mysij habue-
runt, & Epictetus: quidā vero Doliones eos dixe-
runt, qui circa Ciricum habitauēre ab Esapo flumi-
ne vsq; in Rhyndacum & Dascyliticū lacum: post
hos Mygdones fuisse, vsq; in Myrleanorum agrū:
supra Dascyliticum lacum alios duos extitisse lacus
Apolloniaticum, & Miletopolitanon: Dascyliū ciui-
tatem Dascylitico lacui nomen dedisse, & Miletopolim
Miletopolitano: & Apolloniam (cuius Pro-
lemęus meminit) quæ prope Rhyndacum sita fuit,
Apolloniatico: quorum locorū maximam partem
Coriceni postea possederūt, eius Phrygiæ quā Epi-
ctetum vocauēre, & circa Olympum fuit Sex ciuita-
tes nominauit Strabo, inter quas Cados posuit, q̃s
quidam ad Mysiam pertinere dixerunt, Mysiam in
mediterraneā posuēre, ab Olympina regione vsq;
in Pergamenam, & Caici campos descendente: Ex
quo fit, vt manifeste ad Asiam propriam pertineat,

extra Bithyniam sita.

De Salone & Nicæa eiusq[ue] figura.

Cap. LX.

IN mediterranea Bithyniæ regio memoratur Salon appellata pascēdis bobus idonea, unde etiā Salonensis casus dictus est. Hic Nicæa Bithyniæ metropolis iuxta lacum Ascanium, & cāpus ingens & valde felix circūstat,estate nō admodū salubre. Nicæam primus Antigonus condidit Philippi filius, & Antigoniā nōminavit: postea Lyfimachus, à nomine vxoris Antipatri filia, Nicæam appellavit. Urbis ambitus stadiorū sexdecim fuit, in figura quadrata, quæ in cāpo sita q̄tuor habuit portas ad rectos angulos, ex vno lapide quicirca mediū gymnasiū positus erat, omnes quatuor portæ cernebantur. Hic iubente Constantino famosa illa synodus celebrata est decentiorū decem & octo episcoporum, & perfidū Arrii dogma recisum. Petrus eremita, & Rhainaldus Teutonicus, qui Gothifredi in expeditione Asiatica fuere comites, in agro Niceno duo oppida occupauere, Heregorgon ac Cynitum: sed Turcarū subita irruptione conclusi, Petrus per speciem legationis aufugit, Rhainaldus cū aliquod millibus, abnegata Christi fide, deditionem fecit reliqui omnes à Turcis trucidati sunt. Paulo post Gothifredus transmissa mari Nicæam circūsedivit, & eā post dies quinquaginta obsidione pressam obtinuit, Turcis cū rebus & armis abire permissis: postea male defensam iterum Turcæ occupauere. Huius urbis ætate nostra pontificatum accepit Bessarion Græcus, quem Eugenius Pōtifex maximus inter cardinales assum-

Ab uno lapide
q̄tuor
urbis
portæ
cerne-
bantur
Syno-
dus 318
eporū.

psit, virum excellentē & moribus & literis: sed nunquam plebem suam adiit, quę uel minima est hodie vel nulla, Ex lacu fluuius orit̃ quem pariter Ascanium prisci vocauēre, is in Propontidem cadit. Apud eum Bursam esse tradunt nobile Turcarumemporium, & eorum qui sunt in Asia præcipuam regiã: paulo supra Ascanium lacum ad orientales Bithynię partes Otreã ciuitas fuit. Prolemæus Begdonis regionem apud Asiam propriam in Bithynia collocauit, Olympinis vicinam, & Thimuntis regionem ultra Nicomediam versus Pontum: & plurium locorum meminit, quorum relatio lectori onerosa esset. Bithyniam prius Bebryciam fuisse dictã Iulius Solinus affirmat, deinde Mygdoniam: postea à Bithynio rege Bithyniã, & in ea Libyssam lacũ Nicomedię proximũ, sepulchro Hãnibalis famę datũ: quę ne traderet̃ Tito Quintio, ob hãc causam in Bithyniã misso, captiuusq; Romã duceret̃, gustato veneno animã expulit, & à Romanis se vinculis morte defēdit. Ex Bithynia fuerũt viri ī disciplinis memorabiles Zenocrates philosophus, & Dionysius dialecticus, & Hipparchus & Theodosius, & filij eius mathematici, & Cleophanes orator ex Mirlea, & Asclepiades medicus Prusensis, & quę paulo añ nominauimus Dion. ¶ Asiã nũc minorẽ & propriã aggrediemur, huic septentrionẽ Bithynia claudit. Aurorã mō Galatia, mō Lycaonia & Pisidia exhibet: occiduas partes maria exterminãt, quę à Propontide vsq; in Cariã & Doricã extēduntur. In austro Taurus occurrit Rursus minorẽ Asiã in quinq; alias partes subdiuidimus, quę prima maior Phrygia erit, altera Mysia, tertia Troas, cũ q̃ Aeolis cōcurrit & ali

quarto maior ē: quarta Ionia, quinta & vltia Caria.

De maiori Phrygia, eiusq; urbibus, & quomodo à Christo delapsi.

Caput LXI.

MAior Phrygia ab Epicteto incipit, & in austrum vergens, ad Taurum vsq; protendita à sinistra Bithyniam & Pisinuntem relinquens: à dextera Mysos, Mæonas, & Lydos, & Caras. Hæc partim montana est, partim campestris: nam & montes attingit, quos Pisides obtinuere, quibus propinqua fuit Apamia quæ Cibotus dicta est, & Laodicea quæ Phrygiarum urbium maxime fuerunt. Sed in Cælenorum iugis, quæ ad Lycaoniam pertinet, vrbs fuit nomine Cælenis. qua destructa Antioch^{us} Soter homines transtulit in eam, quæ postea Apamia dicta est, & urbem appellauit de nomine matris Apamiæ Artabazi filiæ, quæ Seleuco Nicanori nupra fuit. Vrbs in ostijs Marsiæ sita fuit, qui amnis mediam urbem percurrerat, ab ipsa ortum habens. Sed vehementi ac prono flumine in suburbanum delatus, in Meandrum exonerabatur. Insigne hic emporium fuit secundas post Ephesum ferens laudes, & comune Italicorum & Græcorum hospitium habuit. Nō procul hinc lacus extat, qui calamum gignit ad tibiarum linguas idoneum: hinc fabula conficta est de contentione, quam cum Apolline Marsias habuit, & sunt qui putant ab eo lacus Marsiæ ad Meandri fontes emanare: Laodicea cum prius parua esset, postea maximum cepit augmentum, quis ab obsidione Mithridatis plurimum labefactata fuerit: nā loci virtus & ciues quidā fortūnati, eā valde magnificarunt. Primum Hiero qui heredi-

*Calam
mus ad
fistulas
idoneus*

tatem populo dimisit, supra duo millia talentorum, & multis donis ciuitatem exornauit. Postea Zeno orator & Pólemo eius filius, qui ob res fortiter gestas prius ab Antonio, postea ab Augusto ad regiae dignitatis fastigiū euectus est. Loca Laodiceae proxima oues optimas ferunt, non modo lanæ mollicie, qua Milesijs præstant, sed etiam colore, unde magnos prouentus assequuntur. In hoc tractu Caper & Lycus influunt in Meandrum, & Laodiceam à Lyco dictam putant. Vrbi mōs imminet nomine Cadmus, ex quo Lycus fluit, & alter eodem noīe quo mons appellatur: hic plurimū sub terram delapsus, postea erumpens in idem influit in quo alia flumina: estq; regio valde cauernosa & quassabilis: nam & Laodicea & proxima ei regio plurimū terræmotibus concussa est: Apamia quoq; ante Mithridaticum bellum sæpe terræ motibus afflicta fuit: rex vero cum urbem euersam videret, vt repararetur centum talenta exhibuit: Dicūt & Alexandri tpe similia contigisse, quibus ex rebus maxima apud eos in ueneratiōe Neptun⁹ fuit, putātq; à Celeno Neptuni filio ex Celeno vna Danaidū, pcreato urbem appellatā, ex q̄ cultores in Apamiam translatos dixim⁹. Inter Laodiceam & Apamiam lacus fuit pelagi magnitudinem habens, qui cœnosam & subter errantem exhalationem emisit. Carura Phrygiæ Cariaeq; confinium fuit: hic vicus diuersoria habuit, & feruētes aquas in Meandrum exeuntes. Fama est Lenonem cum magno scortorum grege in diuersorio hospitatū, facto per noctem terræmotu, cum omnibus periisse: nam tota fere regio circa Meandrum terræmotibus quatit, & aquæ & ignis ductibus pererrat.

Apamia terra motibus afflicta.

Leno cum scortorum grege terræmotu absorptus.

Inter Laodiceam atq; Caruram templum fuit mensis Carij appellatum, in maxima veneratione habitum, in quo medicorū scholā Zeufides construxit. Meander igitur ex Celenis ortus Caruram vsq; per Phrygiam labitur, quo in loco Lycum excipit. quē possumus Phrygiæ Cariæq; limitem facere. Lyfias præter montana regio & ipsa Phrygiæ datur: Hæc iugum quoddam habet, quod ab ortu in occasum vergit: huic planicies vtrinq; subiacet, & vrbes fuere à septentrione Philomelium, & ex altera parte Antiochia iuxta Pisidiam, quæ partim in campo iacuit, partim in colle, & Romanorū coloniā admisit: Magnetes prius eam habitarunt, qui iuxta Meandrum fuere, Romani ex potestate regū eripuere, & libertate donarunt. In ea sacerdotiū quoddā fuit mensis Arcei, quod maximā sacrorū, & seruorū, & locorum multitudinem habuit: sed post Amyntæ obitū, euersum est, ab his qui in eius hæreditatē missi fuerāt: perraro enim religionis affectus ad hæredes transit. Ptolemæus Antiochiam, quæ Philomelio opposita fuit, Lycaoniæ dedit. Symnada vrbs non magna ad Phrygiam pertinebat, anteq̃ planicies iacuit oleis confita sexaginta fere stadiorū. Vterius magis ad septentrionē Docimia vicus fuit, in quo Symadic⁹ lapis effodiebatur, sic enim Romani appellabāt, indigenæ vero & Docimitem, & Docimeum. Vena à principio paruas glebas emittebat, postea propter maximos Romanorū sumptus columnæ integræ & ingentes extrahebātur, varietate Alabastro persimiles, multaq; hinc onera ad mare deuehebantur, & colūne ac lapideę tabulæ magnitudine & pulchritudine admirabiles Romā deferebant. Amorium q̃q;

*Pseudo
prophe
tiffæ.*

& Eumeniū oppida in Phrygia fuere, & alia multa commemorat Ptolemæus, quorū infipida est absq; historia nominatio. Phrygiæ maiori Mydas imperauit, partem Galatæ tenuere: Regio Cipilo vicina ab antiquis Phrygia dicta est, sed utrū maioris, an minoris Phrygiæ pars fuerit, incertū: vnde Niobem, & Tantalum, & Pelopem Phrygas dixerunt. Phryges Christianā fidem receperunt, & diu tenuerunt, sed emerfit apud eos Montanus quidā, qui se Paracletum nominauit, gentemq; illā infecit, cum quo mulieres Prisea & Maximilla, relictis viris suis incedebant, & illius inspiratione prophetissæ dicebantur, multisq; erroribus & Phrygiam & vicinas regiones impleuerunt. Hæc de maiori Phrygia, de Epicteto quæ minor fuit iam diximus. ¶ Mysiam duplicem esse dixere, alterā Olympinā, Bithyniæ & Epicteto continuam, cui cultores ab Istro venisse Arthemidorus affirmat: alteram Pergamenā quæ ab Olympina in Caicum pergit. Harum circumscribere terminos operosum est, quando & Phryges, & Lydi, & Mæones intermixti fuerunt, neq; separare eos facile est. Dicemus ergo de Mysis, Lydis, & Mæonibus simul, & vnam ex omnibus prouinciā faciemus, eāmq; mediterraneam: quæ ab Olympo & Bithyniæ finibus, vsq; ad Ioniam versus meridiem protendit ab oriente maiorem Phrygiam, ab occidente Troadem relinquens.

De Mysis, Lydis, & Mæonibus, quomodo uiri hi literati & ad Christum prouenerint,

Caput LXII.

MYsos alij Thraces, alij Lydos fuisse dixerunt & quoniam Lydi fagum acetosam (quæ multa nascitur in Olympo) mysam vocant re, ab eo Mysos dictos putarunt, quibus sermo fuit ex Lydo Phrygioq; permixtus, & hi circa Olympū habitantes vsq; ad Caicum fluuium se extenderunt. Phryges vero ex Thracia profecti circa Troiam cōfederunt, & aliquibus in locis commisti Mysi fuere, & aliquando circa Cyzicū & Præctium habitauerunt: postea mutantur loca, alij circa Olympū in Epistero, alij magis versus meridiem & orientē sedes accepere, quos maiores Phrygas appellauimus. Hæc autem quæ de Phrygibus Mysiq; memorantur, Trojanis temporibus antiquiora sunt. Intra Mysiam omnis ager continetur, qui ab Olympo & Ida montibus vsq; ad Caici fontes per mediterraneā protenditur, & quoniam Lydi & Mæones inter Mysos cōputantur, vltius in austrum, vsq; in agrū Fordicēsem trans Hermū amnem & Laodiceā Caistrianā Mysia excurrit, Bithyniæ nonnihil comprehendens, in qua est Olympus, In his terminis mōs Tmolus concluditur, & Simpylus, & combusta regio, & Theutranea, & Pergamenus ager, & Thebanus qui supra Adramytteū fuit: hunc propter fertilitatem prius Myssi ac Lydi, postea Græci infestauerunt, deinde Adramyttei obtinuerunt: & sunt qui dicunt ipsum Adramytteum à Lydis fuisse conditum, in quo & portæ fuerunt Lydiæ appellatæ. Astyram autem vicum Adramyttei propinquū, non dubitarunt ad Mysiam pertinere, in quo Astyræ Dianæ templum fuit, & lucus cui Antandrii religiose præerant, quorū ciuitas, ppinqua fuit. In mediterranea

supra Antandrum & Adramytteum ad stadia circiter quinquaginta Theba fuit, quam cinctam sylvis Homerus dixit: non procul ab Ida inter Thebam & Aftynam sexaginta stadiorum spatium posuere, sed hæc nunc loca deserta sunt. Fuit & Lyrnessus locus, natura munitus, stadiis octoginta ab Adramytteo distans, qui prorsus corruit. Hæc loca Troiani belli tempore Cilices tenebant, in duos diuisi principat⁹, alter Neetionis, alterum Mynetis. Neetioni Theba paruit, Myneti Lyrnessus, Chryseis: & Theba capta fuit è Lyrnesso Crysseis: prope Thebam locus fuit Cilla appellatus, & Apollinis Cillei templū, & Cilleus fluuius, qui ex Ida delatus Antandri perlabitur agrum. Inter Helliā Pythanāq^{ue} loca maritima, & Pergamum, quæ mediterranea vrbs est, Theutraniam fuisse dicunt, distantē à qualibet earum circa Caicum, supra stadia septuaginta. Euripides fabulā scripsit, in qua refert Aleum cum filiam Augeā ab Hercule corruptam reperisset, in vrna quadā cum Telepho filio impositam in mari demersisse: sed vnam Palladis, pudentia ad Caici ostia transmissam euasisse. Theutrantem vero qui, Cilicum & Mysorum rex esset, cum eo excepisset, Augeā in vxorē, Telephum in filium habuisse: fabulosa hæc & contemnenda, quæ deorum tanq^{ue} hoīm stupra commemorant: alij tradunt Archiadis filiam cum Mysorum rege congressam, Telephum peperisse, qui regno successerit, & Theutrantē regiōi Theutranie nomē dedisse, quæ Caico proxima est. Telephus eius filius, Euripilum progenuit, quem Neophtholemus interfecit, cum quo Cerh corruerunt, à fluuiolo Cerio nominati, qui torrenti similis in agro Elaitico exor

tus in alium similem incidit, & deinde in alium, qui in Caicum deuoluitur. Caicus autē non fluit ab Ida (vt aliqui dixēre) sed ex Tegno monte, qui in mediterranea Thebano campo imminabat. E Tegno Mysius amnis fluit in Caicum emittens, sub fontes eius, prope cuius ortum vicus Gergeta fuit, in quē Attalus eos transtulit, qui in Troade erant, cum locum eum cepisset. Euripilū (cuius mentio facta est) in locis Caico proximis imperasse, Homerus tradit: ob quam rem credibile est, magnū Cilicū partē sub eo fuisse, & tres extitisse Cilicum principatus, quibus duo tantū commemorentur. Caicus amnis regionem valde bonam, & totius fere Mysiae optimā percurrit, cuius principatum Pergamum obtinuit.

De insigni ciuitate quæ diu sub Attalicis regibus fortunata fuit.

Caput LXIII.

INsignis ciuitas quæ diu sub Attalicis regibus fortunata fuit, & postea Romanorū prouincia facta est, Attalici reges à Philetero Thianensi eunuchō ortū habuēre. Lyfimachus Agatoclis filius, qui vnus fuit ex Alexandri successoribus, turbineum & acutum montē supra Pergamū communiit, & suos ibi thesauros posuit, quorū custodiam Philetero tradidit, cum optime esset educatus, & sibi charus: sed is cum ab Arsinoe Lyfimachi vxore diffideret, quæ eum accusauerat, tempus ad defectionem expectauit. Interea Lyfimachus malo consilio ductus Agatoclem filium interfecit: Seleucus autem Nicator reuersus illum sustulit, & ipse à Ptolemæo Cerauno sublatus est, & dolo interemptus. Inter hos tumult-

tus eunuchus in arce se continens, nunc isti, nunc illi, quem validiorē esse animaduertit obsequēs, viginti annis castellū & pecunias possedit. Duo em̄ fratres erant, Eumenes natu grandior, & Attalus iunior: ex Eumene natus est alter Eumenes, qui Pergami successu louē habuit, & Antiochū Seleuci filium apud Sardes, praelio superauit, & cum regnasset annis vigintiduobus, mortem obiit, cui successit Attalus ex Attalo & Antiochide Achei filia natus, q̄ primo rex est appellatus, & praelio maximo Galatas superauit, & Romanorū amicus in classe Rhodiorū cum eis aduersus Philippum pugnauit, obiitq; iam senior cum imperasset annis quadraginta tribus, relictis quatuor filijs ex Apollonide Cyzicena. Eumenes primogenitus, regnū suscepit: qui cū Romanis aduersus magnū Antiochū, & aduersus Persem bellū gessit, & totā eam regionē à Romanis accepit, quæ sub Antiocho circa Taurū erat, regnauitq; annis quadragintanouē, urbem muniuit, lucū Nymphorium seuit, templa construxit, & bibliothecas, & palacia, & mirū in modū ciuitatem amplificauit. Imperiū Attalo filio reliquit, ex Stratonice Ariarathis Cappadocū regis filia nato, sed admodū puerorū fratrem Attalū tutorē constituit, qui viginti & vno annis regnauit, & aduersus Demetriū Seleuci filium cum Alexandro Antiochi bellū gessit: contra Pseudophilippū Romanorū socius fuit: Diegelim regē cepit, ducto in Thraciā exercitu, Prusiā iuteremit, Præfecto illi filio Nicomede. Postremo Attalo, qui sub tutela erat, urgente morte, reliquit imperiū. Is Philomator cognominatus, cū annis quinque regnasset, morbo decedens, Romanos hæredes instituit, q̄

eam regionē in prouinciā redeգere, vt sunt res humanę, quę paruis ex principijs cū multū creuerint & postea corruunt. Viri excellētes Pergameni fuēre, Mithridates Menedoti filius, & Adobogion ex tetrarchica Galatarū stirpe genitus: qui contracta Iulij Cęsaris amicitia, ad id honoris peruenit, vt materni gnis tetrarcha & Bosphori rex efficeret. Sublatus est autē à Lyfandro, qui Pharnacē regē occidit, & Bosphorū occupauit. Apollodorus etiā orator Pergamenus fuit, qui artes conscripsit, & Apollodoriā sectā introduxit, & Augusti Cęsaris magister fuit, & discipulū habuit memoratu dignū Dionysiu ciuē suū cognomine Atticū, q̄ sermones & historias conscripsit. Attalus ciuis Pergamenus, Christi noīe in Gallia martyriū pertulit, & in ipsa Pergamo cōplures occisi sunt, Christū deū esse cōfessi, inter q̄s Papyrius & Carpus, & Agathonica optima fœmina martyrij coronā acceperūt. Progrediēti ad urbē, orientem versus, vrbs Apollonia fuit, in loco edito imposita: ad sinistrā Caici fluminis partē, urbē Tyatiram cōmemorāt, Macedon habitationē, quā nōnulli Mysorū vltimā dicūt. Hic vna fuit ex septem ecclesijs, ad quas Ioānes ap̄l's scripsit Apocalypsim. Vterius ad meridiem Hermi campus occurrit, & Sardis olim vrbs magna, posterior Trōianis reb⁹, antiqua tñ, quę p̄ montoriū munitissimū habuit, & Lydorū caput fuit: Tmolus ei imminebat mōs felix, qui speluncā in vertice habuit, albi lapidis, à Persis conditā: ex qua circumstantes spectabantur campi, vsq; ad Caystrum. Lydi, & Myfi, & Macedones, circumhabitauēre. Pactolus à Tmolo multa olim auriamenta deferebat, ex quo præclaras illas Croesi &

*Res humanę
uarię
et mutabiles.*

maiorum diuitias ferunt, nunc auri vena defecit. Pæctolus in Hermum defertur, & Hylas, qui postea Phrygius dictus est. Nonnulli Hermum initiū esse Myfiæ dixerunt: è monte Dindymenæ sacro, per exiit in Sardianum agrum & mare defertur. Vrbi Sardianæ planities subiaccit, & Cori, & Hermi, & Caystri campi, qui continui sunt, & camporū omnium optimi.

De Sardenſibus, & uirīs apud hos excellentibus, de Troade, & ad hanc pertinentibus urbibus.

Caput LXIII.

*Aliatis
tumulus
ancillarum.*

QVadraginta ſtadijs ab vrbe lacus fuit, quem Homerus Gregoëum appellauit, poſtea Rſolus dictus eſt, vbi Coloëna Diana venerationis maximæ templum habuit. Circa Coloum antiquarum monumenta fuere: apud Sardis vero Aliatis ingens tumulus ſuper excelsa crepidine, cuius maximam partē ancillæ perfecerunt, quæ (vt Herodot⁹ ait) omnes meretricabātur: quidam meretricis monumentum hoc fuiſſe dicunt. Calliſthenes ait: Sardis prius à Cimmerijs captam, poſtea à Treribus ac Cilicibus: deinde à Cyro & à Cræſo: exin ciuitas hæc ob loci virtutem ita inſtaurata eſt, vt nulli finitimarum cederet. Imperante Tyberio Cæſare multa eius ædificia ex terræmotibus corruerunt, ſed imperator & hanc & multas alias ſuo beneficio reparauit. Viri memorabiles ex Sardis fuere, duo Diodori oratores, quorum natiu grandior cognomento Zonas, multa certamina pro Aſia concertauit: accu

fatus autem quod ciuitatem ad Mithridatis amicitiam pelliceret, habita excusatione, omnes calumni as diluit. Iunior Diodorus Strabonis amicus fuit, & historias scripsit, & poemata, quæ antiquis non cederent. Xanthus rerum scriptor antiquus, Lydus fuit, an Sardonius, incertum est. In Sardis ecclesia fuit vna ex septem Asiae, quarum Ioannes meminit. Melito Sardonis ecclesiae antistes, pro Christiana fide multa scripsit, & apologeticos libros, imperatoribus misit: qui propter regnum dei eunuchus effectus, & spiritu sancto plenus, apud suam plebem quieuit. Philadelphia quoque quæ ad Mysos pertinet, vrbs terræmotibus concussa, cuius incolæ magna ex parte in agris degebant, non tamen magnopere agriculturæ studebant, quanuis terram haberent fertilem. In hac etiam vrbe vna ex septem ecclesijs, & Christi sacra recepit. Supra Philadelphiam orientem versus exusta regio patet, stadijs longa quingentis, quadringentis lata: quam alij Mæonia, alij Mysia dedere: nullæ hic arbores inueniuntur, præter vitem, quæ exustum vinum fert, ita elegans, vt nulli cedat: Summa camporum facies cinerulenta est, montana, petrosa, & nigra: quidam ex crebro fulminum ictu id contigisse arbitrantur, nec dubitant, quæ de Typhone dicuntur hoc in loco fabulari: sed credibilius est subterraneum ignem, qui postea defecerit, regionem exussisse. Tmolus coactus est & ambitum mediocrē habet, atque in ipsis Lydiae partibus terminatur. Larissa quæ in agro Ephesio collocatur, & in campo Caystiano sita, Tmolo quæ Epheso vicinior, sub mœnibus fuit. Ephesij enim multum ex agro Mæonio absciderunt, quos postea Lydos appellauere. Sipilum

*Exusta
regio
et sine
arbori
bus.*

*Vinum
exustum*

Dissent-
tiunt
aut
res.

montem & regionem quæ circa est quidam maiori Phrygiæ dederunt, quidā minori, nos Mysiæ apponimus. Sub eo Magnesia fuit Hermonia vicina, quam tremotus deiecit. Altera est apud Meandrum, de qua postea dicemus: tantū est quod de Mysia ac Lydis explicare placuit, quāvis etiā inter Caras & maiores Phrygias, vsq; ad Taurū, Lydorum Mysorumq; nonnulli concurrerint. Troas fama percelebris Mysiæ ad occidentem subjacet, tota mari exposita: Homerus ab Aesepo vsq; ad Caici fluminis ostia eius fines, pduxit, Eudox⁹ à Priapo fecit initiū, Damasces à Pario, Caron Lamsacenus à Practio, Scylax Carianus ab Abydo: tanta veterum discordia fuit, vt Strabo refert. Nobis Homeri limites placēt, sed addim⁹ id terræ spatiū quod ab ostio Rhindaci fluminis est, vsq; ad Aesepum, vt oram Cyzicenam includamus, quā Ptolemæus proprie Asiæ dedit, qui etiam minorem Phrygiam Troadi cōmiscuit, nos eam Bithyniæ applicauimus, Olympo Mysiæ adiacentem: sed quoniam Aeolis Troadi permista fuit, eaq; vsq; ad Hermum fluuiū percurrerat, non ab re fuerit ad eundem limitem meridiē versus extendere Troadem, vt inde Rhindaco, hinc Hermonia claudatur: quamuis nonnulla Ioniæ loca ad dexteram Hermi iaceant. A Rhindaco igitur incipiemus, qui Troadis terminus est septentrionalior: Hic fluuius ex Aranitide regiōe, quæ Mysorum fuit, ortum habet, & per Myletopolitanum & Apolloniaticum agrum decurrit, assumptisq; cum alijs, tum etiā Aceste, ex Abretana Mysia in Propontidē iuxta Besbim insulam emittit, quæ Cyzicenorum fuit, & montem habuit arboribus plenū nomine Artacem: Nō

procul hinc Cyzicus insula fuit, quingentorum fere stadiorum, ambitu admodum ferax, & duobus pontibus iuncta continenti, quæ iuxta pōtem eiusdem nominis urbem habuit, & portus duos clausos & noualia. Pars urbis in planicie iacuit, pars monti adhæsit, qui vrsarum appellabatur, cui mōs alius imminebat Dindyma nomine, vnicum habēs verticem, in quo Dindymenæ matris deum (vt erat stulta gentilitas) Argonautæ delubrum ædificauerunt: ciuitas & magna fuit & pulcherrima & optimis instituta legibus, & paci & bello aptissima, in quæ tria fuerunt armamentaria, aliud armorū, aliud instrumentorū, aliud frumētōrū, quæ ne corrūperentur calcidica terra præstabat. Mithridates cū centum & quinquaginta millibus hoīm, & multo eqtatu hanc urbē obsedit, cuius impetū Cyziceni cū quadringētis nauibus perfregerūt, ipsumque prope in cuniculo opprefferūt cōtra effodiētes. Lucullus auxilia obsessis misit, & pestis adiuuētō fuit, quæ regē multis suorū amissis discedere coēgit: Romani liberam ciuitatē dimiserunt, & multum agri ei addiderunt, cum ex Troadis regione, tum ex alijs, Nam & ad Rhyndacum & Aesepum Cyzicenorum ager protendebatur. Nunc quid sit Cyzicus nobis non satis constat, adeo claritatem rebus adimunt tempora, & nos hominū diuturnam quærimus in hoc seculo gloriam, quam potentissime ciuitates retinere non potuerunt A CYZICENA regione, & locis Aesepo & Granico vicinis, vsque Abydum Propontidis ora producitur, quæ ad Troadem pertinuit: ex Abydo vero vsque LECTVM promontoriū & Ilij, &

*Arma
menta-
riatria*

*Huma-
narum
rerum
labilis
gloria.*

Tenedi, & Troianę Alexădrię regio fuit, Hisq; om̃ibus Ida imminebat: à Lecto vsq; ad Caicum cōplura alia loca fuerunt, quibus ex aduerso Lesbiorū insula cōsurgit, quę omnia Troianorū fuere, per principatus octo vel nouem administrata, quibus post deletum Ilium Aeoles sese immiscuere, à Cyziceno agro vsq; ad Caicum Troadis terminum. Sed Aeoles vltcrius processere, vsq; ad Hermum, Cumanū agrum, & Phocēsem occupantes, vbi Ionię fuit initium. Dicunt autem Aeolicam coloniam quatuor seculis antiquiorem esse Ionia. Penthylus Orestis filius annis sexaginta post Troiam captā, patre suo in Archadia mortuo, in Thraciam processit, quo tempore Heraclidę in Peloponnesum rediere. Deinde Archelaus Pēthylō natus, cum Aeolica classe in Cyzicenam regionem traiecit: Gran vero filius iunior, vsq; ad Granicum fluuium profectus est, qui ab eo nomen accepit, & deinde in Lesbū insulam transmisit eamq; occupauit. At Clebas Dori filius & Maiaus, qui & ipsi Agamemnonis genus fuere, eodem tempore quo Penthylus exercitum contraxere, sed circa Locrensem agrum & Phritium montem diu cōmorati, postea in Asiam transgressi Cumam condidere, quam Phritioniam vocauere. Penthili classis transitum ex Thracia anticipauit, Aeolesq; per totam Troadē dispersit, atq; idcirco Aeolis & Troas simul accipitur. Ida mons altissimus ad Troadē spectat, habetq; multos pedes, latus eius septentrionale, ex angustijs Abydi vsq; ad Stesepum & Cyzicenum agrum, ad Propontidē pertinet, & circa Zeliā finitur: occidentale, ad Helespontum respicit: Australe, promontorium facit, quod Lectum appella

tur, & paruo freto à septentrionali parte Lesbiae insulae disiungitur: orientalia Idæ ad Myfos declinât. Primus è mari exitus in Idâ ascendētibz apud Lectum fit, abundatq; mōs aquis, & multa flumina ex eo descendunt, in cuius summitate locus fuit Gargarus appellatus, à quo Gargara Aeolica ciuitas dicta est. Zelia in extrema Idæ prætermontana fuit, distans à Cyzico stadijs centum & nonaginta, à proximo mari, in quod Aesepus emittit stadijs octoginta. Circa Zeliā Tharsius effluebat amnis, quē .xx. locis ea via pertransibant. Prope Aesepi ostia tumulus quidam fuit, in quo Mēnonis sepulchrum ostendebatur, eius quem Thytoni filium dixere, & proximus Memnonis vicus. Inter Aesepum & urbē Priapū Granic⁹ effluit amnis, magna ex parte per Adraſtiæ cāpos delatus, vbi Alexander Darij satrapas prælio superauit, totamq; regionē cepit, quæ inter Taurum erat & Euphratem: Ad Granicū vrbs fuit & regio nomine Sidena, sed vrbs diruta iacet. In Cyzicē & Priapē agri confinio Arpagia fuit locus, ex quo Ganymedē gentilis theologiæ dedecus atq; infamiam raptum dixere, quod alij circa Dardanum promontoriū contigisse arbitrātur. Priapus ad mare iacuit, & portum habuit, cultores eius, alij Milesios dixerunt, alij Cyzicenos: Priapus ei nomen dedit, quem ciues tanq̃ Liberi patris filium & nymphę colebāt. Lactantius firmianus obscenā causam refert, propter quā matronę Priapum in exiliū actū colere cœperint. Circūuicina regio Adraſtia vocabatur, ab Adraſto rege qui primus Nemēsi .i. fortunæ templum edificauit, Adraſtiamq; vocauit. Romani quoq; huic deę templa dicauēre, stulti, qui sub

Mem-
nonis
sepul-
chrū

Gani-
medes
raptus

Adra-
stia for-
tunę
deatē-
plum.

stantiam esse aliquam fortunam putarunt, regnorū
& opū dispensatricem, quæ solius dei nunc huc atque
illuc transferuntur:

De Adraſtia, & quomodo homines cum
serpentibus cognitionē habere dicantur,

Caput LXV.

Angui
gene.

Sancti
Pauli
proge-
nies.

Adraſtia ciuitas inter Priapum & Parium fu-
it, qua diruta lapides tranſuecti ſunt, & ibi
ara gaudicata Hermocreontis, opus magnitudine &
pulchritudine memorabile. Parium ad mare ſitum
fuit, & portum habuit maiorem quā Priapus: ciues
Athalicis regibus paruere, quorum fauore multum
agri Priapenſibus abſciderunt. Hic genus hominū
fuit quos Anguigenas vocauere, & cognitionem
quandam cum ſerpētibus habere crediderunt: quo-
rum mares proditum eſt ſerpentū morſibus fuiſſe
remedio, ſi eos continuo attigiſſent, ac primo liuo-
rem tranſtulifſe, poſtea tumorem ac dolorem ſedaſ-
ſe. Auctorem gentis heroē quēdam tradidēre ex ſer-
pente immutatum, vt eſt antiquitas fabuloſa. Viſ-
ea aliq̃ iādiu in genere manſit, quemadmodum in
Calabria fama ē de ijs qui ex progenie ſcilicet Pauli
appellant, nā & hos mederi ſerpentū morſib⁹ affir-
māt. Parium Mileſij, & Erythrei, & Parij condidēre.
Ex Pario fuit Neoptolemus cognomento gloſo-
graphus, vir memoratu dignus. Pythia apud Pythi-
tatem Parianæ regionis fuit, & mōtem Pythiū im-
minentem habuit, inter Parium & Priapum ſita, iux-
ta Linum, qui locus ad mare fuit, vbi Cochleæ Li-
nuſiæ appellatæ optimę omnium capiebātur. Cla-

ritas loco ab irritamento gulæ tradita est & Pario
 Priapum nauigati antiqua Proconesus occurrit, &
 noua, quæ ciuitatem habuit, & albi lapidis largâ ve
 nam apprime laudatam, vnde Cyzicenorum ope
 ra pulcherrima extructa fuerunt. Hic fuit Aristeus
 carminum poeta vir facundiæ blanditijs vehemēs.
 Rheæ montes alij Zeliæ vicinos putauerunt, alij Læ
 pfaco ad quadraginta stadia. In his Tera fuit, pri
 ma Lydorum regia, postea Persarum, nunc ignora
 est, & sine nomine iacet. Fuit & templū matri deorū
 sacrum quod Rheæ vocauerunt. Vrbs Lampsacus
 ad mare iacuit, & portum habuit optimum, sicut
 Abydus, à qua distabat centum & quinquaginta
 stadijs, Pythuisa prius appellata. Xerxes hanc vr
 bem Themistocli in vinum dedit, nam tota hæc, re
 gio & Pariana & Priapena vineis abundauit. Hinc
 fortasse temulenta matronarum turba, & Veneri
 dedita, PRIAPI cultum inuenit. Lampsacus Cal
 lipoli opponebatur, quadraginta stadijs ab ea di
 stans. Inter Lampsacum & Parium vrbs fuit Pesus
 & flumen: vrbe diruta Pesini Lampsacum migrauē
 re, cum & ipsi Milesiorum coloni essent, quemad
 modum & Lampsaceni. In agro Lampsaceno lo
 cus fuit Gergithium appellatus vineis confitus, &
 ciuitas Gergitha à Gergithis dicta, quæ in Cumano
 erant: ex Lampsaco fuit Caron historicus, & Adi
 mæthus, & Anaximenes, & Metrodorus Epicuri so
 dalis, ipsum etiā Epicurū quodammodo Lampsac
 enum dicunt, qui Lampsaci uersatum, atq; Leōti &
 Idamenti amicitia vsum, qui primi erant in ea ciui
 tate: nec alienum est voluptatis laudatorem eam ci
 uitatem amasse, in qua vinum erat optimum, sine

Pythui
 sa
 à Xer
 xe Tha
 misto
 cli in
 uinum da
 ta.

quo languida voluptas est. Ex hoc loco Agrippa Leonem qui corruerat transtulit, Lysippi opus: eumque collocavit in luco, qui inter lacum & Euripum erat. Lampfacus & Parius Troianis temporibus nondum erant, sed Arisbe in his locis fuit prope Seleentem amnem. Asij Hirtacidis regia fuit, & Practius amnis & urbs sub Asio: sed hæc loca prorsus defecere cum tempore, quod omnia vorat: post Lampfacum Abydus fuit quam Milesij condidere, Gyge Lydorū rege permittente, qui totius Troadis imperium habuit: & ab eo promontorium quoddam iuxta Dardanium Gygas appellatum est, & in ore Propontidis iacet, & Hellesponti, æquali spatio à Lampfaco & Illo distans, per stadia circiter centum & septuaginta. Hic est illud septem stadiū mare, quod Asiam dirimit ab Europa, à Xerxe portu iunctum Abydus in Asia, & Sestus in Europa, triginta stadiis inter se distabant à portu in portum: locus pontis paululum ab urbibus digredienti versus Propontidem fuit. Thraces post res Troianas Abydum habitare, deinde Milesij: Sed quum Darius Xerxis pater è Scythia rediens, Nomadas aduersus se transitum parare intellexisset, ne urbes inimico exercitui comestum preberent, multas earum concremauit: Inter quas & Abydus passa est incendiū: Sæpe enim suis urbibus plus domini quam hostes nocent. Abydeorum regioni Astira imminerebat, urbs diruta, quæ olim suis legibus vixerat, & auri metallis abundauerat, quæ postea consumpta sunt. Abydus ab Aesepo distabat septingentis stadiis, recta tamē navigatione paucioribus: totumque hoc spacium Troadis ad Propontidem respicit. Hinc Hellespontus incipit, & Iliensisæ

quuntur, quæ extra Abydum sunt, austrum versus. Quum cætera maritima vsq; Lectum, quibus mediterranea Troiani campi, & Idæ prætermontana adiungimus: post Abydum promontorium Dardanum occurrit, & ciuitas Dardanum septuaginta stadijs ab Abydo distans, & Rhodius amnis, quem alij in Aesepum emittere tradunt: alij per sese in mare putant exonerari.

De Dardania.

Caput LXVI.

Dardanum prisca res adeo spreta fuit, vt sæpe reges, alij eam Abydum transfulerint, alij rursus in pristinam conditionem habitauerint. Cornelius Sylla & Mithridates Eupator, vt bellum dissoluerent hoc in loco conuenerunt. Nō procul hinc Hectoris locus fuit in loco conspicuo, deinde lacus Ptheleus, & vrbs Rhytium in colle sita, & regio littoralis Rhytio continua, & Aiakis tumulus, & templum, & statua, quam ab Antonio ablatā & in Aegyptum asportatam, Augustus Cæsar sicut pleraq; alia restituit Ilisiensibus. Post Rhytium Sigeum vrbs fuit, & nauale, & Achiuorum portus, & Achaica castra, & lacus, qui Os dicitur, & Scamandri ostia: nam Simois & Scamander in campo concurrentes, multum lutum deuolunt, & maritimam oram exaggerantes, ore obstructo, maria stagnantia, & loca palustria efficiunt. A Rhytio vsq; Sigæum & Achillis tumulum: recta nauigantibus stadia intercedunt septuaginta, totaq; hæc ora nouo Illo subiacet, duodecim fere stadijs ab eo distans, iuxta Achiuorum portum; à priore autem alijs triginta

stadijs, ad partem quæ est Idam versus Achilles templum habuit, & tumulum iuxta Sigæum. Patroclus & Antilochus tumulos, quibus omnibus & Aiaci sacrificabant Ilienses, tanq̃ dii essent, qui homines fuerant, & quidem sanguinarij. Herculem non colebant, causam afferentes, q̃ is urbem fuerit depopulatus. Sed aliud in causa esse oportuit, siquidem Achillis & sociorum opera vrbs funditus corruit, & Hercules parvam ciuitatem diripuit, qui cum sex tantum nauibus & paucis viris potitus est victoria. Græci qui cum Achille fuerunt magnam & præclaram urbem deleuere, nam Priamus ex paruo magnus, & rex regum effectus erat. Paululum ab hac ora progredienti Acheium fuit, & ad vltiorem Tenedorum regionem pertinuit: hæc omnia ad mare sita erant, quibus Troianus campus imminebat, vsque ad Idam stadia plurima ascendens orientem versus. Huius prætermontana perangusta quidem partim ad meridiem extensa, vsq̃ ad loca quæ apud Scepsim erant: partim ad septentrionem, vsque Lycios, qui iuxta Zeliâ habitabant: hanc Homerus sub Aenea & Antenoride posuit, Dardaniâq̃ vocauit: quod nomen & vrbi dedit & regioni: sed vrbis nec vestigium quidem extat. Plato post diluuium tria hominum genera fuisse putauit. Primum simplex & agreste, eorum qui per aquas formidarent, & montium cacumina incolerent. Secundum, eorum qui plus aliquid audebant, & in ipsis montium radicibus habitabant. Tertium eorum qui omni semoto metu, in patentes campos exiêre: & has differentias ab Homero traditas dixit, qui pro primo exemplo Cyclopeos posuit, fructibus sponte nascentibus.

Plato
post diluuium
hominum
tria genera
necesse
putauit

ribus vrentes, & montium cacumina in spelunciis habitantes. In secundo Dardanum, qui Dardaniam ædificauit ante quàm Ilium conderetur. In tertio Ilium, quem Ilij conditorem tradunt. Vnde par est eum in medio campo sepultum esse, quoniã prior ausus est in campis habitare: possent & plura hoim genera inueniri, eorum qui vel in littore maris, vel in insulis habitarent. Sed nec omnino ausus est Ilius qui non ad mare ubi nouum fuit Ilium, sed superius triginta fere stadiis ad orientem Idam & Dardaniam versus, urbem condidit: post Dardaniam Cebrenia occurrebat, magna ex parte campestris, quæ quodammodo pariter cum Dardania progrediebatur, & in ea vrbs Cebrena. Demeetrius vsque huc Ilij agrum Hectori subditum pertendere arbitratum est, progredientem à nauali vsque in Cebrenam, ibique Alexandri & Oenones sepulchrum ostendi, quã dicunt Alexandri vxorem fuisse, priusquam Helenam raperet: Cebreniam vero Scepsim vsque, præcedere, & eorum cõfinitum esse Scamandrum. Cebrenos cum Scepsijs semper inimicitias exercuisse, donec Antigonos eos in Antigoniã transtulit, quæ postea Alexandria dicta est: & Cebrenos cum alijs Alexandriæ remansisse, Scepsios Lysimacho permittente domum rediisse.

De Ilio duplici, de Ida & eius fluminibus, de quibus pinus quæ mira magnitudine pulchra est cognominata.

Caput LXVII.

Sed quoniã Iliensia iam attingimus, quæ toto orbe decantata sunt, monstrandum est quo in loco fuerit Ilium, pro quo Græci decertauere, & de quo scripta est Ilias Homeri: dictum est Idam montem

Helleſponſo imminere, in quo multę conualles exiſtunt, & multi colles ab eo deriuantur, nec pauci amnes descendunt ex eo: duo flexus, tanq̃ duo cubiti, ad mare decurrunt, alter Rhytium, alter Sigæum verſus, atq; dimidiati circuli lineam efficiunt, duodecimq; fere ſtadijs in planicie procul à mari deſinūt. Duplex Ilium antiqui commemorant, alterꝝ inferior intra dictorꝝ flexuum finem, alterum ſuperius intra initium. Interius Simoiſius campus comprehenditur, per quem Simois ibat: & Scamandrius, per quem Scamander: atq; hunc proprie Troianũ campum appellauēre, & Homerus maximã certaminũ partem hoc in loco factam oſtendit: nam & latior eſt, & loca hic celebrata fuerunt, & flumina Simois, & Scamander, quorum alterꝝ Sigæo, alterum Rhytio proximũ in conſpectu inferioris Ilij concurrūt: poſtea Sigæum delata lacum efficiunt, qui Os dicitur: vtroſq; campos, alterꝝ ab altero ingens quidam collis dictorum flexuum in rectum dirimit, qui ab inferiori Ilio incipiens, & ei coniunctus, vſq; in Cebrenam tendit, ſuper quo alterum Ilium fuit, quod ſuperius appellauimus, diſtans ab inferiori ſtadijs triginta. Vtcrius decem ſtadijs Caliconam tumultũ quendam fuiſſe tradunt, iuxta quem ad ſtadia quinque Simois labebatur: Caliconia vero ſtadijs quadraginta ab inferiori Ilio diſtabat, erat & Tymbræus campus Ilio ſuperiori proximus, & Tymbræus fluuius, qui per eum ad Apollinis Tymbræi templum fluebat in Scamandrũ. Superius Ilium quadraginta duobus ſtadijs à mari aberat. Inferius duodecim: hoc antea vicus fuit, qui Palladis templum habuit, quod Alexander, ex victoria apud Granicum habi-

ra, rediens magnificis donis exornauit: & arbitra-
 tus illic Priami sedem fuisse, vicum appellari urbem
 iussit, & vt ædificia repararentur curatoribus man-
 dauit, ac liberam & immunem censuit, subactisq;
 Persis facturum se maiora promisit. Erat enim Ho-
 meri studiosus, & propter Aeacidarum cognatio-
 nem, qui Molossis imperarunt, apud quos regnauit
 Andromache Hectoris vxor, erga Ilienses magno
 pere affectus. Post eius obitum Lyfimachus vrbis
 cura suscepta delubrum construxit, & murum ad
 stadia quadraginta circunduxit, ac vicinas & anti-
 quas vrbes in eam habitatum deduxit, quæ iam
 erant labefactatę. Sed cum Romani Asiam ingres-
 si, magnum Antiochum eiecerunt, collapsa erant
 Lyfimachi mœnia. Extabat tamen vicus, vrbis am-
 plitudinem habens. Demetrius Scepsius inquit, cū
 adolescens in eam urbem peregrinaretur, adeo ne-
 glectam vidisse, vt coctilicijs tectis careret. Agesia-
 narius scribit, Gallos ex Europa transgressos, tutelę
 gratia in urbem ascendisse: sed eam sine mœnibus
 repertam, ilico reliquisse: postea multū reparata fu-
 it, & deinde a Romanis, qui cum Fimbria erant, la-
 befactata. Fimbria quæstor cum Valerio flacco cō-
 sule aduersus Mithridatem missus, orta seditione
 consulem in Bithynia occidit, & exercitu potitus
 Ilium venit: vnde cum tanquam latro excludere-
 tur, admoto ad urbem exercitu, vndecimo die eam
 cepit. Sed glorianti q̄ tam cito urbem cepisset, quan-
 uis anno decimo cum mille nauibus extota Græ-
 cia ceperat Agamemnon, respondit quidam ex Ili-
 ensibus: Non enim Hector aderat qui pro ciuitate
 pugnaret. Sylla vero cum Fimbriam sustulisset,

Gallin
 Ilium
 ascēde-
 runt.

**Vbi et
quādo
Ilium
Homeri-
cum.**

Mithridatemq; domum cum quibusdā conditioni-
bus remisisset, Ilienses multis beneficijs solatus est:
deinde Iulius Cæsar maximā de his curam suscepit,
Alexandrū æmulatus, cuius erat amantissimus, &
certissima cum Iliensibus signa cognationis habe-
bat, tanq̃ Romanus. Romani em̃ auctore generis
sui Aeneam putauerunt. Iulius ab Iulio quodā viro
ex progenitoribus & ille ab Iulo cognomē hoc ha-
buit, qui vnus fuit ex posteris Aeneæ, quē Vergili-
filiū fuisse testatur. Regionē itaq; eis tribuit liberta-
te & immunitate seruata, in quibus diu permanse-
re. Sed hoc non fuit Ilium Homericū, quod Græci
euerterunt. Illud enim quadraginta duobus stadijs
(vt ante diximus) à mari distabat, hoc duodecim, cū
Alexandri iussu reparatum est, & campus ante vr-
bem fluminis aggestio erat, quem Troiani tempo-
re belli multo minorem esse oportuit, nec poterāt
tam breui spacio inter urbem & mare Homericā
prælia fieri, neq; vrbs in hoc loco propter perpetuū
iugum circuii poterat, Homericā vero poterat.
Multa præterea ex Homero colliguntur, quibus pa-
lam fit Hectoreum Ilium superius fuisse, cuius Ale-
xandro aut Iulio imperante, nullum extabat vesti-
gium. Nam vicinæ vrbes, vastatæ, non tamen pror-
sus erutæ. Exusto Ilio lapides inde ad instauranda
sua mœnia transtulerunt, ita nunc & in rebus huma-
nis spem ponito, aut te diu mansurū credito, quādo
Ilium ingens, & totius Asiæ columen adeo extin-
ctum est, vt neq; cadauer inueniatur, & dubium sit
quo in loco tanta gloria fuerit. Sunt qui putant re-
liquias Iliensium voluisse super ruinis antiquæ vr-
bis nouum Ilium ædificare, existimantes locum eū

in quo prius fuerat inauspicatum esse, & calamitati
 bus obnoxium, vel quod Agamemnon antiqua
 consuetudine eum fuerit execratus, & sunt qui vr-
 bem hanc multa loca mutasse tradunt. Postremo iu-
 xta mare, in loco quem designauimus, ex oraculo
 constitisse. Neque ab initio vrbs fuit, sed multis an-
 nis viciformam habuit, & paulatim (vt diximus)
 creuit. Hellanicus volens Ilienſibus gratificari, con-
 cessit nouam & antiquam urbem eandem fuisse,
 qua deleta, qui Sigæum & Rhytium habitabant re-
 gionem inter sese diuiserunt, ea autem restituta oīa
 reddiderunt. Sed hic non satisfacit his quæ ab Ho-
 mero sumpta contrarium suadent: vicum postea in
 eo loco ædificatum dicunt, in quo vetus Ilium fuit,
 & Troianorum regia, ex qua originem cuncti se du-
 cere iactitant, qui nobilissimi videri volunt: nam &
 Franci & Angli, & alij complures hinc maiores su-
 os venisse tradunt. Sed Romanorum genus ab Ilio
 profectum multi autores prodidēre, quibus fides
 habenda est.

De Ida & eius fluminibus, deq; pinu,
 quæ mira magnitudine sua, pulchra est
 cognominata.

Caput LXVIII.

SVpra Ilium Idam esse diximus, quam multi
 fontem appellauerunt, propter fluminum mul-
 titudinem ex ea cadentium, præsertim vbi Dar-
 danica regio ei subiacet vsque Scepsim & Ilienſia.
 Demetrius collem quendam Idæ esse dixit, nomine
 m iij

*Pul-
chra pi-
nus.*

Cotillum, vltra Scephsim ad cētum & viginti stadia, ex quo Scamander, & Granicus, & Aesepus fluunt. Sed hi ad septentrionem & Propontidem tendunt manantes ē pluribus fontibus, Scamander ad occasum ex vno fonte, cursus Aesepi quingētis fere stadijs terminat. In Scamandrum Adirus influit, ex quadā Carfinæ montana regione, cō pluribus vicis habitata, & optime culta, quæ Dardaniæ adiacebat, vsq; ad loca Zeliæ, & Pithiæ finitima: eam regionē à Careso flumine dictam putant. His in locis & Rhesum fluuium posuere, qui postea Rhoites dict⁹ est, & in Granicum influit, Septemuadus ab Homero vocatus, quia septies pertransitur, in locis pulchra Pinui finitimis: digna fuit arbor quæ nomen haberet. Attalus qui primo regnavit in Attalica gente, ambitum eius fuisse pedum viginti quatuor scripsit, altitudinem à radice sexaginta & septem, postea in tria scissam æqualiter inter se distantia, & iterum in vnum apicem cohiberi, totam eius altitudinem duorum iugerum, & quindecim cubitorū spacio contineri, distantem ab Adramytteostadijs centum & octuaginta, septētrionem versus. Nunc nulla est, habent & arbores suam mortem, aut percussæ cadunt, aut suo tempore arescunt. Nihil est in terra non mortale. Caresus à Malunte fluit, qui locus inter Palæscepsim iacuit, & Achæum vltioris Tenediorum agri. Immittit autem in Aesepum Rhodius, qui fluit in Euium à Cleandria & Gordo descendens, quæ loca sexaginta stadijs à pulchra Pinu distabant, in Aesepi conualle, quæ à sinistra cursus ei⁹ est. Poliena locus munitissimus fuit, deinde Palæcepsis: mox Halyxonium, quod Amazonum fabulis

applicatum est. Postea Carefus vrbis deserta, & Carefina regio, & amnem ab eo dictum quod vallem ingentem efficit, minorem tamen ea quæ Aesepi ē. Deinceps Zeliæ sequuntur campi, & loca collibus plena, & olim optime culta. In Aesepi dextra Argætariæ fuerunt, apud nouum vicum Polienæ & Palæscepsi oppositę. Palæscopsis ab Aesepo stadijs triginta distabat, ab vrbe Aenea quinquaginta. Sed ad oram maritimam reuertamur.

De Tenedo insula, & quod in ea castellum fuerit nobilissimum, quod, cum Veneti & Cenuenses pro eo multis inter se prælijs contenderent, communi consensu est deletum. Item de urbe Alexandrina quæ prius Sigæa uocabatur, deq; in ea Smynthei delubro sacris muribus habitato.

Caput LXIX.

Post Sigæū promontoriū Achillæū sequebat, & Achæiū, & regio Tenedior, atq; ipsa Tenedos insula, distās à continēti stadijs quadraginta. In qua priusq; in agrū Troianū Gręci descenderēt, stationē habuerūt, & Agamēnon Iphigeniā immolare non dubitauit. Vincebat p̄ris affectū regnādi cupiditas, & quod credenti Abrahæ ad iustitiā reputatum est, huic ad iniquitatē cessit. Ambitus huius insulæ stadia octuaginta cōtinebat. Vrbs Aeolica in ea fuit, & portus duos habuit. & Apollinis Smynthæi delubrum. Duę insulę circumstabāt, Calydne olim appellatę, & alię quędā ignotę. Tenedū alij Calydnā vo-

cauerunt, alij Leucophryn, id est, candidum supercilium. Vergilius opulentā fuisse sub Priamo insulam dicit. Diodorus ait Tenū Cyeni filiū coloniae Lesbiae quę erat in Troade imperasse, deinde relicta patria, cōgregatis colonis, in insulā desertā nocte Leucophryn nauigasse, distributisque insulę agris, iter eos qui secum erant urbē condidisse, atque insulā nomine Tenedon vocauisse, & cū multa hominibus beneficia cōtulisset, post obitū inter deos relatū. Nonnulli ferūt Cyenū patrē vxoris calūnia inducūtū Tenum filiū in arca positū in mare deiecisse, qui mirabili deorū ope seruatus, tēpestate in Tenedū appulerit, qui nouerę fauerat insidijs lege sanxerit, ne quis Tibicē templum ingrederetur. Belli Troiani tēpore, cum Achilles post Gręcorū in Tenedum accessiōnem, urbem Temnū deleuisset, statuerūt postea Tenedi, vt in tēplo quod nouiter ædificauerūt nemo Achillem nominaret. In hac insula nobilissimū postea castellum fuit, propter quod Veneri & Genuenses multis inter se prælijs contenderunt. Postremo ea lege pax facta est, vt castellū deleretur cōmuni cōsensu, apud Sabaudiae comitē, qui pacis arbiter electus erat, depositum. Achēio continua erat Larissa, & Coloniae prius, Chrysa in loco excelso & portioso, & Amaxitus Lecto subiacens in promontorio. Nec procul ab Achēio in mediterranea constituta est Alexandria, in quā plurium oppidorum incolae migrauēre, sicut ex Larissa, Chrysa, Amaxito, Cebriana, & Mæandrina, & alijs compluribus. Locus in quā Alexandria condita est, prius Sigæa vocabatur. Lyfimachus Alexandriam curauit, quā iam ab Antigono habitata erat, & Antigonía appellata. Lysis-

machus nomen mutauit. Pium enim visum est Alexandri successoribus ut prius de nomine illius vrbes conderent, postea de suo multo iustioribus, quam hi quia alienis operibus sua imponunt nomina: nec verentur delevis veri autoris signis, sua vel pingere, vel sculpere. Alexandria diu permansit & aucta est, ex Romanorum colonia accepit, & inter claras nomen habuit. In vrbe Chrysa priusquam rueret Apollinis Smynthei delubrum fuit, & signum quod nominis veritatem seruaret. Nam mus quidam pedi statuæ subiacebat, statuā Scopas Parius fecerat. Ferunt Teucris è Creta profectis oraculum fuisse datum, ut ibi sedes ponerent ubi terrigenæ eos adorirentur: idcirco Amaxitum & Chrysam cōtigisse, maximamq; agrestium muriū multitudinē noctu exortā, quicquid armorū & utensilium ex corio inuenissent corrosisse, Teucros ibi mansisse, atque Idam ab Ida, quæ in Creta erat appellasse: aiunt & mures ibi circa templum abundasse, quos vana gentilitas sacros existimauit. Simulacrum vero ita cōstructum fuisse, ut murem pedibus premeret, alij Teucrū quendam prodidēre ab vrbe Troum, quæ postea Oxipetheon nominata est, ex Attica profectum: Teucros vero nullos ex Creta venisse, signūq; cōiunctionis Troū cū Atticis ducunt, quod apud vtrosq; Ericthonius quidam generis autor prædicatur. Multihodie qui videri docti uolunt, Turcas appellant Teucros, quos Scytharum genus esse haud ambiguum est, quemadmodum postea dicemus, cum de Turcis agemus. Alia Chrysa in agro Thebano fuit, de qua dictum

est, & illi magis Homerica conueniunt.

De agro Lecti, campo Halysio, item de salibus Tragescis q̄ Etesijs uētis spirātib⁹ bus sponte nasci dicuntur.

Caput LXX.

*Arade
orū du
odecim*

IN agro Lecti seorsum ē Halysius cāpus, & Tragesci sales qui spōte nascuntur, & Etesijs ventis cōgelascunt: Duodecī deorū arā (verius dæmonū dixerimus) apud Lectum construxit Agamemnon. Hæc loca contra Ilium erant ad stadia ducenta uel paulo plura, sicut ex altera parte Abydensia, quam paulo ante propius Abydus fuit, ex quo usque Lectum stadia computarunt circiter quadringenta: cum Lectū circumflexeris clarissime occurrūt Aeolum vrbes, & sinus Adramyttinus in quo maximam Lelegū partem Homerus collocauit, & duplices Cilicas, hic & Mitylenorum littus fuit, quod vicos aliquot habuit in continenti. Hunc finū etiā Idæum nominarunt: nam iugum à Lecto ad Idam porrectum primis partibus huiusce sinus imminet, in quibus Leleges siti erant, & vrbs eorum Pedasus fluuiō Satmocti iūcta, quæ prorsus deserta est, Hæc loca Dardaniō agro et Scepsio continua erāt, tanq̄ alia quēdā Dardania, humiliora tamē. Neādrini ultra Amaxitum erant magis mediterranei, & magis Ilio propinqui quā Lectus, nam centum & quinquaginta stadijs ab Ilio distabant. Ultra hos erant Cebriini, & postea Dardani, usq̄ Palesepsim atque Scepsim. Alceus Antandrum urbē Lelegum esse dixit, Scepsius ad Cilicas traxit, australe Idæ latius terminantes usq̄ ad oram maritimam: post Lectū Po

Iymediū sequebatur, in quo paru⁹ erat lucus supra mare: octuaginta stadijs peractis, Gargara reperi-
bantur, in promontorio quod sinum efficit Adra-
myttinum vocatum: nam tota ora à Lecto vsq; ad
Canas, quod est alterum promōtorium, hoc eodē
nomine appellabatur: in quo & Elaiticus cōprehe-
debatur, sed proprie Adramyttinum dicebāt, qui à
promontorio in quo Gargara fuerūt claudebatur,
& ab altero quod Pyrrham vocabat, in quo Aphro-
disium situm fuit: oris latitudo à promontorio in
promontoriū centum & viginti stadiorum. Interi-
us Antādros iacuit, cui mons imminebat: Alexan-
dria vocatus, vbi deas à Paride iudicatas dicūt, qua-
rum quæ spretæ fuerūt, Troianum incēdiū paraue-
rint: Indigna res quæ diuinitati attribuitur. Proxi-
mus Aspaneus erat lucus, vbi matesies Idæ cede-
batur, hic enim eam aptabant: postea per flumen de-
ducebant: deinde vicus Astyra & lucus Astyemæ
Dianæ sacer, in proxio Adramytteū Atheniensīū co-
lonia, q̄ portū habuit, & nauale extra sinum, & pro-
mōtorium Pyrrham: vrbs Cisthena cum portu fu-
it, quæ destructa est, & vltra eā in mediterranea grīs
vena & multa habitatio. In sequēti Mytilenorum
ora Coriphanitis lucus, & Heraclia, & Haaſtea, &
Name⁹, & Pythana vsq; ad Caici fluminis ostia, quę
loca ad Elaiticum sinū pertinebant, & vltra flumē
Maha, & reliquus sinus usq; Canas. Sed in his locis
paululum immorandum est, propter ea quæ pro-
priam historiam habent.

De Palæscepsi, & qui ex ea Socratici
fuere Philosophi, item de Theophrasto

& eius bibliotheca,

Caput LXXI.

PAlēſcepsis vltra Cebrenam fuit ad excelsiorē Idæ partem prope Polienam, ea olim Scepsis vocabatur, quæ cum eſſet in loco circumspecto, à Scamandrio Hectōris & Ascanio Aeneæ filijs, ad sexaginta ſtadia inferius traducta eſt, quorum genus multo tempore in ea imperauit, poſtea in paucorum principatum ciuitas declinauit. Deinde cū Mileſijs popularem ſtatum accepit, & nihilominus qui ex eo genere erant reges dicebantur, & honores quosdam habebant ſucceſſu temporis, Antigonuſ Scepsios Alexandriam deduxit, qui deinde Lyſimacho permittente domum rediēre. Scepsiuſ Aeneæ regiam Scepsim fuiſſe putat, quæ media erat inter regionem illi ſubditam, & Lyrneſſum, in quam ab Achille agitatus fugiſſe dicitur: Homer⁹ (ſicut Strabo ni placet) Aeneā imperij ſucceſſorem apud Troiam ſignificat remanſiſſe, ac Troiæ imperium: extincto Priamidarū genere, natiſ natorum tradidiſſe: Alij (quæ vulgatioꝝ fama ē) fatentur eum propterea, q̃ Priamo eſſet inſenſuſ, bello ſuperfuiſſe, ſicut Anthenoridas, qui propter hoſpitalitatem cū Menelao habitam euaserunt, & cum Henetis primo in Thraciam, deinde in Adriam peruenerunt, quæ ab eis Henetia dicta eſt, Nūc addita littera Venetia nominatur. Aeneam cum patre Anchifa, & Ascanio filio, multis comitantibus enauigaſſe, quem pleriq; circa Macedoniam & Olympum habitafſe dicunt, nonnulli circa Mantineam, Capauſ in Archadia cō

didisse. Alij, quibus accedit Vergilius, in Ciliciam profectum cum Helimo Troiano, Hericem & Lyli beum occupasse tradunt, & fluuios circa Egestum appellasse Scamandrum & Simoentem. Postremo in Latium traiecisse, ibiq; permanfisse, iubente oraculo vt ibi maneret, vbi mensa sederet: quod in agro Lauinio completum est, vbi panis ingens promensa per imprudentiam appositus, cum carnibus quæ super eo erant, absumptus est. E Scepfi fuerunt philosophi Socratici, Erastus & Coristus, & Ereus Coristi filius, qui Aristotelem & Theophrastum audiuit, & successor fuit bibliothecæ Theophrasti, in qua erant Aristotelica, nam Aristoteles & bibliothecam & scolam Theophrasto reliquit, & primus fuit (vt Strabo arbitratur) qui libros congregauit, & Aegypti reges bibliothecæ ordinem docuit, incertum plus boni an mali rebus humanis attulerit, quando componendi libros nullus est finis, & multorum ingenia deprauata sunt, quæ in peruersa dogmata inciderunt: ob quam rem consulte agunt, qui damnata volumina exurunt, neq; passim omnibus scribendi facultatem permittunt, vt est illud Persianũ, Scribimus indocti doctiq; poemata passim: sed hodie tãta est doctorũ turba, vt nemo fere indoctus reperiatur, ex his qui aliquid scribunt, qui non doctoris nomen titulũque receperit. Theophrastus bibliothecam Neleo tradidit, Neleus eam Scepsum detulit ad homines imperitos, qui libros inclusos ac negligenter compositos tenebant: cũque Attallicorum regum sub quibus erant studium sentirent, ad instruendam Pergamĩ

*Intere
unt eti
am lite
rarum
monu-
mēta*

bibliothecam, eos in fossa quadam sub terra occul-
erunt: & demum tinea & humiditate labefactatos
qui ex eo genere erant, Apeliconi Teio tradiderunt
magno emptos argento, Aristotelicos scilicet atq;
Theophrasticos. Apelicon qui magis librorū esset
studiosus quā sapientiā, quales multos ætate no-
stra cognouimus, volens corrosiones emēdare, eos
transcribendos dedit, scriptura non recte suppleta,
librosq; edidit erroribus plenos, Cōtinuo post Ape-
liconis obitum, Sylla, qui Athenas cepit, ablata illius
bibliotheca, eam Romam trāstulit: quo in loco Ty-
rannion grammaticus, cum Aristotelis amantissi-
mus esset, conciliato sibi bibliothecæ præfecto, & li-
brarij quidam scriptoribus vtentes non bonis, nec
scripta cōferentes, opera minus emēdata ediderūt:
q; si græca exemplaria corrupta fuerūt, quid de his
putandum est, quæ in latinum cōuersa sunt, illa præ-
sertim priora, quæ qui legunt, nō tam quod dicatur
q̃ quod dici velit, nosse laborant. Quippe si reuiu-
isceret Aristoteles, multa sua esse negaret, quæ nos il-
li attribuimus. Sed melius cum eo actum est q̃ cum
alijs, quorum opera funditus periēre, & ipse causa
exitit, cur multa perirent, qui aliorū gloriā ad se tra-
xit: ruet etiam ipse quamuis magnus, neq; enim ve-
rum est quod sibi aliqui persuadent, literarum mo-
numenta non interire: omnia occidunt, nec literis
sua mors negata est, q̃uis aliæ alijs plus uiuant. Aet-
as cuncta aufert, nec hominis opus est quod in tē-
pore non euanescat. Apud Scepsim ultra eos quos
nominauimus, Demetrius grāmaticus floruit, qui
Troianam extructionem exposuit, & post hūc Me-
trodorus, qui è philosophica vita in ciuilem mura-

rus est, & propter elegantiam, quod pauper erat, clarum coniugium apud Chalcedonem obtinuit, & à Mithridate reddendo iuri præpositus fuit, à quo non erat prouocatio. Sed legatus ad Tygranem missus, cum descuisset, inuitus remissus est Mithridatiam è paterno regno fugienti, & in itinere, siue regis opera, siue morbo, decessit: sensitque philosophicam vitam imprudenter se reliquisse, quæ si neque honores neque opes accumulat, at saltem periculis & molestiis quod pluribus caret.

De Anderis, mirandoque lapide, qui solus combustus in ferrum, cum terra quadam in argentum falsum, quæ terra si æs accepisset in aurichalcum uertebatur: de Pitana urbe Aeolica, quodque apud eam lateres inuenti sint, qui super aquas innatarent.

Caput LXXII.

Post Scephim Andera fuerunt, circa quæ lapis quidam inueniebatur, qui combustus ferrum fiebat, deinde cum terra quadam in fornace decoctus, pseudargyrum, id est, mentitum argentum exsudabat: quæ terra si æs accepisset, in aurichalcum uertebatur. In his locis Leleges habitauerunt, qui & Pionias, & Gargarensem agrum, & Assensem occuparunt. Assus, & arte & natura munita ciuitas fuit, quæ à mari & portu longum & rectum ascensum habuit, ex quo Stratonici dictum est, qui celeri passu Assumit, mortis periculum adit: hinc fuit Cleantes philosophus stoicus, qui Zenonis Ciciensis scholæ successit,

Stratonici dictum.

quã postea Chrysippo Solensi reliquit. Hermias eunuchus trapeziræ cuiusdã famulus Athenas pfect⁹ Platonẽ Aristotelemq; audiuit, & domũ reuersus cum dñõ suo, Atarnenses & Assenses aggressus eos subegit, & illis simul cum dñõ imperauit, q̃ mortuo solus dominiũ adeptus, Aristotelẽ & Zenocratem ad se accersitos diligẽter curauit: Aristoteli etiã fratris filiam vxorẽ dedit. Sed nõ illi, vt tyrannidẽ inuaderet, philosophi suaserunt, nec rursus vt retineret prestatre potuerunt. Memnon Rhodius, simulata cum eunuchõ amicitia, eum ad se vocatũ comprehendit, & ad regẽ Persarũ misit, ibiq; vitã suspendio terminauit. Philosophi fugientes loca à Persis occupata, incolumes euasẽre. Assum aliqui dicunt à Memimneis conditã, aliqui Aeolicã fuisse volunt: ipsi vero Assij Gargara & Lamponia condiderunt, q̃ cum non bene habitarentur, reges ex Myleto incolas eo deduxerunt, & pro Aeolibus semi barbaros effecẽre. Leleges hæc loca sub Priamo tenebant, & inter eos misti erant qui sub Aenea fuẽre. Cilices quoque cum his habitabant, & Carẽs aliqui: sed ab Achille vastati Leleges, in Cariam migrauẽre, quo & Carẽs Cilicesq; Taurum transiuẽre. Oram, quæ post Leleges sequitur, Adramyttini habuerunt, & Atarnenses, & Pythanei, vsque ad Cai-ci fluminis ostia: Non procul ab Adramytteõ Apollinis Cillei templum fuit, & Cilli monumentum, ingens quidam tumulus, hunc Pelopis aurigam & ducem equorum dicunt, à quo forsan Cilicia dicta est. Adramytteum in bello Mithridatico calamitate maxima oppressum fuit, culpa Diodori qui ciuium consilium deleuit, cum regi cuperet

gratificari, & se principem Academicorū philosophorum ostendere. Rege autem euerso pœnas dedit, qui de multis criminibus accusatus, infamiā nō ferens, turpiter & obstinate periit. Sæpe em̄ eorum ignominiosus est finis, qui nimium gloriæ cupidi sunt. Ex Adramytteo fuit Zenocles orator clarus Asiatici stili, qui in senatu pro Asia dixit, quo tempore Mithridaticæ factionis est accusatus: dehinc Atarneus fuit Hermiæ tyranni sedes, postea Pythana vrbs Aeolica, quæ portus duashabuit, & fluuiū Enocenum, qui eam præterfluebat, ex quo aqua ductus Adraminus factus est: è Pythana Archefilaus academicus fuit, qui cum Zenone apud Polemonē didicit. Fama est apud Pythanam lateres inuentos esse, qui super aquas innatarent, quod de alijs locis traditum est. Post Pythanam Caicus amnis ad stadia triginta in sinum Elaiticum emittit, qui Pergamentum agrum irrigat. Eleapolis duodecim stadijs vltra Caicum ad meridiem fuit, Aeolica ciuitas: & Pergamentorum portus, centum & viginti stadijs à Pergamo distans, deinde ad stadia centum est Cana promontorium, quod contra Lectum confurgens, Adramytteum efficit sinum, cuius pars est Elaiticus. Canæ Locrorum oppidulum fuit, ad australia Lesbij extrema, situm in agro Caneo, qui vsque ad Arginusas protendit: & vltterius promontoriū, quod Aegam nominarunt, eodem modo quo animal: sic enim totum montem appellabant, quem postea Canam & Canas vocauēre. Circa montem austrum & occasum versus mare procumbit, ad orientem Caici campus, ad aquilonem Elaiticus ager: mons satis per se contractus est, vergit tamen

ad Aegeum pelagus, vnde ei nomen est. Postea id promontorium (vt Sppaho dicit) Aega est appellatum: reliquum verò Cana: & Canæ vrbs: deinceps Aelea sequitur, quæ portum habuit, & nauale regū Attalicorum, Amistæi opus & Atheniensium, qui cum eo apud Ilium militarunt: distans à Grineo Myrmeorum oppido stadijs septuaginta, hæc Elaitico sinui nomen dedisse videtur. In Grineo Apollinis fauim, & peruetustum oraculum, & templum candido lapide sumptuosum plebes admirabātura deinde Achiuorum portus extitit, in quo duodecim deorum aræ constitutæ fuerunt certissima dæmonum theatra. In vltimo vero sinus recessu, ad sexaginta ferme stadia Myrma fuit Aeolica ciuitas, quæ portum habuit, & ab vna ex Amazonibus nomen accepisse credita est. In ora sinus Hydra, p̄mōtorium fuit, quod Amatunti aduersum Elaiticum sinum efficit, oris latitudinem septuaginta fere stadia complexam dicunt: post Hydram Adæ fuerunt ad stadia quadraginta.

De Cuma Aeolitarum urbium maxima, & quomodo Cumanī insulsi & hebetes sint putati: item de Larissa.

Caput LXXIII.

DEinceps Cuma, Aeolicarum urbium maxima & optima, & omnium fere metropolis, quas numero triginta fuisse tradunt, quarum maxima pars corruit. Cumanos insulsos & hebetes homines putauēre, qui post trecentos annos ab vrbe condita portoria exegerunt, tamdiu prouentū eius modi non cognouēre. Feruntur etiam publica pecu

niā mutuo recepta porticū struxisse, cūq; die consti-
tuta pecuniam non reddidissent, à deambulatione
fuisse prohibitos: creditores vero, cum plueret edi-
ctum misisse, vt Cumani porticū subirent: ex q̄ pro-
uerbium factū est, Cumanos non sentire porticum
in pluuia subeundum esse, nisi preco admoneret.
Ex Cuma vir sine controuersia clarus Ephorus fu-
it, Isocrati oratori familiaris, & historię conscriptor,
& ante ipsum Hesiodus poeta, qui patrem suū, reli-
cta æolica Cuma, in Boetiam migrasse dicit. Home-
rum hinc fuisse non satis constat, multi em̄ de eo di-
sceptant. Quod si Cumanus fuit Homerus, non est
cur miremur conciuēs eius obtusioris ingenij fuis-
se, Nam quicquid in vrbe diuinum erat, id secū Ho-
merus abstulit. Cum Aeolicis vrbibus Aegæ fue-
runt, & Temnus, vnde Hermagoras fuit, is qui de
dicendi arte conscripsit. Hæ vrbes secus montanam
regionem iacuere. Quæ Cumano & Phocensi &
Smyrneo imminet agro, iuxtaquā Hermus labitur.
Post Cumam Larissā fuit, quā Pelasgi coluere. Laris-
sas tres in Asia reperimus: Primā apud Amaxitum,
de qua dictum est: Alteram apud Cumam: Tertiā
apud Caistrum: Quartam in Thessalia, vnde Laris-
sæus Achilles appellatus. Inuenimus Lelegū popu-
los, & Cilicū, & Pelasgorū, & Cenorū, multis in lo-
cis permistos fuisse, sed intra Caicū quē Troadis ter-
minū esse diximus. Post Caicū Pelasgi per sese vsq;
ad Hermū habitauere, prius q̄ Aeoles aduentarent.
Leleges sub Alceo fuerunt, Cetiū sub Euripillo, Pe-
lasgi sub Hippothoo & Pileo. Cilices alios duces ha-
buere. Quod autē Pelasgi magna natio esset Mene-
crates autor est, qui totam oram quę postea Ionica

*Prouer-
biū de
Cuma-
nis.*

dicta est, facta à Micalè initio, prius à Pelasgis habitata fuisse tradit, & p̄p̄inquas insulas. Lesbij quoq; se sub Pileo positos affirmabant, quē Homerus Pelasgorū ducē appellauit. Chij suos autores Pelasgos ex Thessalia profectos putauēre: Quæ gens erabunda & ad transmigrandū facilis, vt multum creuit ita pariter tota extincta est, eo maxime tempore, quo Aeoles Ionesq; in Asiam traiecēre. Larissa Amaxito proxima ducentis fere stadijs ab Illo distabat, nō ergo ei conueniunt ea quæ de Hippothoo dicuntur, quoniā procul à Larissa cecidisse Homerus tradit, dum pro Patroclo pugnatur, sed ab ea q̄ Cumæ proxima est, nam mille stadia intersunt. Caiſtrianam vero seu Ephesiam Larissam nō satis constat, an Troiani belli tempore cōdita fuerit, de Cumana certū putant. Tradunt em̄ eos qui Phrycio Locrensi monte vltra Thermopylas erant, inde profectos in eum locū venisse, vbi postea Cuma condita est. Cumq; Pelasgos inuenissent Troiano bello labefactatos, adhuc tamē Larissam obrinētes septuaginta stadijs à Cuma distantē condidisse apud illos locum, qui Nouus murus appellatus est, triginta stadijs à Larissa, atq; inde profectos Cumā condidisse, & hoīes qui superfuerant ei habitatū deduxisse. Cumam vero à Locrensi monte Phrytionida appellasse, eodē modo & Larissam, quæ postea omnino deserta est. Hacten⁹ Aeolis p̄tenditur. Deinceps Phocæa est, & Hermus nō ignobilis amnis, & Ioniæ initium: verū quia Troadi à Lecto p̄montorio vsque ad Cumas Lesbos insula opponitur, quæ ab ipsa Aeolica fuit, & ad Troadem pertinuit, de hac dicendū est prius q̄ Ioniam attingamus.

De Lesbos Aegæi maris insula, & quot
in ea urbes memoratu dignæ sint: item qui
philosophi, poetæ, & rerum scriptores ibi
dem floruerint: insuper de foemina quæ
urbem à Turcis una seruauit.

Caput LXXIII.

LEsbos olim nō solū Aeolica, sed Aeolicæ vr-
bium altera metropolis fuit, & vniuersæ Tro-
adis imperiū obtinuit: ambitus eius stadiorū
centū supra mille à Borea in Austrū p̄tensa: quingē-
ta & sexaginta stadia lōgitudinis habēs, feraci agro,
& multa materia ad classes cōficiendas idonea. Tā-
rum à Chio Lemnoq; distans, q̄tum à Tenedo intra
quinguenta fere stadia. Vrbes in ea fuere memo-
ratu dignæ Mitylene quæ adhuc extat, & ab ea nunc
insula vocatur: & Pyrrha in occidentali latere sita, q̄
ab antiquo subuersa est, relicto suburbano quod
habitaretur. Fuit & Cressus in colle iacens, & Antis-
sa cum portu Metymna promontorio Lecti oppo-
sita. Mitylene inter Metymnam iacet & Maliam,
quod est Australissimum extremum insulæ Canæ
oppositum. Hæc vrbs rebus omnibus pulcherri-
me instructa fuit, portusque duos habuit, quo-
rum Australis clausus erat, quinquaginta triremi-
um ac nauium capax. Borealis vero magnus ac pro-
fundus aggere p̄tectus, ambobus quædā parua in-
sula obiecta fuit, partē vrbis habens ibi habitatā: dī-
stat à Malia stadijs. lxx. à Cana centum ac viginti,
totidē ab Arginussis, q̄ tres insulæ sunt parue cōtinēti

proximæ, & Canæ adiacentes. Inter Mitylenem & Metymnam vbi vicus Aegyus fuit, angustissima insula est, tractum habens in Pyrrheum Euripum, passuū duorum millium & quingentorū. Ex Mytilene fuit Pittacus vnus ex septem sapientibus, & Alceus poeta, & Antimenedes frater eius, quem Baby Ioniorum socium Alceus dicit magnum certamen peregrisse, atq; eos è maximis laboribus eripuisse, viro pugnacissimo, & (vt inquit) regum luctatore interempto: cum his & Sappho claruit, admiranda mulier & poeticæ peritissima, cui post tot secula non est reperta quæ posset æquari. Diophanes orator multo tempore posterior fuit, & Potamon & Lesbodes, & Chrynagoras, & Theophanes rerum scriptor, qui Pompeio magno admodū familiaris fuit: nam & res eius gestas, posteritati cōmendauit, & Græcorū omniū clarissimū se exhibuit: cuius filius Marcus Pompeius Cæsari quoq; Augusto charus fuit, à quo Asiæ curator constitutus est, & postea inter primos Tiberij familiares locū obtinuit. Ex Cresso fuere Theophrastus & Phantias philosophi peripatetici, & Aristoteli familiares. Theophrasti patris Tyrtaemo nomen fuit, Aristoteles mutato vocabulo Theophrastū vocauit, simul prioris noī absurditatem euitans, & futurā simul eius facundiā significans. Aristoteles em̄ discipulos suos om̄es eloquentes fecit, Theophrastū vero eloquentissimum, quæ res admodum eos confundit, qui Aristotelis opera omni eloquentia nuda in nostram linguam conuerterunt. Altera quoq; Sappho (vt nonnulli afferunt) hinc orta est, poeticæ perita, sed Mitylenensi minor. Ex Metymna ortus est Arion, is, quem He-

Aristoteles discipulos suos om̄es fecit eloquentes.

rodotus à prædonibus in mari obrutū, & à delphine incolumem deuectū in portum ad Tenarū fabulatur, quem Citharædū fuisse constat: ex hac insula & Terpandrū fuisse dicunt, musicæ artificem, q̄ primus pro tetrachordo, lyra, heptachordo vsus est, ad quem versus illi referūtur. Nos tibi mutato chordarum quatuor vsu: iam noua pars septē modulamur carmina neruos. Hellanicus quoq̄ rerum scriptor, & Callias (qui Alcæum & Sapphon exposuit) Lesbij fuisse perhibentur: Mitylenæis durissima fuere cum Atheniensibus certamina, & vecordia: adeo q̄ Athenienses in eos seuere, vt senatusconsulto de creuerint omnem Mitylenæorū pubē iugulari, pœnituit tamen eos, decretumq̄ mutata sententiæ vna die ante allatum est ad imperatores, quā mandata essent peracturi: non tam benigne cum Capuanis Fuluius egit, qui susceptis reipublice literis vt senatu Capuano ignosceret, quē statuerat perdere, prius scuitiæ suæ satisfecit, q̄ literas legeret: tanta illi sanguinis auditas erat. Plurimæ apud Mitylengos intestinæ seditiones fuere, & plures tyranni ciuitatem oppressere, inter quos & Pittacum numerant. Sed is ad dominatus eruendos, principatu vsus est, non ad tyrannidem exercendam, qui sublati tyrannis mox ciues in pristinam libertatem restituit, ostenditq̄ sapienti principatum non esse appetendum. Sed neque libertas diuturna speranda est ciuibus, neque perpetuo metuenda seruitus, altera succedit alteri, sicut montibus valles. Hanc insulam (vt Diodorus ait) Pelasgi primum habitauere, Xanthus enim Priapi filius, Pelasgorum qui ex agro venerant rex, parti Lyciæ imperauit, deinde Lesbum

*Fortu-
natae in
sula un-
de de-
nomi-
nentur*

cultoribus vacuam petens, agro Pelasgis dimisso, insulam quæ Issa prius dicebatur, ab eis Pelasgiam vocauit. Septima deinde progenie, ob diluuium tempore Deucalionis factum, cum insula deserta remansisset, Machareus in eam peruenit, Cynaci Ionis filius apud Achaiam natus, eoq; Ionas transtulit, & humanitate ac iustitia plurimū auctus, & hanc & vicinas insulas possedit. Successu deinde temporis Lesbos Lapithi filius in hanc insulam nauigās, sumpta in vxorem Macharei filia Metymna nomine, apud eum perseuerauit, & claritatem affecutus insulam à se Lesbiam nominauit. Fuit & altera Machareo filia Mirylene appellata, quæ nomen ciuitati dedit, in hoc vsq; tempus permanenti: è Lesbo Coloni in Chium, & in Samum, & in Rhodum missi feruntur. Eæ insulæ cum saluberrimum aërem haberent, & frugibus abundarent: loca vero incontinenti opposita, propter diluuij humiditatem, pestilentia & frugum sterilitate laborarent, Fortunatae sunt cognominatae. Machareus legem valde vtilem apud Lesbios edidit, quam Leonem ab eius animatis virtute ac robore abpellauit. Res Mirylenenses nunc prosperæ, nunc aduersæ, per multas manus actæ sunt. Pelasgi, vt diximus, priores insulam habitauere, cum fraret Troia. Postea Aeoles successerūt, deinde Persarum imperium subiit, postea Macedonū, deinde Romanorum, cum Romana res in Constantinopolim translata esset. Sub Græcorum imperatoribus, varia insulæ fortuna fuit. Postremo cum kalo Iohannes Constantinopolitanus imperator à Cathacufino per arma pulsus, ope Francisci Gatalusij Genuensis imperium recuperasset, hæc insu-

Ia ob gratitudinem auxiliatori tradita est, atque in
 eius posteris vsque in hæc tempora durat. Ab eo
 qui nunc regnat, cum frater natus maior aliquan-
 diu rem administrasset, in vincula coniectus est, pu-
 blicata causa, quod insulam Turcis Christianam-
 q; fidem prodere statuisset, vt est calamitatis infam-
 ia comes: ætate nostra Turcarum classes sæpenu-
 mero in Lesbum delatæ, homines & armenta abe-
 gerunt, nihil extra vrbium mœnia relinquentes,
 quarum vnâ sceminea manu seruata tradunt.
 Oppugnauerat Turcarum exercitus insulæ oppi-
 dum non contemnendum, muriq; partem machi-
 na deiecerat, & facta clypeatorum testudine irrum-
 pere properabat, nec oppidanis animus erat ad fe-
 rendum impetum, alijs deditioem, alijs fugam me-
 ditantibus. Sed affuit virgo virilibus armis induta,
 quæ, mirabile dictu, salutem patriæ peperit, adhor-
 tata enim ciues ne hostem metuerent, primam se
 Turcis obiecit, ac pro loci fractura depugnans non
 nullos obruncauit, cuius audaciam admirati oppi-
 dani, & ipsi animum resumpsere, tantamq; hostium
 stragem ediderunt, quantam vix credere quispiam
 possit. Turcæ è terra pulsi ægre in nauigia se recepe-
 runt, quos Calisa classis insecuta magno detrimen-
 to affecit. Laus tamen seruatæ insulæ penes virgi-
 nem fuit, cuius teder non habere nomen: digna
 enim erat non minori memoria quàm Sappho: sed
 illi maiora præmia in cælesti patria reseruantur.
 Episcopus Caphensis Calisto pontifici maximo
 nobis præsentibus hæc enarrauit, qui tunc tran-
 situm per Mitulenem fecerat, ab ecclesia sua Ro-
 mam petens: atque in hunc modum tota Aeolis ac

Fœmi-
 na quæ
 oppidi-
 æ Tur-
 cis de-
 fendit.

*Frede-
ric^o Co-
mes ur-
binas.*

Troas absoluta, ē quæ inuicē (ut sæpe diximus) per-
mistæ fuerunt. Hæc cum aliunde scribere statuisse-
mus, tum Federicus Comes vrbinas nos impulit li-
teris clarus & armis, nostriq; temporis ductor exer-
citus. Nam cum ē Roma Tybur peteremus, obuius
in itinere cum parte copiarum suarum, dū Christia-
nos equites, armorum splendorem admiraremur,
quæsiuit ex nobis an priscorum militiam tam splē-
dide armatam fuisse arbitraremur, respōdimus: ni-
si apud ueteres huiusmodi armaturæ fuissent, non
potuisse Vergilium atq; Homerum eas describere,
quas & pulcherrimas & ornatissimas cōmemorāt,
his quibus nostra utitur ætas perq; similes. Quæsi-
uit vltcrius Comes quæ nobis opinio de rebus Tro-
ianis esset, nam ipse eas fuisse minimas cēsebat: sed
Poetarum studio amplificatas diximus minores fu-
isse, quā fabulæ ferant: magnas tamen, quando hinc
Græcia, inde Asia, in bellum ruit: & si enim non to-
ta Cherronesus sub Priamo fuit vniuersa tamen ei
suppetias misit, & multi etiā qui vltra Halyn, & vl-
tra Euphratem habitabant: nec regnū Priami mini-
mū fuit, quod à Rhindaco fluuio meridiem versus
Caicum vsq; protendebatur, & vltcrius circa maris
littora vsq; Cumam, per stadia circiter mille quingē-
ta in mediterranea. Non satis explicare possumus
oriētem versus quousq; imperium eius excurreret.
Nam Troas in mediterraneis Mysiæ Phrygiæq; per-
mistæ fuit, & Mysorum Phrygumq; duces Priamo
suberant. Dixim^o regnū eius in octo siue nouē prin-
cipatus fuisse diuisum, ita em̄ Strabo refert, sed qui
fuerunt huiusmodi principatus, & qui duces nō sa-
tis explicat. Videtur tamen Hectorem, Aeneā, An-

*Pria-
meium
regnū
in octo
partes
diuisū*

tenorem, Pandarū, Asium, Eurypilum, ad filios Meropis Adrastum & Amphiiū, simulq; Hippotoum, & Pyleum, inter duces referre: ij fratres erant, & Pelasgis dominabantur, vnumq; tantum principatū efficiebāt, sicut & filij Meropis, qui Adraſtiæ cāpos, & Pythiam atq; Apesum possidebāt. Dardani quoque in duos principatus diuidebātur sub Aenea & Antenore constituti, Lycij sub Pandaro, Zeliēses & Aphini sub Asio, Ilienses sub Hectore, Cerij & Lyrnessa sub Pyleo. Quodq; magna fuerit Priami potestas, & ad Lesbū insulam se extenderit, Achilles ipse testatur, quem ita loquētem inducit Homerus. Ante tuas noramus opes spaciosaq; regna. Quo felix pariter Lesbos cōplectitur, & quæ comprehendit Phrygiæ tellus atq; Hellespontus: non igitur cōtēda sunt, quæ de Troianis dicūtur, nec minima existimanda. Quamuis nec Ilium nec Iliensia bella famam æquarint.

De Ionia minoris Asiæ regione, de Mileto & Epheso, quæ totius Ioniæ vrbes fuere clarissimæ, de Brāchidis oraculum Didymeū Xerxi pro-
dentibus, de viris ex Mileto memoratu dignis, de
Latmio Endymionis astrologi monte, Item de A-
uernio pestiferas exhalationes habente.

Caput LXXV:

Ionia Aeoliæ succedit quæ ab Hermo fluuio & vrbe Phoea meridiem versus vsq; ad Miletiorū & Caricorum mōtium Posideum iuxta mare procurrit. Pherecydes Miletum & Myuntem ad hanc oram pertinere dixit, & Cares prius Mycalensia, & Ephesia habuisse, oram vero sequentē Leleges vsq;

*Duode-
cim Io-
nice
colo-
nia à
diuer-
sis con-
structa*

Phoceam & Chium, & Samū: sed utrosq; ab Ionib; eiectiones ad reliquas Cariæ partes euasisse. Fama est multos ex Pylis cum Melāco Codri patre Athenas cōcessisse, & totam hāc gentē cum Ionibus in Asiā transiisse, ibiq; duodecim vrbes condidisse, quæ Ionice colonie appellatæ sunt. Androdus Codri Atheniensium regis legitimus filius Ephesum cōdidit, & Ionium regiā ibi constituit: huius posterius vsq; ad tempora Romanorum reges nominabant, & honores quosdam habebant: in certaminibus præsidentes, & purpurā gestātes regij generis insigne, quamuis hodie apud Italiam purpura etiam mercatorū, apud cæteras gentes histrionum gestamen existat. Neleus Miletum condidit, qui genere Pyleus fuit, & arā in Posideo collocavit. Cidrellus Codri filius nothus Myntem ædificauit, Adropompus Lebedum, Colophonem Andremon, Pyleus Prienem: Epitus Nelei filius Theū, prius Athamas: quapropter Anacreon Athamātidam eam vocavit, postea Naudus Codri filius spurius eam auxit: Eritias Gnopus atque is etiam Codri filius nothus Phoceam: Athenienses cum Phylogene Clazomenas, Paralus Chium: Egertius mistam multitudinem ducens, Samum, Tymbrion, ac deinde Patrocles. Addita est loco tertio decimo Smyrna Ephesiorum opera: nam his olim cohabitabant, cum Ephesus Smyrna vocaretur Smyrna Amazon fuit, quæ Ephesum tenuit, vrbisq; nomē dedit: Smyrnei à Milesijs secedentes exercitum in eum locum duxēre, in quo postea Smyrna condita est, non procul ab Hermo fluuio, cum Leleges eum tenerent, quibus eiectionis antiquā Smyrnam condidēre, distantem ab ea quæ postea ædifi-

tata est stadijs viginti: deinde ab Aeolibus pulsi Colophonem aufugerunt, & cum Colophonis redeuntes regionem suam recuperauere: sed de his posterius dicemus, nunc de principalioribus agendum est, Mileto scilicet atque Epheso, hae namque totius Ioniae optimae urbes clarissimaeque fuerunt, hodie parum habitationes habent, & ruinas magnas ostendunt. Nam Turcae regionis domini, nauticarum rerum ignari, & Piratas & Christianorum armati, ad mediterranea se contulerunt, Graeci tantum, & hi non multum in maritimis urbibus remanserunt. Diximus supra australem Ioniae terminum Milesiorum Corichorumque montes esse, in quibus Posideum fuit: ab eo septentrionem versus iter habenti oraculum fuit Apollini Didymaeo sacrum, quod Branchidae decem & octo stadijs in mediterranea ab eo distantes Xerxi prodiderunt, & cum eo abierunt ne poenas darent: sed ab Alexandro (vt ante diximus) quamuis sero, grauiter tamen puniti sunt. Xerxes templum incendit, sicut caetera Asiana Epheso excepto. Milesii postea id reparare aggressi cum & omnium maximum erexissent, propter magnitudinem cooperire non potuerunt, vt saepe spes humanas destitunt vires: hinc ad Milerum brevis admodum via fuit. Cretenses Miletum prius supra mare condidere. Sarpedon habitatores ex Mileto Cretensi deduxit, & urbi nomen ab illo imposuit, cum prius Leleges hunc locum tenerent: postea Neleus urbis locum mutauit, & Iones introduxit. Urbs quatuor portus habuit, quorum vnus classis erat capax: multae hinc coloniae exiuerunt, & maxima pars Euxini Ponti ab his habitata est & Propontis,

**Endy-
mionis
sepul-
chrum.**

& Hellespontis, & alia multa loca. Ex Mileto fuere viri memoratu digni, Thales vnus e septem sapientibus, qui primus Physiologiæ ac Mathematicæ autor inter Græcos est habitus, & Anaximander eius discipulus, & Anaximandri Anaximenes, & Hecateus qui scripsit historiam, & Eschines orator, non ille qui cum Demosthene contendit, sed alter, qui assumpta nimia erga Pompeium magnū licentia pariter in exilium missus est: Ruit enim omnis audacia, & moderata tantummodo durant. Hæc ciuitas, cum Alexandrum exclusisset, vi capta est, quæ admodum Halicarnassus, prius etiam à Persis oppressa fuerat. Phryntius tragicus cum actū fecisset, qui Miletum à Dario captā ostendit, mille dragmis ab Atheniensibus mulctatus est. Neque enim semper tuto veritas dicitur, vbi cum tyrannis aut plebibus agitur. Ante Miletū in proxio iacuit Lada insula, & alię pleræque stationes piraticas habentes. Deinceps Latmius occurrit sinus, in quo Heraclia oppidulū fuit, & ibi mons Latmius, quem Hecateus eum esse putat, qui ab Homero pediculorum appellatur, & à Milesiorum agro per Cariam versus orientem tendit. In eo Endymionis sepulchrū in spelunca quadā ostendebatur. post Heracliam Pyrrha succedit, centum fere stadiis ab ea remota, à Mileto, duplum si quis in sinum sese inferat, nā recta nauigatio ex Mileto Pyrrham stadia triginta continet: adeo longum iter habet littoris præternauigatio: E Pyrrha vsque ad Meandri ostia quinquaginta stadia computauerunt, propter stagna & paludes: subministratorijs scaphis adnauiganti stadia triginta, Myus occurrit, vna ex duodecim Ioniæ ciuitatibus, quam propter homi-

num paucitatem Milesij habitauere: hanc Themistocli Xerxes in obsoniū dedit, cum Magnesiā in panē, Lamfacū in vinū dedisset. huic proxima fuit Thymbria vicus, iuxta quem Auernum esse dixere & sacrum specu Charoniū appellatum, pestiferas exhalationes habens. Vterius Magnesia fuit Meandri versus, de qua post dicemus. Post Meandri ostia Boreā versus Prienensium littus fuit, & ipsa Priene, & Mycale mons feris & arboribus plenus, qui Samiæ regioni adiacet, & ad eam quasi octo stadium efficit, Isthmū ultra Trogilium promontorium. Priene à quibusdam Cadme appellata est, quoniā Philotas eius conditor è Boëtia venit. E Priene fuit Bias vnus è septem sapientibus. ante Trogilium parua insula iacet eodem nomine. Trogilium promontoriū pes quidam est, qui à Mycale procurrit, & alius ei mons adiacet, qui Ephesij agri est, nomine Pactias, ad quē mediterranea deflectit. à Trogilio Samum vsq; stadia insunt quadraginta.

De Samo Aegei maris insula, de tabulis, statuis, & colossis in ea pulcherrimis, de Polycrate anulum aureum in mare proiciente, & cum paulo post in piscis à piscatore accepti ventre inueniente, de Pythagora philosopho, & Calcaphōtis cōfabulatoris sui animā diu noctuq; secū degere dicebat.

Caput LXXVI.

Samus vrbs ad Austrū spectauit, maxima pars eius in plano fuit, & mari abluebatur: pars in montem ascendit ad dexteram nauiganti urbem versus Posidium fuit, quod promontorium Mycalen versus septem stadium efficit fretū, & Neptuni

templum habuit, ante quod Narthecis parua insula iacuit: ad sinistram suburbanum fuit, & Iambrasus amnis, & æreum vetustissimum sacrariū, & ædes q̄ pictarum tabularū armarium erat, & locus sub diuopnlcherrimis statuis plenus, quarū tria colossica opera Myronis erant, super vna Basi sita. Quæ cum Antonius abstulisset, Augustus Cæsar duo in eandē basim reposuit, Palladem & Herculem: Iouem autē transtulit in Capitolium, & sacellum ei cōstruxit, errore sui temporis imbutus, in quo idola colebātur, & falsorum deorum statuæ. Circū nauigationem in sulæ Sami sexcentorum stadiorum esse dixerunt, ea pri⁹ Parthenias dicebatur à Caribus inhabitata, postea Antheni⁹, deinde Melamphylus, postremo Samus à quodam heroē indigena, qui colonos ex Ithaca & Cephalenia deduxit. Mons qui insulam corrigit, Ampelus vocatus est. Insula est vino infelix, cū cæteræ circūuicinæ vino optimo abundant. In cæteris reb⁹ feracissima, propter quod bellis afflictæ est: qui eam laudāt, etiam Galling lac ferre dixerūt. Multæ ei cum Atheniensibus inimiciæ fuerunt, & plurimas tyrānides passa est. Polycrates & Syloson fratres, cum varia fortuna eius dominium tenuēre: Polycrates adeo clarus fuit, vt etiā mari dominaretur. Is annulum de industria gemmis & sculptura pretiosum in pelagus proiecit. Paulopost piscator quidā piscē eduxit, qui eum deuorauerat, in cuius vētre annulus est inuentus. Quod cum rex Aegyptius Amasis intellexisset, finem eius infortunatum dixit, qui talibus prosperitatibus vteretur. Ille à Persarum latrappa dolo captus suspensus est. Nam quæ prosperitas sine clauditur nō luctuosa: Polycratis tempore

fuit Anacreon Lyricus, cuius tota poësis eius mētio
 ne plena erat Mirabilis & ipsius Anacreontis exitus
 qui (vt est apud Plinium) acino vix strangulatus
 interiit, magnum fragilitatis humanæ documentū.
 Pythagoras philosophus famatus, tyrannidem Po
 lycratis fugiens, urbem deseruit, & in Aegyptum ac
 Babylonem discendi studio abscessit; reuersus cun
 que durare tyrannidem inuenisset, in Italiam nauig
 auit, ibiq; vitam contriuit, totamq; illam Italiæ par
 te erudiuit, quæ olim Magna Græcia dicta est. illud
 hic non est subticendum, quod Hermippus de Py
 thagora tradit (vt est apud Iosephum). Pythagoras
 vno confabulatorum suorum defuncto nomine Cal
 caphōte genere Crotoniate, illius animam dicebat
 secum degere die noctuq; ac præcipere ne transiret
 de loco vnde asinus onus portaret, & ab aqua for
 tulenta semetipsum abstinere, & ab omni blasphe
 mia recederet. digna verba quæ memorię teneantur.
 Syloson priuatus relictus, cum Dario Hystaspis filio
 priusq; regnaret vestem quam ferebat cupienti largi
 tus esset, ab eo regnum consecutus, Sami tyrannidē
 obtinuit, qui acerbe imperans urbem hominibus vi
 duauit, ex quo prouerbum fecerūt. Sylosontis ope
 ra locus amplius est: quod de multis Italiæ ciuitati
 bus nostro tempore dici potest: Nam & Pisa in He
 truria Florentinorum, & Sena paucorum ciuium ope
 ra facta est ampla: amplior Aquileia, atq; Rauenna
 apud Adriaticū sinū: amplissima iuxta Tiberim Ro
 ma, non sine culpa suorum ciuium. Athenienses mis
 so Pericle imperatore, & Sophocle poeta cū eo, Sa
 mios non obremperantes graui obsidione affece
 runt; postea duo municipum millia ex suis misetūr,

Ana
 creon
 acino
 vix
 strangu
 latus.

Aīa
 Calca
 phōtis
 cū So
 crate
 dege
 bat.

qui vastatam urbem incolerent. In his Neocles fuit Epicuri pater Grammaticæ magister, quem & hic & in vrbe Teo educatum ferunt, adolescentiam vero Athenis egisse, cui Menander comicus æqueuus fuit. Creophylum esse Samium tradunt: qui cum aliquando Homerum hospitem accepisset, creditus est ab eo inscriptionem poematis obtinuisse, quod Oechaliæ captiuitatem vocauere. Sed Callimachus in epigrammate contrarium ostendit, opus. s. à Creophylo compositum, Homeri tamen existimatum. Quidam hunc Homeri magistrum fuisse tradunt, quidam non hunc, sed Aristeum Proconnesium, quicumque is fuerit, multo est à discipulo superatus.

De Icaria insula & quæ de ea dicta sunt fabulosa, de Ortygia insula in qua Latona peperisse fertur, de Curetibus & Ephesiæ Dianæ templo non nihil scitu dignissimum. Item qui apud Ephesum viari memoratu digni fuerint.

Caput LXXVII.

Samo adiacet insula Icaria, à qua Icarium pelagus nominatur. Ea ab Icaro Dædali filio nomen habuit, quem dicunt paternæ fugæ comitem, cum ambo pennati in Creta aufugissent, in hoc loco cecidisse, via non seruata quam pater ostenderat. Nam cum celsius se ad solē extolleret, liquefacta cera pennæ effluerunt. Fabulosa hæc, documentum tamen habent, mandata parentum ne filij contemnant. In sulæ ambitum trecentorū stadiorum esse dixerunt. Et in ea Dianæ templum Tauropolium appellatū, & oppidulum Oenioē distat à Samo stadiis octoginta, cum defecissent in ea homines, Samij pro pascuis

vñ sunt. Post Samium fretum, quod Mycalen respicit Panionia fuit, tribus stadijs supra mare: vbi Panionia cōmunia omnium Ionium festa Neptuno Heliconio celebrabantur, quæ quīs in agro Ephesio fierent, Prienenses tamen sacrificijs præerāt. Proxima huic loco Neapolis fuit, quā Ephesij pro Marathesio agro cum Samijs permutarunt. Deinde Pygella oppidum vbi Agamemnon Munychiæ Dianæ templum edidit, & Pygalios dimisit, gentem morbis defatigatam, quos natibus agnatos Pygas vocant: vnde locus nomen accepit. Exin portus fuit nomine Panormus, & Dianæ Ephesiæ templum memorabile, deinde ciuitas ipsa: de quibus mox dicemus. In eadem ora paulo supra mare Ortygia fuit, lucus omnis generis materiæ pulcherrimus, præsertim cyparisso, Cenchrius amnis per eum fluebat, in quo dicunt Latonā ex partu lotam, hic em eam peperisse fabulabantur, & nutricem partus Ortygiam fuisse: adytum in quo peperit, & proximā deam ad quam primo post partū quieuerit, ostendentes: & montem luco imminentem nomine Solmissum, in quo Curetas armorū sonitu Iunonē obtuderint, ex æmulatione insidiantē, eoq; mō Latonæ partum eam latuisse scilicet ea dijs cura erat, & ad ulterinis partibus implere cælum oporteat. Urbem Ephesum Cares & Leleges habitauēre, sed cum maximam eorum partem Androclus eiecisset, eam ex his suppleuit, qui ad se circa Athenū & Hypelæū conuenerant, assumpta prætermontana Corisso, proxima: atq; in hunc modum vsq; ad Cræsi tempora habitata fuit. Postea à prætermontana descendētes circa templum habitauēre, vsq; ad Alexādrī tempo-

ra. Lyfimachus condita vrbe alio loco magis emi-
 nenti, cum homines non libenter co migrarēt, ob-
 seruato vehementi hymbre cannales obstruxit, vr-
 bēq; submersit, atq; ita ciues vel inuitos traduxit, vr-
 bemq; de vxoris nomine Arfinoen appellauit, sed
 antiquum nomen obtinuit: In ea senatus conscri-
 ptus erat cum, quo & hi conueniebāt, qui vocati di-
 cebantur, & omnia administrabant: quemadmodū
 Venetijs cum domino & duce rogati conueniunt.
 Dianæ templum primus Chersiphron mire fabrica-
 tus est, postea aliud fecit maius illo, quod Herostra-
 tus famæ gratia incendit: Senatus decretum edidit,
 ne quis eius nomen literis mandaret, dignum sup-
 plicium: sed minime obtemperatum est, quando vī
 que ad nostram ætatem sacrilegi nomen peruenit,
 verū cum infamia & dedecore, cuiusmodi nec Ne-
 ronis nomē, nec p̄ditoris Iudæ, nec eius q̄ nūc viuit
 Sigismundi Malatestæ, inuidiosum est nomē. Ephe-
 sī incenso templo, cui Xerxes pepercerat, aliud præ-
 stantius construxerunt, mulierū ornamentis & mul-
 tis operibus ad id collatis, non vt Timeus Tauro-
 menitan⁹ ait ex Persarum depositis, cū nulla essent:
 & si qua fuerant, cum templo conflagrauerant. Fe-
 runt Alexandrum, cum templum instaurari acce-
 pisset, factas & futuras impensas pollicitum, si eius
 rei titulus sibi adscriberetur, illos autē renuisse. Ephe-
 siumq; laudibus quendā attollunt, qui regi dixerit,
 non decere deum dijs quicq; dedicare. Norat scili-
 cet amicam regibus adulationem esse, & in magna
 fortuna plurimum posse. Sed Alexāder ab India re-
 uersus, & veneno apud Babylonem hausto, morta-
 lem se esse cognouit, quī de⁹ existimari vellet, Che-

romocrates vltimo loco templū instaurauit, q̄ Alexandriā cōstruxit in Aegypto, & Alexādro pollicit⁹ est, se montem Athion in eius formam fabricaturū: facturūq̄ duas vrbes, alteram ad dexteram, alterā ad sinistrā: ita vt ab altera in alterā amnis efflueret. Sed homines facile ea promittunt, quæ ventura in periculum non creduntur, & des plena fuit Praxitelis operibus, & nonnulla Thrasonis inerant, sacerdotes eunuchi honore maximo potiebantur: cum his virgines aliquas sacras esse oportebat. Templū Asylum erat, cuius libertatis termini sæpe mutati sunt. Alexander ad stadium extendit, Mithridates paululum plus addidit. Antonius etiam vrbs partem cōprehendit. Augustus Cæsar id irritum fecit, q̄ multis causam malefaciendi præstabat. Sentiunt id Romani apud quos tot sunt Asyla, quot Cardinalium ædes, in quibus seruati fures atq̄ sicarij, urbem alioqui pacatam & nobilem veluti latronum speluncam efficiunt. Ephesus naualia & portum habuit, & loci opportunitate multum creuit, & maximum ceterioris Asiæ emporium fuit. Viri memoratu digni ex ea fuerunt, Heraclitus cognomine Scotinus & Hermodorus, qui propter excellentiam ingenij & doctrinam, & quia frugierat, in exilium missus fuit: dicentibus Ephesijs: Nemo nostrum frugi esto, alioqui cum alijs eiiciatur. Propter quod ait Heraclitus, dignos esse Ephesios, vt omnes strangularētur. Pari supplicio & Nursinos dignos censuisset, q̄ literatos ex concilio pellunt. Ephesius fuit etiā Hipponax poeta, & Parafius pictor, & Apelles, & Alexander orator, & Theodocion Iudeus, qui sacram scripturam interpretatus est. Timotheus apostoli

*Ephesi
orū di
ctū in
Her
modo
rum*

Pauli comes apud Ephesum episcopatum accepit. Hireneus dicit Ephesiorum ecclesiam à Paulo quidem fundatam fuisse, sed à Ioanne ædificatam, qui supra pectus domini in cœna recubuit. Is em̃ nō solum Ephesinæ, sed omnium ecclesiæ quæ erant in Asia gubernacula suscepit, & vsq; ad Traiani tempora prudentissime rexit, post Domitianum ex insula regressus. Polycarpus Smyrneorum episcopus referre solebat Ioannem apostolum cū balneas apud Ephesum aliquando lauādi gratia fuisset ingressus, & Cherintum ibi vidisset, cōtinuo exiluisse, dixissē que: fugiamus hinc ne balneæ ipsæ corruant, in quibus Cherintus lauatur veritatis inimicus: tanta erat apud illos fidei fundatores cura, ne ab hereticis interficerentur: quorum consortia nostra secula facile admittūt, nō sine magno religionis damno. Duo fuerunt apud Ephesum sepulchra, & verunq; Ioannis appellabatur: nam & duo Ioannes fuerunt, quorum & si alter non fuit apostolus, magnus tamē vir exitit, & eum Papias Hieropolitanus episcopus audiuit, & sunt qui Apocalypsim illius esse asserunt, quibus non consentit ecclesia, quæ sub nomine apostoli legit Apocalypsim. Hinc Drusiana fuit mulier sanctissima, & apostoli amantissima, quæ vt reuersum eum ab exilio cernere mereretur, à mortuis suscitata est. Multa in hac vrbe dilectus à Christo discipul⁹ signa peregit, & tandem dormitione sua eam honorauit, antrum eius ibi ostenditur, in quo multa scripta, id sacrum incolæ habent. Vna quoq; ex filiabus Philippi apud Ephesum sepulta est, pauci nunc habitatores in vrbe semidiruta morant, & ij Græci nō parū ab Romana ecclesia dissidentes. Ephesinus epi

*Drusi
ana à
mortu
is susci
tata.*

scopus disputator vehemens sub Eugenio quarto Florentinum concilium adiit, nunq̃ tamen sæpe & multum rogatus veritati acquiescere voluit. Post Ephesū Caystri ostia ad septentrionē sequūt, & de inde lacus nomine Selinusius, ex pelago refusus, deinde alius in eum confluens, qui deæ sacri magnos prouentus tēplo afferebāt, reges eos abstulerūt, Romani restituerūt. Postea publicani sibi vēdicauēre. Artemidorus legatus Romā missus lac⁹ deę recuperauit, & Heracleotim quæ descuerat euicit, propter quas res aurea effigie in fano donatus est.

*Artemi
dorus
aurea
effigie
donat⁹*

De Colophone, & qui ex ea uiri fuerē clari, de Lebedo, & q̃ eo in loco scenicorū histrionū fuerit collegium, de Erythris ciuitate Ionica, de Coryco monte à quo & Corycei piratæ sunt dicti.

Caput LXXVIII.

PAulo vltierius Galleſius mons affurgit, & ciuitas Colophon Ionica, & añ eam Apollinis Clarij lucus, in quo tradunt Calchantem augurem cū Amphilocho Amphiarai filio, è Troiano bello redeuntem declinaſſe, & Mopsum augurem ex Mantho Tiresiæ filia natum inueniſſe, ac propositis questionibus cum eo contendisse, & alterū de fructibus caprifici, alterū de prægnante ſue queſiuſſe, victūq̃ Calchantem mœrore obiſſe. Colophonij nauales opes ſatis amplas habuēre, & in equeſtribus certaminibus tantum excelluēre, vt victoriam inde futuram ſperarent, vnde Colophonius pugnaret equitatus, & in prouerbijſ dicerēt: Colophonem addidit: cum ſumma operi man⁹ imponebatur. Par gloria apud Italos ſuperiori tempore Peruſinorū fuit,

*Cal
chas et
Mops⁹
queſti
onibus
conten
derūt.*

*Cervæ
paritu
re in
Dianæ
insulâ
tranât.*

nec adhuc prorsus extincta est. Maius tamen hodie Sfortiadum nomē habetur, & maior equitatus, qui Longobardorum imperium armis adepti sunt. Ex Colophone fuit Minnerius tibicen, & elegiæ poëta. Item Xenophanes phisicus, qui poëmata de Psillis edidit, & Polymnastus musicus: sunt & qui Homerum hic ortum dicunt. Ab Epheso Colophonē usque stadia numerant recta navigatione septuaginta: postea Corarium montem collocāt, & insulam Dianæ sacram, in quam cervas parituras tranare crediderunt, tanq̃ Diana numen haberet, & opem posset animalibus afferre. Lebedus deinde succedit, centum & viginti stadijs à Colophone distans. Hoc in loco Scenicorum histrionum collegium fuit, qui ludos ac certamina Libero patri q̃tannis celebrabāt. Prius Teo habitauerant, quæ consequens Ionum ciuitas erat, sed orta seditione Ephesum confugerūt. At cum Attalus eos in Myonneso collocaret, qui locus inter Teum & Lebedum medius erat, Tei Romanam miserunt oratum, ne Myonnesum sibi admuniri paterentur: Romani illos Lebedum transmissere, vbi prop̃ hoīm paucitatē benigne suscepti sunt. Teos à Lebedo centum viginti stadijs procul fuit, in peninsula portum habens Anacreōtis Lyrici patria: cuius tempore Tei relicta domo Abderam Thracū urbem migraverunt, cum Persarum cōtumelias ferre non possent. De Apelicone diximus, qui Teius fuit, & Hecærgus historicus. His in locis pulchra Cherronesus est, quam Tei & Erythrēi habitauerunt & Clazomenij. Chalcides Isthmum facit, cuius australe latus Tei habuerunt, boreale Clazomenij, extrema Cherronesi Erythrēi, Chalcidib⁹ lucus immi-

nebat, Alexandro Philippi filio dicatus, in quo Iones ludos Alexandria vocatos quotannis celebrabāt. Circumnauigatio Cherronesi, stadia plusq̃ mille continuuit. In fronte Erythræ ciuitas Ionica fuit, q̃ portum habuit, & quatuor oppositas insulas admodum paruas. Priusquam Erythras perueniretur, oppidulum Gerræ fuit, deinde Teum, postea Corycus mons excelsus, & portus Calystes sub eo: & alij nō nulli. Tota Coryci præternauigatio latronibus plena fuit, qui Corycæi dicebantur, hi per varios dissiportus, mercatorum consilia explorabant, eosq̃ soluētes in alto aggrediebantur & diripiebant. hinc factum est, vt oēs curiosi, occulta ac secreta auscultare conantes, Corycæi appellarentur, & in prouerbio diceretur: Hunc ergo Coryceus auscultauit, cui⁹ cōsilia secreta patefacta sunt. Post Corycū Halōnesus insula iacet, deinde Argenum promontorium agri Erythrei, quod Chiorum Posidio proximū fuit, sexaginta fere stadiorum interiacente freto. Inter Erythras & præcipitium, quod in boreali parte Cherronesi reperitur Clazomenis proximū Mimas assurgit, mons altissimus, felix, atq; arboribus plenus: deinde vicus Cybelia, & promontoriū nomine Melæna, vbi molæ effodiebantur. Ex Erythris Sibylla fuit, quā numine afflatam crediderunt: antiqua sane mulier & diuinatrix, & tempore Alexandri. Alia q̃dam eodem modo futura prædicens, nomine Athe nais. Ex eadem ciuitate fuit Heraclides Hierophil⁹ medicus, Apolloni condiscipulus, eius qui Mus est cognominatus.

*Cory
cæi la
trones.*

De Chio insula, deq; in cauino Aruifio

Graconicorū optimo . Itē de Mastice ibi nascente.

Caput LXXIX.

CHius insula nongentorum stadiorum ambitu cōtinetur. Vrbs in ea portum habuit optimum, sicut & hodie. Si quis circūnauiget, & insulam à dextris habeat, locum primo inueniet, vbi Posidium fuit: deinde Phang, portum profundum: postea vbi Apollinis templum erat, & palmarū lucus. Deinceps litus australe, quod stationes habet: mox alterum litus, Leus appellatū. Deinde Melena promontorium, cuius opposita ē Psyra insula excelsa, quādraginta stadiorum ambitu, & vrbs eiusdem nominis. Deinde Aruisia, locus asper & importuosus, stadiorū trecentorum, qui vinum fert Graconicorū optimū: propter quod Chij nomē assecuti sunt. huic succedit mons Pelinēus, omnium eius insulæ altissim⁹, ex quo marmor effoditur. Viros protulit Chius memorabiles Ionem tragicum, & Theopompū historicū, & Theocritum sophistam. De Homero ambiguitas est, Chij suum ciuem esse volunt, atque eos in testimonium adducunt, qui Homeridæ vocabantur, ab illius genere profectos, quorum Pindarus meminit, & cantores optimos esse dixit. Chij olim classem habuere, & maris imperium & libertatem sibi vendicarunt. Huius insulæ sicut & aliarū varij casus fuere, postremo ruente Constantinopolitanorū imperio, in Genuensium potestatem facta est, qui eam non sine magno discrimine contra Turcarū impetum defenderunt. Mastix hic nascitur, quæ res Genuensium reipublicæ magnum emolumentum affert:

sunt qui aiunt nusq̃ alibi nasci, quod non credimus. Ait enim Strabo in Libya regionem esse Cyreneis proximā, quę Silphium id est masticem gignit: quīs Barbari odio quodam ingruētes, radices eius penē omnes eruerint. Sed possent alia quoq; loca eiusdē naturæ inueniri, ex quib⁹ difficile sit ad nos aliquid asportari, mercatoribus ea inferentibus quæ facili⁹ haberi possint.

De Clazomenis & Smyrneorum sinu ac ciuitate, de Leucis gentibus & q̃ apud eas P. Crassus in praelio occubuerit.

Caput LXXX.

Post precipitium Clazomenę sequuntur, q̃ octo insulas in frōte habitatas habuerunt. hec Anaxagorę physici patria fuit, Anæximeni Milesio familiaris. Auditores eius cōmemorant Archelaus physicus, & Euripides poēta. Deinceps Smyrneorū sin⁹ & ciuitas succedit, subinde alius sinus, & antiqua Smyrna, distans à noua stadijs viginti. Lydij Smyrnā euerterunt, quæ per annos quadringentos vicimodum retinuit. Antigonus eā suscitauit, Lyfimaachus ampliauit, deinceps omnium pulcherrima facta. Pars eius in montē sita fuit, sed pars maxima in cāpo, portū habuit, & gymnasium, & matronarum locum, & vias in rectā distinctas, lapidibus instratas, & porticus quadratas magnas & altas, & bibliothecā, & Homerum cum eius statua. Nam & hec ciuitas hunc sibi poetam maxime vendicauit, & nummo æneo vtebatur, qui Homerus vocabatur. Melas amnis mœnia præterfluebat: sed cloacarum cōmodo caruit, propter quod imbrium tēpore excre-

menta fluitabant è vasis dimissa: In hoc Dolobella Trebonium obsidione cepit, vnū ex his qui C. Cæsa rē dolo occiderunt, & multas vrbis partes diruit. Patrum nostrorū memoria Tamerlanes Parthus hanc urbem fundit⁹ euertit Rhodijs parentē. Post Smyrnam Leucę fuere, paruū oppidum, quod Aristonic⁹ post Attali Philomatoris obitū ad defectionē produxit, & putans se regia sit irpe natum, imperium sibi vindicare cogitauit. Sed pręlio superatus ab Ephesijs, in mediterraneam confugiens, hominū inopū ac seruorum ad libertatem vocator, quos Heliopolitanos appellabat, tumultuariā manum congregauit; Thyatiramq; & Apollonidē capiens, alias ciuitates inuadebat: quę suis viribus & aliquorū regum auxilijs eius imperum sustinuerunt. Quinq; tñ legati Romanorū in bellis contra Aristonicū fatigati sunt, & deinde consul. P. Crassus, qui in plio apud Leucas occubuit. Deinde. M. Perpenna, qui capto Aristonico & Romā misso, bellū absoluit. Aristonicus in carcere obiit, quī honestiori titulo bellū gessisset quā nostri prędones Italici, qui ex infima plebe nati, quā primū militare cœperunt, vrbes sibi & regna deberi putant, multos tamen digna supplicia exceperunt. Manlius Aquilius consul cum decem legatis in Asiam missus, ea quę Aristonicus occupauerat, in prouincię formā cōposuit. Post Leucas in sinu Phoea fuit Atheniensīū colonia, vnde profecti sunt qui Massiliā apud Gallos non procul à Rhodano condidēre, de qua suo loco dicemus.

De Magnesia, & de iuxta eam Thorace monte, apud quem Daphita grāmaticus

propterea quod reges versibus incesserat, cruci est affixus: vnde & prouerbiū (Caue à Thorace) natū est. Item de Trallibus, & ex eis viris illustribus, de Nissa, & mirabilis naturæ antro Coronio.

Caput LXXXI.

DEinceps Ionū fines atq; Aeolum, quos ī mediterraneis separare arduū est, sicut & Phrygas & Mysos & Cares in mediterranea. Orę Ionice via fuit quæ ab Epheso vsq; Męandru & Antiochiā protendebat, per loca Lydis Caribus, & Græcis admista, inter quæ prima erat Magnesia, quæ ad Męandrum vocabatur, cui propinqua fuit: sed vicinior Lathęo qui fluit in Męandrum, ex Pactio cadens Ephesiorū monte. Magnesia in campo iacuit iuxta montem qui Thorax appellabatur, in quo dicunt crucifixum fuisse Daphitā grāmaticum, propterea quod reges versibus incesseret. Ex quo prouerbiū tractum est: Caue à Thorace. Neq; em̄ consultū est in eos scribere, qui possunt proscribere. Male hæc animaduertit Sigismundi Malatestæ poëta, quem cum suo domino non Thorax, sed durior eo vltima fœtēris horti expectabat cella. Magnetes à Delphis profectos putant, qui Didyma montes in Thessalia coluerunt, Hæc vrbs Dianę fanum habuit, quod magnitudine & multitudine rerum dedicatarū ab Ephesio superabatur. Artificio vero & structurę cōcinnitate longe præstabat. Magnetes olim à Treribus funditus deleri fuerunt, quæ gens Cimerica diu secundis rebus vsa est, postea Milesij eum locū occupauēre. Viri ex Magnesia clari extiterunt Hegesias orator, q̄ Asiatici styli autor fuit, immutato more Attico, qui tunc vigebar: & Simon modulator, q̄

Daphi
ta grā
matic^{us}
crucifi
us.

& ipse corrupto prisco cātandi instituto, nouū introduxit. Item Cleomachus pugil, qui in amorē ancillę incidens, quæ à cingendo alebatur, cingendorū & orationē & mores est imitatus, propter quod minoris pretij habitus est. Post Magnesiā via est quæ Trallis ducit, mediterraneam à sinistris habens, à dextris Męandri campū, quem Lydi simul & Cares, & Iones, & Milesij, & Aeoles habitabant: Eademq; locorum ratio fuit vsq; Nyssam & Antiochiā. Trallianorū vrbs in vertice quodam plano sita fuit, qui promontoriū natura munitum habuit, & circuitū abūde septū. Multus in ea populus & opulentissimi ciues fuēre, & inter principales Asiæ, qui Asiarchę appellabātur, semper aliqui ex Trallianis erant. Inter hos Pythodor⁹ fuit, vir ab initio Nyssaēnsis, postea propter claritatem huc migravit, Pōpeioq; amicissim⁹ fuit. Et regales opes supra duo millia talentorū possedit, quas à Iulio Cæsare venundatas, cui pp̃t Pompeiū erat infensus, postea redemit, & filijs non minores reliquit. Huius filia Pythodoris fuit Ponti regina, cuius supra meminimus. Trallianus Menodorus vir doctus & Larissę Iouis sacerdos, ab amicis Domitiј Aenobarbi accusatus, tanq̃ classē pdidisset, ab illo interemptus est: tanta est delatorum potentia. Oratores clari fuerunt Dionysocles, & Damasus Scombrus. Hanc urbem ab Argiuis & Thracibus conditam ferunt, & aliquādiu circa Mithridatis tempora sub tyrannide filiorum Cratippi fuisse. Hic vna ē septem ecclesijs fuit, ad quas scripta ē Ioannis Apocalypsis. Nyssa ad mediterraneam iacuit supra Tralles ad orientem, & maxima ex parte monti accubuit, torrente quodam diuisa, qui cōual

lem efficit, ponte tamen coiuncta. Inter Tralles at-
 q; Nyssam vicus fuit, Acharaca nomine, & Plutoni
 um luco sumptuose circundatū, & Plutonis ac Iuno
 nis delubrum, & antrum Charonium natura admi- *Charo-*
 rabile, in quo ægrotantes multos dies ieiuni & quie- *niū an-*
 ti permanentes exudabant, & aliquando ex propri- *trū na-*
 is insomnijs sacerdotum consilio curas recipiebant: *tura ad-*
 non procul à Nyssa trans Męandrum multæ habi- *mirabi-*
 tationes fuere, & vltra urbem in monte Aroma. o.
 litera correpta, vnde vinum Aromense ex mediter- *le.*
 raneis optimum iudicarūt. Viri è Nyssa illustres fuere
 Apollonius philosophus stoicus, Panętij familia-
 ris, & Menecrates Aristarchi discipulus, & Aristode-
 mus eius filius, quem valde senem iuuenis admodū
 audiuit Strabo. Item Sostratus Aristodemi frater,
 & alius Aristodemus eius consobrinus, qui magnū
 Pompeium erudiuit. Trans Męandrum meridiem
 versus, his in locis ad Cariam cuncta pertinebāt. Su-
 perius vero ad orientem loca permista fuere, & mo-
 do Phryges, modo Cares, modo Lydi, modo Mysij
 vrbes coluerunt, inuicem coeuntes.

De Mycale monte, de Hierapolí urbe,
 & quot aquas calidas habeat quæ in Tophum du-
 rabant. Item de ore plutonio nō nihil mirū creditu.

Caput LXXXII.

MYcale mōs est qui à Celēnis icipit, & in occi-
 dentē vergit, eius oppida versus Celēnā
 & Apamiā, partim Phryges, partim Mysi ac Lydi oc-
 cupauerunt, partim Cares & Iones. Flumina quoq;
 eodem modo se habebant, præsertim Mæander Ca-
 ystriano campo, qui inter mediterraneam cadit, &

Strabo
passe
res in
os Plu-
tonium
mijt

Tmolum montem. Continuus fuit orientē versus Cilbianus cāpus multus & bene habitatus, qui regionem optimam habuit. postea Hyrcanius, cui Persę nomen imposuere, & Hyrcanos incolas adduxere. Pari modo & Cyri campus sic à Persis appellat⁹, deinde Peltinus iam Phrygius, & Cillanus & Tabenus, in quo semi Phrygia fuerunt oppida, Pysidicū quiddam obtinentia. Superātibus, vero mediterraneam inter Caras & Nyscū agrū, trans Mæandriū ad meridiē vsq; in Cibyrensem & Cabalensem regionem, contra Laodiceam vrbs fuit Hierapolis, vbi aquæ calidæ scaturiebant, quæ in tophū admodum facile durabantur, & Os Plutoniū ī paruo quodam montis supercilio ita cōmensuratum, vt hominem suscipere posset mira profunditate: cui vallum propositū erat quadratū ambitu semijugeris, nebulosa & crassa caligine plenum, vt vix solum discerni posset; exterius tranquillo cælo aēr innoxius. Animal si quod ingrederetur, statim moriebatur, & Tauri introducti mox cadebāt, educebanturq; mortui. Strabo se passerem immisisse ait, qui subito expirauerint Galli execti vsq; ad os illesi appropinquabāt, & immergebantur, nec debebantur, quousq; possent spiritum continere. Apud Hierapolim aqua quedam adeo tingendis lanis idonea fuit, vt ex radicibus tineta cum his decertarent, quæ ex vermiculo purpuræ que tingebātur: atq; hætenus de Ionibus alijsq; gētibus, quæ cum eis coierunt.

De Caria & apud Halicarnassum Mausoleum de Salmaci fonte celeberrimo.

Caput LXXXIII.

CAriam quam propriae Asiae ultimam partem fecimus, Strabo à borea Meādrī flumine clausit, ab occidenti Icario & Myrthoo pelago, à meridie Rhodiensi, ab ortu Lycijs & alijs gentibus: magnamq; Tauri montis partem in Caria conclusit, oram omnem Rhodiam ei attribuens, quæ meridionalis est. Nos partitiōi nostræ inhærentes, Cariam inter Meandrum & montem Taurum collocabimus, reliqua Lyciæ attribuemus, quanq̃ Myletū & alia pleraq; maritima loca Ioniæ attribuerimus, quæ Iones condidēre. Principiū nobis Halicarnassus præstabit, quæ prius Zephyra dicta est, & Cariæ principū regia fuit circa initium Tauri sita. Hui⁹ urbis varij casus fuēre. Hecatōnus Cariæ rex tres filios habuit, Mausolum, Idryeū, & Pixodorum: & filias duas, è quibus Artemisia natu grādiōr Mausolo maiori ex fratribus nupsit: Idryeo, qui secundus erat, altera soror nomine Ada. Mausolus regnum obtinuit, quo mortuo vxor imperiū habuit, quæ sepulchrū illi construxit adeo magnificū, vt ex septem spectaculis orbis hoc vnum cēseretur, & nihilominus Artemisia tabe cōsumpta est, propter luctum quem ex viro suscepit. Trog⁹ Artemisiā Halicarnassī reginā in auxilium Xerxi aduersus Græcos venisse cōmemorat, inter priores duces acerrime bellum ciētem: & in Xerxe quidem muliebre timorem, in Artemisia virilem audaciam fuisse. Incertū an hæc Mausoli coniunx fuerit. Post Artemisiam Idryeus imperauit, cui ex morbo absumpto parit̃ successit vxor. Pixodorus autē qui reliquus erat ex filijs Hecatōni hanc eiecit, & Persicarum partium satrapem ad cōmunicationem imperij acciuit, qui eo defuncto Ha

licarnassum tenuit, & aduentantis Alexandri sustinuit obsidionem. Huic Ada Pixodori filia coniunxerat. Altera vero Ada Hecatogni à Pixodoro eiecta ad Alexandrum confugit, opemq; ad capiendam urbem ei prestitit, propter quod Regina ab eo declarata est, & ad obsidendam arcem dimissa, quam paulopost obtinuit. Apud Halicarnassum Salmaris fons calumniatus est, quod eos emolliat qui inde bibant: sed verisimilius est diuitias & victus continentiam molliciei causam prebuisse. Ex Halicarnasso fuit Herodotus historicus, quem postea Thuriū vocauere eo quod particeps fuisset coloniae in Thuriōs missae, & Heraclitus poeta Callimachi sodalis, & alter historicus Dionysius. Deinceps Thermurum sequitur Myndiorum promontorium, quod Scopiae Ptolemæus appellat: & Candariae opponit Corum promontorium, a quo distat stadiis quadraginta.

De Coo maris Aegaei insula, Longos
à nostris iam dicta, de qua itea venere ab Apelle picta,
& quod in ipsa domus Hippocraticae ostendantur
adhuc ruinae.

Caput LXXXIII.

Corum urbs antiquitus Astypalaea vocabatur, & in alio loco habitabatur ad mare: Postea propter seditionem inde migratum est, & iuxta Scydaliū ciuitas edificata, quam (sicut insulam) Coo appellauere: quae olim magnafuit, & optime habitata, & aspectu iocundissima his qui eo nauigabant: Ambitus insulae quingentis & quinquaginta stadiis clauditur, tota fertilis, & optimo vino abundans, sicut Chius & Lesbos. Ad austrum promontorium ha-

bet nomine Lacterium in quo Halisarna locus fuit. Ad occiduas partes Drecanum habuit, & vicum nomine Stomalimnes id est, os paludis. In suburbano Coi Aesculapij templū fuit valde insigne, & multis donis opulentum: inter quæ nuda Venus erat, q̄ postea Iulio Cæsari Romæ dicata est. Augustus eā patri posuit, vt generis parentem. Apellis hāc picturam crediderunt, pro qua remissa Cois centum talenta ex imperato tributo dicunt, tanti erant illius artificis opera. Ex hac insula Hippocrates fuit diurnus ille medicus, cui⁹ adhuc extāt opa, & Sim⁹ eius dē artis, & Philētas poēta, & Niccas, q̄ Coor⁹ tyrānus fuit, & Ariston Peripatetici auditor & heres, & Theōnestus vir clarus, cantor nobilis, & in administranda republica Nīceę æmulus. Hanc insulā ætate nostra Rhodij habuēre, quā Turcæ diris calamitatibus afflixerunt, nostri Longoum hodie vocant: ruinas ibi domus Hippocraticæ ostendi asserūt, & hortum in quo modica herba habuit in ora continentis.

De Astypalæa maris eiusdem insula, ex Cycladib⁹ vna, & qd in ea Dianę Cindialis templū fuit, quod circūplui crederetur, de in mediterraneis tribus memoratu dignis vrbibus Mylasis, Stratonicia, & Alabandis.

Caput LXXXV.

PRope Myndium agrum Astypalæa promōtorium assurgit, & Zephyrion, postea Myndus ipsa sequebatur, quæ portum habuit: deinde Bargylia ciuitas, & inter hæc Caryanda lacus, & insula eodem nomine, à Caryādensibus habitata. Vnde Scy

lax ortus est, antiquus rerū conscriptor prope Bargylia Dianæ Cindialis templum fuit quod circumplui crediderunt: vt erat gentilium dementia. Ex Bargylijs vir clarus fuit, Protarchus Epicureus, præceptor Demetrii, qui Lacon appellatus est, si modo claritas vlla debetur Epicuri sectatoribus, quorum deus voluptas fuit. Deinde Iassus in insula quæ continenti adiacet sita fuit, & portum habuit, cuius incolæ magna ex parte victum ex mari captabant, cum sterilem regionē haberēt, piscosam tñ. Fama est Iassios, cum citharædum quendam audirent, vt tintinabulum increpuit, quod erat vendendorū piscium signum, ilico omnes à foro pisciū discessisse, præter vnum surdastrum. Citharædum, proprius ad illū accessisse, gratiasq; egisse, qui & se & musicam honorasset, cum cæteri abiissent. Surdastrum vero interrogasse an iam tintinabulum sonuisset, & affirmāte citharædo, surrexisse pariterq; discessisse: Tantum distant inter se palati voluptas & aurium. Ex Iasso fuit Diodor⁹ dialecticus cognomēto Cronus. Post Iassum Milesiorū Posidium sequitur, vbi Ioniæ templum fecimus. In mediterranea tres vrbes memoratu dignæ fuerunt Mylasa, Stratonicia, Alabanda: cætera castella magna ex parte sub his fuere. Mylasa in campo iacuerunt admodum fertili, cui supra verticem mons imminebat, & albi lapidis vena, quæ ad publicas & priuatas fabricas magnū præbuit adiumentum: vrbs enim & porticibus, & tēplis, pulcherrime instructa fuit. Sed mirandum est quod tam erecto & accliuī præcipitio conditores vrbes subiecerunt, quod si non metuebant, at certe erubescere debebant: Labranda vicus fuit in monte iuxta transitum, qui ex Alabandis ad Mylasa fuit, &

in eo peruetustum Iouis militaris templū, à circūuicinis mirifice cultum. Via per sexaginta fere stadia vsq; ad urbem instrata, nomine sacra, per quam sacrorum pompa mittebatur. Sacerdotes ex ciuibus nobilissimi eligebantur, quorū sacerdotium cum vita durabat. Traditū est hanc urbem olim vicum fuisse, patriam ac regiam Carum regum & Hecatomni, mari proximam, nec procul ab Physco, in quo Mylasij portum habuēre: Hinc viri memoratu digni fuerunt rhetores simul & oratores, Euthydamus & Hybreas, prior ingentes opes à maioribus suis accepit, & ipse magnas per se parauit, non solum in patria clarus: sed tota in Asia primos honores adeptus. Hybreæ, vt ipse narrare solebat, & ciues confitebantur, pater mulum lignarium & mulionem reliquit, à quibus aliquādiu nutritus est: postea Diotrephē Antiochenum audiuit, & domum reuersus ædilitate se tradidit, nec multa lucratus ad gubernandam reipublicam animū intēdit, ac forū secutus cito creuit, & in admiratione maxima habitus est, viuente adhuc Euthydamo: nam his crescunt patrimonia fabris: Sed illo mortuo ciuitatis compos omnino fuit: Euthydamus dum viueret multum anteibat, cum simul & potens esset, & utilis in re publica: & si quid erat in eo tyrannidis, id reipublicę utilitate cōpensabatur: Quapropter laudatum est vehementer illud Hybreæ, quod extremo, in concione dixit: Euthydame, malum es ciuitatis pernecessarium: nam nec tecum viuere possumus, nec sine te. Quod in plerisque ciuitatibus Italiae nostra ætate erga nōnullos haud inconuenienter dicetur. habent em̃ & nostra tempora suos Euthydamos. Hybreas cum plurimum creuisset, & optimum se ciuem atq; oratorem exhibuisset,

*Notat
Italos.*

set, ad extremum errauit cōtra Labienum, aliter atque alij in re publica sentiens. Nam cum cætera vrbes Labienum admitterent, cum societate Parthorum aduentantem, hic suis ciuibus vt resisterent suasisit. Sed Labienus impetu facto urbem vi cepit, & domū eius demolitus est cum pluribus alijs. Hybreas Rhodum aufugit, & post tempus reuersus se atq; urbem reparauit, cum iam Labien⁹ Asiam reliquisset. Stratonicia quæ in Caria sita esset, Macedonum tamen habitatio fuit, sumptuosis fabricis à regibus exornata. Prope urbem in Iouis Chrysaorei templo Cares oēs cōuenire solebant, de cōmunibus reb⁹ deliberaturi, conuentus Chrysaoreus appellabatur, ex vicis constans, vbi qui plures viros afferebant in suffragiis antecellebant. Stratonicenses quæ non essent Carici generis, in conuentu tamen participabant. Ex ea vrbe vir fuit memoratu dignus Menippus orator, cognomento Catocas, quem supra omnes Asiaticos oratores à se auditos Cicero laudat. magnū tanti viri præconium fuit. Est & aliud oppidum Stratonicia Tauro monti adiacens. Alabandam urbem duobus montibus subiectam ita dispositam extitisse dicunt, vt cistæ inuersæ præberet speciem: Vnde Apollonius cognomento Malacus, cum sales dicacitatis in hanc urbem iactaret, propter scorpiones q̃ multi inerant: Vrbs est (inquit) cista inuersa scorpionibus plena. Guarinus Veronensis hunc Strabonis locum è græco in latinum conuertens, a sellum pro cista posuit: tanta est tralatorum diuersitas. Alabanda homines molles, & Psaltrias multas habuit. Hinc viri memorabiles fuere duo fratres oratores, Menecles & Hierocles, & Apollonius & Molon, q̃

Vrbs
ut cista
inuersa
scopi
onibus
plena.

Rhodum migrauerunt.

De Antiochia asiatica & Cíbyreis populis linguis quatuor videntibus, quodq; apud eos facile erat ferrum extornari, de Caribus, qui & Leleges dicti sunt. Item qui proprie dicantur Barbari.

Caput LXXXVI.

AD Cariã, & Antiochia pertinet, q̃ mediterranea fuit, Phrygię proxima, mediocris vrbs, ad Meandrum sita, Phrygiam versus: & pontem habuit in flumine, & regionem multam ex vtraq; parte amnis totam fertilem, & caricam plurimã producẽtem, quam modo Antiochiam modo Triphyllon vocauẽre: locus facile cõcutiebatur, sicut cætera regionis eiusdẽ: Hinc fuit sophista clarus Diotrophes, quem Hybreas diximus audisse. Antiochię propinqui Cabalenses fuẽre, de quibus nõ satis certum est, an Cares fuerint an Pisidæ. Sunt q̃ eos Solymos fuisse credidẽre: nam collis qui Termensi promontorio imminebat, Solymus vocabatur, & ipsi Termenses Solymi dicuntur. Proximum erat Bellerophonis vallum, & Pisandri filij eius sepulchrum, qui in bello cecidit contra Solymos gesto. Termesus Pisidica vrbs sine controuersia fuit, quæ proxime ad plurimum Cibyrę imminebat. Cibyreia Lydis profecti dicuntur, qui Cabalensem agrum tenuerũt. Postea Pisidæ finitimi eam habitauẽre, atq; in alium locum transtulerunt, & munitissimã reddiderunt, ambitu fere centum stadiorum. hæc vrbs propter equitatem plurimum creuit, & vici propagati sunt, à Pisidia & finitimo Myliæ agro vsq; in Lyciã, & vlteriorẽ Rhodiorũ regionẽ, additis tribus vrbibus proximis

Bubone, Balbura, & Oeneandro, quarū cōuētus Terapōlis dictus est: harū singulæ singula suffragia habuere. Cabyra vero duo de triginta peditum millia mittebat, equitum duo millia. Cabyra lōgo tempore sub Tyrannis fuit, quorū regimen temperatū erat, & in Moageta finē habuit. Murena tyrannidē sustulit, & Balburā Bubonēq; Lycijs adiecit, q̄ mōtana erāt loca. Cibyresis tñ administratio inter maximas totius Asiæ cēsebat. Cibyrei quatuor linguis utebāt, Pisidæ, Solymorū, Græcorū, ac Lydorū: Propriū apud Cibyreses fuit, ferrū facile extornari. Miya mōtana est, quæ ab angustijs Termesi, & à transitu qui per eas fit ad citeriora Tauri, vsq; ad Apameorū regionē & Sagalassum pertendit. Sed qm̄ de Caribus hoc in loco tractatio est, scire oportet eos sub Minoē fuisse, sed tunc Leleges dicebātur, & insulas habitabāt. Postea in cōtinentē migrauere, multūq; maritimæ oræ & mediterraneæ occuparūt, priorib⁹ habitatorib⁹ expulsis, q & ipsi magna ex pte Leleges erant & Pelasgi. Rursū his Græci partem abstulerūt, Iones scilicet ac Doræ. Fuerunt autem Cares circa rem militarē admodū studiosi, cuius rei indicium est, qd lora, cristas, & cetera insignia militaria olim Carica dicebantur: vt est illud Anacreontis. Nec tite bene cōpactum Cariae lorū, manum insertantes: & Alceus, Caricā inquit quatiens cristā. Sed quæsitū ē: cū multæ barbaræ nationes in auxiliū Priami venissent, cur solos Cares barbarici sermonis Homerus dixerit? Strabo arbitratur a b initio confecto nomine eos barbaros appellatos, q difficulter aspere atq; duriter loquerent, vt blesos, balbosq; dicim⁹. Sum⁹ enim ad confingenda cognata rebus nomina inge-

*Carica
īsignia*

niosi. omnes igitur qui crasse loquuntur, barbaros dici, quales sunt nationes omnes praeter Græcos, & primo quod dem per cōuitiū, quasi duriloquis, & crassilinguibus barbariem imputatā. Postea vero id nomē per abusionē recepū esse, ceteras gētes à Græcis distinguens, fuisse quoque in græca lingua quādam loquendi prauitatē, eamque barbarā vocatā, si quis nō recte græca pronūtiaret: sed ita uoia profert quēadmodū barbari solent, qui ad græcā dictionē introducti expedire linguā nō possunt, sicut nec Græci illorū orationē, quod apprime Caribus cōtigit. nā alij non multū cū Græcis diuersabant, nec græce viuere, nec eorū dictionē discere pertentabāt: nisi perrari admodū. Cares vero per totam Græciā errauerunt, stipendia merentes, & ex illo tēpore barbari sunt appellati, & multo magis postea quā insulas habitauerunt, & cū in Asiā pfecti sūt, ubi cū Græcis vixerūt: nā Iones cū eis ac Dores traiecēre. recte igitur barbari eis sermonem imputat Homer⁹, quod græce minus expedite loquebant. Barbarismus quoque in his dicebatur, qui male græci zabant, nō autē in his qui Carice loqrentur. Apostolus Paulus in epistolis omnes inter sese barbaros eē dicit, quod se inuicē nō intelligūt: & Romani omnes barbaros vocauēre, qui latine loq nescirēt, praeter Græcos, quibus honorem detulerūt: Barbariemque nōnunquam etiam de moribus traxēre. Solæcismum autem qui orationis artem respicit à Solis ductum putant, quæ ciuitas Ciliciæ fuit, postea Pompeiopolis appellata: nec plura de Caribus nec de Asia propria, cuius ultimam partem Cariam fecimus.

De Lycia minoris Asiæ tertia parte de

que in ea Dorica Cherroneso, de Gnido promōtorio. Itē de Caunis populis viridē colorem habētib⁹

Caput LXXXVII.

R Estat minoris Asię tertia pars, quę trans Taurum appellatur obiecta noto: in hanc Lyciā Pamphyliam, & Ciliciam collōcauimus. Lycia (vt Ptolemęus voluit) & ab occasu & à septētrione Asiā propriam habuit, ab ortu Pamphylię partem, à meridie Lycium mare, nec Strabo Ptolemęi sententię multum aduersatur: quāuis Lycię terminos angustiores ab occidenti fecit. Multa ij extra Taurum Canę tradiderunt, quę nos Lycię concedimus, totā scilicet oram Rhodiensem, quā Phœnicis promontorio vsq; ad Dedala protenditur, & insuper totam Doricā regionem, in reliquis concordēs erimus. Prima igitur Lycię pars Dorica Cherronesus erit, quem Myrtoo Rhodiensiq; pelago cincta, vltimū Asię angulum ad occidētem ac meridiem occupat: quemadmodum Bithynica Cherronesus borealem & occidentalem alterum tenet angulum. Nam his veluti duabus columnis basis ipsa sustinetur Asię, siue duo velis cornua dicere, quorū alterum Thraciā respicit, alterum Cretam, oram Hellespontiā in medio constitutam, quasi bouinam frontem habentia (& si nō est) hinc atq; inde par distātia. Circa Isthmū Doricę Cherronesi in australi parte mons Phœnix est, omnium eius regionis altissimus, in cuius summo castellum fuit eiusdem nominis, & in fronte ad quatuor stadia insula Eleusa, octo fere stadia in ambitu habens: & Loryma ora aspera, vbi flexus quidam Cherronesi ad aquilonem inclinat: deinceps recta nauigatio vsq; in Propontidem quasi quandā

meridianam lineam facit, quæ millia circiter stadiorum quinque cõplectitur. Post Loryma Cynossema fuit Canis sepulchrum, & insula Syma. postea Gnidus promontorium, quod nostra ætas Chii caput appellat, & ciuitas quæ portus duos habuit, & in fronte insula quæ stadia septem ambitus complectebat, theatralis & alta, aggeribus iuncta cõtinēti. ea Gnidum quodammodo biurbem fecit: nam maxima pars ciuitatis insulam habitat, ambos portus contingentem. E Gnido viri memorabiles fuerunt, Eudoxus mathematicus Platonis sodalis, & Agatharchides peripateticus historiæ conditor, & Theopompus Iulio Cæsari familiaris, qui apud eum plurimū potuit, & Artemidorus eius filius, & his antiquior Ctesias, qui Xerxem medicatus est, & res Syriacas Persicasq; conscripsit. Post Gnidū in septentrionali Cherronesi latere, duo supra mare oppida fuerunt, Ceramus & Bargasa, Cooræ insulæ eregione opposita. Deinceps Halicarnassus extra Isthmum, quem vix duorū stadiorum esse arbitrātur: eum sæpe Rhodij interrūpere cogitauerūt. Inruinis Halicarnassi castrum sancti Petri Rhodij apprime cõmunitū possident, apud quod multæ insunt antiquæ nobilitatis ruinae & res. Halicarnassum Cariæ dedimus. In australi vero littore, & in Rhodiorum regione Physcus oppidū fuit, in quo Mylasij ad Cariam pertinentes portum habuere: ibi & Latone lucus erat, quam gentiles Dianæ matrē, deamq; fuisse falso credidēre, quāuis ex adultero peperisset. Vterius ad oriētem Caunus ciuitas fuit, & in proximo Calbis profundus amnis, per quem res inuehebantur: vrbs naualia habuit, & portum clausum, & imminem in colle

Tale
genus
hoīm
quale
foliorū

arcē noīe Imbrū, & regionē felicē adiacētem: sed aē rem estate & autūno grauē propter æstū, & pomorū copiā. Stratonicus citharædus cū Caunios viridi colore animaduertisset: hic est (inquit) quod pōeta dicit: Tale quidē genus est hoīm quale & foliorū. Reprehensus autē q̄ vrbē veluti morbidā carperet: Ego (addidit) eam morbidam dicere ausum, vbi mortui ambulant. Hæc eadem ad eos transferri possēt, qui maritimam Senensiū oram incolūt. Cānī cum aliquando à Rhodijs descuiissent, iudicantibus Romanis recuperati sunt. his eadem lingua cū Caribus fuit, sed proprijs legibus vtebant, ex Creta originē ducentes. Calymna ciuitas huic proxima fuit, & promontoriū Artemisiū, & templū, & alter Latonæ lucus. Calymna sexaginta stadijs à mari recessit. Vltorius Glaucus sinus sine portu, & magis ad orientem Dædala loca, & promontoriū in quo Rhodiensis ora finiebat, & Lyciæ secundū Strabonem præternauigatio incipiebat, mille & septingenta ac viginti stadia continēs: aspera sane ac difficilis, sed portuosa, & ab hoīb⁹ tēperantib⁹ habitata, quā paulopost attingem⁹. Nā prius de Rhodo dicendū est, q̄ his locis exposita est, de quibus modo locuti sumus.

De Rhodo insula, & q̄ apud eā Telchines populi ferri & æris fabricā primi iuenisse dicunt, de Colosso & Protogenis tabula, de viris ī ea clarj, de religiosis militib⁹ beato Ioāni dedicatj. Itē de canibus Chřianis aduentātib⁹ blādientib⁹, & Turcas morsibus impetentibus. Cap. LXXXVIII.

Rhodus insula noningentorū ac viginti stadiorū ambitu patet, secundū nostrā descriptio

nem Lyciæ opposita, secundū Ptolemęū & Strabonē Caria, inter Asiaticas insulas tertia. Lesbos enim & Cyprus maiores habentur, Rhodij tñ rerum gestarum gloria pualuerūt. Insula prius Ophiusa dicta ē, deinde Stadia, & postea Telchinis, eo q̄ Telchines insulam incolerent, quos nonnulli fascinatores & maleficos fuisse tradunt, tanquam Stygiam aquā stirpibus & animalibus perniciēi gratia inspergerēt. Alij contra sentiunt, Telchines eximios artifices extitisse, primosq; ferri & æris fabricam inuenisse, quos ex Creta in Rhodum profectos, vicini per inuidiam fascinationibus perdiderint: sed priorem infamiā valuisse. Sæpe enim apud homines succumbit veritas. Post Telchines Heliades insulam tenuēre, quorum posterī Lindon ac Ialyson, & claram Camiron cōdiderunt: alij tamen à Tlepolemo conditas aiūt, qui cū primū virilē inisset etatē, patris sui auunculū Tecinium senectute grauē interfecit, & nauibus ædificatis frequentem cogens populū, fuga in Rhodum peruenit, ibiq; habitauit ab Argis profectus: propter quam rem originem Rhodiorū alij Aeolicam, alij Doricā esse tradunt. Sunt em̄ qui Dorienses cū maximas ædificassent vrbes, post Codri obitum partim Argiuorum aggregatos regno tradant, partim coloniā in Cretam missę participes factos, partim Rhodium petisse. Sed hæc posteriora sunt his, q̄ ab Homero dicunt, qui Rhodios nō Dores nominat, sed Aeoles, ac Boëtios innuit, apud quos Herculis & Lycinimi habitatio erat. Est aut̄ Rhodiorū vetustissimū nomē, siquidē añ olympiadū īstitutio nē clariūre, q̄ lōge à domo profecti ī Hispaniā nauigarūt, ibiq; alteram Rhodum urbē cōdidēre, quam

Colof-
sus
apud
Rhodū

postea Massilienses occuparūt, & in bello Troiano
fuisse traduntur, atq; eos peracto Gymnasia insu-
las ædificasse, quas quidem Balearides esse putant.
Poëtæ antiquitatem ac nobilitatem insule astruen-
tes fabulā confinxerūt, dicentes autē in insula plui-
se, cum Pallas ex Iouis capite nasceretur, vt Pindar⁹
inquit: Nomē in sulæ ab vrbe sumptū, quę pari mo-
do Rhodus appellatur, in orientali promōtorio fi-
ta: ea portubus olim, & vijs & mœnibus, & reliquis
ornamētis tāto opere ceteras superauit, ne vllā puta-
ret̃ equalē habere. Legum præstātia, & naualis rei pe-
ritia, adeo valuit: vt annos multos maris imperio
potiretur, & pirataꝝ latrocinia sustulerit, Romanis
& Grecis amica: quę cū libera esset, multis & donis
& simulacris excellentissimis claruit: ꝑcipua tñ fama
colossi extitit. Statuam enim aliꝝ Iouis, aliꝝ solis fuis-
se tradunt, quā Chares Lindius decies septenum cu-
bitum altam edidit gre: postea ex terrę motu fractis
genib⁹ corruit, nec Rhodij ipsam attollere ausi sūt,
oraculo quodam prohibiti. Hoc inter oblata dona
excellentissimū, & inter septem miracula maximum
omnes confessi sunt. Soldanus Aegypti cum insulā
inuasisset, ex gre huius statuæ, quam confractam re-
perit, noningentos camelos onerasse fertur, atq; in
Alexandriam terrestri itinere transmisisse. Fuit &
Protogenis pictura insignis in valuis, scilicet Satyr⁹
iuxta columnam stās, super qua perdix erat, ad quē
ita homines hiabant cum nuper tabula esset posita,
vt illum solum admirarentur, Satyrum vero conte-
mnerent, quanq̃ perfectissimū opus. Augebāt ad-
mirationem perdices māsueti, qui à nutritorib⁹ alla-
ti & contra pictum appositi canebāt, & congregige

stiebant, quod præter opinionem Protogenes acci-
disse videns, ædituos rogauit, vt se auem delere per-
mitterent, quod illi annuerunt. Fuerūt & naualia a-
pud Rhodum instructissima, & aliqua occulta &
ignota plebi, in quæ si quis introspectisset, capite ple-
ctebatur. In hac vrbe & Massiliæ, & Cyzici fabrorū
& architectorum instrumēta armorumq; varia ge-
nera in thesauris summa cura studioq; locabantur,
magis q̃ penes alios vsquam. Ex hac insula viri illu-
stres multi prodierunt, & imperatores & pugiles, e
quibus Panætij philosophi progenitores fuere, &
Memnon qui Persarum regibus militauit, & eorū
copias duxit. Circares ciuiles & philosophiam & ar-
tes liberales Panætius ipse, & Stratocles, & Androni-
cus peripateticus, & Leonidas stoic⁹, ac priores Pra-
xiphanes, & Hieronymus, & Eudemus. Posidoni-
us vero quanq̃ Rhodi vixit, & sophisticam exercu-
it, Apamiensis tamen ē Syria fuit: quemadmodum
Apollonius Malacus, & Molon, qui Alabandenses
fuere (vt supra diximus) sed prius Apollonius Rho-
dum profectus est, postea Molon. Pisander etiam
qui Heracliam scripsit poeta Rhodius fuit, & Simias
grammatic⁹, & Aristocles. Dionysius quoq; Thrax,
& Apollonius, qui Argonautas cōposuit. Alexan-
drini quidē fuere, Rhodij tamen vocati sunt, quoni-
am Rhodi habitauere. Cleobolus insuper vnus ē se-
ptem sapientibus ē Lyndo fuit, cuius vrbis habitato-
res (quemadmodū Camirenses & Ialysij omnes in
vrbem Rhodiam migrauerunt, vbi Linus fuit: nūc
carcer est religiosorum militū, qui atrociter peccant,
& munitio quædam in altissimo saxo vix humanis
expugnanda viribus. Multa hæc ciuitas Rhodia p

ciuilia Romanorū bella perpeſſa eſt, nec ſub Græcorum imperio calamitatibus caruit. Sed poſt q̄ Saraceni Aegyptum & Syriam, Turcæ vero Aſiam obtrinuere, longe maioribus cladibus ſubiecta fuit: & aliquando Venerorum iugum, aliquando aliorū Chriſtianorum pertulit, neq; vllō pacto Turcarum viribus reſtitiffet, niſi religioſi milites (qui beato Ioanni dicati ſunt) inſulæ eius curam ſuſcepiffent. Hi enim poſt perditam Hieroſolymam in eam ſeſe receperunt, & vrbē pene dirutam inſtaurāres, naualiaq; & claſſes reformātes, non ſolū inſulā ipſam tutari ſunt, ſed Cyprijs & alijs finitimis Chrm colentibus magno pſidio fuerunt: quorū virtute quicqđ in oriente nr̄e religiois eſt, Chriſto ſeruātū fateri licet. Ab uſac⁹ Aegypti dñs (quē Soldanū appellāt) magnis claſſibus p noſtrā grātē armatis, toto quinquennio Rhodū vexauit, multo tñ minora intulit damna, q̄ pertulit, nec diſpari fortuna Turcarum conatus in Rhodijs facti ceciderunt. Nam & apud oppidum ſancti Petri, quod Rhodi in continenti munitiſſimū poſſident, & in ipſa inſula magnas ſæpe ſtrages acceperunt. Calixtus tertius papa, qui nos in beati Petri ſede præceſſit, claſſem non paruam in auxiliū Rhodiorum miſit, quę diu apud eos morata plures Turcarum naues p̄lio ſuperatas dimerſit, & corpora hominum palo ſuffixit. Staliminūq; inſulā Lemnū olī appellatam, & Taxum, & Nembrum, & alias quādam minoris nominis Turcæ imperio ademit: nec Aegyptios quieſcere permiffit, neq; Syrios, neq; Cilicas. Sed mortuo Calixto diſſoluta claſſe, Ludouic⁹ Cardinalis Aquileienſis, qui ei p̄fectus erat, Romā redijt, Rhodo & omni oriente noſtri religionis cul

tore in discrimine summaq; desperatiōe relicto: Et acquisitæ insulæ ad hostes rediēre, cū nos intestinis Italię motibus, & subditiōis seditiōib⁹ occupati, longinqua prospicere non possemus, præsertim cū Roma ipsa in periculo esset, non solum Baronibus per circuitum, sed aliquibus Romanis ciuib⁹, res novas molientibus, & ecclesiasticæ potentiæ insidiātib⁹. Hactenus de Rhodo, in qua mons omniū altissimus Atabyris vocabatur, pro gentili demētia Iouisacer, qui ex loco Atabyris dicebatur. Castellum sancti Petri, quod in continēti munitissimū magno sumptu custodiunt Rhodij, nō paruo vsui Christianis est, qui manus Turcæ incidunt, sæpe eo fugientes saluantur. Canes ingētes noctū extra muros excubant, de quibus fama est, quod Christianos odore cognoscant, eisq; aduentantibus blandiūtur, Turcas autem latratu prodant, & moribus insectētur. Nunc reliquam Lyciam absoluamus.

De Lycia in qua tres & uiginti urbes in suffragijs dandis participabāt, de tribus Chelidonij insulis asperis, de Climace monte qui iter faciētib⁹ eum pelago nudante peruius est, & qd apud eū Alexander per hyemē incidēs, cū suis militibus mare fluctu restagnāte, vmbilico tenus estmersus.

Caput LXXXIX.

Lycij adeo ciuiles & continentes extiterunt, ut quāuis feliciter vsq; in Italiam mari dominarent, nullo tamē vnq; turpilucro sese extulerint. Viginti tres vrbes apud eos erant, q̄ in suffragijs dādis participabant, & ex quaque ciuitate in commune collegium conueniebant, id decernentes quod

pars maxima comprobasset. Maximarum ciuitatū quolibet tria suffragia ferebat, mediæ duo, ceteræ vnum: parit̃ modo proportionē tributa ponebāt, & alia munera subibant. Hæc de his Lycijs dicimus, quos Strabo vltra Dædala versus orientem collocauit. Nam Dorica & Rhodiensis ora ad Cares pertinebat. Artemidorus Lyciorū sex maximas fuisse vrbes asseruit, Xanthum, Pataram, Pinaram, Olym-
pum, Myram & Tlon. In collegio ciuitatum primo eligebatur Lyciæ præfectus, post alij vrbiū magistratus: iudicia in cōmuni fiebant. Antiquitus de bello, de pace, de socijs consultabant: postea Romani hāc eis potestatem abstulerunt. Sed cum iuste viuerent, libertatem consecuti sunt, & patriam pacatam habuerunt, & piratas funditus deletos viderūt, primū à Seruilio Isaurico, postea à Pōpeio magno, qui supra mille & trecenta nauigia cōcremauit, & eorum habitationes deleuit, & ex hominibus qui in prælio superfuerant, alios in urbem Solos, apud Cilices habitatum deduxit, & urbem Pompeiopolim appellauit: alios Didymenam quæ hominibus carebat, & postea Romanorum colonia facta est. Sed piratæ vt plurimum aut Pisidæ; aut Isauri fuerunt, aut Cilices Trachioræ, qui apud Sidam Pamphyliae urbē nauigia faciebant, ibiq; capriuos sub hasta venditabant, non diffidentes eos liberos esse. Pisidæ & Isauri vt diximus montani fuerunt, vltra & citra Taurū iugum habitantes, & summos etiam vertices incolentes, de quibus satis dictum est in superioribus, quibus magna pars eorū australia Tauri teneret, & ad tertiam quam nunc describimus Asiæ partem respeceret. Post Dædala Lyciorum montē in proximō

fuit Telmissus oppidum, & Telmissias promontorium, & in eo portus. hunc locum Eumenes in bello aduersus Antiochum gesto à Romanis accepit: sublato regno, Lycij locum receperunt. Deinceps Anticragus mons assurgit, & in eius conualle Carmylesus locus habitatus, deinde Cragus in octo promontoria diuisus, & vrbs eiusdem nominis. Hic fabulas de Chimera montibus confinxere, & prope cōuallis fuit nomine Chimera, à littore porrecta in mediterranea. Crago subiacuit Pinara, vna ex maximis Lyciæ ciuitatibus, in qua Pandarus colebatur. Dubium an is qui apud Troiam in prælio fuit, nam & illū ex Lycia dixere. Postea Xanthus fluuius prolabitur, quem priores Sirbim vocauere: iuxta hunc procul à mari septuaginta stadijs Xanthus erat ciuitas, vna ex maioribus, & post eam Patara & ipsa maxima, Patari opus, quæ portum habuit, & templa plurima. Ptolemæus Philadelphus eam auxit, & Arsinoën Lyciacam nominauit: sed antiquum nomen delere non potuit. Nicolaus hic pontificatum habuit, vir sanctitate præcipua clarus. is cuius nauis in tēpestatibus singulari patrociniō vtuntur, & qui auro in domum inopis patrisfamilias clam iniecto, tribus puellis ne prostituerentur diuinitus consuluit. Deinde ad stadia viginti supra mare in sublimi colle Myram locauerunt: postea Lorymi fluminis ostia ascendenti stadia viginti pedestri itinere Limyra oppidum occurrebat, i hac præternauigatiōe portus & insulæ multæ, quarum maxima Cisthenæ fuit, eiusdem nominis urbem habens. Deinde in mediterranea Phellus & Antiphellus appellata loca, postea Hiera promontorium, & tres insulæ Chelido-

niæ asperæ, & magnitudine æquales, stadijs quinque inter se distantes: à terra vero sexaginta, quarum ima stationem habuit. Quidam initium Tauri è regione Chelidoniæ surgere putauerunt, propterea quod promontorium altum est, & à Pisidicis montibus descendit. Sed re vera à Rhodiæ transmarina Pisidia versus montana regio perpetua est, quæ etiam Taurus appellatur. Post Hieram Cræbusa fuit, & Olympus ciuitas maxima, & mos eiusdem nominis, qui etiam Phœnicus vocabatur. Deinde Corycus littus, postea Phasilis tribus munitionibus, ciuitas insignis & lacus, cui mos nomine Solyma incumbit, & Telmissus Pisidica ciuitas angustiis adiacens, per quas in Milyadē transit. Sed de Telmisso supra diximus, quā Alexander cum angustias aperire vellet, cepit ac diruit. Inferius ad mare circa Phasilidē angustiae sunt, & mos nomine Climax, Pamphylico pelago adiacens, quæ Ptolemæus Massiticum appellare videtur. Is transitum arctum relinquit in litore, qui tranquillo mari nudatur, & iter faciētibz praeuius est, pelago affluente undis contegitur: transitus per montem & arduus & prolixus est, atque idcirco in tranquillitatibus litore utuntur. At Alexander in hyemem incidens, & maximam partem suarum rerum fortunę permittens, priusquam fluctus rediret, mouit: & totam diem in aquis habuit, ita ut umbilico tenus milites mergerentur, periculum per tot pericula dux simul & exercitus quærebat. Phasilis Lyciaca urbs fuit in montibus sita, qui Pamphyliam spectant, sed cum Lycijs non communicauit suis utens legibus: nonnulli Lycios prius Solymos vocatos putauerunt. Postea Termilas ab his qui cum Sarpedone ex Creta venerunt, deinde Lycios à Lyco Pandionis filio, quem domo profu-

gum Sarpedon in regni partem suscepit : Sed meli⁹ sentiunt, qui Solymos in boreali Tauri parte collocant, & postea Milyes appellati sunt. Homerus. I. Solymos diuersos facit à Lycijs, quorū Rex ad Troianū bellum misit Bellerophontē, de quo dicitur: Hic Solymis iterū pręstātibus intulit arma. Lycij Christi ana sacra receperūt, deniq; seruauerūt. Beatus Christophorus apud eos martyrium accepit in ciuitate Samonæ, quem virgis ferreis attritum, & flāmis exustum diuina virtute saluatū ferūt. Postremo sagittarū ictibus confossum, dum cōstanter in Christi cōfessione persisteret, capite obruncatum: sed nostra ætate Lycij omnes in potestate Turcarū facti, rectā fidem amiserunt.

Beatus
Chri-
stopho-
rus.

De Pāphylia & in ea Cataracte fluuiio
admodum quā impetuoso, quodq; in ipsa Pamphylia Christi euangelii sit susceptum, postea in Mahumetis dogma deuentum.

Caput XC.

PAmphylia tota montana ex Tauro in mare percumbit, ab oriente Tracheæ Ciliciæ iuncta, ab occidente Climaci monti seu Masitico qui Lyciam disternat: Pisidæ ei à septentrione incumbunt, qui Taurum obtinent, de quibus mentio facta est. Initiū Pamphylia Olbia præbuit, Phasilidi propinqua, ingens munitio. Postea Cataractes effluit amnis, multus & torrentis more impetuusus, ab alta petra descēdēs, cuius impetus longissime exauditur. Deinde Attalia Philadelphi Attali opus, à quo dicta est. Sunt qui dicunt inter Phasilidem & Attaliam Thebam quandam & Lyrnessum fuisse,

quod non est alienum credere, si quod Callisthenes autor est, Troianos Cilices post Ilium deletū ex Thebano campo in Pamphylia exiuisse, à quibus facile fuit oppidis, quæ conderent ea nomina impone-re, quibus in patria utebatur. Attaliam prætergresso Cestrus occurrit fluuius, quem ad stadia sexaginta nauiganti, Perga ciuitas offerebatur, & proximum loco ædito Pergeæ Dianæ fanum, vbi quotannis festa celebrabatur, demonibus expectata solatia. Deinde ad stadia quadraginta supra mare vrbs alta, q̃ à Pergeis conspici poterat: deinde lacus ingens nomine Capria, & fluuius Eurymedon, & superius stadijs sexaginta in eius ripa vrbs Aspendus plena populo, quam Argiui cōdiderunt. Ptolemeus hūc amnem inter Cataractē & Cestrum posuit: Strabo vltra Cestrū ad orientem locauit. Vltra Aspendū Pernelissus defluit amnis, deinde & multæ in fronte insulæ parū cognitæ. Postea Sida Cumanorum colonia, q̃ Palladis templū habuit, & piratarum cōmune forum: & ei proxima minorum Cibyensium ora: & Melas amnis. Postea Ptolemais vrbs & non procul Pamphylie fines, & Coracesium Trachee Cilicie initium. tota Pamphylie præternauigatio sexcentorum & quadraginta stadiorum spatiū cōtinet. Herodotus autor est Pamphylios ex socijs Amphilo-chi & Calchantis fuisse, mistis sane hominibus, qui ex Troia illos sequebatur, atq; ex his alios hic remāsisse, alios in alia loca fuisse dispersos. Callinus asserit Calchantem apud Clarum obiisse: gentes vero quæ cum eo erant Taurū cum Mopso transgressas, partim in Pamphylia remansisse, partim in Ciliciā Syriamq; vsq; ad Phoeniciam processisse. Pamphy-

lia sicut & reliquæ Asię provincię sacrosanctū Christi euangelium suscepit. Postea de via vitę recessit, sceleratum Mahumetis dogma, & inanes secuta fabulas, & in hoc vsq; tempus delirat, Turcarū imperio subiecta, quibus ad voluptatem humano generi amicam multa permissa sunt: Sed iam ad Ciliciam transeamus.

De Cilicia duplici Trachea scilicet & Campestri, de emporio nomine Delus, apud quod mancipiorū millia multa quotidie venundabantur, de Arsinoë & Amaxia cedrinifera, de Scādalaro oppido, cuius dominus hominum viginti millia armare posset. Item de Atheneco philosopho, ruina domus per noctem oppresso.

Caput XCI.

Cilicia prius ad Pelusium vsq; Aegypti pertendebat, Lydia, Pamphylia, Cappadocia, Armenis ac Medis, sub imperio Cilicum cōstitutis. Mox ab Assyrijs edomita, ī breuiorem modū scripta est: ab orienti Amano clauditur, à septentrione Tauri iugis, ab occidenti Pamphylia, & plurima iacens cāpo: In australi latere sinulato mare Issicum recipit. Cilix ei nomen dedit, quem pristina ætas pene vlti æuum memorię abscondit. Phœnice ortus, q; apud gentiles antiquior Ioue, de primis terrę alumnis habebatur. Ciliciam duplicem esse diximus, alterā Tracheam, alteram Campestrē. Trachea oram maritimam per angustam habet, & nullum vel raro locū ī plano. Taurus ei incumbit, male habitatus vsq; ad latera borealia, quæ circa Isauriam & Homonades existunt, vsq; in Pisidiam: Incipit aut Trachiotis Ci-

*Nauis
gact
expo
ne pro
uerb.*

licia à Coracesio, & vsq; Magnopolim excurrit. Cāpesttris vero à Magnopoli & Tarso Issum vsq; pertēdit: cui ad boreale Taurilatus Cappadoces adiacēt. Primū igit Tracheę castellū Coracesiū dixēre in petra prærupta situm. Hoc ex loco Diodorus cognomento Tryphon regibus Syriæ bellum intulit, & varia vsus fortuna, ab Antiocho tandem filio Demetrii in quodam loco conclusus, sibi ipsi manum conscivit: dignus homini finis, qui sine regno nesciret uiuere. Quod autem Cilices piratæ fierent ipse Tryphon in causa fuit, & regum ignauia, qui tunc Cilicæ ac Syriæ ex successione imperātes, & inter se diffidentes plurima neglexerūt. neq; em̄ natis regibus atq; electis par solertia inest. Inuitabāt etiā lucra ad maleficiū, & ipsa facilitas capiendi & vendēdi captiuos. Delus nō procul aberat emporiū magnū & pecuniosum, quot multa mancipiorū millia & recipere & remittere eadem die poterat. Ex quo prouerbium factum est: Mercator nauiga & expone, iam omnia venundata sunt. Nam Romani post Carthaginis & Corinthi euerfionem diuites effecti, multis seruis utebantur, quos apud Delū emebant. piratæ igitur & prædandi & vendendi opportunitate oblata, mirum in modum coaluerūt. adiuuabāt & Cyprī reges & Aegypti Syris infensi. Nec Rhodij illis beneuoli erant, quapropter impune piratæ grassabantur. Romani tamē quamuis parē eos qui trans Tauræ erant curarēt, Scipionē Aemilianū miserunt, qui populos & vrbes īspiceret: sed intelligētes ex improbitate principū à Seleuco Nicatore per successiōnē, pfectorū, id malū euenire nō p̄uidebāt. Pudebat em̄ Romanos id regnum abolere, quod ipsi con-

situissent. Inuiti enim destruunt homines quæ ipsi
construxerunt: ea res Parthos qui trans Euphratē
erant, postea regionis eius dominos fecit. Deinde et
iam Harmenios, qui regione transmarina vsq; in
Phœniciā occupata reges & genus eorū vniuersum
funditus sustulerūt, mare aut Cilicibus cōcessere, q̄s
Romani opibus auctos & bello & exercitu deleue-
re. Sed vicinis reb⁹, & in cōspectu sit⁹ occupati, post-
ea ea loca neglexere. Ultra Coracesium orientē ver-
sus vrbs Arsinoë fuit, deinde Amaxia in colle sita, q̄
habitatio stationem habuit, ad quam materies ad fa-
bricandas naueis deducebatur, maxima ex parte ce-
drina, quæ arbor in ea regione plurima est: Atq; id-
circo Cleopatrag ab Antonio donata fuit, quia fabri-
candis nauibus esset idonea. Laërtes subinde castel-
lum in tumulo situm fuit, qui mamillæ speciem
præbuit, & stationem, habuit; nec procul Selenus am-
nis in mare decurrit: postea Crangus petra præru-
pta supra mare, & Charadrus munitio cum statiōe.
Vlterius mons Andriclus, & aspera quædam præter
nauigatione Platanius. De hinc Anemurium pro-
mōtorium vbi continens Crommyo Cypri, pmō-
torio appropinquat, ad stadia trecenta & quinquaginta
a Pamphylia finibus Anemurium vsq; Cilicię
præternauigatio octingēta ac viginti stadia cōtinet.
Reliquas vsq; ad Solos circiter quingenta: In Cili-
cia Trachea ciuitatem hodie magnam esse dicunt,
quam Sataliam vocant, & oppositum mare Satali-
cū pelagus, quod angustijs Cyprijs proximū ferunt:
& oppidū esse non parū Scādalarū appellatū, cui⁹
dñs viginti millia hoīm armare posset, q̄ quāq; Tur-
ca sit Caramanū cū & Ottomanū inimicus Rhodijs

amicitia iūgatur. Post Anemurium Agidus ciuitas occurrit, deinde altera Arfinoë statione prædita, cui succedit locus Melania nomine, & Celendris ciuitas, quæ portū habuit. quidam in hoc loco Ciliciæ initium fecerunt, non in Corasio, quibus Artemidorus consensit. Holmus deinde sequebatur, quā prius habitauerunt qui postea Seleucēses appellati sunt. Sed condita Seleucia apud Calycadnum eo cōmigrarunt. Calycadnus fluius est, qui vltra Sarpedonis promontoriū in mare prorumpit: per hunc Seleuciam nauigabant urbem bene habitatam, & à Cilicio & Pamphylio more plurimū abhorrentē. Hic ferunt ex peripateticis philosophis viri memorabiles Athenus, & Xenarchus: ille in republica versatus aliquādiu, in patria populum duxit, deinde cōtracta cum Murena singulari amicitia, & cum illo fugiens captus est, cum insidiæ cōtra Cæsarem Augustum deprehensę essent, sed insons inuentus à Cæsare dimissus est. Rediens autem Romam cum ab amicis interrogaretur vnde veniret, illud Euripidis respondit: Aduenio ab imis atq; cecis inferum tenebris: sed breue tempus superuixit, à ruina domus p
Xenarchus ruina domus oppressus noctem oppressus (vt fit) quod vno superato periculo alterum incurrimus. Xenarchus (quē Strabo audiuit) non diu domi permansit, sed Alexandrię & Athenis & Roma electa docendi vita, vsq; ad senectutem in honore habitus est, primum Arrii, postea Cæsaris Augusti amicitia vsus, sed paulo ante obitū amisit visum.

De Poecila petra scalis excisa, de Coryco monte & antro crocum optimum producente,

deq; ibidem specu flumen ingens emittente, quodq; flumen ipsum à terra inuisibiliter absorptum in mare delatum exeat, de Zeniceto pirata, qui capto morte Ifaurico, se cum tota domo concremauit.

Caput XCII. —

Post Calycadnum petra fuit nomine Pœcila q̄ scalas habuit vi excisas, quibus in Seleuciā ibatur: deinceps alterum Anemuriū promontoriū, & Crambusa insula, & Corycus mons, & vltcrius ad stadia viginti Corycum antrum in quo crocus optimus nascebatur. Antrum autem ingentem quandā concauitatem in orbem ductam vocauerunt, cui labrum petrosum & altum circūiacuit, cum descenderis solum est inæquale ac petrosum & fruticosa, ac semper virenti, & domestica materie plenum. adiacens solū olim croco satum erat, & ibi specu, quod fontem ingentem habuit puræ ac nitētis aque in flumen exeuntis, quod mox à terra absorptum inuisibiliter delatum exit in mare: amaram id aquam vocauerunt. Post Corycum Eleusa insula continenti adiacet, quam Archelaus habitauit, & regiam fecit, tota Cilicia Trachea assumpta præter Seleuciam, sicut prius ab Amynta & à Cleopatra fuerat olim habitata. Nam cum locus terra & mari idoneus esset ad latrocinium, satius esse iudicarunt ea loca sub regibus administrari, q̄ sub ducibus Romanorum, qui ad iudicia missi non semper adesse cum armis possent: atq; hoc pacto Archelaus Cappadociā & Tracheam Ciliciam assumpsit. Post Eleusam Latmus fluuius & vicus eiusdem nominis occurrebat. In excelsis autem Tauri partibus Olympus fuit, Zeniceti piratę sedes & mons, & castellum eodem nomine,

Zenice Ex quo tota Lycia, & Paphylia & Pisidia cernebat.
tus pi- Zenicetus capto mōte Isaurico, se cum tota domo
rata se concremauit, dignus exitus, qui nostri tps latrones
cū tota haberet, quando pœnitentiæ speciẽ nullã faciunt. illi
domo erat Corycus, & Phasilis, & multa Paphylia loca, q̃
concre oĩa in Isaurici potestati venerunt. Neq; enim diutur
mauit. na sunt q̃ malis artibus acquirunt. Post Latmum So
 li occurrebāt, ciuitas insignis, alteri^o Ciliciæ initium
 q̃ circa Issum iacet: hæc Achiuorū opus fuit, & Rho
 diorum qui ex Lindo venerunt: hinc Solœcismum
 appellatum existimant, quod Grammaticæ artis vi
 tium est. Pōpeius magnus in hãc hominibus exhau
 stam reliquos piratas transtulit, q̃s dignos existima
 uit qui seruarentur, & mutato nomine vrbem Pom
 peiopolim appellauit: hĩc fuit Chrysippus philoso
 phus stoicus ex patre Tarsensi ortus, qui inde migra
 uit: & Phylemon poëta comicus, & Aratus qui de
 astris versũ conscripsit, cuius plurima carmina Cice
 ro in latinum vertit.

De Zephyrio Ciliciæ promontorio, &
Anchiala vrbe in qua Sardanapali sepulchrum cum
statua videbatur: de Cydno flumine & eius natura,
de Tarso, & q̃ apud id viri fuerint per celebres com
plures, inter quos & Paulus apostolus.

Caput. XCIII.

S Equit Zephyriũ, p̃montoriũ eodẽ noĩe, q̃ aliud
 iuxta Calycadnũ. Vteri^o Anchiala fuit paulo
 supra mare sita, Sardanapali op^o, vbi Aristobolo te
 ste sepulchrum eius ostendebatur, & lapidea statua,
 quæ dextræ manus digitos committens atq; colli
 dens applaudere videbatur, Epigramma quoque

Assyrijs sculpeum literis huiusmodi aderat. Sardapalus Anacyndaraxis filius, Anchialā & Tarsum vna die condidit: Ede, Bibe, Lude: dignum epitaphium (vt Cicero dicit) quod non in hominis sed in bovis sepulchro inscriberetur. Ultra Ancbiam munitio fuit nomine Quinda, in qua Macedones thesauros seruabant, quos Eumenes ab Antigono deficiens abstulit. Ultra hæc & Solos montana sunt, in quibus Olbus ciuitas erat, quæ Iouis templum habuit Aiæcis Teucris fratris opus, cuius sacerdos etiā Tracheg dominabatur. Postea tyranniam adorti latrocinia cōstituere, quibus sublati iterum sacerdotes principatum obtinere, vel Teucris vel Aiaces vocati. Aba Zenophanis filia vnus ex tyrannis per cognationem in hanc domum ingressa principatu potita est, quem pater antea procuratorio nomine acceperat. Postea Antonius & Cleopatra eum illi concesserunt, obsequijs & cultu deliniti. Sed Aba sublata principatus, ad eos redijt, qui ex eodem genere erant. Post Anchialam Cydnus fluuius erumpit in mare, iuxta locum cui Rhegma nomen fuit. Stragnum id erat, in quod Cydnus exit Tarsum perfluens, qui supra urbem ex Tauro cadit. Tarsi vero nauale lacus fuit. Hucusq; tota ora à Rhodiorum transmarina incipiens, ad æquinoctiales ortus, ab occasu eiusdem nominis extenditur. Postea ad hyemalem ortum conuersa Issum vsq; deinde flexum quendam sumit in austrum vsq; in Phœniciam, reliquū occidentē versus vsq; ad colūnas Herculis. Tarsus in cāpo iacuit, Argiuorū opus, quod Io quærentes, cum Triptolemo errauerūt. Iulius Solin' mrem toti' C'ic' Tarsū appellat, & à Perseo nobilissima Dianæ le

*Alexan-
der in
Ctdno
fluuio
lauit.*

conditam dicit. Sardanapalus in epiraphio quod au-
te retulimus Tarfi conditorem se iactauit. vrbē Cy-
dnus mediam perfluebat iuxta gymnasium iuniorū
cuius ortus non procul ab vrbe fuit. Alueus perpro-
fundam vallem recta in vrbem ibat aqua rapidissi-
ma ac frigida, hominibus ac bestijs quæ crassiores
nervos haberent auxiliari putabatur. Alexander ca-
piti eius amœnitate, proiectis armis plenus pulue-
ris ac sudoris, cum in eius vndam se proiecisset peri-
culosissimum incidit morbum, de quo vix tandē cu-
ratus euasit. Tarsenses adeo philosophiæ studiosi fu-
erunt, vt Athenienses & Alexandrinos superarent.
Verum indigenæ Tarfi discebant, peregrini nō mul-
ti: nec rursus indigenæ domi manebant, sed foris, p-
ficiscebantur, & perfecti libenter peregrinabantur,
detinebantur autem perpauci. Atheniensibus con-
tra euenit: nam multi eo proficiscebantur, & libēter
immorabantur. Indigenæ non multi admodum ibi
studebant, nec alienas vrbes discendi studio quære-
bant. Alexandrinis vtrumq; contigit: nam & mul-
tos peregrinos suscipiebant, & è suis non paucos e-
mittebant. Ex Tarso viri illustres inter Stoicos fue-
runt, Antipater, Archedemus, & Nestor, & duo An-
thenodori, quorum qui Cordylion dictus est, cum
Marco Catone vixit, & apud eum mortuus est. Al-
ter Sandonis filius quem Cananitam à vico quo o-
dam dixerunt, Cæsaris præceptor fuit, & in honore
maximo apud illum habitus. Ex Academicis Nestor
Tarsensis Marcellum Octaviæ sororis Cæsaris filiū
instituit. Plutades & Diogenes Tarso nati, per alie-
nas vrbes peregrinati sunt, & scholas optime rexe-
runt. Diogenes etiam poemata in adolescentia cō-

posuit, maxima ex parte tragica. Dionysides optim⁹
 tragœdiæ poëta, & Artemidorus & Diodorus grā-
 matici ex eadem vrbe fuerunt. Sed nullius viri glo-
 ria Tarsum magis extollit, quam Pauli apostoli, qui *Paulus*
 vocatus à domino, segregatus in euangelium, do- *apo. do*
 ctor gentium factus est, & vas electionis appellat⁹: *ctor gē*
 cuius mira fuit eloquentia, & diuina doctrina, & ei *tiū, et*
 non solum Hebræi, sed Græci & Latini crediderūt. *uas ele*

De Mallo urbe, & qui apud eam uiri *tionis.*
 clari fuere, de montis Amani portis Amanides ap-
 pellat⁹, de Pindo amne iuxta quem Alexander cum
 Dario confligit.

Caput XCIII.

Proxima Tarso Mallus fuit, Pyramo fluuio
 (de quo supra diximus) intercurrente. Mallus
 in edito loco sita, Amphilocho opus & Mopsi Lato-
 næ & Apollinis auguris, de quibus multa conficta
 sunt, & quæ de Calchante supra diximus, nonnulli
 huc transferunt, dicuntq^{ue} Mopsū, & Amphilochū,
 ex Troia profectos Mallum condidisse, postea
 Amphilochum Argos digressum, cum Argiuis non
 placuisset, illo rediisse: sed à regni communicatione
 exclusum singulari certamine cum Mopso concu-
 rrisse, & cum ambo cecidissent, non multum inter se
 distantes, iuxta Pyramum fuisse sepultos. Ex Mallo
 fuit Crates grammaticus, qui Panætium philoso-
 phum instituit. Ultra hanc oram Halenius iacet cam-
 pus, per quem Philotas Alexandri equitatum duxit,
 cum ille phalangē per oram maritimam & Mallen-
 sem agrum Issum versus, & Darij copias ex Solis age-
 ret. Hesiodus dicit Amphilochum ab Apolline apd⁹

Solos interemptum, quidam apud Halenium campum, quidam in Syria. Alexander ei propter cognitionem cum Argiuis gentili dementia sacrificauit. Post Mallum Aegeæ oppidum succedunt, deinde Amanides portæ, in quas Amanus mons definit à Tauro descendens, qui ultra Ciliciam est orientem versus, semper à tyrannis occupatus, loca munitissima obtinentibus. Tarcodementus vir memoratu dignus his locis potitus est, qui ob præclara facinora rex à Romanis nuncupatus, successionē suis posteris tradidit. Post Aegeas Issus oppidum fuit statim præditum, & Pindus amnis, iuxta quē Alexander cum Dario cōfligit, ac victor percurrit orientem. Hic sinus Issicus ab oppido dictus, & Rhosum ciuitatem, & Myriandrus, & Alexandriam, & Nicopolim continet, & Mopsi domicilium, & portas quæ Cilicum Sycororumq; confiniū apellantur, & in ultima Ciliciæ terra Dianæ Sarpedonię fanum & oraculum fuit, vbi dæmonibus arrepti responsa dabāt. In Syria vero prima ciuitas fuit, Seleucia Pieriæ, iuxta quam Orontes exonerabatur. Ex Seleucia vsq; Solos recta nauigatione stadia circiter mille cōputarunt. Sunt qui arbitrantur Cilices Troianos, quorū Homerus meminit, horum Cilicum autores fuisse, de quibus nūc actum est, quāuis ab illis plurimū distent, quidam e contrario cēsent. Nos suam cuiq; sententiam relinquimus. Ciliciam Campestre Camamanus obtinet, qui secūdus in honore apud Turcas habetur. Is etiam minoris Armeniæ & Cappadociæ partem possidet, quadraginta millia armatorum cum necessitas ingruit in campis habēs. Is qui modo regnat Abraam nomine sepe nostris p̄cessori

bus & nobis scripsit, auxilia contra Octavianū petens, cui inimicus est, quamuis in cultu Mahumeti consentiat. Reliqua quæ extra Taurum in Asia sunt Octavianus habet, exceptis quæ Scandalari dominus possidet. Haftenus de Cilicia & Asia, quam minorem diximus. Sed quoniam Cyprus ei ad austrū iacet, de hac simul agendum est, qua peragnita, finis erit Asiaticæ descriptionis.

De Cypro insula & in ea promontorijs, quodq; in eo cuius summitas Olympus dicebatur Veneris Arceꝑ templum fuerit, quod mulieribus nec videre nec adire licebat, de Clidib. & Carpathijs circum Cyprum abiacentibus insulis, de promontorio vnde qui Apollinis aram tetigissent præcipitabantur. Item de Treta, Boosura, Palæpapho, Arfinoë altera, Hierocepia & Papho.

Caput. XCV.

Cyperus inter maiores nostri maris insulas locum sibi vëdicat, cuius septentrionales partes Tracheæ Ciliciæ oppositæ sunt, ibi q; continēti proxima est: Orientales Issico sinui, occidentales Pamphylicum alluit pelagus, australes Aegyptium. Ambitus insulæ trium millium & quadringentorum ac viginti stadiorum in sinum se inferēti dicitur. Longitudo à Clidibus in Acamantē pedestri itinere mille & quadringentorum stadiorum, ab oriente in occidentem progredienti. Clides duas insulas vocauerunt, ad orientales partes ante Cyprum sitæ, quæ à Pyramo stadijs distat septingentis. Acamas promontoriū est syluosum, quod duarum mamillarum speciem præbet, & in occidentalibus insulæ partibus si-

tum, tendit ad aquilonē, Tracheæ Ciliciæ proximū, tota insulæ figura parte altera longior est. Crōmyū promontoriū Anemurio Ciliciæ Tracheę promontorio per trecentorum & quinquaginta stadiorum opponitur, interuallum à Crōmyo vsq; Clidas nauigati recta uauigatiōe, stadia septingentā insunt, insulā ad dexterā, cōtinentē ad sinistrā habēti. In hoc spacio Lapathus ciuitas fuit, statiōe p̄dita ac naualib⁹, Laconū & Praxādri op⁹, & iuxta eū Agid⁹ & Aphrodisiū, atq; ibi insula angustissima: nā septuaginta stadiorū iteruallo ad Salaminā transit. Deinde Achiuorū acta, q̄ primū appulisse aiūt Teucrū, à patre Telamone pulsum, q̄ Salamina in Cypro condidit. Post ea Carpasia ciuitas, q̄ portū habuit circa Sarpedonē promontoriū sita. Deinceps mons & promontorium, cui⁹ summitas Olymp⁹ dicit̄, in q̄ Veneris Acree tēplū fuit, q̄d nec adire nec videre mulieribus licuit. In frōte Clides & aliæ cōplures insulæ fuere. Postea Carpasia, & vltra eas Salamis, vnde fuit Aristus historicus: vltērius Arfinoē ciuitas & portus, & promontorium Pedasiū, cui collis altus & asp̄ imminet, mēse cuiusdā figurā p̄bens, gētili more olī Veneri sacer, à Clidis sexcēt⁹ & octuagita stadijs distās. Postea sinuosa quædā & aspa p̄ternauigatio, qua Cetiū iter erat, ciuitatē clauso portu p̄ditam: ex qua Zeno fuit stoicæ sectæ autor, & Apolloni⁹ medic⁹: ex q̄ loco vsq; Barutū stadia mille & q̄ngenta cōputauēre. Deinde Amathus ciuitas, & intermedio spacio oppidū noīe Palga, & Olymp⁹ mons, q̄ mamillæ speciē præbuit, & Curias penīsularis, & Curiū vrbs ab Argiuiis cōdita, q̄ stationē habuit in occidētali parte insulæ, q̄ Rhodum respicit. Postea promontorium est, vnde

iaciebantur qui Apollinis aram contigissent: tanta erat apud cæcam gentilitatem, nō dei sed dæmonis reuerentia. Vltra promontorium Tretra fuit, & Boosura, & Palæpaphus ad decem stadia supra mare sita, q̄ stationem habuit, & antiquum Veneris Paphig templum, subinde Zephyriū promontorium, & altera Arsinoë cum statione, & templo, & luco: & non procul à mari Hierocepia, & Paphus ab Agapenore condita, quæ portum habuit, & templa optime constructa, distans à Palæpapho itinere pedestri stadijs sexaginta. In qua via viri simul ac mulieres ex omnibus vrbibus confluentes, festa quotannis celebrabant, quidam dixerunt Paphum ab Alexandria distare per tria millia & sexcenta stadia: adhuc vrbs extat, & episcopum habet, quem nos creauimus.

De Acama promontorio, Nicosia, Famagusta & Atracensi hodiernis in Cypro vrbibus, quod apud Colossū castellum cucurbitæ nascantur, adeo ingent. s̄q̄ ex eis picatis efficiantur dolia. Item q̄æs, metallum, vitriolum, rubigo aris, canna mellis ex qua saccarum excoquitur, plurimum apud Cyprum abundant. Caput. XCVI.

Post Paphum est Acamas promontorium, unde incipit in orientem nauigatio, deinde Solus quæ portum habuit & flumen, & Veneris & Ifidis delubrum, Phalerus & Acamas Athenienses eā cōdiderunt. Incolæ Solij dicebant, & fortasse ab his Solæcismus nomen accepit, q̄uis in Cilicia eiusdē nominis ciuitas fuerit, cui hoc tribuitur, hinc fuit Stasanor Alexandri sodalis, vir qui principatum meruit. Vltorius in mediterranea ciuitas Limenia fuit,

*Hylari
onis sã
eti ca-
put.*

cui proximũ erat Crõmyi, p̃mõtoriũ, vnde circũna-
uigationẽ inchoauim⁹. Hęc fuerũt antiq̃rũ vrbũ no-
mina, hodie metropolis & regia est Nicosia, q̃ ñris
tpibus magnas calamitates ptulit. Est & Famagu-
sta, quã Genuenses obtinẽt, & Paphus de q̃ dictũ ẽ,
vbi Nimosiẽsis episcopat⁹ est: turris q̃dã extat, & tẽ-
plũ dirutũ, vulgo Limissũ vocãt. Atracẽsis ciuitas i
mediterraneis fuit, nũc destructa ẽ, q̃uis habet ep̃m
q̃ villis aliquibus p̃est. Sunt & oppida quedã nō cõ-
temnẽda, inter q̃ Cerines noĩat̃, in q̃ Ludouicus rex
obsidionẽ p̃pessus ẽ. stadijs q̃tuor ab oppido mōs
est, & in eo caput sancti Hylarionis custodiĩ ẽ regio
ne Cilicię: nec procul hinc monasteriũ Gręcorũ in q̃
sancti Epiphaniĩ corpus miraculis claret. Inter Pa-
phũ & Limissũ, castellũ est munitũ noĩe Colossus à
Rhodijs custoditũ, vbi cucurbitarũ nascunt̃ ingentes,
de q̃bus picatis efficiũt dolia, Insula ferme tota au-
stralior est parallelo, q̃ p̃ Rhodũ ducit̃, virtute nulla
insularũ ĩferior, nã & vino abũdat & oleo, frumenti
quoq̃ satis habet, gr̃is etiã metalla in ea fuerunt, in q̃
bus vitriolũ & rubigo æris nascebatur, ad medicine
vsum idonea. Canna mellis multa in Cypro reperi-
tur, ex qua saccarũ excoquitur. Ex pilis quoq̃ capra-
rũ pãnus cõficit̃, cui Zãbelloto nostra ætas nomẽ de-
dit. Multas res insula ad alias gentes mittit, ex qui-
bus lucra non pauca redũdant, alienis non multum
eget, sed aẽrem parũ salubrẽ habet. Tota insula delici-
is incũbit, fœminę admodũ lasciuę sunt. Trogus au-
tor est consueſſe Cyprios ṽrgines suas priusq̃ nu-
ptui traderent exteris nautis insulam petentibus of-
ferre, prostitutasq̃ demũ viris dare: vt non ab resacra Veneri Cyprũ dixerit antiq̃tas, In initio per su-

gulas vrbes tyranni fuerunt, sed postq̃ Ptolemaici Aegypto potiti sunt, Cyprus etiā fauētibz Romanis in eorū ditionē cōcessit. Postremus Ptolemę⁹ cū ingratus erga bene merētes inuērus esset, sublatus est, & Romani insulā occuparūt, & prouinciā prętoriam fecerūt. Tollendi regis autor fuit P. Claudius pulcher, qui à piratis Cilicibus captus, imperato sibi redēptionis p̃tio, misit ad regē vt se redimeret. Ille p̃tium adeo exiguū remisit, vt piratę id accipere recusauerint, Publiumq; sine p̃tio dimiserint, qui liberatus gratiā vtrisq; retulit. Nā creat⁹ plebis tribunus, euicit, vt M. Cato in Cyprū mitteretur, eā à rege ablaturus: Ptolemęus re intellecta seipsum interfecit. Cato insulā accepit, & regis opibus venundatis pecuniā in publicū ærarium detulit. Cyprus diu postea prouincia fuit, q̃uis paruo tempore interiecto, Antonius eam Cleopatreg & sororiei⁹ Arsinoē tradidit. Sed breui oīa eius acta rescissa sunt, postq̃ manus sibi consciuerit: antiqua hæc sunt, & noua diuina relatu, quæ paucis absoluemus.

Historia de bello apud Cyprum facto

Item quomodo Iacobus Cyprius nothus, Soldano scđum & execrandum pręstitit iuramentum.

Caput XCVII.

CYPRUS cadētibz rebus Romanis diu sub ipe-
rio Gręcorū fuit, qui post Constantinū apud Byzantium regnauēre. Ricardus Anglię rex Gregos ex insula deiecit, cum Hierosolymam classe petens, eo tempestate delatus portu prohiberetur. Indignatus em̃ arma q̃ in Saracenos parauerat, in Gregos vertit, eisq; insulam abstulit, spoliatamq; firmo

suorū p̄sidio cōmunitā reliqt. Nec diu postea Guido
 ni Lufiniano gñe Gallico, q̄ de Hierosolymitano re
 gno cōtendebat, eā p̄misit: quā ille ab Anglico acce
 ptā, sibi & posteris suis vsq; in hāc tēpora obtinuit,
 post varias succēssōes regnū ad duos fratres perue
 nit, quorum alter noīe Petrus, classe instructa, cū Ca
 telanis ac Gallicis Alexandriam Aegyptiorū inuasit;
 ingressusq; vrbē mediam diripuit, & quāuis occur
 rentibus maximis Aegyptiorum copijs fugā se cō
 miserit, ingentē tamen prādā & ditissima spolia re
 portauit: nec diu postea à fratre interfectus est. Nul
 la enim sancta reperitur regni societas. Cruent⁹ fra
 terno sanguine rex constituitur, sed neq; ei lōga q̄s
 fuit, neq; impune cessit parricidium, nam cum solen
 ne conuiuium instituisset (quod annis singulis in
 struere mos erat) ingens calamitas obrigit. Inuitati
 Genuensium ac Venetorum mercatorum iudices,
 quos Baiulos appellant, magna inter sese contentio
 ne de priori confessu certare cōperunt. Cūq; rex Ve
 netis, p̄pensior videret, indignati Genuenses armis
 suā dignitatē retinere statuerunt, atq; in regiā tectis
 sub veste gladijs profecti sunt, quod intelligētes Ve
 netorum primores, regem adeunt, atq; insidias suo
 capiti paratas dicunt, & idcirco inuenturem Genuē
 siū armatam intrasse palatium. Rex missis euestigio
 q̄ rē ingrant, inuentos cum armis Genuēses in subli
 mē palatij locū rapi iubet, atq; ex altissimis fenestris
 in forum præcipitari, statuta militū cohorte, quę lā
 ceis atq; gladijs cadentes exciperet, tm̄ maligna po
 tuit accusatio. Reliqui etiam per Cyprum com
 morantes Genuenses perquisiti ac necati sunt, ita
 vt vix vnus ex tanta clade superfuerit, qui rem

Venetū
 et Genu
 ensium,
 cōtētio

gestam in patriam renuntiaret. Accepit tamē dux Genuensium ac senatus paulopost atrocem suorum ciuium iniuriam, atq; in ultionem erectus, itra quadraginta dies potentissimam classem armauit, & in Cyprū misit: cuius aduentus eodem fere tempore, & visus est & auditus. Trugosius, qui classi præfēctus erat, expositis in terram copijs, mox Nicosiā profectus egre defensam cepit, breuiq; regem ac reginam, & vniuersam insulam in potestatem suā reddidit: & interfectis nephandi consilij autoribus, ingēritatus præda, maiori cum gloria, & breuiori tempore q̄ speraretur, domum rediit. Rex cum coniuge aliquamdiu in carcere seruatus est, & regina prægnans in captiuitate peperit: tandem venia regi data est, & regnum tributarium factum est, & vrbs nobilissima totius Cypri, emporium Famagusta, de re gno recepta, Genuensi populo applicata, portu & vectigalibus diues. Puerū regi natum Ianum appellauēre, q̄ in Genua natus esset, quam nostra ætas Ianuam vocat. Aduersus hūc cū patri successisset, in ultionē direptæ Alexandriæ, Soldanus Aegypti Melchella validissimam classem transmisit, quæ veluti tempestas horrida cuncta corrumpit. Cypros occurrere ausos prostrauit in campo, Ianum regem captiuum abduxit, Nicosiam regni caput diripuit, ecclesi as incendit, & omnem ferme populū rapuit in seruitutem, vacuas vrbes & insulam pene solam reliquit. Rex postea centum & viginti quinque millibus aureis redemptus, & tributari⁹ Aegyptiorū factus, in regnum rediit. Sed dum insulam Aegyptij spoliaret, & eorū nauigia paucis custodibus seruarentur, in litore naui Veneta, quæ peregrinos quotannis Hiero-

*Christi
ani per
egrini
pro
Christi
fide la
pidib'
obruati*

solymam vehit, voto peracto rediens huc applicuit: & paulo post sex Catelanorū naues aduentarūt, quarum patroni Venetum allocuti, ei suaserunt, vt signa deponeret, simulq; classem Aegyptiam aggrederetur: futurū vt opulēta spolia referret. paruit Venetus, sed inter noctē tenebras Catelanis mutato cōfilio dilapsis, redeuntes in ortu lucis ad littus Aegyptij, nauem Venetam solam, & sine signo inuentā adoriunt, ac breui expugnant, iubentq; peregrinos qui aderant, si vinere velint, erectis digitis Christū negare. mira virtus, nemo repertus est, qui pluris vitam q̄ fidem fecerit: ob quam rem viri triginta, qui praelio superfuerant, vincti deponuntur in littore: atq; ibi lapidibus cæsi & obruti, vsq; ad vltimum spiritum Christo benedixerūt. Felix exitus, & optimo cuiq; optandus. Fœminas in captiuitatem ductas apud Alexandriam Veneti mercatores redemerūt, inter quas vna ex nostratibus fuit Corfiniani nata, viduā & sancta mulier, quę domum reuersa, hæc nobis à se visa narrauit. Ianus per tot aduersa vitam agens, tandem relicto filio impubere Ioanne mortem obiit. Filius inter fœminas educatus, cum virilē ætatem attigisset, mulierem se magis q̄ virum ostēdit: inter epulas atq; delicias languēs, semper sub tutoribus & curatoribus vixit: vxorem tamen duxit ex familia montis ferati, quæ vbi in Cyprum venit peractis nuptijs, siue aëris intemperie, siue vt fama fuit veneno extincta est, & comitatus eius pene vniuersus interiit, nec postea repertus est ex occidentalibus regibus, qui suam sibi filiam despondere

Ion. Bugosian
DE BELLO CYPRIO.

267

vellet. Ad Græcos igitur itum, & in Peloponne
so quæſita coniunx, ex Paleologorum proſapia *Helena*
Helena nomine, ingenioſa & cordata mulier: *Paleo-*
verum græca inſtituta perfidia, latinis inimica ſa
loga
loga
Roma.
eccle-
ſiæ ini-
mica.
cris, & Romanæ hoſtis eccleſiæ. Quæ ubi con
ſummato matrimonio viri vecordiam cogno
uit, non tam reginam quàm regem egit, regnū
ipſa gubernauit, magiſtratus depoſuit atq; in-
ſtituit. Sacerdotia pro ſuo arbitrio ordinauit,
& eliminato Latino ritu, Græcanicum ſuperin
duxit: belli pacisq; leges dixit. Viro ſatis fuit cōui
uari, delicijsq; affluere, atq; in hunc modum vni
uerſa inſula in poteſtatem Græcorum redijt. Po
tentiffima apud reginam nutrix eius fuit, & apud
nutricem filius, apud quem ſumma regni eſſe vi
debatur. Cum is matrem, mater reginam, re
gina regem regeret. Iohanni ex concubina Ia
cobus natus ē magni ſpūs adoleſcēs, ex coniuge
Carlotā tm̄ ſuſcepit: quæ poſt q̄ adoleuit, Iohāni
regis Portugallię patrueli nupſit. Vir eius conſen
ſu procerū in regnū accerſitus eſt, q̄ viuente ſoce
ro rem adminiſtraret. Iam enim muliebris regi
minis non minus tedeſcit populum quàm pude
bat. Aduentante igitur Iohanne, celebratiſq;
nuptijs, cuncta in eius manu poſita ſunt, & for
ma regiminis correcta, diuina & humana refor
mata negocia, Romanus eccleſiæ ritus inſtaura
tus, Regiæ ac nutrici adẽmpra poteſtas. Nutricis
filius noui principis faciem veritus Famaguſtā
conceſſit. q̄ ex loco matri ſuaſit, vt ſi ſe cū filio ſal

Ioēs
ueneno
extin-
guitur

uā uellet, Ioēm ueneno extingueret: q̄ uiuo spera
re uitā ipsā non posset: nec surdo cantata fabula
est. Venefica mulier consentiente regina (ut fa-
ma est) nobilissimum principem toxico sustulit,
atq; ita priores illecebræ & damnata Helenæ im-
peria redierunt. Filius quoq; nutricis gloriabun-
dus ex Famagusta rediens, quasi dominus & re-
rum omnium moderator receptus est. Qui Car-
loram ludibrio habens multis eam cōtumelijs af-
fecit: illa ad fratrem confugiens suas conquesta
calamitates opem petijt. Iacobus non tam sorō-
ris gratia quā regni sibi parandi græculum curi-
ctis insultantem sua manu interfecit, cœpitq; cū
amicis id agere ut rex appellaretur, quod iam-
pridē in animo gesserat: ut primum enim sapere
aliquid cœpit, uidēs p̄rem mētis iōpē, ex matrimo-
nio virili ple carere ad regnū aspirauit, indignū
existimās, aut sororē sibi, aut sororis virum p̄fer-
ri. Quod præsagens Helena, viro psuasera, ut
filium regni cupidum extra matrimonium na-
tum, ecclesiæ traderet, ac sacris ordinibus inicia-
ret, sic futurum ut regnandi spem poneret. Va-
tua per id temporis pastoris regimine ecclesiā
Nicosiensem erat. Hanc igitur Iacobo spondent,
postulariq; in præsulem curant, atq; in possessio-
nem deducunt, quod Romana ecclesiā nunquā
raturum habuit: sed post græculi cædem regina &
nutrix aduersus Iacobum insurgentes, eum vrbe
regia pepulerunt. ille apud iudicem Venetorum
aliquamdiu latitans, tandem apparato nauigio

concessit in Rhodum, quo in loco non sine honore habitus est. Interim Carlota suasu matris ac procerum Ludouico Sabaudia ducis filio nubit, eumq; quam celerrime ad se proficisci hortatur. Medio tempore Iacobus spe regni amissa per amicos apud Nicolaum pontificem maximum instat, ut ecclesiae Nicosiensi praeficiatur; sed Helena & Carlota contranitentur, negantq; sanguinarium hominem & qui regnum seditioibus agitet in ecclesiae militiam recipiendum. Literae casu à Iacobo interceptiuntur, qui contracta amicorum non parua manu, in Cyprum nauigans, clam regiam urbem ingreditur, eorumq; domos radiens, quos sibi norat infensos cunctos interficit: bona inter amicos partitur, & tanq; victor in ciuitate moratur. Regina interim morit, & paulo post rex vir muliere corruptior, quamuis forma & habitu corporis regio dignus honore videretur. Sed quam erat exteriori decorus specie, tam fuit ignauus & turpis animus. Inter haec turbato multifariam regno, accersitus crebrioribus nuncijs Ludouicus apud Venetias classe parata, in Cyprum nauigat, magnoq; omnium applausu ac fauore rex appellatur. Iacobus eius aduentum haud quaquam expectare ausus, consilio & ope (ut aiunt) Marci Corarii potentis amici, qui sibi nauigium concessit, cum amicis ferme centum in Alexandriam nauigauit, Soldanum quam primum liceret conuenturus, eiusq; opem implora

Exteri
or speci
es igna
nū ple-
runq;
animū
fig.

turus. Soldanus missis obuiam primoribus suæ curiæ, eum ad se quàm celerrime venire iussit, & magnis honoribus venientem accepit. qui vt in conspectu datus est: Supplex (inquit) ad te confugio regum maxime atq; potentissime. Tu mihi dominus es, & vt clementia tua spondet adiutor & tutor eris. Ioannes pater meus, qui tibi quotannis tributum pendebat, superioribus diebus è vita decessit, nec præter me virilem sobolem reliquit. Soror mea virum sibi ex Gallis accersiuir, eum Cyprii regẽ suscepit, me posthabito, quẽ regnare par fuerat. Sed tuum est regnum Cypri, tuum est diffinire quem regnare oporteat. Natura masculis non feminis imperium dedit, nec æquitas permittit regum filios extraneis cedere. Respice oro fortunam meam, nec me regem natum, regno priuari sinas: paternam hæreditatem à te postulo, qui meus iudex es: nisi causam meam suscipis, exul à patria, regius sanguis mendicabo panem. Indigna hæc tuo nomini inuretur nota, qui subditorum iustas causas nõ defenderis, nec è re tua fuerit, me repulso cuius maiores sequi tibi didicerunt, Gallicum hominem Cypriorum regno præesse, nosti superbiam gentis, & quanta Aegyptiorum imperio attulerit Gallorū classes incommoda: nunq̃ Alexandria, aut aliæ maritimæ vrbes pacem habebunt, tenentibus Cyprum occidentalibus regibus. Quod si me foucas, tam tua Cyprus quàm Aegyptus erit: nec tua difficilem rem credideris, paternum atq;

auitum regnū mihi restituere. multi sunt qui meis
 rebus student, nec aliud optant quā tuo fauore
 præditum, me redeuntem cernere. Parua me classis
 in solium paternum collocabit: satis amicis meis fue-
 rit tua signa vidisse, & tuis auspicijs bellū geri, cetera
 ipsi expediēt: nec dubita breuī me seruum tuum Cy-
 pri regē videbis, tātum facito, vt te velle intelligam.
 Mouerunt ea verba, non Soldani modo, sed omni-
 um qui aderant animum, nec quisquam fuit qui
 non indigna pati adolescentem arbitraretur, eiq;
 subueniendum existimaret. Erat enim Iacobus du-
 os & viginti natus annos, forma egregia, & statura
 corporis patri per quam similis: verū animi dotibus
 & eloquentia longe dispar. Placuit igitur subueni-
 re supplici, moxq; regijs ornamentis allatis Iacobus
 veste purpurea indutus, ceterisq; insignibus adorna-
 tus, quibus regibus vti mos est, in conspectu Solda-
 ni, & omnium procerū rex declaratur: ac per urbem
 circūductus, præcipuis honorib⁹ cumulatus est, clas-
 se decreta, quæ illum mox in Cyprum veheret: pri-
 us tamen literæ in hanc sententiam Soldani nomi-
 ne ad Ludouicum scriptæ sunt. Venisti ab occiduis
 partibus, vt alienum regnū in oriente inuaderes, pa-
 terna hæreditate filium exueres, vana est cogitatio
 tua: Cyprus mihi vectigalis est, & meum de rege iu-
 dicare: nisi quamprimum abieris. Aegyptio peribis
 gladio. Si vxor tibi cordi est, potestatem facio, vt eā
 tecum auferas: si tamen prius recesseris, quam secū-
 do monearis. His acceptis toto regno trepidatū est,
 ingensq; mœror omnium mentes peruasit, cum ne

Iacob⁹
 à Sold.
 ueste
 purpurea
 inditus
 itur.

que Soldani iussibus resistere possent, neque sine turpitudine obedire. Postremo cum remedium nullū aliud inuenirēt, Legatos ad Soldanum mittere placuit, qui eius mentē lenirent: miserunt & simul Rhodij viros ex religione primarios, qui apud Cairum cōuento Soldano Ludouici causam humilibus verbis defendere conati sunt. Nil eum de iure Soldani ablaturum venisse dicentes. Ioannem Cypri regem Carlotam filiam vnicam ex matrimonio suscepisse, quam secundum Christianas leges reliquisset hāredem: Iacobo ex concubina nato, regnum nequaquā deberi maritū pro coniuge coronæ iura sortiri: hortari ne regni consuetudines confunderet, neue Christianis Christiana inter se iura negaret: Ludouicum Soldano in omne tempus amicū futurū, tributumque suis temporibus præstiturum, Iacoboque decem millia aureorum singulis annis quoad viueret traditurum. Res diu in consilio apud Soldanū agitata est, & iam eo ventū erat, vt postulata Ludouici admitterentur, triginta millibus aureis superadiectis: hāc em̄ summam loco impēsarū Soldanus exposcebat, nec Ludouicus pro redimenda pace abnuebat. Sed ambiens Iacobus, modo istos, modo illos amicos, ac Soldani fidem accusans, qui se pauloante regem declaratum desereret, Gallicæque perfidiæ proderet. Purpuratos quosque in curia potētes hortabatur, vt Soldano suggererēt, ne Gallicis oratorib⁹ auscularet, neue se semel in fide relinqueret. Aderat ei Soldani filius æqualis ætatis, qui eius fortunę miserebatur. Aderant & tres Mamaluchi in palatio potentes qui præcibus assiduis Iacobum commendabāt. Sed parū eorum conamina valuissent, nisi Mahumet⁹ Tur

ſarum imperatoris legatus opportuno in tempore
affuiſſet, qui verba huiusmodi habuiſſe fertur. Acce-
pit amicus tuus Turcarum imperator Mahumetes,
te Iacobum Cypri regem appellatſe, eumq; in patri-
um regnū ſtatuiſſe reſtituere: digna reſ, quæ de tuo
ſolio manaret, & noſtræ religioni accōmoda. Sed re-
nuntiatum poſtea eſt, te mutato conſilio pacem cū
rege Gallico pacifci, & quē iuuare cœpiſti velle deſe-
rere, tanq̃ ignores quanto perſequatur odio gētem
noſtram Gallicus ſanguis: neq; Gotfridi Balduuini
ue, aut aliorum eiufce gentis facta mēte teneas, qui
ſæpe maiores noſtros magnis cladibus afflixaerunt.
Vide quid agas. Si pax tibi cum Gallico genere cor-
di eſt, cum noſtro bellum expecta, nec tibi cum ſo-
lis Turcis inimicitias futuras putes. Aegyptij, Syrij,
& Arabes, quibus præeſ, ſummo te odio proſequen-
tur, nec tuus tibi filius hærebit, qui religionē noſtrā
Gallicano ſanguini prodideris: quod ſi promiſſam
fidem Iacobo ſeruaueris, claſſemq; pararis in Cypri-
os, Mahumetes quoq; alteram parabit in Rhodios
& vtriuſq; inſulæ ſpolia tua erunt, ſolum tantum in
ſulæ Rhodiæ Mahumetes ſibi ſeruatum cupit. Pla-
tuerunt Soldano Turcæ oblata, atq; in eius poſtula-
ta conſenſit. Apparata eſt è veſtigio claſſis, & Iaco-
bus cum magna militum manu in ea vectus Cypriū
appulit: non tulerunt eiuf imperum Galli, quamuis
Rhodios adiutores haberent: neq; auſi apud Nico-
ſiam expectare, in caſtellum quod Cerines appellat
ſeſe receperunt. Iacobus reliquis omnibus in pote-
ſtatem receptis, obſidionem aliquādiu circa caſtel-
lum tenuit. Deinde ſpe potiundæ munitioſis depo-
ſita, diſmiſſis cuſtodibus, qui Gallos ab incurſione ꝑ

Legati cōuertit, Legatosq; ad nos misit, qui multa peterēt
 Iacobi faciē honestatis habentia. Sed re vera nil aliud q̄re-
 ad Pa- bat, q̄ Christiani regis apud sedē apostolicā nomē
 pam vsurpare: sed contra illi euenit q̄ putabat. neq; enim
 Pii II. oratores suos tanquā regios admisimus, cū accepis-
 semus eum Soldano Aegypti, eo tēpore quo regnū
 ab eo suscepit, turpissimū iuramentū pręstitisse. Ad-
 iurato enim quadragies deo (vt accepimus) sic ait:
iurame Per deū magnū & altū, misericordē, & benignum
tum formatorē cæli & terræ, & omniū quę in eis sunt, &
turpe. per sancta hæc euangelia, per sanctū Baptisma, per
mo tur sanctū Ioannem Baptistam, atq; oēs sanctos, & per
pēpima fidem Christianorū promitto & iuro, quod oīa quę
exacra nouero aperta erunt dño meo altissimo Soldano
disi mag Aegypti, & totius Arabiæ imperatori, Alefferapho
 Asnali, cuius regnū deus fortificet, ero amicus ami-
 corū suorum, & inimicorum inimicus. Nihil enim
 celabo, neque piratas in regno meo patiar, neq; his
 victum aut auxiliū dabo. Aegyptios qui meo in
 regno seruiunt emam, & libertate donabo, auri
 quinq; millia nummum in kalendis septembris, aut
 octobris, tributi nomine in templis altissimis Hieru-
 salem & Lamech singulis annis offeram. Colosseos
 prohibebo, ne piratis arma ministrent: quęcunq;
 digna cognitu nouiter emerferint, Soldano renun-
 ciabo, in iustitia & veritate Pegdami, nihil mea in par-
 te fraudulentum erit. quod si aliquid horum negle-
 xerim, ero apostota & mandatorum sancti euange-
 lii Christianæq; fidei præuaricator, dicam euangeli-
 um falsum esse, negabo Christum viuere, & matrē
 eius Mariam virginem fuisse, super fonte baptisma

tis Camelum interficiam, & altaris presbyteros maledicam, diuinitatem negabo, & illesum nuncium humanitatem adorabo. Super altari cum iudea fornicabor & sanctorum patrum maledictiones omnes in me recipiam. Hoc iuramentum in scriptis redactum, & ex Arabica lingua in Latinam traductum, Legati Rhodiorum viri praestantes ad nos detulerunt, asserentes certissimum esse, ita Iacobum apud Cairum Soldano iurasse: propter quam rem oratores eius multum increpatos absque honore remisimus. Carlota interim quae Rhodum petierat, comparatis aliquibus auxilijs, cum noua militum manu quam focer ex Sabaudia miserat, ad virum quem Cypri reliquerat apud Cerynem rediit, eo proposito ut Nicosiam peteret, non parua spe freta recuperandi regni. Iacobus consilijs eius exploratis, iter incipit, confertoque praelio multos Gallorum interficit, reliquos in castellum repellit, quo in loco usque in hanc diem Ludouicus obsidionis incommoda fert, reliquae partes insulae Iacobo tanquam regi parent, excepto Colossi oppido, quod Rhodij tenent, & Famagusta quam Genuensium esse diximus. Carlota viro apud Cerynem dimisso Rhodum contendit, & deinde plena calamitatis ad nos nauigauit, sibi & viro ut consuleremus non sine lachrymis orans, nam & ipsa multa in mari aduersa pertulerat: nos qua potuimus humanitate prudentem sane & cordatam foeminam consolati sumus. Vinum & triticum quod regi mitteretur obfesso apud Ancona obtulimus, & sibi quae omnium rerum erat indigua equos & mulos coemimus, & viaticum dedimus, quod in Sabaudiam (ut reginam deceret), perficere ad socerum: auxilia quoque polliciti, quibus in regnum restitui posset, si nostris

*Carlo
ta cum
militum
manu
ad virum
redit.*

consilijs vteretur. Facile nanq; exulibus regibus cō-
misereri scimus. Sed digna dei vltio. Nam cum nos
apud Mantuam conuētum ageremus, regesq; hor-
taremur, vt in tutelam regionis assurgerent, neque
hinc Turcas, inde Saracenos in Christianos sēuire
permitterent. Huius Ludouici pater, qui multa pro
miserat, inter primos repertus est, qui orthodoxæ fi-
dei auxilium negauēre. Ipse quoq; Ludouicus ado-
lescens, cum per Padum nauigaret, essetq; Mantuæ
propinquus, in eoloco vbi Mincius Pado miscetur,
haud quāq; dignatus est nos visere, aut nostram be-
nedictionem exposcere, quibus ex rebus sæpe ora-
tores Sabaudientes allocuti eorū facta damnaui-
m⁹, futurumq; diximus, vt in pœnam eorū quæ pater fa-
ceret filius regnum amitteret, frustra q; opem ab ali-
is peteret, quam suus pater negasset ecclesie, sicut po-
stea cum magno religionis damno secutum est.

Quo iure Soldanus Cyprum, & Tur-
ca Rhodum sibi pertinere dicant. Item disputatio
qui primum populi Asiam minorē coluerint, quicq;
duces apud eam armis præcipuæ claruerint.

Caput XCVIII.

HAec habuimus quæ de Cypro dicerem⁹. Ali-
quanto longius q̄ consueuimus propter hi-
storiā nostri temporis, quæ nō videbatur negligē-
da, quod etiā in alijs locis facturi sumus, vbi nostra
ætas aliquod habuerit memoratu dignum. Solda-
nus suam esse Cyprum dicit & Rhodum, propter
Hierusalem, de cuius regno has insulas esse putant:
& cum ipse Hierosolymam possideat, ad eas quoq;
ius sibi competere arbitratur. Turcarū imperator

de Cypro nihil aduersatur, Rhodum vero sui iuris
 esse cōtendit, qui vicinia in continēti littora obtinet.
 Antiqui & Rhodū & Cyprum Asiæ tradiderunt, q
 bus nulla continēs propinquior est. Nam Rhodus
 Cariæ, Ciliciæ Cyprus obijcitur, quæ Asiæ partes ex
 istunt. Asiam ipsam minorem qui primo coluerint
 non satis certum est: quidam indigenas putant, nos
 ex Syria primos cultores aduenisse arbitramur, quā
 do ex vnīs parentibus omnes originem ducimus.
 Illi vero in terrestri paradiso creati, atq; illinc eiecti ī
 Damasceno primum agro locati sunt, indeq; gen⁹
 humanū. Nisi Armenica magis origo alicui placeat
 quia in arca Noë seruata sit humana caro, & illa in
 montibus Armeniæ cessante diluuio requieuerit,
 vnde rursus propagati homines ad colēdas prouin
 cias exierint. Sed omnes ab Adam prognati, qui fili
 os Noë sui generis autorē faciunt. Ante Troianum
 bellum cultores Asiæ inter primos memorant Cau
 cones, quos alij Pelasgos, alij Scythas fuisse tradūt:
 hos Bebrices ē Bithynia pepulerūt, Bebrices Mari
 andyni cum Paphlagonibus, ex quibus Mariādyni
 exiuerunt & Heneti. Nobilis Paphlagonum natio.
 Mygdones Olympi cultores, q̄ boream respicit, &
 Doliones inter Rhynchacū habitantes & Aetiāpum:
 & Mysi qui ex Mysia profecti sunt Europea, apud
 Danubiū sita: & Lydi, qui & Mæones appellati sunt,
 & antiquiores q̄ Mysi credūtur, & ab aliquibus My
 forum patres existimati sunt. Asiāq; indigenę: & Le
 ges, qui per insulas habitantes sub Minoë Creten
 si fuerunt, postea in continentem Asiā migrātes, au
 strale inde latus vsq; Assum, & deinde vsq; ad Caicū
 & Hermum, oram maritimam tenuēre: & Cares q

*Qui
 primū
 populū
 Asiā
 colue
 rint.*

Qui
post clā
dē ilien
sem in
Asiam
uene-
runt.

prius Leleges esse putant & insulares, postremo ter-
restres facti apud Meandrum sedes obtinere: & Phry-
ges qui ex Thracia profecti primo Sangarij ripas ha-
bitare, deinde ad orientem mediterraneam petierunt:
& Lycij, qui prius non procul ab Illo sortiti sedes, in
duos diuisi principatus, denique ultra Taurum migras-
se creduntur: & Teucry quos alij ex Creta, alij ex At-
tica ortos existimarunt, & circa Amaxitum habita-
uerunt: & Cilices qui sub Hectore fuerunt Thebam
colentes, Illo proximi, quo deleta, Taurum transire:
& Dardanij sub Aenea & Antenore constituti, Idae
accola: & Ceti prope Caicum sub Eurypilo milita-
tes: & Pelasgi qui Larissam Cumana prius colere:
gens ab origine Thessalica, quae postea multum cre-
uit, & tamen cito defecit: & Solum in mediterranea
supra Cares ad Taurum habitantes: & Leucosyri ultra
Halym in Ponto collocati: & Amazones, quae Themis-
cyrae campos incolere: & Calybes, quae montes Phar-
nariae & Trapezuntini inuaserunt: omnes huius-
modi gentes ante bellum Troianum in Asia fuisse tra-
duntur. De Lycaonibus, & Cappadocibus & Cara-
onibus, & Armenijs, & Pamphylijs, & Pisidibus, &
Isaurijs, & Thracibus qui Cimmerij fuerunt, & Ma-
gnetes deleuerunt, & alijs compluribus incertum est.
Aeoles, & Iones, & Dories, & Macedones, & Gala-
tas nemo dubita: post cladem Iliacam in Asiam pue-
nisse: quae frequenter externo subiecta imperio, aut
raro aut nunquam regem pertulit in armis clarum, cuius
uetus origo Asiatica fuerit: siue quod imbelles ge-
nus hominum facile iugum subiit, siue quod regio-
nis uirtus externos reges ad eam acquirendam
summis conatibus attraxit. Nam priusquam Troia Grae-

eorum armis rueret, multi Afiani externi reges inuaserunt. Iupiter, siue Cretensis fuit, siue (vt alij uolunt) Aegyptius Asiæ imperium adeptus est: & Hercules ille primus, & Dionysius quem Bacchum uocauerunt, & Osiris, quem cum superioribus stulta Aegyptus tanquam deum coluit. Sesostris quoque rex Aegypti, Asiam sibi subiecit, & Idam Tyrus Scytharum rex, qui sibi & successoribus suis per mille & quingentos annos uectigalem Asiam fecisse traditur, & Amazones Scytharum soboles, magnam sibi Asiæ partem uindicauerunt, & Ninus rex Assyriorum usque ad Hellespontum cum exercitu peruenit, omnemq; Asiam domuit, quæ & sibi & successoribus usque ad Teuthrantem paruit, sub quo Troianum bellum exortum est. Teuthras autem per legatos à Priamo requisitus Memnonem Tithoni filium cum decem millibus Aethyopum, & toridæ Sufianis, ac ducentis curribus in auxilium misit, cum amplius mille annis Asia sub Assyrijs fuisset. Hercules etiam Alcmenæ filius Troiam depopulatus est. Sed neq; Hercules, neq; Agamænon in Asia imperium continuarunt, qui habita uictoria in varias regiones dispersi sunt, quæadmodum & Cimmerij qui multas in Asiæ ciuitates desertarunt, nec totam Asiā occuparunt: sicut neq; Iasonis socij, quibus aliqua loca obtinuerint post Troiam deletam. Lydorū res magnæ fuerunt, apud quos Mydas, Gyges, & Alyates, & Cræsus rerū potiti sunt: deinde Persæ horū imperium deleuere, qui usq; in Græciam penetrarunt. Persas uero Macedones deiecerunt, & ipsi à Romanis pulsi sunt. Post Romanos Græci Asiam obtinuerunt, cum

apud Byzantium imperij sedem Constantinus pō-
fuiſſet. Græcos autem Turcæ eliminarūt, quos Ta-
merlanes (vt ante diximus) magnis affecit cladibus
ſed tanq̃ fulgur (cum omnia pertruiſſet) breui deſe-
cit, & res ad Turcas ſine controuerſia redijt.

**De Mithridatis Eupatoris laudibus ad
mirandis, Item de mulieribus in Aſia clariffimis.**

Caput XCIX.

*In Ro-
manos
40. an-
nos bel-
lū geſſit*

INter Aſiaticos autem qui armis claruerit, vnū
reperimus cunctis excellentiorem, & cui pauci
poſſint æquari, Mithridatem ſcilicet Eupatorē, cu-
ius progenitores Pontici fuerunt, & ipſe apud Si-
nopen natus educatusq̃ eſt, & ibi tandem ſepultus
Ad hunc puerum (vt Apianus Alexandrinus ſcri-
bit) & parētibus orbatum principatus tralatus eſt,
qui mox vt adoleuit finitimos barbarorū populos
in poteſtatem ſuam redegit, Scytharū non paucos
ſibi ſubiecit, in Romanos per quadraginta annos
varijs euentibus bellum geſſit, Bithyniam & Cappa-
dociam non ſemel adeptus eſt, Aſiam, Phrygiā, Pa-
phlagoniam, Galatiam ac Macedoniā cum in Græ-
ciam tranſiſſet potenter inuaſit, multa & præclara
egit, mari à Cilicia ad Ioniū vſq̃ dominatus eſt, q̃ad
Sylla intra patēni regni limites eum incluſit, cētum
& ſexaginta millibus hominum bello ſibi ademptis
Inter lubricos prolapſus caſus minime animū poſu-
it, bellum facile inſtaurauit, cum optimis ducibus p̃-
lio decertauit, à Sylla quidem & Lucullo Pompeio
que victus, ſæpenumero magnas illis intulit clades
L. Catiū, & Q. Oppium, & Manium Acilium capti-
uos ſibi deditos palam circunduxit, quoad illum q̃

totius belli causa fuerat interemit, reliquos Syllæ tra-
didit. Vicit Fimbriam ac Murenā, Cottam quoque
consulatu illustrem, & Fabium ac Triariū. Ingeniū
illi ad res difficiles præcellentissimū fuit: victus sæpe
minime ab incepto destitit, nec vnā via Romanos
aggressus est. cum Celtis fœdus iniit, & Sertoriū in
Hispaniam misit: per insidias siue ab hostibus, siue
ab alijs ferro impetitus & saucius, nullo tamen ab
opere cessauit. Sanguinolentus & crudelis in omnes
fuit. nam matrem, fratrem, ac filios tres impuberes
toridem filias interfecit. statura ingenti fuisse tradi-
tur, valetudine prosperrima vsus vsq; ad vltimū vi-
tæ tempus. equitare, iaculari, ac mille stadia equis p
interualla dispositis vna die discurrere, currus sex &
decem equis agitare. Græcis imbutus disciplinis, &
ob id sacris eorū vsus, musicæ præterea deditus, so-
brietatis eximiae, in pluribus laborumq; patientissi-
mus, solum mulierū deuictus illecebris. His morib;
Mithridates cum orbis plurimas & præclaras regi-
ones cladibus inuoluisset, postremo desertus à suis,
& filij fraude circūuentus, ad veneni remedia cōuo-
lauit, quibus non satis celeriter opitulantibus, quod
antydoto assuefactus erat, à Buthico quodam Cel-
tarū duce vt se ferro interimeret precib; impetrauit,
atq; ita rex quondam potentissimus, è vita decessit.
sextusdecimus à Dario vltimo Persarum rege, octa-
uus siue sextus à Mithridate illo, qui à Macedonib;
defecit, & Ponti regnum sibi vendicauit. Vixit an-
nis octo siue nouem supra sexaginta, in quibus per
septem & quinquaginta regnum tenuit, consensu
Pompei regali sepulchro apud Sinopen conditus,
& solennia funeris magnifice consecutus, sed neq;

Mithri-
dates
matrē
fratrē
filios
tres im-
pube-
res et
totidē
filias i-
nterfecit

*Mulie-
res in
Asia
clarif-
sime.*

is vetusta origine Asiaticus fuit. Mithridates enim qui primus Cappadociæ Pontiꝫ regnum inuasit, è genere Persarū regio fuisse traditur. Fuerat ille Antigoniamicus. Antigonus vero cum per somniū sese agrum auro serere vidisset, & Mithridatem aurū metentem in Pontum recedere, expergefactus illū interficere conatus est. Mithridates cum sex duntaxat equitibus fugiens quendā locum Cappadociæ muniuit, multisꝫ illuc per Macedonū incuriam confluentibus, Cappadociam finitimasꝫ circa Pontū tenuit nationes. Postremo imperium in maius propagatum filiis tradidit, quod vicissim vnus ab alio suscepit, vsque ad Eupatorem, qui etiam Dionysius vocatus est, de quo modo locuti sumus. Mulieres in Asia clarissimæ ante omnes fuerunt Amazones, quarum genus è Scythia profectum diximus. Dein de Artemisia Halicarnassi regina, quæ cum Xerxe aduersum Græcos bellum gessit. Postremo Pythodori quam supra in Ponto regnasse memorauimus, non possumus non Asiaticam dicere: eius pater Pythodorus apud Trallianorum urbem, ex priuato ciue magnus euasit, & opes regias cumulauit. Nec nos latet plurimas Asiæ fœminas clarum nomen affecutas esse: sed inter eas quæ regnauerunt has præferimus.

De Turcarum origine & moribus,
Item de Ottomanorum progenie.

Caput C.

Verum quia de Turcis superius mentionem fecimus, ad quos vltimo loco imperiū Asiæ delatum est, haud absurdum fuerit eiusce gentis ori-

ginem recensere. Vt eorum confuteretur error qui gē
 rem Troianam Turcasesse affirmant, ac Teucro^s
 vocāt. Turcæ (vt Ethicus philosophus tradit) in Asi
 atica Scythia vltra Pericheos montes, & Taracun-
 tas insulas, contra Aquilonis vbera sedes patrias ha
 buēre. Genstruculenta & ignominiosa, in cunctis
 stupris ac lupanariis fornicaria, comedit quæ cæ-
 teri abominantur. Iumentorū, luponū, ac vulturū
 carnes, & quod magis horreas, hominum aborti-
 ua. Diem festum nullum coluit, nisi mense Augusto
 Saturnalia. Romanorum imperium audiuit ma-
 gis quā sensit, quā Oſtauiano Augusto in auro
 litoreo censum dedit, & id quidem sponte. Nam
 cum vicinas vndiq; regiones annua illi tributa red-
 dere animaduertisset, nouum dierum ac temporū
 exortum esse deum arbitrata, muneta illi quotānis
 misit. Hæc gens (vt Orho historicus tradit) imperan-
 tibus Græcis, & regnante apud Francos Pipino an-
 nis ab hinc supra sexcentis, non Caspias (vt ille ait)
 sed Caucaſeas egressa portas, cum Auaribus ferocis
 sima pugna, multis vtrobiq; desideratis conflixit.
 Exin Pontū Cappadociāq; transgressa, ad reliquas
 finitimas gentes sensim illapsa est, nec multo post
 (quemadmodū Nicolaus Sagundinus ad nos scri-
 psit) græcis ac latinis literis eruditus, eadem gens
 more latronum clandestinis quibusdā excursioni-
 bus vires sibi vendicās, occupatis montibus, & clau-
 stris opportunis, vnde per occasiones facile irrupti-
 ones fieri possent, vsque adeo emerſit, atque sub-
 lata est animis, vt palam iam & pari marte aduer-
 sum finitimos de agri possessione certaret; & deni-
 q; procedenti tempore non solum Pontum & Cap

padociam, verum Galatiã, Bithyniam, Lycaoniam, Pisidiam, vtrancq; Phrygiam, Pãphyliam, Ciliciã, Cariam, & omnem Asiam quæ minor vocatur, vltra citracq; Taurum, ad oras vsq; Ionie & littora græci maris occuparet. Nec vnum quendam principem, sed alios alij duces, & varia auspicia per factiones secuti. ex hac gente trigessimum ab hinc, & centesimum circiter annum, Ottomanus quidam exigui tum cẽsus & obscuri int̃ priuatos nominis, ex collectitio milite non ingenti manu per seditionem conflata, grassari passim, ac non solum reliquias Christianas vexare, verum etiam homines sue gentis armis infectis petere, & sibi subdere cœpit: cuius conatibus orta inter principes graui discordia, felicem cursum p̃buit. Ottomanus enim dum illi sese inuicem laniãt, accitis vndiq; omnibus, qui pro ingenio prẽdæ rapinarum cupidi essent, auctoritatem breui & nomen adeptus, oppida non pauca, partim vi, partim seditiõe in potestatem accepit. Huic successit Orcanes, qui rem inchoatã à patre cõmode profecutus, lōge lateq; propagauit: quẽ secur⁹ Amurates filius, duobus de Grẽcorũ imperio disceptãtibus, ab altero qui superari timebat in auxiliũ accersitus, cū ex Asia trãsisset in Grẽciã, cõsulto bellũ protrahẽs, vbi ambos consumptis eneruatisq; viribus fractos ac defessos, animaduertit, versis (vt aiũt) proris, arma in eos sine vlllo discrimine per occasionẽ conuertit, & plurimũ Grẽciẽ sibi subiecit. Is vita functus duos reliqt filios Solmanũ & Pazaitẽ, quẽ superius à Tamerlane captũ retulim⁹. Solmano extincto res vniuersa ad Pazaitẽ deducta est, qui priusq̃ caperetur res magnas in Grẽcia gessit: dimissus vero nihil memoria dignũ

egit, mortēq; in Asia inglorius obiit, cui⁹ filij qui cō
 plures erant in potestate Græcorū venēre, cū capto
 patre periculū euasuri, ex Asia in Thraciā nauigare
 contenderent. Calapinus tñ natu maior emissus à
 Græcis regnū obtinuit, cui vita functo Orcani filio
 tenella ætate adolescentulo quorundā principū re-
 gnū occupare conati, Moyses patruus, & ipse à Græ-
 cis dimissus infestis armis occurrit, & magis proditi
 one q̃ pugna oppressum extinxit adolescentē. haud
 multo post, & ipse nullo superstite filio decessit, quē
 Mahumetes frater tertius ex Pazaitē, filijs subsecu-
 tus regnum incruēte obtinuit: qui magnis rebus in
 Europa gestis, in Asia quoq; cōplures Turcarū regu-
 los vi atq; armis oppressos regnis exuit. huic defun-
 cto successit Amurates filius, qui per tēpus in Asia
 manens, audita patris morte, in Thraciā conat⁹ tra-
 ijcere, imperatoris Græcorum maritimo apparatu
 prohibitus est, & Mustaphas natorum Pazaitē reli-
 quus, vt rex potiretur à Græcis liberatus, & summa
 ope adiut⁹. Sed Mustapha pugna superato & inter-
 empto, Amurates victor vniuersum regnum obti-
 nuit. hic fuit Mahumetis qui mō regnat pater, vtri-
 usq; res gestæ memoriam exposcunt, quas cum de
 Græcis agemus haud quāq; reticebimus. hæc est Or-
 tomanorum progenies, & Turcarū origo, qui quā-
 quam ea loca possident quæ olim Teucris tenuēre,
 non tamen Teucris appellandi sunt: alioqui & Dar-
 danos, & Mysos, & Phryges, & multarum gentium
 quas vel in Asia vel Græcia subiecerunt nominibus
 appellare possemus. siue enim ex Attica siue ex Cre-
 ta, quod ad mare probare videtur Teucrorum ori-
 go fuit, nihil ad Turcas pertinet, quos Scytharū ge-

nus esse docuimus, barbarā & terrā progeniē: quā-
 uis plurib⁹ seculis in Asia Græciāq; cōmorati vitam
 mitiorē induerint, & imperiū vtriusq; terræ cōsecu-
 ti sint. Adeo Turcæ nomen auctū est, vt quæ olim
 Asia vocabatur, nunc Turciā vocitent. à Turcis em̃
 vniuersa possidetur, p̃ter oram Trapezuntiā, q̃ suo
 imperatori parer Christianę religionis cultori, q̃uis
 Græco & nōnullis erroribus imbuto, aduersus quē
 profectus hoc anno Mahumetes eius imperiū labe
 factum existimatur. habent & Armenij aliqui suum
 ducem in Asia qui Christum sequitur (vt ante dixi-
 mus) reliqui omnes Turcarum potestati subiecti
 sunt: sed non omnes Turcæ Ottomanorum impe-
 rio subsunt: nam & Caramanus Cilicię dominus, q̃
 magnam Cappadocię partem possidet, & Asam-
 becus qui prope Euphratem dominatur, & alij nō-
 nulli reguli ab origine Turcæ, cum Ottomanī pro-
 genie diu de regni possessione certarunt. Carama-
 nus inter Mahumetem Turcarum imperatorem, &
 Soldanum Aegypti dominum medius, multa per
 nostram gratem, modo cum hoc, modo cum illo p̃-
 lia gessit, locorum difficultatibns, & Cilicię gentis,
 cui dominatur virtute confisus, & odio Mahumetis
 Christianorum amicus, nec Asambecus Ottoma-
 norum prosapiam quiescere permisit, Christianę
 coniunctus vxori, imperatoris Trapezuntij filię: q̃
 uis parui momenti est apud Turcas matrimoniij no-
 men, quis cōiuges sunt, quot ducere voluerunt, im-
 piam Mahumetis legem sequentibus, cum quana-
 bilem & pulcherrimam Asiam fœdauerunt. eadem
 ab initio idola coluit, deorūque varijs superstitio

nibus dedita, quamuis nonnullos admiserit Iudæos veri dei cultores: non tamen legem eorum accepit, sed quemadmodum hodie Iudei inter nos vivere permittuntur, ita & inter gentiles per Asiam sub tributo vitam agebant. Damnatissimus ille idolorum cultus vsq; ad Romanorum imperium perduravit, quibus ad Christum conuersis, & in Asiam & in omnem ferè terram prædicatum per apostolos intonuit euangelium, & benigne auditum est, credidit Asia Christo, & pulcherrimas erexit ecclesias, ne vlla eius portio fuit Christianis non initiata sacris. Fatemur plurima ibi & per Romanos & per alios iudices Christianorum persecutio acta est, sed vicit gloriosa martyrum constantia, vicerunt & sanctissimi verbi dei prædicatores. Erecta sunt monasteria virginum, & sanctorum patrū cœnobîa, laudatus est in canticis dominus, & in odorè suauitatis sacrificatum est ei, cuncta populi ora, & omnes lingue Christū insonuere, cui nulla nō villa altaria dedit, & dona in eius nomine consecrauit. Cessauit omnis spurcitia veteris cultus, diruta sunt dæmonibus sacrata templa, exusta simulaera, contritæ deorum imagines, omnis turpitudine, omnis blasphemia procul acta, euangelica vita recepta, sancti & pudici mores admissi, laudata virginitas, probata nuptiarum castitas, innocentia in honore habitata, sobrietas & mansuetudo ore omnium commendata, nulla consuetudo admissa quæ aduersa sacrosancto euangelio videretur. verum Turcarum aduentu cuncta immutata sunt. Mahumetea

lex, q̄ sub Heracleo imperatore cœperat, euāgelium. Chri repulit Christianorū defidia, q̄ perētibus opem. Asianis neq; cōsilio neq; auxilio fuerūt. Redijt fœditas & pristina turpitudine. nā q̄uis simulacra horrent. Turcæ, & vnū se colere deum dicunt, indigna tñ de Christo sentiūt, nec trinitatē adorant, haud intelligētes q̄modo possit deus vnus & trinus esse, & scripturā sacrā deprauarunt, voluptatis ac libidinis serui. Perierūt sacræ literę, & oīa bonarum artū studia defecerūt, apud seruos paucos Christi nomē audiūt, neq; illi qui se Christianos appellāt in Asia veri Christiani sunt, nō ambulantes ad veritatē euangelij: & si eī plurimi adlunt Gręci Christianis imbuti sacris multū tamē ab antiquorū sanctorūq; patrū regulis abierūt, nec Romanā ecclesiā audire dignantur oīm fidelīū matrē. Nimis multū est qd in Asia pdidit Christus, nobilissima prouincia à nostra religione est alienata. Et quot populos, q̄t p̄clarissimas vrbes, quot insulas fama celebres, q̄t inclyta regna cū Asia perdidimus, in oratiōe qua resuadet rex Agrippa Iudęis apud Iosephū ne cū Romanis bellū susciperēt, quingentas ciuitates in Asia minori ac ppria fuisse cōperimus. Et quę vnq̄ terra viros doctrina excellentes plures q̄ Asia protulit. Dū singulas pcurrim⁹ vrbes cōmemorauimus illustres viros, ē septe sapiētibus quos admirat antiquitas, tres vel q̄tuor Asiaticos fuisse constat, quādo ex ipsa cōtinenti, aut ex insulis sibi adiacētibus orti sunt. Homer⁹ ipse inter poētas p̄cellentissimus, haud dubie Asiaticus fuit, q̄uis eū apud senatū plures ciuitates decertent: & Hippocrates medicorū princeps ex Coonatus Asiā honorat, & Aratus astrologus Solensis. Inter philo

sophos siue stoicos siue peripateticos multi Asiatici claruerunt. Oratorum quoque & historicorum maximus numerus, sicut in particularibus relatū est. Theologi quoque nostrę religionis non pauci in Asia floruerunt. Sed vnū oīum & primū & maximū satis fuerit cōmemorasse Paulū Tharsensem, cuius epistolę post euāgelia primū sibi locū in ecclesia vendicarūt. Omittimus aliarum artium studia, architecturā, picturā, statuariāque, in quibus Asianorum ingenia facile principatū obtinuere. longū esset singula recēdere, quę apud Asiaticos precipua extiterunt, & ē septem miraculis orbis duo vel tria in Asia referunt. Mausolei sepulchrū apud Cares, & Iouis siue Solis Colossus apud Rhodios, quos inter Asiaticos cōputauim⁹. Hęc lōgius fortasse quę par fuerat recēsuimus, vt intelligāt qui hęc legerint, quantū Christiana res publica perdiderit: atque hęc potissimum causa fuit, cur Asiā & eius partes distinctę vsq; ad minutissimas describeremus. Diceret fortasse aliquis non minoris damni fuisse, vel Græciam amisisse, quę omnium doctrinarum mater iudicata est, & armorum glōria plurimū excelluit, vel Syriam in qua primus homo visus, & in quā Christus natus & altus, humanum genus per crucem redemit, & viam quā cælum peteremus aperuit. Vtilius igitur fuisse has prouincias descripsisse quę Asiam: sed neque nos illos negligemus, si vita comes fuerit, quę & orbis vniuersi situm & gentes percurrere decreuimus. Nunc de Europa dicemus.

Paulus
apostolus

¶ Pij secundi pontificis maximi Asię
minoris elegantissime de
scriptionis finis.

PII. II. PON- TIFICIS MAXIMI IN

Europam, sui temporis varias cō-
tinentem historias
Præfatio.

QUæ sub Frederico tertio eius nomi-
nis imperatore apud Europeos, aut
qui nomine Christiano censentur insulas
homines, gesta feruntur memoratu digna
mihiq; digna tradere posteris, quam bre-
uissime libet cōmiscébimus, aliqua
interdum altius repetita, quem
admodum locorū rerūq;
ratio expostulare uis
debitur.

DE HVNGARIA, SIVE VT
nōnulli uolunt Pannonia, de Sigismundo
imperatore catholicæ fidei ad vnitatem insigni re-
dactore, de Alberto rege Bohemo in imperatorem
Romanorum à Germanis electo, de Iacobo Mar-
chiano ad tumultum sedandum crucifixigero, de
multis alijs & ducibus & regibus, inter quos de Mat-
thia qui ex carcere ad regnum est vocatus.

Vngaria quæ Austriæ
 Frederici patrię cõtermi-
 na est, & in orientẽ ver-
 git, principium narrati-
 onis præstabit. Hanc, p-
 uinciam nõnulli Pāno-
 niam vocāt, tanq̃ Hun-
 gari Pānoniorum loco
 uccesserint: verum neq̃
 Hūgaria Pānonię termi-
 nos implet, neque illa tā lata olim fuit q̃ nostra æta-
 te Hungaria. Intra danubiũ eĩ & Alpes, q̃ ad Italiã
 & Adriaticũ respiciũt mare, Pānonia cõtinebat: ab
 occasu Noricũ Enũq̃ amnẽ, ab ortu Mysos ac Tri-
 ballos & flumẽ Sauũ contingēs, intra q̃s limites Au-
 strię magna portio claudit̃, & Teutonibus incolit̃.
 Stiria q̃q̃ iisdẽ terminis cõtinetur, Valeria quondã
 appellata. Hūgaria vero, q̃uis inferiorẽ Pannoniã à
 fluuio Leycha vsq̃ Sauum cõplexa est, Danubiũ tñ
 transgressa ad Polonos vsq̃ protēditur, & q̃ quon-
 dã arua tenuẽre Gepidę, Daciq̃ possidēt. Imperiũ gē-
 tis Hūgarie multo latius est q̃ ipsa Hūgaria: nam &
 Dalmatę, q̃s Schlaunos, & Illyrj q̃s Bosnenses, Triba-
 li seu Mysij, quos tñ Seruios, tum Rascianos appel-
 lant: & Getę, quos partim Valachos, partim Tran-
 syluanos nominant, Hungarorum imperiũ subie-
 rūt: & si nõnulli æuo nostro Turcarũ armis deuicti
 defecerunt. hanc prouinciã quaten⁹ citra Istrũ extē-
 diur, sub Octauiano Cæsare Romani primũ ob-
 tinuẽre, Bachone Pannoniorum rege subactō, &
 Arimantinis inter Sauum & Drauum prostratis. Da-
 ciam vero trans Danubium quæ nunc Hunga-

riæ portio est, Traianus imperator edomuit, & in solo Barbarico prouinciam fecit: sed amisso sub Galieno per Aurelianum recuperata est. Post Romanos aliquando Huni Scythica gēs, aliquando Gothi ex insulis Balthæi maris populi, deinde Longobardi ex Germania profecti Pannoniam occupauēre. Postremo Hungarorum natio ex vltimis Scytharū finibus inundauit, quæ vsq; in hanc diem regno potitur, & vltra citraq; Istrū late dominatur. Extat adhuc non longe ab ortu Tanais altera Hungaria, nostræ huius de qua sermo est mater, lingua & morib' pene similis, quamuis nostra ciuilior est Christi cultrix, illa ritu barbarico viuens seruit idolis. In Hungaria quam Danubius interlabitur tempestate nostra Sigismundus Caroli quarti Romanorum imperatoris filius natione Bohemus, origine Teutonicus, varia fortuna annos supra quinquagita regnauit, princeps singulari prudentia, magnitudine animi, beneficentia & liberalitate insignis, corporis q; maiestate ac decore illustris, cæterum bello prorsus infelix: quem non Turcæ duntaxat, sed Bohemi q; sæpe acie fuderunt. Vxor ei prima fuit Maria Ludouici regis filia cum qua regnum accepit. Illius causa duos & triginta regulos in Hungaria primarios, q aliquando rebellassent, gladio percussit. ob quā rē & ipse paulopost, regina satis functa, in vincula cōiectus est, mulieriq; viduæ cuius virum interfecerat, in custodiā traditus, donec regni procures supplicium decernerēt. sed non defuit capto in extremis rebus prouidentia, qui vt erat facundia potens, mulierī longe melius esse ostendit regium sanguinem conseruare quàm fundere. Dimissus ab ea Bar

baram Hermannii comitis Ciliæ filiam duxit vxorē,
 nec diu postea comparatis auxilijs regnū vendica-
 uit, de proditoribus supplicium sumpsit. Mulieris vi-
 duæ filios & honoribus & opibus inter primos re-
 gni procures cumulauit: quorū adhuc alterius viuit
 filius Ladislaus Garius comes regni Palatinus. Mul-
 ta huius Sigismundi egregia facinora memoriæ p-
 dita sunt, inter quę illud præclarissimū, quod ecclesiā
 catholicam in tres partes diuisam, coactō apud Cō-
 stantiam generali concilio, ad vnitatem redegit: Ita-
 liam, Galliam, Hispaniam, Angliam, huius rei causa
 peragrans: Vitoldo Lituaniæ duci, vt se regē appel-
 laret missa corona, indulgit. Prius tamē ille vita de-
 cessit q̃ solennia coronationis expleret. Prusiā, quā
 rex Poloniæ fratribus beatę Marię Teutonicorum
 armis ademerat restitui iussit. Cum Venetis duce
 Pipone Florentino grauius bella gessit. Venceslaum
 Bohemiæ regem germanū suum, q̃ regno inutilis
 esset coniecit in vincula: quīs negligenter custoditū
 magno reipublicæ malo, quidā Bohemi ē carcerib⁹
 surripuerint, coronā imperij ab Eugenio quarto
 pontifice maximo, Romę accepit. Bohemia post
 multos calamitates vix tandem potitus est: Marchi-
 am Brandēburgensem Frederico Burgaffio Nurē-
 bergensi dono dedit, filiam Elisabeth ex Barbara na-
 tam Alberto duci Austriæ in matrimonium copula-
 uit, illiq; demū apud Zuoymam Morauię ciuitatē
 morienti, regna quibus præfuerat vltima volunta-
 te reliquit, ossa eius in Veradino iacent. Albertus
 apud Albam regalem cū coniuge coronatus, Bohe-
 miæ quoq; diadema suscepit. Cuius felicitatē admi-
 rati Germaniæ principes, & ipsi suum sanguinem

*Vences-
laus
rex inu-
tilis à
fratre
Sigism.
in vin-
cula
conijci-
tur.*

ex tollere decreuerūt, Romanū ei cōmittentes imperiū. Id Alberto suscipere nō licebat, nisi primores Hungarię indulgerent, quibus haud ex vsu videbat suū regem Teutonibus imperare, atq; ob eam causam iureiurando Albertū obligauerunt, ne suo iniussu imperiū acceperet. Vocati tamē ad regem, q̄tum Viennæ fuit, victi precibus præbuere consensum. Ille imperio auctus ad Hungariā rediit aduersus Turcas, qui tunc Rasciam inuaserant arma morturi. Sed dum Budæ moram facit (ea est regum sedes) iudex ciuitatis natione Teutonicus Hungarū quempiā ob delictū fluuio demersit. Id Hūgarū molestissime tulerunt, quibus Teutonicū nomen exosum est. Excitatur è vestigio tumultus, Hungari arma capeffunt, obuios Teutones passim trucidāt, fit fuga in arcem, qua rex se continebat, diripiuntur necociatorū domus, quorū pars maior teutonica fuit. Euangelizabat eo tempore Budensibus Iacobus Marchianus, ordinis minorū professor, doctrina literarum & vitæ sanctimoniam clarus, qui sedaturus tumultū, simulacrum Saluatoris crucifixi manu gestans, furenti armatoq; populo obuiā factus, vt cædi parcant, vt rapinis abstineant, vt arma deponāt, supplex orat. Illi verba eius minime intelligētes (neq; em̄ tempus ferebat interpretem) bene sibi futuræ autumant, qui Christū suis ceptis ducē habeant, sublimemq; Iacobū, simulq; Crucifixū in vlnis attollūt, ac bacchari per vrbem, nunc istā, nunc illā domum compilant. Fiunt tamē aliquāto minora spolia, & a cædibus temperatū est ob præsentiam Iacobi, modo precibus, modo lachrymis furorem incensæ plebis lenire conatus est. Sedato tumultu Georgius Pa-

*Iacob⁹
Marchian⁹
ordinis
minorū
professor
tumultū
sedatur
Saluatoris
crucifixi
simulacrum
lacrimum
gestat.*

Locius Strigoniensis ecclesiæ pontifex moritur, apud quem pretiosa regni supellex in custodia fuit. Rex Strigonium petit, & regina cum eo, aperiuntur arcæ in quibus thesaurus obseruabatur coram regina, & selectis regni baronibus. Illa clam subtrahit coronam (quam sacram appellant) fidelique anuit tradita, arcas claudit atque obsignat. Albertus paulo post Drauum vsque fluuium proficiscitur, ibique castrametatus maiores copias expectat, cum quibus Turcas inuadere possit Sindronium obsidentes, prius tamen expugnatum est oppidum quam auxilia venirent. Ipse Budam reuersus, cum dysenteria laboraret Viennam repetere statuit, siue mortuus inter suos, siue quod aërem in quo fuerat enutritus conseruare aliquid ad sanitatem sperabat. Sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta vxore prægnante, obsignatoque testamento, in villa quæ Longa dicitur, sexto Calend. Nouembris è vita decessit: Religiosus princeps, & qui liberalitate simul iustitiæ præstaret. Fuit quoque in bellis audax & manu promptus, Morauos ac Bohemos armis subegit, Polonos late vagantes intra regnum suum coercuit. Magna de se Christianæ reipublicæ promittere videbatur, nec minora populi de sua virtute conceperant, pulcherrimæ spei satisfieri breuitas vitæ non fuit. Repente occidit quæ breui ad summum potentiæ creuerat: neque enim biennio toto imperauit. Statura eius procera fuit, neruosum & validum corpus, facies terrifica, more gentis erasa barba, superius labiū intensum, vestis haud splendida balteus auro grauis cinxit, nec vnquam lateri defuit ensis. Corpus eius in Alba reconditum est. Cognita regis

Hungariæ corona sacram, à regina clam subtrahita.

Descriptio stature Alberti imp.

morte, conuenientes Hungari indignū ac periculū
 sum existimantes, tantum regnū vnius formina iu-
 dicio subiaceret, reginā magnis precibus hortantur,
 Vladislaum Poloniae regem, qui populum armis
 tutetur, sibi vt virum asciscat. Consentit mulier, ea
 conditione adiecta, ne quod filio praeiudiciū fiat si
 masculum pariat, legantur in Poloniā praelati eccle-
 siarum, & principes regni natu & autoritate maio-
 res, quibus iter agentibus, Ladislaus posthumus na-
 scitur, qui mox vt in lucem prodijt, apud Albam re-
 galem, & baptismū Christianae fidei signaculū, & mi-
 litiae cingulum, & sacram Hungariae coronā, quam
 mater penes se habuit, eadem die accepit. Inde subla-
 tus in tutela Frederici Caesaris, duodecim ferme an-
 nis fuit, cui mater & ipsum & coronā commenda-
 uit, legati quibus prohibente regina Vladislaum adie-
 re, quē magnis pollicitis oneratum in Hungariā tra-
 xerunt, & imposito diademate, regem salutauēre, q̄
 cum diu Ladislai mater vario euentu armis conten-
 dit, Hungaris in duas partes diuisis. Vlricus comes
 Ciliae, dum consobrinae studet, Ladislaoq; regnum
 defendit, captus à Polonis diu in carcere maceratus
 est. Dionysius archiepiscopus Strigonienfis, qui po-
 stea Cardinalat⁹ honore donatus est, genere ac mo-
 ribus illustri, vtriq; regi diadema imposuit: alteri
 volens, alteri coactus. Vocatus em̄ ad Polonū, quibus
 publica fide accepta Budum petiuisset, nō prius li-
 bertati suae redditus est q̄ Vladislaum in Alba corō-
 nauit. Ipse q̄ primū potuit domū reuersus, Polono-
 rum conatibus summo studio aduersatus est. Iulia-
 nus cardinalis sancti angeli ab Eugenio pontifice
 maximo in Hungariā missus, vir summo ingenio,

*Vlric⁹
 à Polo-
 nis in
 carce-
 re ma-
 cerat⁹.*

singulari facundia, excellenti doctrina, quibus inducias belli inter Vladislaum & Elisabeth ad certum tempus composuerit, pacem tamen efficere non valuit. Regina mortua, omnes pene Hungariae optimates ad Polonos defecere, solus Gischra Bohemus rei bellicae peritissimus, & manu promptus, Ladislai partes in Hungaria tutatus est, qui saepe cum parua militum manu, ingentes Hungarorum Polonorumque copias vicit, fudit, deleuit, bisque Ioannem Huniadem magnis exercitibus cinctum castris exuit. Hic Ioannes natione Valachus fuit, haud altis natalibus ortus, sed ingenio dextero, & animo sublimi, & virtutis amator, multa cum Turcis secunda praelia fecit, & hostium spolijs Hungarica templa ditauit, primusque omnium apud Hungaros Turcarum acies & frangi, & vinci posse monstrauit. Quibus ex rebus excitatus Vladislaus, & ipse praelium cum Amurate Turcarum imperatore committere non dubitauit, de quo postea suo loco dicemus. Foedus inter Fredericum imperatorem & Vladislaum, qui se regem Hungariae appellauit, Iulianus Cardinalis ea lege composuit, ut liceret imperatori Hungaros coercere, si quod in Austria, Stiriaue damnum inferrent. Idem permissum Vladislao est in Frederici subditos Hungariam infestantes. Guncium oppidum in Hungaria est, Stiriae atque Austriae proximum, hoc latrones occupauere, & pleraque circumiecta castella, ex quibus in Austriam profecti, magnam vim pecorum atque hominum abegerunt. Motus ea re Fredericus comparato raptim exercitu in Hungariam traiecit, munimenta expugnauit, ex latronibus octoginta furca suspendit. Cum cecidisset in bello Vladislaus, conuentus Hungarorum apud Pestam habitus est, locus hic

Ladis-
laus
rex a-
pud Pe-
stam de-
signat^o

trans Danubiū Budæ opponit, neq; muris cinctus,
neq; magnificis domibus exædificatus, villæ speciē
gerit. Hic Ladislaus Alberti filius cōmuni procerū
cōsensu rex designat, suisq; deinceps auspicijs ī Tur-
cas pugnare cōpit, nec tñ feliciora ei^o prælia, q̃ Polo-
ni fuerūt. Ioannes Huniades regni gubernator as-
sumptus, absente rege provinciā (vt aiunt) in virga
ferrea gubernauit. Nec dū rex affuit minor eo habi-
tus est, hic prostratis apud Albā Turcis (quēadmo-
dū in rebus Rastiscianis referemus) breui tēpore su-
peruiuēs, morbo extinctus est: Ferunt eū cum agro-
raret, noluisse dñicū ad se corpus deferri, indignum
esse dicentē serui domū intrare regē, iussisse sese, q̃-
uis deficientibus viribus, in templū vehi, ibiq; de mo-
re Christiano cōfessum, diuinā Eucharistiā suscepisse,
atq; inter sacerdotū man^o deo animā reddidisse.
Felix spūs q̃ tantę rei, q̃ta gesta est apud Albā nūtiū
atq; autor migravit in cælū: Ladislaus q̃ ex tutela iā-
pridē imperatoris emissus, & in paterna regna rece-
ptus, Turcarū metu ex Hūgaria in Austriā se cōtule-
rat, audita Turcarū strage, & gubernatoris morte, q̃
cū Ciliæ comes apertū gerebat odiū, impellēte ipso
comite, q̃ veluti sublato amulo letabundus id nūcij
audiuerat, rursus in Hungariā redijt: sed dū apud Al-
bam spolia Turcarū & interēptorū hostiū cadauera
respicit, comes ipse cui^o caput erat à rege secundū, &
q̃ iam solus tanq̃ regis auūculus leges Hūgaris p̃scri-
bebat, à Ladislao Huniadis filio ī Castro regio ob-
truncat, inde necē cōsecutus, vnde sperauit imperiū.
Offensus ea re mirē in modū regius anim^o, dolorē tñ
suppressit, nec dubitauit auunculū iure cēsū fateri.
Cadauer defuncti ī Ciliā missum ē. Rex Budā se cō-

Comes
Ladis-
lai auū-
culus
obtrū-
catus.

tulit, vbi secutos curiā Huniades filios ī carcerē rapi
iussit, p̄cussorēq; comitē Ladislāu natu maiorē capi
te plecti. Matthiā captiuū duxit in Austriā, & p̄fect^o
in Bohemiā eū pone sequi mādauit. Ip̄e paucos dies
Pragē morat^o, siue morbo pestifero, vt pleriq; tradi
derūt, seu veneno, vt alij affirmāt, obiit diē, nobilissi
mus sanguis paterna origine ac materna ex īperato
ribus ort^o. Matthias qua die rex clausit oculos eadē
Pragā applicuit, quē Georgi^o gubernator ī custodiā
suā recepit. Corp^o Ladislai apud proauū Carolū. iiii.
Romanorū impatorē in arce Pragēsi atq; ī æde scti
Viti recōditū est. Defuncto Ladislao rege Hungari
ad eligēdū successorē ad Calē. Ianuarias diē cōstitu
unt. Proceres apud Budā frequētes conueniūt: inter
q̄s Michael Rylag^o magna militū stipat^o caterua p̄e
sto adest: xiiij. millia equitū, peditū. vii. millia eū secu
ta ferunt, q̄ statuto tpe in Pesta fuerūt. Michaël fra
ter cōiugis Huniadis Matthie auūculus, cui propter
necē Ladislai nepotē cū plerisq; regni baronib^o acer
rimę similitudines erāt: his potētia eius haud parū in
gessit terrorē, nec iā p̄culsa metu concio, liberā regis
electionē futurā arbitrabat. Michaël vero cōuentū
adiens non se idcirco armatos adduxisse ait, vt vim
cōgregat; inferat, sed vt eos deterreat si q̄ sint q̄ liber
tatē principū ac populariū in assumēdo rege p̄tur
bare conent. Illud t̄m̄ se veluti vnū ex regni accolis
monere, vt Ioānis Huniadis bñficia meminerint, q̄
vnus oīm Turcarū arma ab Hungarico regno depu
lerit, clarasq; genti vistorias pepererit, indigna suis
meritis p̄mia reddita. Ex filijs eius alter crudeliter
occisum, alter ī Bohemia captū seruari, posse baro
nes memoriā Ioannis extollere, Matthiā ex captiu

tate redimere, atq; in eius regni fastigio collocare, quod pater sua virtute seruasset: neq; ferendū vt ad exteros ea potestas deferatur, parcere se om̃ibus, q; nepoti fuissent infidiati: regni salutē ante oculos ponere: si quē prouinciā vtiliorē esse arbitrentur, nihil obstare, quo minus melior eligatur. Fuit res aliq̃d diu anceps, cum baronū sibi quisq; timeret. Postremo reconciliatione inter procures facta, cuius autorem Ioannē sancti Angeli cardinalem, virū doctrina & moribus excellentē, qui tum legatū agebat apostoli cum, tradidere. Matthias octo & decē natus annos, nono Calen. Februarij, inter quadraginta millia virorū, qui medio in Danubio tum glacie constricto, impatientes magni frigoris, secreti electionis exitū expectabant, rex acclamatus. Nunc quisquis hæc legis & futura prædicit: singulare prorsus humanæ incōstantiæ documentū ex duobus adolescentulis ætate moribusq; pene paribus, alter ex regio solio dum nouæ nuptiæ thalemū exornat, deserit ad tumulum: alter dū capitale iudiciū trepidus manet, ex carcere vocat̃ ad regnū. Libertas eius ex gubernatore Bohemiæ sponsalitijs. atq; alijs pactionibus empta refert̃. Mirabile qđ matrē repentina lætitia nō exanimauerat, cum tot cladibus afflicta prius regē appellatū audierit, q̃ vinculis exemptū. In parte Hūgarie, quæ trans Danubiū in septentrionē porrigit̃, & nūc Sepusiū vocant, olim Gepidæ confedere. Insignis latro Examites, natiōe Bohemus, Hussitæ pestifera labe infectus, milites prædādi cupidos vñdecūq; ad se venientes benigne collegit, eosq; fratres appellauit, & vniuersam regionē illā tributariā sibi reddidit ex ædificatis munitiōib; locis opportunis, ex quib;

Matthias ex carcere vocatur ad regnū.

modo in vnā, modo in alterā partē discurrere posset, prādas in fine cuiusq; mensis viritim diuisit. Ex quibus nō plus accepit qui totū mēsem, q̄ qui diem vnā ante diuisionē in castris fuit numero fratrum ascriptus. Id sibi ex euāgelio prāceptū affirmauit, qd in vinea dñi laborātibz, & qui prima hora, & qui vn decima venerant, æquam mercedē promittit. Hæc societas tum lōge lateq; rapinas agere, & iam quinq; millia pugnatorū in armis habere, indiesq; crescere, nō aliter dissipari potuit, q̄ duce ipso Axamite ad stipendia Ladislai regis vocato.

De Trāssyluana regione, Teutonibus, Siculis, & Valāchis populis eam incolentibus.

Caput II.

TRanssyluana regio est vltra Danubiū sita, quā Daci quōdā incoluere, feroces populi, & multis Romanorū cladibus insignes: nra ætate tres incolunt gētes, Teutones, Siculi, & Valachi. Teutones ē Saxonia originē habent, viri fortes & bello exercitati, à septē ciuitatibus quas inhabitāt Sibenburgēses patrio sermone appellati. Siculi Hungarorū vetustissimi credunt, primi oīm qui ex Hungaria veteri in hanc prouinciā venerint. Eam ob causam, quīs agros suis colūt manibus, ac rure viuētes greges pecorū pascunt, nobiles tñ appellant. Et concurrentes inuicē alter alterū generosum dñm salutant, nec tributa pendunt, nisi quo anno rex Hūgariae coronat. Tunc em̄ quot sunt patresfamilias, tot boues regi tradunt, quorū numerū supra sexaginta millia esse ferunt. Iussi vero in bellū exire nisi pareant, capitali pœna plectuntur, bona fisco applicantur. Valachi

*Siculi
se nobi-
les ap-
pellant*

genus Italicum sunt, quemadmodum paulo post referemus, paucos tamē apud Transylvanos inuenias uiros exercitatos Hungaricæ linguæ nescios. In hac prouincia oppidum fuit, quod Bistricium uocauerē regiæ coronæ subiectum. Id Ladislaus rex cū Viennæ ageret Ioanni Huniadi dono dedit. Tulerunt id agre oppidani, diuq; resistere, coacti tamen imperata fecerunt. at mortuo Ioanne, eiusq; filio Ladislao Budæ occiso, Michaelē Rylagum, qui pro Matthia altero Ioannis filio regnum petebat, turpiter reiecerunt. Ille indignatus q̄ primū Ladislai regis mortem accepit, eo cum exercitu redijt, vi oppidū expugnauit, rebellium ciuium alijs oculos eruit, alijs manus amputauit, alijs necem gladio intulit, oppidum incendio deleuit. Ingressi sunt, paulo post Transylvana Turcarum circiter tria millia, prædamq; magnam abegerunt pecorum atq; hominum: quos infecuti Sibinienses & ipsi Teutones ad internecionē vsq; deleuerunt, victoresq; præda recuperata domū rediere, Vix ciuitatem introierant, cum Michael ex alia parte haud paruas ducens copias affuit, ciuitati exitiū parans, quæ Bistricensibus aduersum se opē tulisset. Sed cum Sibinienses intra munitissimam urbem se continerent, frustratus desiderio suo, minabundus recessit. Apud Hūgaros obiit ætate nostra Paulus Vergerius Iustinopolitanus, græcis ac latinis literis apprime instructus: cuius plura extāt opera ab eruditis probata. Arrianus, qui Alexandri magni gesta græco sermone conscripsit, latinus ab eo redditus est, hortatu Sigismundi Cæsaris. Scripsit de ingenuis moribus, græcas ac barbaras amicitias cōparauit, aduersus Malatestam q̄ Maronis statuā ī fō

ro Mantuano deijci iusserat, nobilem inuectiuam edidit. Ex Hungaris, qui studia humanitatis secuti æuo nostro claruerunt, duos nouimus, Ioannem episcopum Varadiensem, qui regni cancellariam obtinuit, & alteræ Ioannē ei⁹ ex sorore nepotē q̄ sub Guarino Veronēsi græcas ac latinas literas didicit, nec min⁹ versu q̄ soluta ualet orōne: horū tamē originē Schlauonicā ferūt. Sciam iuris plurimi p̄fessi sunt, inter q̄s Dionysi⁹ excelluit gēte Canysianat⁹, q̄ Strigoniēsem forit⁹ ecclesiā, honorē q̄q̄ cardinalat⁹ (vt ante diximus) emeruit. In re militari Nicolaus Vayuoda trāsylvanus, Michael Vrsatius, & q̄ Tali sium inuasit Păcracius, nomē adepti sum. Nunc clarus habet Michael Rilagi ex aliena ruina magn⁹, Ioannes Huniades, cuius nomen cæteros obnubilat, nō tā Hūgaris q̄ Valachis ex q̄bus natus erat, gloriā auxit. ¶ Valachia p̄q̄ lata regio est, à trāsylvanis incipiēs, vsq̄ in Euxinū p̄tēsa pelagus, plana ferme tota, & aquarū indigua, cuius meridiē Ister fluuius excipit, septētrionē Roxani occupāt, q̄s n̄ra ætas Ruthe nos appellat, & uersus fluuiū Thirānomadas Scytharū genus, q̄s Tartaros hodie vocitamus. Hæc terrā incoluerūt q̄ndā Getæ, q̄ & Dariū Histaspis filium turpi fuga repulerūt, & Lyfimachū regē uiuū in prætē praxerunt, & Thraciā pluribus cladibus affecerūt. Postremo Romanꝝ armis subacti ac deleti sunt. Et colonia Romanorū quæ duces coercet eo deducta, duce quodam Flacco, à quo Flaccia nuncupata. Exin longo temporis tractu, corrupto vt fit vocabulo, Valachia dicta. Et pro Flaccijs Valachi appellati sermo adhuc genti Romanus est, quam uis magna ex parte mutatus, & homini Italico vix intelligibilis. Inter Valachos tempestate nostrā

duæ factiones fuere, altera Danorū, altera Dragularū: sed ij cum Danis impares essent, atq; ab illis multifariam opprimerentur, Turcas in auxilium vocare, quorum armis adiuti, Danos pene ad interuersionem deleuerunt. Danis vero Ioannes Huniades Hungarorū imperio fretus opem ferens, non tam illos restituit q̄ sibi ipsi claritatem & opes acquisiuit. quippe qui Danorum agros ex potestate Turcarū ereptos, & sibi & posteris perpetua possessione retinendos occupauit. Valachi & insulas Istri accolunt, inter quas Peucen apud veteres fama notam, & in Thracia quoq; sedes habet. Valachorum pars Turcarū imperio, pars Hungaris subiacer. Non me latet difficillimā esse prouinciarū descriptionē, quādo & autores ipsi quos imitari oportet, non solum varij, verum & inter se contrarij ac magnopere dissentientes inueniuntur, & ipsarū prouinciarū limites pro dominantium autoritate ac potentia sæpenumero cōmutati. Nam quæ prouincia latissima quōdam fuit ætate nostra, aut extincta est, aut permouita. Contra vero quæ nulla vel minima extitit, nūc latissimam florentissimamq; videmus. Longobardiam ac Romandiolam non cognouere maiores, nostra tempora Insubriam, Aemiliam, ac Flaminiam prorsus ignorat. Macedoniam sub Aemathione Rege, a quo Aemathia cognominata, per angustos clauferunt termini: virtus postea regum, & gentis industria, subtractis finitimis populis, longe ac late protendit. Dent igitur veniam, æquū censeo, si qui mea scripta legentes non eos locorum terminos offenderūt, quos ipsi vel mente sua conceperūt, vel apud alios inuenerunt, quæ ab alijs accepimus, seu antiq;

ſeu nouis autoribus incorrupta referimus, quāuis non eſt propoſiti noſtri geographiā edere, licet aliquando hiſtōriā quam ſcribimus locoꝝ aliquam ſignificationem requirat: ſic eñ clarior redditur.

De Thracia & populo in ea, quomodo
Byzātium, quod & Conſtantinopolis dicitur, a Cōſtantino imperatore Romanorum ſit muris & pulcherrimis ædificijs auctum. Item de Synodo facta ſuper ſancti ſpiritus proceſſione.

Caput III.

Poſt Valachos igitur & Hungaros, de quibus ſermo habitus eſt, Thracienſium reſ geſtæ ſeſe offerunt. Thracia vero (vt pleriqꝫ autores tradunt, ipſiqꝫ præſtantioreſ) ampliffima prouincia eſt, lōge lateqꝫ patens. Cui ab oriente Euxinum pelagus ac Propontis occurrit. A meridie Aegēũ mare, & Strymon fluuius, ſimulqꝫ Macedonicus ager. Septētrionem Iſter claudit. Occidentis orā tum Peroniæ mōtes, tum Pannonia, & Sauus excipit amnis. In q̃ ſententia & Pliniũ Veronenſem fuiſſe video, & Strabonem ipſum, qui iuga mōtis Hemi, Thraciam diuidere mediam affirmat, idemqꝫ Dardanos, Triballos, Myſos incolere Thraciam non ambigit. Triballos autem eos coluiſſe campos, in quibꝫ vel Raſtiani modo, vel Sēruij ſedes habent, nemo negabit, qui ſcripta veterum præſenti rerum ſtatui coaptauerit. Myſij vero poſt Triballos ad orientem vſqꝫ in Euxinũ protenduntur, inter Iſtrum & Aemũ montem habitacula ſortiti: hos hodie Bulgaros appellāt. Poſt quos maritima loca verſus meridiem ad Hellespōtum vſqꝫ Romania eſt, natio Græca, q̃uis olim Bar-

bara fuerit. Et iter nostro tempore deleta Græcorum imperio, dominantibus Turcis in Barbariam rediit. huius prouinciæ metropolis est Byzantium, Agios prius appellata, Lacedæmonij eam condidère duce Pausania, quibus Apollinem consulentibus, vbinâ sedes quærerent, mandasse oraculū memoriæ proditum est, vt contra cæcos habitationem locarent. Cæcos autem Megarenses appellauit Chalcedonis conditores. Qui cum prius in Thraciâ nauigassent, situmq; vbi postea Byzantiū edificatū est conspexissent, omissa tam locuplete ripa, tenuiorē ē regione ī Asia delegissent. Hęc Strabo. Cōstantinū vero imperatorē cognomine Magnū, cum statuisset imperij sedē ex vrbe Roma in orientē transferre, quo facilius Parthorum excursiones compesceret, tradunt ecclesiastici autores in Troadē profectū, ibi regiæ vrbis fundamenta iecisse, vbi quondā Agamemnon ceteriq; Græcorum principes aduersus Priamū regē fixē retentoria. Sed admonitū in somnis Christo saluatore locū alium designāte, cœptum opus, cuius diu mansēre vestigia, infectum reliquisse, atq; in Thraciā nauigantē Byzantium petiuisse, eumq; sibi locū diuinitus ostensum dixisse, mox urbem ampliāsse, noua mœnia erexisse, sublimes excitasse turres, magnificentissimis tum priuatis tum publicis operib⁹ exornasse, tātumq; illi decoris adiecisse, vt altera Roma non immerito dici posset. Scriptores vetusti q; florentem vidēre, deorum potius in terris habitaculū quā imperatorum putauerūt. Nomē vrbi nouā Romā imperator indidit. Sed vicit obstinatio vulgi, vt à cōditore potius Constantinopolis vocaretur. In hac vrbe multa sub imperatoribus Episcopo

Byzan
tiū alte
ra Ro
ma.

rum concilia celebrata, multæ suppressæ in Christiana religione surgentes hæreses, multæ inuentæ, inter quas ea diutius mansit, quæ de processione Sancti spiritus, quamuis in pluribus agitata ac reiecta concilijs, ad nostram ætatem vsque perueniens. Denique sub Eugenio quarto pontifice maximo in Florentino Synodo (quemadmodum suo loco dicet) non solum à latinis, sed ab ipsis etiam Græcis dænata, explosaque est. Verum quanquam Ioseph patriarcha, & Ioannes imperator gentis eiusce, cum Latina ecclesia concordibus animis fidei symbolum decantauerint, Constantinopolitana tamen ecclesia credere quod Romana sentiret, velut nefas duxit. Obierat in Florentia patriarcha qui vnioni cōsenserat. Nec imperator domum reuersus diu super vixerat. Constantinus, qui ei successit, siue deceptus siue sponte sua insaniens, haud quaquam vnioni cōsentiens videbatur. Et iam Gregorium patriarchā priori suffectum, quod ad veritatem fidei ambularet, domo pepulerat, ecclesiastica bona inuadens. miserat eo Nicolaus Pontifex Romanus Isidorum episcopum Sabinensem, vniuersalis ecclesiæ cardinalem, virum industrium, & qui Ruthenorum ecclesiam iam dudum rexerat, percontatum, quantā ratione græcanica natio legatorum suorum conuentu reiiceret, cum latinis Florentiæ habitis? Iam ille Imperatorem eiusque senatum in rectam viam pellexerat, cum Turcarum bellum, duce & autore Mahumete, veluti repentina tempestas in Constantinopolitanos emerfit, de quo paulopost suo loco dicetur.

De Turcarum origine & propagatiōe,
uictu, uestitu & moribus eorum.

Caput III.

De hoc
memi
nit i hi
storia
Asiati
ca in
fine.

V Ideo complures ætatis nostræ non autores
aut poëtas duntaxat, verum etiã historicos
eo errore teneri, vt Teucrorum nomine Turcas ap
pellent. Credo eos idcirco motos, quoniam Turcæ
Troiam possidēt, quam Teucricoluere: sed illi origi
nem ex Creta atq; Italia sumpserunt. Turcarū gens
Scythica & barbara est, de cui⁹ origine atq; progres
su, quāuis propositū egredi videar, dicere haud alie
num existimo: quando sub æuo nostro in tantum
hoc genus hominum auctum est, vt Asiam Græci
amq; tenens, Latinum Christianumq; nomē late p
terreat. Ea narratio res quoq; Thracienses aperiet,
de qbus institutus est sermo. Turcæ (vt Ethicus phi
losophus tradit vltra pyrenæos montes & Taracō
tas insulas contra aquilonis vbera, id est, ad septen
trionalem oceanum sedes patrias habuere: gēs tru
culenta, ignominiosa, & in cunctis stupris ac lupa
nariis fornicaria. Comedit quæ cæteri abominā
tur, iumentorum, luporum, & vulturum carnes, nec
abortiuis hominū abstinet. diem festum nullum co
lit, nisi mense Augusto Saturnalia. Romanorū im
periū audiuit magis q̄ sensit, q̄uis Octauiano Augu
sto in auro littorio censum dedit, & id quidem spō
te. nam tum vicinas vndiq; regiones annua illi tribu
ta reddere animaduertit, nouum dierum ac tempo
rum deum exortum esse arbitrata, munera ei quorū
nis transmisit. Hæc gens teste Othone historico &
Imperatoris Frederici patruo, regnante apud Fran

cos Pipino, à Caspijs portis egressa, cum Auaribus (quos Hungaros nostra vocat ætas) feroci pugna, multis vtrobiq; desideratis confligit. Exin Pontum, Cappadociamq; transgressa, ad reliquas inde finitimas gentes sensim dilapsa, more latronū clandestinis quibusdā extranitionibus vires sibi vendicans, occupatis quibusdā montibus, & claustris opportunis, vnde per occasiones facile irruptiones fieri possent, vsq; adeo emerfit ac sublata est animis, vt palā iam & pari Marte aduersum finitimos de agri possessione certaret. Et deniq; procedendi tempore nō solum Pontum & Cappadociā, verum Galatiam, Bithyniā, Pamphylīā, Pisidiam, vtranq; Phrygiam, Cilices, Cares, & eam Asiam quę minor vocatur, ad oras vsq; Ionij & littora græci maris occupauerit: non vnum quendā principem, sed alios alij duces & varia auspicia quasi per factiones secuti. Ex hac gente (quē admodū Nicolaus Sagundinus vir græcę ac latinę historię peritissimus ad nos scripsit) vigesimū ab hinc & centesimū circiter annū, Ottomanus exigui tum census & obscuri inter priuatos noīs, ex collectitio milite nō parua manu per seditionē conflata, grassari passim, ac non solū reliquias Christianas vexare, verū etiam hoīes suę gentis armis infestis petere, & sibi subdere cœpit. Cuius conatibus orta inter Turcæ principes seditio, facile cursum præbuit. Nam illi dum sæpe inuicem laniant, accitis vndiq; omībus, qui pro ingenio prædæ rapinæq; per cupidie essent, auctoritatem breui & nomen adeptus est, oppida nō pauca partim vi, partim seditione in potestatē accepit. Ottomano filius successit Orca- nes, qui rem inchoatam à patre cōmode prosecut⁹

admodū propagauit. Eum Amūrates filius subsecutus est, qui duobus de Græcorū imperio disceptantibus, ab altero qui superari timebat, in auxiliū accersitus, Turcarū primus transiuit in Græciā, vbi consulto bellū protrahens, postq̃ ambos eneruatis cōsumptisq; viribus, fractos ac defessos animaduertit, ver sis (vt aiunt) proris, arma in eos sine vllō discrimine per occasionē conuertit. Et occupato Callipoli oppido, p̃ opportune ī Cherroneso ad Helle spōri fretū sito, cætera græca oppida aperte petere bello, palāq; sibi & posteris Græcorū polliceri imperiū nō dubitauit, magnāq; Thraciæ partem, nullis ferme obsistere audentibus, ditioni suæ subiecit. Is vita functus duos reliquit filios, Solmanem & Pazaiten. Solmane breui ē vita subtrācto, res vniuersa ad Pazaitē deducta est. Qui prosperos fortunæ adeptus afflatus, vsq; adeo nouelli regni fines extulit, vt Thraciam pene vniuersam, excepta Constātinopoli ac Pera, Thessaliam, Macedoniā, Phocidē, Bæotiā, Atticam, maiori ex parte occupauerit. Mysos quoq; Illyrios, Triballos crebris excursionibus infirmauerit. Constātinopolim vero omni agro, suburbanisq; ac delicijs spoliauit: tam longa & perdifficili obsidione vexauit, vt ciues desperata salute de ditione agere cœperint, perissentq; protuldubio, & in hostis sæuissimi potestātē venissent, ni Tamerlanes ille Scytharū præpotens rex, instar torrentis ipso incursu atq; impetu cuncta prosternēdo ac vastando, Pazaiten ipsum occurrere ac reluctari conantē, magno prælio & ingenti strage superatū in Asia cepisset. Hic est ille Tamerlanes terror gentium, in cuius exercitu duodecies centena millia hoīm fuisse tradunt, Xerxe ac Da-

rio maior, quorū copijs siccata flumina prodiderūt. Iram ipse se dei vocitauit, nec noī crudelitas defuit. Multas ac praeclaras Asiae vrbes deleuit,, hoīes tanq̃ pecora trucidauit, non ætati, non sexui pepercit. Damascum nobilissimā Syriae urbem diripuit atq; incendit. Pazaiten catena vincitū prandens quasi canem sub mensa sua comedere iussit, ascensurus equū eo tanq̃ scabello vsus est. Post cladem Pazaitæ, filij eius, qui cōplures erant, in potestatē venēre Græcorum, cum periculū euasuri in Thraciam trañcere cōtenderent. Calapinus autem natu maior emissus à Græcis, tandem patriū regnum obrinuit, Aduersus quem Sigismūdu rex Hungariae collatis signis praeliū iniens, tumultuose fusus, castra & impedimenta reliquit, Christianorū ingens occisio facta. Ioannes dux Burgundiae in eo praelio captus, multo auro libertatem redemit. Calapino mortuo Orcam eius filio tenella ætate adolescentulo Moyses patruus & vitam eripuit, qui paulopost sine filio desideraturus Mahumetem fratrem reliquit hæredem: is Valachis fortissimis & bellicosissimis nationibus trans Danubium (vt ante diximus) late dominantibus bello attritis tributa graua imperauit. Nonnullos in Asia Turcarum regulos armis oppressos regnis penitus spoliauit, Christianos sub imperio suo degentes quā durissime afflixit. Mahumete mortuo Amuratem eius filium, qui per id tempus in Asia morabatur, audita patris morte, in Thraciā trañcere conantē, imperator Græcorū diu prohibuit. Mustaphāq; reliquū ex Pazaitæ filijs, vt rerū potiret emissit, & summa ope profecutus est, sed Mustapha pugna superato & interēpto, Amurates victor vniuer

sum regnū cōsecutus, Thessalonicā illustrē Græciæ
 urbē, quā tū Veneti possidebant, vi captam pugna-
 tamq̃ penitus diripuit, eaq̃ victoria auctus, Epirū
 atq̃ Aetolia non obscuras prouincias reliquo re-
 gno adiecit. Illyriorū agros vastans, oppida multa
 vi cepit, diripuit, atq̃ iucendit: vxoribus morē gen-
 tis q̃ plurimis iunctus est, inter quas Georgij Seruiæ
 Despoti filiam duxit. Nec diu post immemor affini-
 tatis, aduersus eum duxit exercitū. Georgius impar
 generi potentis, furentē veritus hostem, relicto vno
 ex filijs, qui cum præsidio Synderoniā tueretur, cū
 coniuge cæterisq̃ liberis ac gentis suæ sacerdotibus
 in Hungariā profugit. Expugnata est tamē Synde-
 roniam ac direpta. Despoti filio lumen ademptum, Ge-
 orgius patria expulsus, diu apud Hungaros exula-
 uit. Ioannes Huniades iam per arma clarus, sæpe cū
 exercitu Seruiā ingressus, plurimis cladibus Turcas
 affecit, eorūq̃ duces acie conflixit. Verū quis Seruiæ
 magnā partem recuperauit, non tamen Georgio
 cuncta restituit, multa dedit amicis. Neq̃ iniuria, cū
 & ipse sua virtute repulisset hostes, & Georgij suspe-
 cta fides esset, qui medius inter Hungaros ac Tur-
 cas nunc illos fefellisset. In his vero quæ religionis
 essent, neq̃ Romanæ ecclesiæ auscultarent, neq̃ Ma-
 humetis legem sequerentur.

De bello contra Turcas ab Hungaris
 duce Ioanne Huniade commisso. Item de altero ab
 eisdem contra eosdem magno Christianorum de-
 trimēto habito, factō. Caput V.

Libet, quoniā ventū est huius opera ad finem;
 prosequi. Cum male pugnatū esset in prælio

Varnensi, de quo paulo post dicemus, fugiens Huniades, in Seruiā se recepit. Sensit aduentū eius Georgius, atq; obuiam factus venientem interceptit, & quasi hostē coniecit in vincula. Nec prius dimisit q̃ oppida sug ditionis, ab eo pridem occupata recepit. Nec multo postea cum Ioannes versus Sophiā copias duceret, videreturq; non parua Turcis illaturā damna, Amurata omnia Hungarorū consilia patefecit. Vnde ille admonitus maximā Christianis intulit cladem, quemadmodū suo loco conferet. Cū vero Turcæ Constantinopolim euicissent, atq; in Seruiam ducere exercitum minarentur, secundo auxilia petens ad Hungaros transit, & in Austriā, neque profectus Ladislaum adiit regem, grandæuus iam senex dignus veneratu, nisi recta de religione sensisset, ea in eo sermonis autoritas, ea corporis maiestas fuit. Accessit huc Ioannes Capistranus ordinis minorum professor, vitæ mundicia & inter predicatorseuangelij nostro tempore insignis, quæsiuit, an audire se vellent. Annuenti, quod Romana ecclesia credit & docet exposuit, diu secum per interpretem de sacris eloquijs disputauit, vt errorem suæ gentis relinqueret magnopere cohortatus est. Ille hoc denique responsum dedit. Annis nonaginta vitam produxi, nec aliam religionem q̃ suscepi à patribus noui, sapientem me ciues mei, quis infelicē hactenus putauere, tu nunc quod sæpe agitant, senem delirum efficere cupis, laqueo vitam finire malim, q̃ patrum traditiones relinquere, atque his dictis ē conspectu abiit: tam periculosum est religionem imbuisse damnatam. Reuersus domum, cum accepisset Michaelē Zilagum, qui tū Albæ cum

*Ladis-
laus in
quadri-
gis re-
pertus
cōfodi-
tur,*

præsidio præerat, fratremq; eius Ladislaum quadrigis vectos urbem exisse, milites misit, qui eos vel cōprehenderent, vel occiderent. Michaël vbi adesse hostes animaduertit, curru defiliens, equū quem pone ducebant ascendens veloci fuga saluatus est. Ladislaus in quadrigis repertus, multis vulneribus confossus ac discerpius interiit: sed non impune id Georgio cessit. Cognouit & Michaël paucis post diebus illum prope Danubij ripam iter habere, aggressusq; cum armatis captiuum abduxit, cui dextræ manus duos digitos amputauit, cum se gladio defenderet. Redemptus est Georgius magno auri pondere, nō ramen diu superuixit, cum truncæ manus fluor sisti non posset, atq; hic perfidi hominis exitus fuit. Lazarus filius post cum gubernationem suscepit, excluso fratre, nomine Georgio, quem quondam Amurates excæcauerat. Is cum sorore (quam nupsisse Amurati diximus) ad opem Mahumeris confugiens, frustra eius auxilium implorauit. Obijt deinde Lazarus, de cuius hæreditate non parua contentio exorta est. Georgius Turcarum auxilio paternum regnum vendicare nititur. Vxor Lazari relicta Hungaricas opes implorat, nec Tatecuzma Vtici comitis Ciliæ quondam vxor ac Georgij, portionem hæreditatis desperat. Ioannes cardinalis Sancti Angeli ab Hungaris inuitatus, eo profectus, vt arces obsedit, commeatus penuria compulsus redijt. Iulianus cardinalis sancti Angeli aduersus eum missus, Hungarorum extulit animos, & arma sumere persuasit Rastianus, quæ Turcis in Hungariam aditum præcludunt, aut apostolicæ sedis nomine recipiat, aut Hungaris tradi curet. Rebus infe-

stis non sine graui periculo (vix enim Turcarum manus euasit) Budam redijt. Nos Amuratis opera quæ medio cursu reliquimus, prosequamur. Magnus hic vir fuit, domi belliq; tam suis amatus q̃ nostris odiosus, cum centum millibus pugnatorum intrauit Hungariam late populatus prouinciam, sterilis annus impedimento fuit, ne regno potiretur. Commeatus penuria compulsus redijt. Iulianus cardinalis sancti Angeli ab Eugenio pontifice maximo aduersus eum missus, Hungarorum extulit animos, & arma sumere persuasit. Exercitus Christianus vsque Sophiam ad Artum magnum profectus est. Sæpe cum Turcis prospere dimicatum non sine Ioannis Huniadis ingenti laude, qui tum copias ductauit. Cuius uomen apud hostes adeo terrificum fuit, vt plorantibus pueris matress familias taciturnitatem non aliter imperarent, q̃ Ioannis præsentiam minitantes. Congregati tamen non paruo numero Turcæ, cum Christianis conflagere non dubitarunt. Sed non tam felix eis pugna, q̃ fortis animus fuit, superati virtute Hungarica, multis caesis, terga dedere. Hungari, qui bello interfuere, cupiditate gloriæ res suas ampliantes, ac de magnis maiora tradentes, Imperatori Frederico, superatos bello Turcas scripsere, triginta millia hostiũ cæsa, captaq; multo plura. Cardinalis sancti Angeli sex millia duntaxat hostiũ in eo prelio cecidisse suis literis affirmavit. Signa militaria nouẽ capta. Ioannẽ Huniadem nõ ducis tm̃, sed militis q̃q; singuluri virtute vsum, eiq; fides habita. Turcis è Christianorum victoria plus pauoris q̃ damni attulit, non Hungaricas tantum vires, sed Germanicas quoq; in se cõmotas arbi

*Amu-
rates
cũ cen-
tũ milli-
bus ar-
matorũ
Hũga-
riã in-
trauit.*

trantibus. Consternati ergo ac percussi metu, perierunt
Turca de ac totus occidens coniurasset, pacem petiere.
conster Hungari qui suas vires non ignorarent, nec tam po-
nati ab tentiæ suæ quæ casui victoriâ imputarent, periculo-
Hunga sum existimantes sæpius tentare fortunâ, oblatas vl-
ris pa- tro conditiones pacis non recusarunt. Induciæ belli
cæ peti in decem annos dictæ, iusiurandū per sua sacra ami-
uerunt. bæ partes præstitere, Despoto Seruic quæ bello ami-
 ferat reddita. Molesta ea res Iuliano cardinali fuit,
 cui prosequenda victoria videbatur, Eugenio quæ
 Romano pontifici nihil molestius nuntiari potuit,
 cuius menti nulla maior cura insedit, quæ Christianæ
 fidei propagandæ. Scripsit igitur cardinali, nullū valere
 fœdus, quod se inconsulto cum hostibus religionis per-
 cussum esset. Vladislao regi Poloniæ, qui eo tempore
 Hungariam occupabat, vti conuenta dissolueret,
 imperauit. Iuramenta remisit. Nouum instau-
 rari bellum, tum precibus, tum minis extorsit.
 Ex Christianis principibus auxilia petiit, præter
 Philippum tamen Burgundiæ ducem, neminem.
Philip- Christianæ religionis zelus commouit: hic solus
pus classem instruxit, quæ usque in Hellespontum pro-
Burgū fecta, Turcis ex alia transitum prohibere in Eu-
rus, so- ropam conata est. Franciscus cardinalis Venetia-
lus clas rum, Eugenij nepos, cum pluribus triremibus eo
sem in missus classi præfuit. Vladislao qui alienum re-
Tur- gnum inuasisset, è re suauisum est, sollicitudinē belli
cas in- prouincialibus non deesse. Accersitis igitur ex Polo-
struxit nia ac Bohemia cæterisque vicinis gentibus auxilijs,
 coactis ex Hungaria copijs, Turcæ agros inuadere
 statuit, Ioāni Huniadi castrorum cura commissæ. xl. cir-
 citer equitū millia fuisse traduntur, plerique dimidio

minorē numerū prodidēre, reguli Hungariæ pōtifi-
cesq; q̄ plurimi interfuere. Iulianus sancti angeli car-
dinalis milites cruce signatos nō paucos secū duxit.
Iter per Valachiā receptū, deinde trāsito Danubio ī
Myſiā ventū, vt per plana & campeſtria loca in Ro-
maniā tranſirēt. Amurates hostiū cognito aduētū,
cum Græcis ac Turcis in Europa manentibus nō ſa-
tis cōfideret, exercitū ex Aſianis militib⁹ cōparauit.
Sed augebat animū tranſiendi freti non mediocris
cura, qui claſſem apoſtolicam obtinere pelagus nō
ignorabat. Anxio (vt aiunt) & multa voluenti ani-
mo, Genuenſes quidam curas ademere, qui ſuis na-
uiſ accepta pecunia transportare copias pro-
miſerunt. Locus eſt vbi non amplius q̄ ſtadia quin-
que latitudo freti continet, inter Propontidē & Eu-
xinum pelagus, tātū eſt ſpaciū quod Europā Aſi-
amq; diſterminat, Boſphorum Thraciū dixere ma-
iores, à Byzantiōrum cornu. LX. ferme ſtadijs diſtā-
tem. Hic Amuratis exercitus tranſuectus eſt, aureo
nummo vectoribus per capita tradito, que ſi vera ē
fama centum millia fuiſſe ferunt. Nam Chriſtiani
locum attigerant, cui Varna eſt nomē, cum aduen-
tare innumerabiles hostiū copias nūciatum eſt. Ce-
dendū Vladislao Cardinaliq; videbatur, & ne circū
ueniri ab hoſte poſſent, munitum mōtanumq; locū
petendum. Huniades aduerſari ac reſiſtere, Turcarū
ſe noſſe vires dicere, famā ſemp maiorē eſſe, quod
ſi Turcæ oēs adſint Hūgar; tñ impares fore. Illos au-
rea & diſcolori veſte, Hūgaros ferro atq; ære fulge-
re, Chriſtianū agmen & ſtare paratū & ſeq, nec tur-
ba nec ſarcinis p̄graue intentū, q̄ dux nō mō ſignet,
ſed etiā innuat. Cōtra ſi Turcarū mores inſpiciant.

Genuē
ſes no-
tātur.

foeminas magis existimare debere quā viros, si fugiat exercitus Christianus quē rex Hūgarie ducit, in quo legatus apostolicus adest, in quo tot nobilissimi pceres militāt nunquā deinceps Hungaris contra Turcas futurum animū. Vicit Huniadis sentētia, expectati hostes, postera die, siue maioris exercitus specie p̄buere quā fama ipsa vulgauerat, siue quod metuētibz oīa vero maiora vident, siue quod Amurates in cogendo milite vulgatę opinioni haud quāquā de fuerat, territus Huniades eo cōspectu tū primū periculi magnitudinē animo voluens de fuga regē admonuit. Ille serū consiliū arguens, perniciosam magis fugā quā pugnam dixit. Cōmisso praelio sperari victoriā posse, sæpe minoribus exercitibus cēsisse maiores, nec tā multitudinē bellatorū, quā audaciā & ordinē prestare victoriā, Deum quoque respicere meliorem causam, prestantiorēque se paucis (si mō audeāt) exhibere, fugiētes victoriā hosti tradere, feriendaque terga, & multā suorum cēdem. Magnifica quoque verba Ioannis pridie dicta plenus irarū rex exprobrauit, iussisque oībz arma cape, plū expectauit. Amurates in pximo colle cōfederat, ex quo suos pariter atque hostes spectare potuit, dato belli signo, XV. milia equitū qui pugnā prouocarent, facto globo in Chřianos impetū facere. Singulis albę super loricas vestes fuēre, quę v̄to agitatae instar alarū prae se ferebant, totidē viridibus induti sagulis sequebāt. Aurea equorū frena multorū visa, & multis galearū argenti atque gemmarū nitor, ipas quoque gladio vaginas p̄grādes vniones ornabāt. Nō detractauēre Chřiani certamen. Itum est ferocibus in pugnam animis. Superior acies nostra Turcas in fugā vertit, quā plurimis

Vide
Turca
rū or
natū in
bello.

primo impetu prostratis. perculit eares magno metu Amuratē, nihil tale verentē, fugissetq; protin⁹ p-
 dito exercitu, nisi circūstantes satrapæ cōprehenso
 eius equi freno, ignauia eius increpassent, fugiētq;
 cōminati necē fuissent. Perstitit ergo vel inuitus, ius-
 sisq; fortissimis arma sumere, prēliū instaurauit. Pu-
 gnatū est summa cōtentione pluribus horis, nunc
 Christianis, nūc Turcis propinq; victoria sese præ-
 bēte. Cadebāt hīc atq; inde q; plurimi, plures ex Tur-
 cis quorū corpora parum tecta, facile sagittæ ensesq;
 penetrabant. Postremo tum nouus in hora hostis
 incedere & fauciorum loca integri occupabant, nō
 tam virtute q; numero superati Hungari, paulatim
 referre pedem cōpēre. Tum Vladislaus cum globo
 suorum, equos erga se non minus fortes q; fidos ha-
 buit ex Polonia, vt hostes ex acie victores diuerteret.
 Christianisq; animū redderet, in tumultū quē teneri
 ab Amurate diximus, circūiectosq; vndiq; cur-
 rus impetū fecit. Ibi noua pugna cōmissa, nouus in-
 iectus Amurati pauor, trepidatū totis castris, nec iā
 consistendi animus aderat. q; si Huniadi par anim⁹
 ac regi fuisset, & arridēti fortunæ dedisset manus,
 haud dubiū qn'ea dies & Amurati vitā & posteris
 eius imperiū Græciæ abstulisset. Verum ipse, vt pri-
 mum cedere Christiana signa conspexit, cum decē
 millibus Hungaris ac Valachis ex acie se subtraxit,
 atq; insalutato rege nutante adhuc victoria fugam
 arripuit, fortasse rei militaris perito nulla in pugna
 salus visa, & saluare aliquos quā perire omnes
 maluit. Poloni acceptam eo prælio cladem, Huni-
 adis uecordiē atq; ignauie tradiderūt, ipse sua cōsilia
 preter conquestus est. Vladislaus sueforti dimissus,

*Iuliani
cardi
nalis
exitus
misera
bilis.*

*Victor
Amu
rtes tri
stior.*

dum fortiter circa munimenta hostiū pugnāt equo
deiectus, obruncatus est. Caput eius hasta infixum
per Grāciam atq; Asiā in signum victoriæ popu
lis ostētatum. Poloni ad vnum cāsi omnes, direpta
castra & quæ munitiones curruum tuebantur: nec a
ti episcopi, & proceres Hungariæ qui aderant eadē
calamitate oppressi. Iulianus cardinalis dum fugit
amisso prælio, cum iam hostes euassisset, Hungaro
rum perfidiā euadere non potuit. Potū equo dan
tem apud stagnum forte repertum latrūculi quidā
nouēre, & arbitrati pecuniā apud eum esse, deiectū
equo necauerunt, & ablatiis ve stimentis nudū cada
uer feris ac volucris dimisere. hic exitus viri fuit
magni certe & admirabilis, in quo nescias doctrina
maior an eloquentia fuerit. grata hominis præsen
tia, blādi mores, vita in oīni ætate nitida, religiōis ze
lus, qui omnia pro Christo & mortem ipsam vere
suaserit. Huniadem (vt ante diximus) fugiētem, De
spotus Seruiæ cepit. Poloni regem suum iam pera
cto bello pluribus annis viuere crediderunt, captū
non interfectum arbitra ti. Cardinali Venetiārū ci
culpa cladis magna in parte impurata est, qui neq;
fretum (vti par fuerat) custodiuit, neq; transuectos
hostes Christianis ducibus, (quod secundum fuerat
eius officium) nunciavit. de numero cæsorū mini
me constat, illud exploratū est, longe plures ex Tur
carum acie cecidisse. cæterum pro numero copiarū
longe maius damnum Christianis illatum. Victor
Amurates neq; fugientes hostes insecutus est, neq;
gloriabundus inter suos magnifica verba iactauit,
neq; vt ante assueuerat, hilarem vultum ostendit. In
terrogatus quidnam tristior esset, & cur non victis

hostibus exultaret: Nollem (inquit) hoc modo sapi-
us vincere, iubensq; vasa colligi, copias quæ super-
fuerant domum remisit. Ipse Adrianopolim reuer-
sus, deo suo quæ victoria fecerat vota psoluit. Exin
voluens animo regni curas veræ felicitatis exper-
tes esse, inconstantiam quoq; fortunæ veritus, quæ
nulli perpetuo bona est, accersitis prouinciis maio-
ribus, Mahumetem ex liberis suis natu maiore pro-
se regem constituit. Ipse priuatam deligens vitā, in
Asiam profectus, cum paucis otij sui comitibus, re-
ligioni cuidam solitariae sese addixit. Calibassa inter
Satrapas Turcarū opibus & autoritate maior, Ma-
humeri, qui nondum per ætatem aptus esset impe-
rio, gubernator datus. Reliqui regis filij, ne quas re-
gno turbas excitarent, more gentis necati sunt. Feli-
cius apud Turcas priuatis q̃ regibus liberi nascunt.

De alio bello per Huniadem, qui igno-
miniam apud Varnā acceptam abolere cupiebat, ce-
leriter apparato, & quod Amurates à vita priuata
ad bellum ducendum sit reuocatus.

Caput VI.

Effluxit deinde non paruum tempus, in q̃ nec
Hungari Turcas, nec Turcæ Hungaros armis
laceffere præsumpserunt. Sua quæq; calamitas do-
mi attonitum tenuit, cruentissima Varnēsis pugna
vires vtriusq; partis eliserat. Nec Turcis, neq; Hun-
garis ex bello idoneus erat, hos Huniades, illos Cali-
bassa alieno nomine gubernauit: ferocior Hunia-
des, rei q; militaris peritior, ignominiam Varnę acce-
ptam obliuisci non poterat, vnde dies noctesq; me-
ditabatur, quo nam pacto abolere infamiam, & re-

farcire damna maxime posset. Spem bene gerendæ rei Turcarum quies præbuit, qui iam pridē nullū belli apparatus ostenderāt, vires illis atq; animos defuisse ratus, tēpus idoneū existimauit in quo pristinam recuperare gloriā posset, Turcasq; pessundare, quibus si adsint exercitus, imperatorem tamen prorsus defuturū arbitrabatur, nec magis existimādum exercitum sine duce, q̃ dncem exercitu carentem. Coactis ita repente copijs ex Hūgaria, accersitis Bohemorum auxilijs, mercenariorum quoq; militum non parua manu coacta, ducere exercitū in Turcas statuit, quos prius aggredi ac cōficere credidit; quā nouissime ex Hungaria nunciaretur. Eam rebus gerendis solertiam ac celeritatem adhibuit. Consiliū eius Gregorius Despotus Seruiæ (vt ante diximus) Turcarum ducibus patefecit, magnumq; genti periculū imminēs maius ostendit. Peculsi eo nūcio Turcæ quid agerent non satis intelligebāt, Amurates iā senior religioni addictus regni curas abiecerat, Mahumetes ætate minor tantam belli molem ferre posse non credebatur, Callibasse defuturam obedientiam putabant, qua nihil est in bello magis necessarium. Trepidare igitur, astuare, modo huc, modo illuc mentem conuertere, nullum consilium satis placere. hærentibus in deliberatione satrapis, nihil tandem salubrius visum, quā reuocare ob ocio Amuratem. neq; enim veterani militaturi sub alio credebantur, nec fortunam belli cunctandam arbitrabantur, q̃ sub eo qui vincere consueffet. Calibassa eius sententiæ autor fuit. In qua re Mahumetis animum vehementer offendit, cupientis in ea expeditione sese virum ostendere, verentisq; ne imperiū

amitteret, si pater iterum regnū assumeret: vt sunt hominum mutabiles voluntates. Missi ergo legati Amuratē reuocauēre, qui comparato mōx exercitū in hostem profectus, non aliter q̄ si ad prēdam pergerēt alacres milites duxit. Iā Huniades cum copijs Sophiam transferat, prostratisq; qui occurrerant locorum praefectis, hostiles agros late populatus, loco qui Basilia vocatur castra posuerat. Cum aduentare Amuratis copiae nuntiant, non expectauit Huniades prouocari, prior ipse pugnam iniit. Commisso praelio anceps diu certamen mansit. Qua parte pugnauit Huniades fusi hostes terga dedere, nec parua strages edita, pari modo & Amurates in cornu sito victor, Hungaros fudit. Postremo cum victor victorem incurreret, non tulerunt Christiani Turcarum impetū, qui quanq̄ virtute praestarent, numero tñ superati, non tam victi q̄ fessi compulsi sunt cedere. Huniades postq̄ suos neq; minis neq; precibus sistere potest, cū paucis ex bello profugit, Multū Hungariae proceres, & nonnulli ecclesiae episcopi in eo praelio cecidēre. Gregorius miles ad internecionem caesus, nec tamen pauciores ex Turcis interiēre. Emptā multo sanguine victoriam Amurates domum retulit. Nec diu postea relicto Mahumeti regno, quēadmodum prius destinauerat, mortē obiit. Corpus eius more maiorum in Bursa sepultum. Ea est Bithyniae ciuitas, & Asiatici regni caput. Paulo anteq̄ obiisset, Amurates vxorem duxerat, filiam Spōderbei nobilis in Penderacia satrapis, ex qua natum filium nomine Chialapium sextum agentem mensē Calibassae moriens commendauit. Ille Mahumetis gratiam initurus & matrem & pue-

rum ei prodidit. Mahumetes accersitis triginta (vt aiunt) matronis quæ puerum cognoscerent, post quæ certam Amuratis sobolem esse constitit, strangulatum matri filium reddidit. Funusque regio more fraternali duxit, auspicia regni parricidio cōsecrans. Sūz qui Calibassam alienum puerum Chialapini nomine supposuisse ferunt, illumque pro filio Amuratis necatum, Chialapinum vero apud Cōstantinopolim clani educatum. Post capturam vero vrbs inde subtractum, ac Venetias ductum, & hunc esse quē Calixtus pont. maxi. pro fratre Mahumetis in palatio custodiri iuber. Nos vero periculum ad Græcos remittimus, quamuis multa in hisce rebus figmenta interuenire non ignoramus. Et sæpe consoris filios regio defungi honore viderimus.

De Mahumete fidei Christianæ ferali inimico, & quod Constantinopolim Thraciæ vrbe excellentissimā armis & Christiana fide spoliauerit.

Caput VII.

MAhumetes igitur defuncto Amurate gubernacula regni ex voto adeptus, instituta maiorum pro ingenio correxit. leges ipse suas domi forisque tulit, ærarium locupletauit, noua vetigalia excogitauit, copias auxit, in proceres aut aulicos scuire contumeliariue cœpit. Hic est ille Mahumetes qui Constantinopolitanis (vt supra innuimus) bellum intulit, de quo nūc referre vt accepim⁹ haud alienum fuerit. voluerat iam pridem animum Mahumetes quonam modo Constantinopolim sibi subigere posset, neque ad suam gloriam pertinere arbitrabatur, vrbe in medio Turcarum sitam esse

quæ suo imperio nõ pareret, tantoq; maius inde noi
suo decus accedere, si eam urbẽ expugnaret, quanto
pogenitores sui idem conati, turpius a ceptis destituis-
sent. Cũ paucis igitur participato consilio, castellũ
iuxta littus ad ostiũ Bosphori paulo ab vrbe remo-
tius aliud dissimulãs incredibili celeritate extruxit, at
q; munivit, bellũ deinde vrbi non modo indixit, sed
cõtra multa fœdera cõtra iusiurandũ intulit simul
& gerere cœpit. Senferãt eius animũ Græci, diffiden-
tesq; suis viribus ad Latinoꝝ opes cõfugerãt, lachry-
mis auxilia expectãtes. Surdæ (Proh pudor) nostrũ
principũ aures fuere, cœci oculi, qui cadente Græcia,
ruiturã Christianę religionis reliquã partẽ nõ vide-
runt, q̃uis priuatis quẽq; aut odijs aut cõmoditati-
bus occupatũ, salutẽ publicã neglexisse magis credi-
derim. Mahumetes interea coactis vndiq; copijs, mi-
rabili apparatu, formidãdo animo & impetu, terra-
mariq; regiã urbẽ aggressus, cuniculis ac latentibus
fossis altissime actis, aggere late edito, ponte, qua Pe-
ram oppidũ versus mare muros alluit vrbis, lōgitu-
dinis ad duo millia passuũ raptim extructo, turrib⁹
ligneis eousq; erectis, vt muros q̃uis altissimos exce-
derent, machinamẽtoꝝ tormẽtorũq; multiplici ad-
hibito genere oppugnata est vrbs, defensaq; sum-
mis vtrinq; viribus. Nõ paucis diebus ad extremum
voce præconis totis castris in clamatũ est, quinto Ca-
lend. Maij milites om̃es ieiuniũ sanctificent, sequen-
ti die in armis adsint. Urbẽ extremis viribus oppu-
gnaturi triduo, ciuitatẽ militũ direptioni futurã, cõ-
stituta die ieiuniũ ad noctem vsq; seruatũ. Exin lu-
centibus stellis inuitatiõnes ac conuiuia passim ha-
bita, & quisq; amicũ propinquũ notumq; habuit,

*Constantinopolis
pene triangularis
duabus partibus
maribus alluitur.*

cum eo hilaris epulatus est: atque ubi satis adhiberetur, tanquam se deinceps nunquam visuri essent, amplexati, exosculatique simul ultimum vale dixerunt. In urbe autem sacerdotes sacras ferentes imagines, sequente populo, urbem lustrare, auxilium de caelo petere, affligere corpora ieiunijs, atque orationibus vniuersi ciues intendere. Subsecuta nocte, ad sua quisque loca defendenda redire. Erant muri urbis & altitudine & crassitudine toto orbe celebres, sed ob verustatem & Graecorum incuriam pinnis ac propugnaculis nudi. Antemuralia vero opportune communita. In his Graeci salutem posuere. Armati milites inter muros & antemuralia pugnam sustinere decreuerunt. Triangularem pene urbis formam fuisse tradunt. Duas partes alluit mare. Nec muri desunt ad pulsandos nauales impetus idonei. Quod reliquum est, ad terram vergens post alta moenia & antemuralia (quae anno tauimus) ingenti clauditur fossa. Coeptum est praedium paululum ante lucem, cum miles Turca periculi quam morae patientior esset, ac vulnera & sanguinem praedarum dulcedine pensaret, pugnatum est in tenebris maiore Turcarum pernicie, in quos tela superne librabantur. At postquam illuxit, dato signo vndique, non solum Constantinopolis, sed etiam ipsa quoque Pera, ne quid auxilij Graecis praestaret, oppugnari coepta est. Sua cuique legioni murorum pars, ac portarum attributa, ut discretus labor fortes atque ignauos distingueret, & ipsa contentione decoris militum virtus magis ac magis accenderetur: pari modo & nauales socij attributas partes inuadere iussi. Admouentur urbi lignae turres. Conuectant milites dolabras, falces, scalasque. Et iam elatis super

capita scutis, densa testitudine succedunt. Græci saxorum pondera prouoluunt, disiectam fluitantem testudinem lanceis contisq; perscrutantur, donec soluta compage scutorum exangues lacerosq; prostrauerunt, fit strages. Et iam Turcæ deficientibus animis, languidius pugnant. Sed adest Mahumetes fortissimum quencq; nominatim vocitans, utq; in prælium redeant adhortatur: hos præmijs allicit, illos minis deterret. Instauratur ex integro certamē. Turcæ rursus subruere murum, portas quaterē innixi humeris, & super iteratam testudinem scandentes, præhensare hostiū tela brachiaq; nituntur. Iterum integri cum saucijs, semianimes cum expirantibus euoluuntur. Cernitur varia pereūtium forma, & plurima mortis imago: Ioannes Iustinian^o apud Genuam Ligurum metropolim nobili loco natus, qui superioribus diebus solus urbem defendisse videbatur, in hoc certamine vulneratus, ubi fluitare sanguinem suum animaduertit, ne cæteros deterreret, medicum quærens, clam sese pugnae subtraxit. Sed imperator ut abesse Iustinianū cognouit, quouiserit percontatur. Inuentumq; rogat ne pugnam deferat. Ille nihilo magis flexus aperiri portam iubet, qua curaturus vulnus in urbem redeat. Erant enim obseratae urbis ianuæ, quibus ad antemuralia patebat iter, ne qua fugiendi facultas militi esset, ac propterea fortius hosti resisteret: fit interea remissior defensio, qd Turcæ aduertētes, acrius incumbūt. Et qm pars muri iā tormētis aeneis disiecta, fossam magna ex parte oppleuerat, per ruinas ipas scandētes, antemurale conscendunt, Græcosq; loco deturbār.

*Cōstan
tinopo.
oppu-
gnatur*

*Imperator
oppressus
Agē*

Porta quæ Ioanni paruerat omnibus aperta, fugā p-
fusiore reddit. Tūc imperator nō vt regē decuit pu-
gnando, sed fugiēs in ipsis portę angustijs cū cecidis-
set, oppressus calcatusq; obiit. In tanta multitudine
pugnatorū duo tñ reperti sunt, qui se viros ostende-
rint, alter Gręcus, alter Dalmata, Theophylus Pale-
ologus, & Ioannes Schlauis, qui fugere turpe putā-
tes, cum diu Turcæ impetū sustinuisent, multosq;
obtruncassent, deniq; nō tam victi q̃ vincendo fati-
gati, inter cadauera hostiū occubuerē. Iustinian⁹ in
Peram cum diuertisset, inde Chium nauigauit, ibiq;
seu vulnere seu mœstitia morbū incidens, inglorius
vitam finiuit. Felix si in ipsis Byzantij mœnibus ani-
mā exhalasset. In ingressu portę octingēti circiter
milites ex Latinis Gręcisq; periere, partim vulnerib⁹
à tergo confossi, partim conuersione oppressi. Et iā
hostis superiore murū tenebat, saxaq; in ciues deuol-
uens, ingrediētibus suo auxilio erat. Tum subito ca-
pra vrbe, cæsis omnibus qui resistere ausi sunt, in rapi-
nas est itum. Erat victorū infinitus numerus, in libi-
dinem, in sæuitiā corruptior, nō dignitas, non ætas,
non sexus quenq; protegebat. Stupra cædibus, cæ-
des stupris miscebant. Senes exacta ætate, forminas
viles ad prædā in ludibriū trahebant: vbi adulta
virgo, aut quis forma cōspicius incidisset in manus
rapientiū diuulsus, ipsos postremo direptores ī mu-
tuam perniciē agebat. Dum pecuniā vel grauiā tem-
ploꝝ dona sibi quisq; traheret, maiore aliorū vitrū
cabatur. Cumq; in exercitū maximo ac dissōnō ex ci-
uibus socijs atq; externis conflato, diuersæ linguæ,
uarij mores, atq; cupidines essent, & aliud cuiq; fas,
nihil illicitum toto triduo in Constantinopoli fuit.

*Cōstan-
tino. ca-
pitur.*

Templum Sophiae Iustiniani Cæsaris opus, toto orbe famatum, & cui comparari alterum nequeat, nudatum sacra supellectile, ad omnes spurcicias patuit: ossa martyrum, quæ fuerant in illa vrbe pretiosissima, canibus obiecta & suis. Sanctorum imagines aut luto fœdatae, aut ferro deletæ. Altaria diruta. In templis ipsis aut lupanaria meretricum facta, aut equorum stabula. Coacti sunt serui verberibus ac tormentis dominorum abdita scrutari ac eruere. Inuenti non pauci thesauri, quos in ipso belli principio infelices suffoderunt ciues. Quibus si pro defensione urbis vñ fuissent, suam fortasse vitam, & patriæ libertatem seruassent. Sed auaro in aurum nulla potestas: captiui omnes in castra deducti, pudet dicere Christianorum dedecus, dicam tamē & posteritati tradere nō verebor, quādo persuasum inihī est futuros aliquādo & fortasse anteq̃ moriar, qui tantam saluatori nostro illatam ignominiam vlcerscantur. Simulacrum Crucifixi quem colimus, & verum deū esse fatemur, tubis ac tympanis præeuntibus raptum ex vrbe, hostes ad tentoria deferunt, sputo, lutoq; fœdant, & ad nostræ religiōis irrisiōem iterum cruci affigunt. Exin pileo, quem fartulū vocant, capiti eius imposito, corona vndiq; facta, Hic est (inquiunt) Christianorum deus. Tum lapides, lutūq; iactantes, miris dehoneſtāt modis. Sed nihil hæc obsunt deo nostro cælū tenenti. Nec maiestatem eius quoq; modo imminuere possunt, cuius ea gloria, ea sublimitas est, ea beatitudinis perfectio, vt nec laudibus humanis extolli, nec humiliari vituperijs vllis possit. Nos ista lædunt atq; confundunt, qui per ignauiam atq; desidiam, dū veri dei cultū perire sinimus, & in hoc seculo bonum

*Sancti
Iustiniani*

*Stultitia
Avaritia*

*Ignominia
in cruci
fixo*

*Pic le-
stor
huc et
oculos
et ani-
mū uer-
te.*

nomen & in altero spem salutis amittimus. Post hæc conuiuatus Mahumetes, cum forte plus solito adhibuisset, vt sanguinẽ mero adderet, principes optimatesq; ciuitatis captos crudelis & sanguinari^o carnifex fœde misereq; iugulari iussit. Rireluças qui apud imperatorem plurimum poterat, cæso ante oculos maiori filio, altero ad illicitos vsus referuato, securi percussus est: duo eius alij filij occiderant in bello. Isidorus cardinalis in eo tumultu captus, cum veste mutata non fuisset cognitus trecentis asperis sese redemit, id est genus pecuniæ admodum leuis. Multi & Veneti, & Genuenses, & Latinorum, alij gladio cæsi sunt, quidam multo redempti auro. Insignis hic annus fuit expugnatione Constantinopolitana, tam Christiano populo fœdus ac lugubris, q̃ Turcarum genti faustus lætusq; qui ab ortu saluatoris Christi secundus & quinquagesim^o supra milenum quadringentesimus cucurrit. Perenses vetus colonia Genuensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantium clade, priusq; rogarentur, Mahumeti deditiorem fecere. Muri vrbis diruti, multorum bona contra fœdus direpta, fœminæ pueriq; ludibrio habiti.

An. ab
ortu do
mini
1452.
Cōstan
tinop. à
Turcis
capta.

De Mahumete in Hungariam ad Sati
vsq; flumen exercitum ducente, & ab Alba vulnere
sub papillam accepto turpiter refugiente.

Caput VIII.

CAlibassæ, qui ad eũ diem non sine Mahumetis displicentia vixerat, tanq̃ Constantino im-

peratori Turcarū consilia prodidisset, p̄ miseros cruciatus vita erepta, ingētes quas cumulauerat opes, exitio ei fuisse tradunt, & q̄ Amuratē dimisso imperio ex priuata vita reuocauit ad regnū. Auctus eius pecunia Mahumetes, tanto rerū successu tumens, in Hungaros expeditionē parare cœpit, qua per triennium circiter instructa, accersitis ex omni regno proceribus, penetratis Thraciæ montibus, cū maximis atq; infestissimis copijs ad Saum vsq; flumē peruenit: centū quinquaginta millia hoīm in eius exercitu fuisse tradunt. Pleriq; tertiā partem huic numero subtraxere. Calixtus tertius, qui per idē tempus Romanā cathedrā sortitus erat, Ioannē cardinālē sancti angeli, cuius supra meminimus præsātī virtute virū, qui Germanos in arma contineret, Turcarūq; compesceret impetum, ad eas partes legatū misit. Is promissa peccatorū indulgentia, cunctis qui contra Turcas militare vellent, adiuuante Ioanne Capistrano, qui per idem tempus Hungaris euangelizabat, cruce signatorū haud paruum congregauit exercitum, non diuitū ac nobiliū, sed inopis atq; incompotiti vulgi. Surdæ opulentum aures euangelio, nec diuinus sermo principibus auditus. Contenti præsenti rerum statu potentes, futurū Christi regnum non nisi morientes inquirunt: credula paupertas facile prædicatoribus obedit. Supra quadraginta millia, signum crucis accepēre. Tecta magis fide, quā ferro acies. Huniades quoq; non paruas copias in armis habuit. Appropinquabat spe plenus & incredibili superbia tumens Mahumetes, nec iam sibi vel montes, vel flumina obstare putabat, gloriari inter suos Hungariam iam pene victam asse-

*Exercitus
65 milia*

*Mahumetes
sub pa-
pilla
uulne-
ratus
trepidus
aufugit*

rere, Latinorum imperatorem in propinquo esse dicere, delero Græcorum imperio, Latinorum instare finem, Turcis omnia paritura, spolia ingentia promittere, Germaniam atque Italiam militum direptioni offerre, peruia cuncta Turcarum armis iactare. Sed quæ gloriolus eius aduentus, tam turpis atque infamis recessus fuit. Albam ad confluentes Danubij Saviisque sitam parvam urbem oppugnare adorsus, obrinere nequaquam potuit, perfregit machinis priores muros. Irrumpere in urbem eius acies, pugnatum est interdium noctumque. Nunc victi, nunc victores visi hostes, ad extremum vulneratus sub pappilla Mahumetes, relictis impedimentis, per noctem trepidus aufugit: huius pugne seriem in historia Bohemica comprehendimus. Non est cur hoc loco latius insistamus. Autores victorie tres Ioannes habiti, Legatus cardinalis, cuius auspicio res gesta est, Huniades & Capistranus, qui prelio interfuere. Verum neque Capistranus Huniades, neque idem Capistrani Huniades mentionem fecere, in eis literis, quas deo obtenta victoria, siue ad Romanum pontificem, siue ad amicos scripsere, per suum quisquam ministerium deum dedisse Christianis victoriam affirmavit. Auarissima honoris humana mens, facilius regnum & opes quam gloriam partitur. Potuit Capistranus patrimonium contemnere, voluptates calcare, libidinem subigere, gloriam vero spernere non potuit. Dicat forsitan aliquis, non suum illi honorem curasse fuisse, sed dei, qui per pauperes & inermes rem Christianam saluare voluerit. Cedimus huic assertioni, quamuis & Huniades ministrum se victoriæ, non autorem dixerit: ferunt Mahumetem ab eo tempore nunquam postea eius cladis meminisse,

quin mentum barbâmq; manu demulcens, quas-
fansq; caput, ei diei maledixerit, qua pugnam ad Al-
bam conferuit.

De Macedonia, urbibus, fluminibus,
mōtibus, & alijs in ea rebus,

Caput IX.

Proxima Thraciæ ad occidētem ac meridiem
coniungitur Macedonia, terrarū imperio quō-
dam potita, quæ inter duo maria protenditur, Ae-
geum & Adriaticum. latus eius meridionale Theſ-
ſaliæ atq; Magnesiæ terga protegent, partem septē-
trionalem Pæonia & Paphlagonia excipit, quāuis
& ipsæ regiones in Macedonum postea iura cōces-
serint, Macedonia additæ, Epirus quoq; Macedoni-
am attingit, ex Illyrica terra, altera meridiem, septē-
trionem altera excipiens. In Adriatico littōre Dyr-
rachium vetus ciuitas iacet, ab Cherroneso vbi sita
est nacta vocabulum, Epidamnus antea dicta, & à
Corcyreis olim condita. Nec procul infra Apollo-
nia fuit optimis instituta legibus, Augusti Cæsaris,
qui Græcas ibi literas didicit studio memorabili. In
altero littore Theſſalonica est, potens quondam ci-
uitas, quā cum epistolæ Pauli apostoli, tum magni
Theodosij præceps atq; implacabilis ira famatā red-
didere. Indignatus enim ob cæsos in eo iudices, alio
qui demētissimus imperator, vniuersum vrbis po-
pulum trucidari mandauit, vndecim millia virorū
cæsa traduntur. Non tulit Ambrosius Mediolanen-
sium pontifex tam immane facinus incorruptū. Im-
peratorem ab ingressu templi prohibitū, subire pœ-
nitentiam cōpulit. Nec maximus princeps pastoris

subire iudiciū recusauit. hinc lex promulgata, vt lata super morte hominis sentētia, ante dies triginta nō exequatur. hanc vrbē liberæ cōditionis fuisse Plinius tradit. Strabo conditorē eius Philippū Alexandri patrē affirmat, ambo eam attribuunt Macedonię. Andronicus Emanuelis imperatoris Constantinopolitani filius, hac in parte hęreditatē accepit. Demumq; Ioannis fratris odio qui patri successit in imperio, Venetis tradidit. Amurates Turcarū (vt ante diximus) imperator eripuit, hic reliquā Macedoniam vsq; ad montes Pęonię, & quā modo Albani am vocant, imperio suo subiecit. Mira rerū mutatio & fluxa humani imperij gloria. hæc est Macedonia quæ duobus inclyta regibus Græcia Thraciaq; subacta imperiū protendit in Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniā, Cappadociā, Syriam, Aegyptū, Taurū, Caucasum subiugauit. hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto oriente possessio, Indiæ quoq; victrix, per vestigia Liberi patris atq; Herculis, signa circūtulit. Hęc eadem nostra ætate spurcissimę Turcarum genti subiecta, tributum pendere, iugum ferre miserimum cogitur. Magnesium quoq; ac Thessaliam nostro tempore Turcarum arma inuaserūt. Nobilissimi montes Olympus, Pierus, & Ossa: Pindus insuper & Othrys, Lapitharū quondam sedes, Turcarum imperio parent, penes quos quinq; & septuaginta vrbes fuisse olim Plinius affirmat. Totū Peneum Turcæ possident, inter flumina Thessalię clarissimum, iuxta Gomphoshic fluuius oritur, interq; Ossan & Olympum, nemorosa coualle defluens, quingenta ferme stadia percurrit, dimidio eius spaciū nauigabilis. In eo cursū Tempe vocatur, quin

que milliū passuum longitudine, vltra visum homi-
nis attollēribus se dextera leuaqꝫ leniter connexis iu-
gis. Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viri-
dis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus
auium concentu. Arripit amnem Euroton, nec reci-
pit, sed olei modo supernatantem (vt dictum est ab
Homero) breui spatio portatum abdicatꝫ pœnales
aquas, dirisqꝫ genitas, argēteis suis misceri recusans,
hæc Plinius de Peneo. Tot Christianis bona Turca-
rum arma eripuerē, quamuis nostrā magis defidi-
am incusauerim. In Thessalia regem fuisse tradunt
nomine Græcum, à quo Grecia dicta sit. Helenum
quoque in eodem loco regnasse, à quo Helena nun-
cupata est. Homerus tribus nominibus Thessalos
appellauit. Myrmidonas, Helenas, & Achæos. hic
Termopilarum angustia Persarum cæde insignes.
Quæ licet olim Xerxis impetum tenuēre Turcarū
tamen armis claudere transitum minime potuēre.

Græc^{us}
rex à
quo
Grecia

De Boëtia, Thebis, montibus & fontibus
sacris in ea.

Caput X.

POST Thessaliam Boëtia succedit ab ortu in oc-
sum porrecta, Euboicum mare Oetaneumqꝫ
finem contingens, Thebarum claritate apud omnes
ferme historicos nominata, hæc musis natale in Heli-
conis nemore, hic saltus Cithæron, & Ismenius a-
mnis, & fontes Dirce, Arethusa, & Aganippe. Quæ
patria quondā Liberipatris atqꝫ Herculis fuit, quæ
fortem produxit Epaminundam. Non cedens
Athenis claritate ciuitas, ea nostra ætate exiguum

castellum Thebarum est, & à Turcis proximis annis cum reliqua Boetia occupatum.

De Hellade, quæ & Græcia & Attica est dicta.

Caput XI.

Sequitur Hellas, quæ à nostris appellata Græcia ^{ἡ ἁττική}, id est litus præscivocauere. Mutato deinde nomine Atticam dixere. Homerus cunctos Atticam incolentes appellavit Athenienses, cum non ædificata forent Megara, protenditur autem Attica ex Boetia usque Isthmum, ubi columna fuit, in qua hic inerat titulus, in parte Peloponnesum spectante: Hæc Peloponnesus, & non Ionia. In parte vero Megara intuentem: Hæc non Peloponnesus est, sed Ionia. Idem enim Attici & Iones fuere, qui tum denique cum Peloponnesiacis sæpissime disceptassent, hanc tandem Romano consensu columnam erigi obtinuerunt, Atticam quamvis saxosam & sterilem plerique tamen mirificis laudibus extulerunt, deorumque domicilium esse dixerunt loca ipsa possidentium & parentum heroum. In hac ciuitas Atheniensis quodam nobilissima fuit, nullius indiga præconij: tanta eius superfuit claritas. Eadem nostro tempore parui oppidi speciem gerit. In eo tamen saxo quo vetustum Mineræ templum fuit, arx est per omnem Græciā nominata, cum operis magnitudine, tum difficultate oppugnationis: hanc Florentinus quidam Mahumeti tradidit, cum imploratis Latinorum auxiliis nullius opem inueniret. Rura ei ob eam rem tradita, in quis æuum ignobile ducat.

De Peloponneso & eius forma, de Isth

mo, Examilio muro ab Amurato diruto.

Caput XII.

Peloponnesus Atticæ iungitur, totius Græciæ
 arx quondam dicta. Nam præter habitantium
 in ea gentium nobilitatem atq; potētiam, ipse loco-
 rum situs principatum designat & imperium. Multi
 sinus insunt, & promontoria multa: insignes etiam
 & permagnæ vrbes. Cherronesus ipsa locorum va-
 rietate iocunda. Formā eius platani folio simillimā
 dixere, longitudine ac latitudine ferme parem. Ab oc-
 casu in ortum stadiorum mille & quadringenta Pe-
 rimetros siue ambitus omisis finibus (vt Poly-
 bio placet) stadia quatuor millia continet, Artemi-
 dor⁹ qdringēta supaddit, cui & Plinius cōsentire vi-
 detur, Isidorum autorem cōsecutus. Idem duo ma-
 ria terrā ambire dicit, Ioniū & Aegēū. Angustiæ, vn-
 de protendit Isthmos appellatur, quinq; millia pas-
 suum latitudinis cōtinentes. has angustias perfode-
 re Demetrins rex, dictator Cæsar, Caius princeps,
 Domitius Nero infausto (vt omnium exitu patuit)
 incepto tentauerūt. Hic Corinthus nobilis colonia
 fuit. Græci principes postq̃ Turcarum potentia in
 Europam penetrauit, ex mari ad mare producto p
 angustias muro, Peloponnesum à reliqua Græcia
 distinxerūt. Murum Examilium apellauēre. Hanc
 prouinciā hodie Moreā Latini vocāt. In ea Achaia
 continetur, Messenia, Laconia, Argolis, & Arcadia,
 quæ medium peninsulæ obtinet. Amurates expu-
 gnata Thessalonica, subacta Boëtia, & Attica, præ-
 ter Athenas ad Examilium vsq; profectus, proterri-
 tis Græcis, diruit murum, tributumq; annuū exegit,
 deditibus se Pelopōnensibus imperauit. At cum

*Pelopō
 plata-
 ni folio
 similis.*

Hungari instante Iuliano cardinali sancti Angeli aduersus Turcas arma sumpsissent, confectisq; nonnullis feliciter praelijs, amplius instarent, vrgerent que hostes, Constantinus qui postea apud Constantinopolim imperauit, ibiq; necatus est (vt ante diximus) huius prouinciæ Despotus, animo auctus, & negare Turcis tributū, & Examilium instaurare non dubitauit. Ob quā rem magna deinde pecunia multatus est, & Examiliū denuo destructū, cum victor Amurates apud Vrnā Hūgaros deleuisset, deuicta Constantinopoli, Albani, qui plures Pelopōnesum incolebant, sumptis armis, Demetrium & Thomā Constantini fratres regno deicere annixi sunt, nobile quendā græculū ad regiū fastigiū assumētes. Vtraq; pars Mahumetꝯ auxilium implorauit. Illi nobilior pars visa iustior. Auxilia aduersus Albanos Demetrio fratriq; tradita, Albani subacti prioribus dominis paruere. Mahumeti. xvij. millium aureorū tributum pensum. Thomas quamuis hereditario iure imperatorem se dicere posset, cuius maiores longa serie Græcorum nomini imperauerāt, metu tamen Mahumetis eo titulo abstinuit. Cum Calixtus pont. maxi. Christianos principes, in sui pontificatus initio, aduersus Turcas iuitaret, existimauit Thomas Turcarum imperiū proculdubio ruiturū, Mahumetiꝯ tributū negauit. Cum vero non tam magnifica facta q̄ verba esse animaduertit, pro saluto tributo & adiectis donis Mahumeti reconciliatus est. Nunc vero (si vera est fama per hos dies allata ē) violatæ fidei maiorē subire poenam compulsus, Mahumeti prorsus subiectus est, Peloponnesus tota Turcarum imperio adiecta. Egreddenti Peloponne

lum per angustias Isthmi ad reliquã Græciam, Strabo & Plinius occurrere Atticam tradunt, Ptolemæus Achaïam, cuius fines hoc modo describit: ab occasu Epyrum, à septentrione Macedoniã, & parrem Aegæi pelagi collocat. ad orientẽ eiusdẽ maris terminos ponit, vsq; ad Suniũ promontoriũ. ad meridiẽ Adriaticũ pelagus iuxta litus, quod Achelous amnis irrumpit, in Corinthiaco sinu. Quod si ita est, Aethicam, Boëtiã, Phocidem, Thessaliã, Magnesium, Aetholiam, & Acarnaniam Achaia ipsa complectitur. Idem tamẽ Ptolemæus alio loco mediterraneas Peloponnesi ciuitates enumerans, Elicẽ, Buram, Helenã, Pheream in Achaia esse dicit, & propriam esse Achaïã intra Peloponnesum affirmat. Nobis qui pro nostri operis instituto res Peloponnesiacas & Atticas breuiter absoluiamus, & ad occidentem festinamus.

De Acarnania, & strage memoratu digna à Io. Vintimilio in ea facta.

Caput XIII.

A Carnania prior occurrit, inter Epyrum Boëtiãq; protecta, cui Aetholia vel coniuncta vel commista esse videtur. hæc hodie Ducatus appellatur. Ioannes Vintimilius natione Siculus, filiam suam Despoto Acarnaniæ in matrimonium dedit: ex inuexantibus Acarnaniam Turcis, ac generum obsidentibus, cum paruo equitatu mare traiecit obfessores inuasit, stragemq; memoratu dignam edidit. nam parua manu ingentes fugauit copias, salutemque genero peperit. Qui tamen paulo post per insidias captus à Turcis, regnum amisit Epyrũ

tamen adhuc eius nomine teneri ferunt.

De Epiro XIII. gentes autore Theopompo continente, quod apud eam Paulus Aemilius imperator Romanorum vrbes LXX. funditus euertit, quodq; in sinu Ambracio Cæsar Augustus Antoniū & Cleopatram bello Attico deuicit.

Caput XII.

Epiro
tarum
urbes
70. à
Paulo
Aemi
lio fun
ditus e
uersæ.

Epirus in occidua parte ab Acroceraunijs montibus incipit, protenditurq; versus orientem usq; ad Ambraciū sinum, per stadia mille trecenta Septentrionalē eius partē Ptolemæus Macedonig coniungi tradit: orientale Achaia, vsq; ad ostia fluminis Acheloi: occidentale latus Ionico excipi pelago asserit. Strabo Ausonium hoc idem mare appellauit. In Epiro XIII. fuisse gētes Theopompus tradidit, quarum celebratissimæ Chaones & Molossii. Regnum enim quandoq; tenuēre prius quidam Chaones postērius Molossii, qui propter regum cognationem ex Aeacidarū sanguine prognati, mirè in modum amplificati fuerunt, penes quos Dodonæ vetus oraculum ac nobile viguit. Oram huius terræ maritimam felicem atq; vberē tradidēre. Multæq; olim vrbes & oppida munitissima in Epiro fuerē. Sed propter populorum rebelliones, qui cū Romanis contenderunt, prouincia vastata est. LXX. eīm Epirotarū vrbes à Paulo Aemilio Imperatore funditus euersas esse autor est Polybius, victis Macedonibus, & Persa rege superato. Ex quibus maximum numerum viris Molossorum extitisse, & mortalium centum quinquaginta millia in seruitutē reducta. Plinius Veronensis hanc cladem Macedoni-

bus attribuit, duasq; vrbes ruinæ adiecit. Credo quæ Macedones Epiratorum imperiū obtrinebant, vtrancq; gentem vno noīe Pliniū comprehendisse. Apud Epirum Actiaca pugnalate memorabilis commissa est, in qua Cæsar Augustus Marcū Antoniū nauali prælio vicit, & simul Aegypti reginā Cleopatram. Nam & ipsa huic certamini præsens interfuit: ob quā rem victor Augustus in Ambracio sinu urbem cōdidit, eiq; vocabulū indidit Nicopolim .i. victoriæ ciuitatem. Ambracij sinus ostiū, paulo q̄stadia quatuor maius est. Circuitus stadia trecenta amplectit, optima omī ex eius parte statio. Ingredientibus occurrebant olim à dextra habitātes Græci Arcarnanes & Apollinis Actij templū quodā in tumulo ad ostium eminens, cui campus subiacuit, lucumq; habens & naualia, in quibus Cæsar vndeuginti naues decimasq; noīe reposuit, ab vno remorum ordine vsq; triremes adiungens. Sinistra vero Nicopolis ē, & Epirotarū colonia Cassiope. nostra ætas Epirum Artam appellat. Circa littus eius paucis ante annis præfectus regiæ classis noīe Villamarina triremes Venetorum insecutus comprehendit, atq; incendit. In eodem littore apud Acrocerauneos montes finiri Adriæ vel Adriatici maris nauigationē, & Ionium incipere pelagus, Straboni visum est, apud quē mare Ausoniū, idem quod Ionium esse apparet, cū Epiroam Ausonio ablui pelago affirmet.

De Albania, inter Dyrrhachium & Apolloniam, regione.

Caput XV.

Y

QUæ nunc Albania dicitur, olim Macedoniæ portio fuit, ad occidentem versa inter Dyrrhachium & Apolloniã fuisse prodidim⁹, nõ in celebres prisco seculo ciuitates. Sermo genti neq; Græcis, neq; Illyricis notus. Credimus hoc genus hoim ex Albania quondam venisse, quæ vicina Colchidi in Asiatica Scythia memoratur: vt sæpe barbarorum inundatio nationum, Græciæ atq; Italiæ prouincias occupauit. In hac terra potēs Camusa fuit, qui Christianis parentibus ortus, parum tenax catholicæ fidei, ad Mahumetis insaniam declinauit. Sed q̃ leuiter Christum deseruit, tam facile Mahumeris sacræ contempsit. Rediit enim ad paternam legem, & quous vtrancq; religionem contempserit, neutri fidus, Christianus tamen mori q̃ Turca maluit, paulo post Constantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbechius eius hæreditatem accepit, nobili loco natus, qui ætatem pene omnem in armis pro Christi nomine pugnando consumpsit, multas & magnas Turcarum turmas bello vicit atq; deleuit. Solusq; quodammodo regionem illam in euangelio Christi continuit, quis hodie toties hostili ferro petita, magna ex parte deserta ferat. Rex Alphonsus sæpe milites in Albaniam misit, & Troiam urbem in potestatem receptam à Turcis defendit. Nepos Scanderbechij ex fratre, cum Turcarum parti fauens insidias patruo moliretur, ab eo capt⁹, & ad Alphonsum missus in carcerem coniectus est. Calixtus quoq; Romanus pontifex auxilia pecuniaria Scanderbechio non pauca misit. Valona in Albania non magna ciuitas est, in portu maris sita, qua breuissimus est in Italiam tractus. Hanc Pazai-

res primus ex Turcis occupauit. Rebellantem Amu-
rates recuperauit. Nescio quod malū minatur Italię.

De Illyricis gentibus, de Manichæis
hæreticis, deq; Matronis certo tempore post infir-
mitatem cum monachis promiscue manentibus.

Caput XVI.

Post Albaniā Illyricæ sequuntur gentes, ad occidē-
tem septentrionemq; versæ. hoc genus hoīm
nostra ætas Schlauos appellat, & alij Bosnenses, alij
Dalmatæ, alij Croaci, Istri, Carniq; nuncupantur.
Bosnenses introrsus ad Pannoniā vergunt septen-
triōi expositi, reliqui adiacētes mari ad Timauivsq;
fontes p̄tēdunt, hic Ausoniā, illinc Pannoniā intue-
tes. Timauus aut in intimū Adriatici maris sinum ex-
currit, cuius fontē matrē appellari maris Strabo pro-
didit. In Bosna rex gentis Despotus Stephanus no-
mine (sic em̄ reges appellare suos consueuere) q̄uis
Christi religionem sectaretur, diu tamen Baptismi
sacramento abstinuit. Sed anno superiore vocato
ad se Ioanne cardinali sancti Angeli, cuius sæpe me-
minimus, ab eo baptismatis vnda perfusus, & sacris
nostris rite initiatus, Turcis (quibus cū fœdere iun-
ctus erat) bellū indixit. Nunc paululū nutare affir-
matur. In hac regione q̄ plurimū hæretici possunt, *Mani-*
quos vocant Manichæos, pessimū genus hominū, *chai*
qui duo principia rerum produnt, alterum malorū, *hæreti-*
alterum bonorū. Nec primatū Romanæ ecclesiæ te- *ci.*
nent, neq; Christum æqualem consubstantialēq; pa-
tri esse fatent; horum cœnobia in abditis montiū cō-

uallibus sita ferunt, in quibus ægrotantes matronæ feruituras sanctis viris, si euaserint, ad certū tempus deo vouent. Redditæ sanitati permittentibus viris vota persoluunt, promiscue inter monachos præfinito tempore viuentes: hanc labem nulla sedis apostolicæ decreta, nulla Christianorum arma delere potuerunt. Sinit ad nostram exercitationem regere hæreticos deus.

De Dalmatia & Croacia, & ubinam Liburnia.

Caput XVII.

IN Dalmatia Raguseos magnis affecit cladibus Stephanus, inter Bosnenses & Dalmatas ducatum possidens, & Manichæorum veneno infectus, qui & si Christianos per insidias captos sæpe Turcis vendidisset, mittere tamen oratores Romam, & auxilia sedis apostolicæ petere non erubuit: eius belli sumptus ex Christianis petens, quod gesserat in Christianos. Nec defuere qui tam impijs verbis aures accommodarent. ¶ In Croacia mulier australis, quæ nuptias comitis, cum esset inferior sanguine, morum præstantia & formæ elegantia meruit: dum laxandi animi gratia ex castello in castellum obequitat, subito Turcarum interuentu capta, & apud eos aliquamdiu detenta, impatientia tandem mariti non paruo auro redempta est. ¶ Quærat fortasse aliquis: ubinam Liburniam dimiserimus, quam permeasse Antenorem Italiam petentem insignis poëta commemorat? Confusi sunt admodum prouinciarum fines, nec expedire noua facile est, nedum quis vetustissima possit absolvere, Plinius Li-

burniæ finē initiū esse Dalmatię dixit, & Tragurium marmore notū in ea esse. Solonā quoq; coloniā, q̄ ab Iadera. ccxxij. millibus passuū absuit, Iaderā vero .clx. à Pola distare. Ex quo fit, vt inter Croatinos & Dalmatas Liburni sedes habuerint: forsitan & Croatini nouū gentis nomen Liburnorū loca inuaserūt. Nobis hæc indicasse sufficiat. Si quis certiora desiderat, priscos euoluat autores. Ptolemęus Liburniam & Dalmatiam atq; Illyridem simul confudit. Et Illyridi quidem à septentrionali plaga Pannoniā occurrere dixit, ab ortu, superiorem Mysiam, ab occasu Istriam, à meridie Macedoniā & Adriaticū litus.

De Istria hodie Schlaunonia dicta, & qđ
Pomp. Mela & Nepos Istrum amnem à Danubio in Adriam fluere falso crediderunt.

Caput XVIII.

Istriam veteres Italiæ tradiderunt, in qua Parentium & Pola est, & Iustinopolis, quam caput Istri vocant. Inconuenienter Italiæ tamen iungitur Adriatico sinu disiecta, & in peninsulæ modum circumdata mari, qua continenti applicatur à tergo, lapidea est & montana regio, quam prisci Albiam vocauere. Plinius Istriam adhærere Liburniæ dixit. Ex quo palam fit, Croatinos Liburnorum loco succedere. Istriam ab Istro amne dictam ferunt, quem à Danubio in Adriam fluere falso credidere. Cui errori & Pomponius Mela, & Nepos Padi accola aures adhibuit. Nullus enim ex Danubio amnis in Adriaticum effunditur mare. Argonautarum eos fabula decepit, quos per Istrum ex mari Pontico in Istriam vectos memoriæ proditum est. Sed constat

eos in Istro in Sauum aduerso flumine nauigasse, deinde Naupontum, quem Labacum hodie appellari putauerim, cuius paludem Lugeum Strabo appellat. Ex Naupōto vero per montes humeris vecta, naus in Adriaticum prouenit. Istri hodie Schlaui sunt, quibus maritimæ vrbes Italico sermone vtuntur, vtriusque linguæ peritiam habentes: pars prouinciæ melior ea Venetorum, quæ maritima imperio subiecta est. Mediterraneam domus Austriæ possidet. Oppidum sancti Viti, quod ad flumen Titum situm est Valenses habent, ex quo loco ad Aquileiam mille stadia esse Tutidanus, qui domuit Istros tradidit: finem Italiæ Musiæ fluuium tradidere. In hac terra nihil ætate nostra memoria dignum gestum esse accepimus, quam quæ australes & Venetos magna de finibus contentio agitauerit, & vtriusque partis subditi armis contēderint: ad quas lites componendas nos aliquando ab imperatore missi, quibus inducias belli fecimus, & novos terminos constituimus, vniuersam tamen litem amputare nequimus.

De Carnis, & Iapidibus.

Caput XIX.

CArni inter quos lapides enumerant Istros sequunt. Schlaui tamē, quorū sermo regionē obtinet, Carnos bifariam diuidūt, duplicem Carniolam esse dicentes: Alteram siccam & aquarū indigam, in qua Istros ponunt, & Tarfos qui medios inter Labatū & Tergestū incolūt montes, & ad Ti-mauum vsq; proferuntur: Alteram irriguam, in qua flumen Sauus ortum habet & Naupontus, qui La-

barushodie appellatur, & alij plures fluij. In hac prouincia dum Fredericus imperator coronam regni Teutonici apud Aquensem ciuitatem peteret, Vlrucus comes Tiliæ, & Albertus imperatoris frater coniunctis viribus Labatum insigne oppidum ex flumine cui adiacet dictum obsidione cinxere, diuq; machinis omnis generis oppugnauere: sed à Frederici militibus non sine clade repulsi, & castris exuri, diuitem supellectilem perdidere: hoc oppidum Schlaui & Itali Lublanam vocant, ex Lugea palude sumpto vocabulo.

De Carinthia, ritu apud eam in nouo principe creando, quomodo nobiles ex Ingonis principis conuiuio ad Christi fidem fuerunt inclinati, de consuetudine in fures, & de comite Henrico, viro corruptissimo.

Caput XX,

Carinthia mōrtana & ipsa regio Carnis applicatur ad ortum ac septentrionē, Stiriaē iuncta ad occasum ac meridiem Alpes Italos & forum Iulij contingit. Multæ in ea valles collesq; feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorū præcipuus Drauus, qui per Stiriam ac Pannoniā in Danubium fertur, haud inferior Sauo. imperiū prouincię australes ob continent, & archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps reipublicæ gubernationem init, solenitatē nūsq; alibi auditam obseruāt. Nō lōge ab oppido sancti Viri, in valle spaciōsa, vetustæ ciuitatis reliquię visunt, cuius nomē temporis aboleuit antiquitas. Iuxta in pratis late patentibus marmoreus lapis erectus est, hunc rusticus ascēdit, qui per successionē stirpis id officiū hæreditario iure

Creatio
nou
princi
pis.

debetur. Ad dexterā bos mater nigri coloris extat, ad sinistram Paramatiæ deformis equa, frequēs circa eum populus & omnis rustica turma. Tum princeps ex aduersa pratorū parte procedit, purpurati circū proceres ambiunt. Vexillum ante ipsum, & in signia principatus. Comes Goritiæ, qui palatij curā gerit, inter. xij. minora vexilla præcurrit. Reliqui magistratus sequunt. Nemo in eo comitatu nō dignus honore videt, nisi princeps ipse præ se rustici specie ferens. Agrestis ei vestis, agrestis ei pileus: calceusq; & baculus in manu gestantis pastore ostendit: quē postq; rusticus ex lapide venientē conspicatus est, sermone Schlauonico (Sunt em̃ & ipsi Carinthiani Schlauiæ) Quis hic est inclamat, cuius tam superbū incessum video? Respondent circumstantes, principem terræ aduentare. Tum ille: Iustus ne iudex est, salutem patriæ quærens: liberæ conditionis dignus honore: est ne Christianæ cultor fidei & defensor ac propagator? Respōdent om̃es: est, & erit. Rursus ille: Quæro igitur quo me iure ab hac sede dimoueat? Air Goritiæ comes. lx. denarijs abs te hic locus emitur. Iumēta hæc tua erunt, bouemq; atq; equam ostendēs. Vestimēta quoq; principis quæ paulo ante exiit accipies, eritq; domus tua libera & absq; tributo. Quibus dictis rusticus leui alapa principi data, bonū iudicem esse iubet: & surgens, iumenta q; secum ducens, loco cedit. Princeps vero consensu lapide nudum gladium manu vibrans, ad omnem se partem conuertit, æquū iudiciū populo promittēs, ferunt & aquam frigidam rustico illatam pileo bibere, tanq; vini vsum damnet; deinde ad templū solenne pergit, qd in propinquo tumulo sitū est, san-

Etæ Mariæ vocabulum habens, & olim pontificale
 fuisse traditur: vbi peractis sacrificijs, princeps rusti-
 ca indumenta deponit, paludamentumq; induit,
 conuiuatusq; splendide cum proceribus, in prata
 reuertitur, ibiq; pro tribunali sedens, ius petenti-
 bus dicit, & fundos confert. fama est anno .dccxc.
 post Christi saluatoris ortum, imperante Caralo
 Magno, ducem gentis Ingonē nomine, ingens con-
 uiuium prouincialibus preparasse, & agrestibus qui-
 dem ad conspectum suum intromissis, in vasis aure-
 is atq; argenteis, nobilibus vero ac magistratibus, p-
 cul ab oculis collocatis, fictilibus ministrare iussit. se-
 interrogatū cur ita faceret, respondisse, nō tam mū-
 dos esse qui vrbes & alta palatia, quam qui agros &
 humiles casas colerent. Rusticis qui Christi euange-
 liū accepissent, baptismatis vnda purificatis, candi-
 das & nitidas esse animas: nobiles ac potentes, qui
 spurcicias idolorum sequerentur, sordidas ac niger-
 rimas: sic vero pro animarum qualitatibus instru-
 xisse conuiuium, castigatosq; ea re nobiles caterua-
 tim sacri baptismatis vndam querentes, breui tem-
 pore sub Vergilio & Armone Iuaniēsis episco-
 pis, vniuersos Christi fidem accepisse. hinc honos in-
 uestiendi principis rusticitati datus. Fuit autē dux
 Carinthiæ venator imperij, ad quem lites venatorū
 omnium deferbantur. vocatus in iudicio corā im-
 peratore querelantibus nō nisi schlaunonica lingua
 respondere tenebatur. multa huius prouinciæ orna-
 menta fuisse cōmemorant, multa priuilegia, facile
 id creditum est, quando imperatorem Ludouicum
 eius terræ ducatum filio suo Arnolpho primogeni-
 to cōtulisse nō est ambiguū. Est & alia prouincię hu-

Hēric^o
Comes
uir mi-
liere
corru-
ptior.

ius consuetudo, in oppido quod Clagesfurtinū appellānt, cōtra fures durissima. Si quis in furti suspitionē inciderit, mox captus laqueo suspensus vitā finit. Sumpto supplicio, post tridnū de suspitione iudicant. si reū fuisse necatū inueniunt, pēdere cadauer infame sinunt, donec sua sponte cōsumptū decidat: sin vero depositū in cemiterio condunt, iustūq; funus à publico faciūt, & animæ gratas exeqas. in hac prouincia Comes Goritię Hēricus vir muliere corruptior, impuberes filios media nocte ad potum fugere cōpulit, increpitans q sine siti somnū agerēt. cū pastoribus ac rusticis sēpius, quā cū nobilibus diuerfatus est. senex super glacie cū pueris lusit. Inter vulgata scorta frequentissime lauit, raro in aula prāsus est, solus coquū adieus offulas in ipsa popina vorauit. Vestes induit viles ac perunctas, pectus nudum & apertū ostēdit. Oculi semper lachrymātes fuēre. quē cum aliqñ ad se venientē Fredericus imperator ex fenestra intuitus esset, me vocitans: age (inquit) Aenea, principem, qui ad nos properat, contempla re, si quem mundiorē pulchriorēq; videris aliquando, effare. Mihi, cū satis principē Comitesq; confiderassem, fœda rusticitas visa est, q̄ dominatū affecuta egregiā nobilitatē seruitio pmeret. huic vxor natione Hungara forma præstanti, & audacia plusq; viri, cui vincula indidit, mox Vlrici comitis Ciliæ auxilio liberatus, vxorem domo pepulit. Nec diu post vita functus, filios bonæ indolis adolescentes & matrem quam sibi similes reliquit hæredes.

De Stīria olim Valeria dicta, quod Fredericus Comes vxorem suam amore concubinæ p-

pria manu interfecit. Item quod nobilis quispiā qui seipsum laqueo suspendere saepe cogitabat, optimo in missa audienda est vsus remedio.

Caput XXI.

Siria quā quondam Valeriā inuenio nūcupatā, ad orientē Pannoniā iungitur, latus eius septētrionale Austriā respicit. ad occidentē & meridiem Carnis & Carinthianis occurrit. eadē quoq; mōtana prouincia est, q̄uis in orientē porrecta, planicies nō paruashabeat. Drauus ac Mura īsignes fluij terrā irrigāt. Mura in Drauū exonerat, ille in Danubiū. Vrbiū populi plerūq; Teutones Schlaui, q̄ citra Drauū rura colūt, imperiū Australis familia. Est in ea verus oppidū qd Ciliā vocant, nōnulli Syllacem appellatū existimant, & opus fuisse L. Syllæ, de qua re nihil nobis exploratum est. Multæ ibi vetustatis reliquiæ visuntur, & Romanorum nomina, principū sepulchralia marmora referūt. In eo præfuit ætate nostra Fredericus comes, qui cum esset in libidinem pronissimus, & olim Veronicæ concubinæ in census amore, legitimam coniugem ex comitibus Croatiae natam, sua manu interemisset, concubinā vero pater eius Hermannus (vt est potentum iustitia) in profluentem demersisset, vxores passim maritis abstulit, puellarū greges in palatiū rapuit, puinciales p̄ mācipijs habuit, ecclesiæ bona diripuit, monetae falsatores, veneficos, ariolos, nigromātas vndiq; ad se cōsciuit. & q̄uis anno iubilei iam nonogenarius, indulgentiarum causa Romam petisset, reuersus tamē nihilo melior visus. interrogat⁹ quid si bi Roma profuisset in pristinos mores relapso, &

10. Vi-
coniti?
grāde
scelus ē
ausus.

calceator meus inquit ad consuēdas ocreas post vi-
sam Romam rediit. Huic vita functo Vlricus filius
successit per cætera similis, ingenio tantū & eloquē-
tia maior. Quo (sicut dictum est) interfecto quatu-
or & viginti cōpetitores fuēre, vt qui viuens vndiq;
bella consciuerat, moriens quoq; seditiones excita-
ret. Sed optimates terræ possessionem Frederico ī-
peratori tradendam censuerunt ea lege, vt cōpetito-
ribus secundum prouinciæ cōsuetudinem in iudi-
cio responderet. Relicta Vlrici armis defendere q̄
possidebat decreuit. Fredericus manu potenti quū
plura castella obrinuisset, in Cilia tandem receptus
est, arces loci tradente Ioanne Viconitio natione
Bohemo, qui cum fuisset magister militiæ comitis.
accepta Cæsaris pecunia, à coniuge eius defecit. Sed
mox pœnitentia ductus grande ausus & in expia-
bile facinus tanq̄ scelus scelere redempturus, Impe-
ratorem iam sibi securum, & cum paucis Ciliæ mo-
rantem nocte concubia interrumpere aggressus est.
Corruptis nanq; oppidanorū plerisq; qui sibi adue-
nienti partem oppidi traderent, hora constituta cū
octingentis equitibus intromissus, cuncta miscere
armis cœpit. Affuit diuina pietas Frederico, quæ illi
præter consuetudinem in arce superiori à natura &
humana ope munitissima, ea nocte dormiendum
suaserat. procures qui remanserant in oppido capti
omnes, inter quos & Ioannes Vngnadi cunctis Sti-
riensibus opulentior, cū Georgio fratre abductus
est. Nec Vlrico Austriæ cancellario, quamuis esset
episcopus, & ad templum confugisset parsum est.
Vsq; adeo apud homines nostri seculi diuina & hu-
mana perierunt. Fama est, eaq; celebris, inter Stirien

ses nobilem quempiam fuisse, cui sæpe in animū ceciderit, seipsum laqueo suspendere. Id ægre ferentē ex docto quodam viro remedium petiuisse aduersus eam tentationem. Cōsilium datum, propriū vti sacerdotem conduceret, qui sibi manenti in arce quādam solitaria singulis diebus rem diuinam faceret, paruisse nobilem, atq; annum ferme cōtinuasse, nulla suspendij cogitatione interueniēte. Postremo rogatum à sacerdote, vt presbytero vicino, qui templi dedicationem in proximo monte habiturus eēt, auxilio esse posset, licentiam dedisse, proponentem in animo paulo post sequi & sacris interesse. Stetisse diu postea, nunc vna, nunc altera causa retentū. Deniq; circa meridiem profectū agresti cuidam in nemore occurrisse, qui rem diuinam in mōte peractā esse, & populum omnem abiisse diceret. Contristatum eo nuntio, ignobilem infelicemq; se esse, dicentem, qui eo die sacrum Christi corpus nou vidisset, agrestem consolari cœpisse. Vēditurum, si vellet nobilis emere p̄m̄ium quod inter existendum diuinis meruisset, sagumq; nobilis petiuisse pretij nomine. Venditione facta, nobilē nihilominus montē ascendisse, atque orasse in templo. Reuersum autē, in proxima arbore suspēsū agrestē inuenisse, sed postea diris cogitationibus haud quāq; vexatum fuisse. In prouincia decoctum sal ad vicinas regiones importatur. Ea & ferri mineras locupletes habet, & argentifodinas non ignobiles, quibus incuria principum argentum haud multum effodiatur.

De Austria, & aliq̄t rebus gestis in ea.

Caput XXII.

Vexa
tio mi
litum
70. mil
lib. au
reis à
Frede
ricore
dēpta.

A Vstriā describere hoc loco haud necessariū existimamus, de qua propriā historiā edidimus. In ea prouinciales post obitū Alberti Cæsaris Frederico se cōmiserunt, ea lege, vt si masculū prægñās regina pareret, tutor ei⁹ esset. Si fœminā, terræ dominus. Nato (vt p̄dictum est) Ladislao, tutelā ei⁹ Fredericus accepit. Milites q̄ sub Alberto meruerāt, cum stipendio se fraudatos dicerent, prouinciam latrocinijs ac incēdijs vastauēre. Eorum vexatio lxx. millibus aureis à Frederico redempta est, cum Bohemi & Hungari excursionēs in Austriā facerent. Ex sororibus Ladislai maior natu Vilhelmo duci Saxonię nupsit. Ioannes Huniades cum regni Hungarię coronam à Frederico frustra repetisset, cum duodecim millibus equitum ingressus Austriam, omnem agrum inter Viennam & Stiriaē montes diripuit atque incendit. Petentem Italiam Cæsarem rogauerunt Australes, vti Ladislauum qui iam prope modū adoleuisset, in paterna hæreditate apud se dimitteret. Reiecta petitiōe, autorib⁹ duob⁹ Vlriscis, altero Ciliae comite Eyezingero, sumpris armis rebellauerunt. Redeuntem ex Italia Fredericum apud nouam ciuitatem obsidione cinxēre, quib⁹ & Henricus Rossensis natione Bohemus cum ducentis equitibus & mille peditibus sese adiunxit. Et quamuis à Nicolao Pontifice maximo iussi essent, ne tutelam Cæsaris impedirent, contemptis apostolicæ sedis mandatis, & tantæ maiestatis autoritate derisa, sceleratū propositum tenuēre. docta eo tempore Viennensis schola indoctam sententiam protulit, quę per appellatiōē ad futurū conciliū interponendam suspēpendi posse Romani præsulis mandata rescripsit.

Ciuitas Viennensis & omnis Austria ex eo tempore semper in armis fuit, temeratae religionis poenas pēdens: Cessit furenti populo Fredericus, pupillūq; adhuc tenerum ea lege in manus comitis Ciliæ tradidit, vt conuocatis ad urbē Viennam vtriusq; paratis cōsanguineis & amicis, de tutela, de oppidis, de que cæteris contentionibus principū, qui vocati cōuenissent, arbitriū diffiniret. Ladislaus summa populorū alacritate apud Viennenses exceptus, cuncta ex volūtate comitis administrauit. Ad constitutum diē cōcilij Ludouicus Bauariæ & Vilhelmus Saxoniae duces, Albertus quoq; Brandenburgensis, Carolus Badensis Marchiones conuenēre. Tum multi ex Bohemia, plures ex Hūgaria Barones. Imperator legatos misit, quibus & nos adiuncti fuimus, diu de re partium disceptatū. Sed cum omnia ex arbitrio victoris agerētur, nec leges defenderent quē arma nō protexissent, infectis rebus discessū est. Negata sunt oīa que promiserāt Australes impatori, dictū omne indictū fuit, neq; lris neq; sigillis autoritas habita, barbara fide actū. In eo cōuentu Ladislaus Ioānē Huniadē q; sibi regnū à Turcarū inuasiōe seruaasset, ad principatus honorē euexit, q; suggesto in magno foro apud Carmelitas erecto, sede sedēs aurea regali paludamēto ac diademate ornatus, comitatū ei Bisitricēsem cōmisit, quod eo in loco minime licuit, neq; enim regni vngariæ sub imperio Romano maiestātē gerere ius est: sed tanta reuerētia legū q̄nta eis p arma siue dat siue relinqtur. Comes Cilię, cū regē quo libet impellit, & ad se cuncta rapiens Eyezingerum Viennensesq; cōtemnit, concubinā quā viro interfecto sustulerat, reginali pene honorē

dignatur. Ex fauore tandem regio cadit, & annitēte Eyzingero ē curia pellitur: quē in exilium proficiscentē, quatuor tantū equites comitati sunt, Albro marchione Brandeburgensi, ne per contemptū à populo lapidaretur, ad portam vsq; vr̄bis securitatem præbente. Sed q̄ fœda & miserabilis eius fugam, tam superbus & fauorabilis reditus fuit. nam post annum cum iam ex Bohemia rex rediisset, suadentibus primoribus Austriæ baronibus, reuocat⁹, cum mille equitibus argento & auro fulgētib⁹ Vinnam repetijt, cui ad portas vr̄bis & rex ad mille ferme passus exijt, & omnis nobilitas redeunti gratulata est, plebs quoq; quæ paulo ante lutum ac lapides in fugientem iactare tentauit, sternere viam floribus qua redeunti transitus fuit, minime dubitauit. Vt est in vtrāq; partem immodica, siue amauerit, siue oderit, mira rerum mutatio, & ludentis fortunæ iocus. Eyzingerus extra gratiam regis factus, in castella sua recedens, imperatori quem grauit⁹ offenderat, reconciliatus est. nec diu postea adeo superbi erant, qui Ladislai regis partes sequebantur, vt nouæ ciuitatis suburbia, in qua Cæsare absente iacebat puerpera imperatrix, intrare præsumperint, & vr̄bē expugnare contenderint. Quod vbi non successit, exustis quæ obtinuerant locis abierunt. fuit sepe inter Cæsarem & regem incassum tractata concordia neq; enim comes Cilic̄ dum vixit, ex re sua existimauit, vnanimēs esse Austriæ principes ac eo mortuo, cum Eyzingerus ē Bohemia missus ad Cæsarem leges pacis vtrique parti gratas dixisset, & iam quietura propediem Austria videretur, interitus regis subito nuntiatus, non solum concordiam perturbauit,

sed magnarū rerū & reipublicæ Christianæ salutariū
 exorientē spem prorsus abruptit: australes & à Cæsa
 re & ab Alberto fratre de tradenda gubernatiōe re-
 quisiiti, prouincialiū conuentum habuere, in q̄ legati
 Cæsaris seniori Austriæ principi (is erat Imperator)
 debere prouinciā dixere. Albertus suo & Sigismūdi
 patruelis noīe regiæ partem hereditatis exposcens,
 suasq; calamitates & inopiā tanto sanguini alienā
 referens, cōmiserationē inducere conatus est. Con-
 uentus responsio fuit, facturos prouinciales q̄d ius
 equitasve dictaret. Post q̄ fratres inter se conuenis-
 sent, interea latrones trans Danubiū in Austriā ad
 Morauæ fluminis ripā munitū locum occupauere,
 oēmq; circa regionē rapinis atq; incēdijs vexare cœ-
 perunt. Aduersus q̄s profectus Albertus latrones vi-
 cepit, interfectisq; pugnādo cō pluribus, quingētos
 & quinquaginta captiuos abduxit, ex quibus. lxxx.
 furca suspendit. Quæ res magnū ei apud Australes
 & nomē peperit & fauorē. Vlricus vero Eyzinge-
 rus cum visitato apud nouā ciuitatē Frederico im-
 peratore, cuius parti studebat, Viennā repetisset, vo-
 catus ab Alberto nihil mali suspicans fidenter eum
 adiit, à quo mox captus in vincula coniectus est, &
 in priuato carcere clausus. Indignares visa ciuibus,
 murmurare, damnare oēs factū, nemo tamē auxiliū
 misero afferre. Imperator sæpe rogatus Viennā pe-
 tere aliquādiu distulit, veritus ne qua fraus inesset.
 Interim Sigismūdus ex Athesi ad Viennā descendit,
 deinde ad nouā ciuitatē profectus, principatus infi-
 gnia ab imperatore accipiēs, pro veteri cōsuetudi-
 ne in eius verba iurauit. In qua solēnitate & Albert⁹
 affuit, qui paulopost cū Sigismūdo Viennā repetijt.

Vlric⁹
 Eyzin-
 gerus
 ab Al-
 berto
 uocat⁹
 in vin-
 cula cō-
 iect⁹ ē.

Et ambo aduersus imperatorē conspirantes, Austriam sibi subigere conati sunt. Quorū studia sentiens imperator, Viennā petere statuit. Et accersito Ludouico, Bauariæ duce, magni nominis principe, eo se contulit, imperatrice sequente. Appropinquant, vrbanus populus obuiam perrexerit. Albertus quoque & Sigismundus nobili comitatu extra urbem imperatorem salutauere. Habebat Albertus tria circiter equitum millia in armis expedita, quæ non longe à Viennâ in quodā tumultu imperatori se ostentauerunt, magnūque metum venienti incussere. Suspicionem auxit Albertus, qui sæpe ad eos profectus ac seorsum locutus, insidias apparasse Cæsari videbatur. Ferunt eius militiæ duce Alberto dixisse, facile si libet hodie Viennæ te dominum atque Austriæ facio. Nam quis prohibet quo minus Fredericū imperatorem eiusque comites intercipiā? In me tantum soluta deinceps hæreditatis questio erit. Victori leges atque homines fauent. Subdubitasse Albertū aliquantisper, demūque respondisse: Poteram ignoscere, si quod ais me ignorante fecisses, at mandare turpia non possum. Postquam introgressi urbem sunt Albertus & Sigismundus, in domo quæ Pragensis appellatur, simul habitauere, Imperator priuatas ciuium aedes incoluit. Arx prouincialium nomine custodiebatur. Conspirauere Sigismundus & Albertus eam noctu aggredi, atque irrumpere. Armataque militum manu iter ingressi, iureiurando se astrinxere, non redituros domū, nisi arcem intrassent. Sensere ciues, moxque arma sumentes, præsidium in arce maius collocauere. Instabat ciuile bellum, & atrox pugna pro arce. Nec dubium videbatur quin magno suo malo principes commissuri prælium essent: stetit diu res

in ancipite. Cuius tueri arcem stabile propositum erat, ducibus (qui arcem intrare iurassent) turpe videbat infecta re domū reuerti. Et vim inferre, plenū periculi erat. Postremo conuentū est, vt ingressi principes, arcem paululū immorati, potato vino exirēt: atq; ita delusa magis q̃ impleta religio est. Postridie arx consensu prouincialiū, in tres partes diuisa, duas accepere Albertus & Sigismundus, reliquā imperator: delectiq; prouinciales sunt, qui lites fraternas dirimant: & summa illis potestas data, sed graue iudiciū contra potentes est. Nobilitas & ecclesiarū principes imperatori fauētiores sunt, plebs Albertū praeferit. Magno se iudice quisq; tuetur. Multa sunt i hoc Cæsare, quae laudare possis: Corpus egregiū, & speciosum imperatore digna, animus sedatus & trāquillus, ingeniū perspicax, memoria tenacior, religionis ardens zelus, ingens cupiditas pacis & otij. Singularē virtutē in quouis hoīe diligit, digna q; premio ducit, ædificat splendide, hortos tamen ac gemmas plus æquo admiratur & amat, & in rebus gerendis tardior ac remissior est. Tenacem pleriq; accusauerunt, & ad rem nimis attentum. Id fecere proximi antecessores Sigismundus atq; Albertus Cæsares, quorū prodigalitati cuiusuis comparata liberalitas videri avaritia potest. Cæterū Fredericus nec sua profundit, nec aliena diripit, verbis factisve temperans. Albertus frater eius longe dissimilis, celer in aggrediendis rebus, belli ac gloriæ appetens, periculi cōtemptor, audax, laboris patiens, manu atq; ingenio promptus, pecunias inter amicos partitur ac profundit. Inter opes pauper, in paupertate diues, nullius rei magis q̃ famæ auarus.

*Lau-
des im-
perato-
ris.*

*Alber-
ti fra-
tris Fre-
derici
impe-
mores*

De Morauia, per quam nulli, propter
latronum insidias transitus patet.

Caput XXIII.

PROcedenti per austriā in aquilonē Morauī occurrunt, gens ferox, & rapinā auida, inter Hūgaros Bohemosq; trans Danubiū sita: hanc prouinciam æuō nostro Sigismundus imperator Alberto genero suo, qui postea imperauit, dono dedit. Rebellantē & imperata facere recusantē, Albertus magnis affecit cladibus. Nam supra quingentas villas excursionē combussit, mortales multos neci dedit, pecus pene omne abegit. Iugumq; ferre perfidā gentem coegit. In hac prouincia ciuitates & oppida Romanæ ecclesiæ ritū tenent, & catholicæ fidei consentiunt. Barones ferme omnes Hussitarū labe infecti sunt. Hic cum verbū dei prædicaret Ioannes Capistranus, & in errores Hussitarū vehementius inueheretur, Baronis non parui noīs quē Ezernahorā vocant secuta conuersio est, qui relicta priore perfidia cum duobus millibus subditorū veritatem Romanæ sedis amplexus est: filius eius doctrina & moribus clarus, nō diu postea Olomucensis ecclesiæ pontificatum obtinuit. Ea est vnica ciuitas Morauorū Episcopalis. Regnū inter Morauos aliquñ fuit latissimum ac potentissimū, quod vsq; ad filiū Suatocopi durauit, cuius fortunā in Bohemica conscripsimus historia. At cū filius Suatocopi ecclesiā dei sperneret regnū genti ademptum est. Quod postea Romani Cæsares in Bohemiā transtulerūt. In hac prouincia complura sunt oppida plena populo, & opib⁹ abundantia. Inter q̄ Pruina principatū obtinet, & Znoynea, Sigismūdi obitu memorabilis. Hac nulli trans-

ius patet, nisi armato potentioribꝫ, latronibus oēs aditus obsidentibus: sermo genti mistus est Teutonicus ac Bohemicus: superāt tñ Bohemi quorꝫ est regionis imperiū. Quę gentes olim Moraviā incoluerint, nō facile dixerim. Quantū vero ex lectiōe Ptolemæi accipere licet, Marcomāni & Sudini, Candiꝫ Moraviam & Austriam quæ trans Danubium iacet incoluisse videntur.

De Slesia prouincia, de mira apud Vratislaviā urbem seditione, deꝫ Bulcone Opilien si, viro neqꝫ inferos neqꝫ superos esse dicente, animamꝫ cum corpore interire putante.

Caput XXIII.

Slesia post Moraviā sequitꝫ, haud ignobilis prouincia, quā fluuius Odera perlabitꝫ, inter amnes Germanię loco cognitus: fontes eius in Hūgaria, q̄ Slesię ad orientē iungit. Mare Balthicum cursum terminat: lōgitudine regionis, cc. ferme passuū millia continet, latitudo circiter, lxxx. Caput gentis Vratislaua est amplissima ciuitas, ad ripam Oderę sita, priuatis ac publicis ædificiis magnifice ornata. Cuius episcopatū maiores nostri aureū vocauere, Hussitarum bella luteū reddidere. In hac vrbe (regnāte apdꝫ Bohemos Vnceslao) orta seditiōe, cōsules quorꝫ prima potestas, p fenestras ex p̄torio in forū p̄cipitati, Vratis
gladiis ac lanceis iratæ plebis excepti, dirū spectacu-
lū p̄buere. Cuius rei autores Sigismūduſ impe. pau-
cos post annos securi p̄cussit. Duces Slesię multi ad
modū numero, inter q̄s paterna hæreditas p capita
diuiditꝫ: hinc scissa multas in partes, puincia frequen-
tes calamitates incurrit, crebris exposita atrociniis.
Inter hos duces vnū eē ferūt noīe Bulconē, Opolien-
sem appellāt, q̄ Glogonię residēs deliciis ac volupta

lauia se
ditio.

ribus deditus, vsq; adeo insaniuit, vt neq; inferos neq; superos esse diceret, aīasq; cum corporibus simul prorsus interire putaret. Ecclesiā vel nunq; vel raro ingressus est, sacramētis Christianis prorsus abstinu- it, nisi q; abusus matrimonio, vxore q; sibi ingrata es- set relicta, alterā superduxit. Quē ne pellex appella- ri posset, nō nisi per solēnia matrimoni cōiūgi volu- it. Sclesiae sub imperio Bohemorū cōstituti sunt, nūc tamē imperata facere detrectāt, Georgiū nouū regē admittere recusantes, Vvilhelmū Saxoniae ducē se- cuti, qui regnū Bohemię ad se ptinere affirmat pro- pter coniugē, q; Ladislai Hūgarie atq; Bohemię regis soror fuit. Gladius eius litis arbiter erat. Sermo gen- tis maiori ex parte Teutonicus est, q̄uis trans Ode- ram Polonica lingua p̄ualet: ob quā rem nō imme- rito quidā hoc in loco Germanię terminū esse Ode- ram putauēre, q̄uis idem fluuius in septētrionē ver- gens, germanicas gentes ripis ambabus alluit. Libet in hac parte Germaniæ relinquere fines, & ad orientē ac septentrionem Sarmaticas inuifere gentes.

De Polonia regione uasta, quod in ea domus luto & maceria componant, equi syluestres & viri inueniant, de Vladislao cum regno baptismū suscipiente, deq; Frederico Brandeburgensi, & Alberto Bauario regnū quodlibet pro se recusante;

Caput XXV.

Polonia vasta regio est, q; Sclesiae ad occidentē proximā, Hungaris, Lituanis, ac Prutenis con- termina: hic Cracouia est prācipua regni ciuitas, in qua liberalium artium schola floret. Sbigneus huic vrbi prāfuit episcopus, literarum doctrina & morū

suauitate insignis, à quo plurimas accepimus epistolas, multo sale & Romana elegantia conditas, cui ob singulares virtutes Romana ecclesia insigne cardinalatus honoris rubentem pileum misit. Ciuitates Polonię præter Crocuiã parũ nitidæ. Ex maceria domos ferme omnes cõponunt, plerasq; luto linunt: plaga regionis nemorosa est: potus genti ceruisia, ex tritico atq; humulo factus. Vini rarissimus vsus, nec vineæ cultura cognita, ager cereris ferax, multa genti armenta, multa ferarũ venatio, equum syluestre præter cornua ceruo simile edunt, feros boves venant, q̃s prisci vros vocauere. Pisce ac volucribus abundant, argenti atq; auri inops terra. Vectigali regi parua. Regnũ in quatuor partes diuisere maiores: has cũ per circulũ anni rex ambiuit, q̃libet pars tribus mēsis regē ac curiã pascit: quib⁹ exactis ad alterã partē fit trāsitus. Statuta sunt, q̃ p̃stare puinciales oportet. Si māsērit vltra p̃finitũ tēpus rex, suo viuerē sumptu cogit. Cũ rex gētis patrũ nostrorũ tēpe stare obiisset, relietã filiam Vvilhelmus dux Austrię in matrimonium accepit, illiq; regno præfectus est. Non placuit Polonis rex Teutonicus, Vladislau ex Lituania vocauere, eiectōq; Vvilhelmo, coniugem eius & regnũ nouo regi tradidēre. Gētilis fuerat Vladislau, & idola coluerat, sed baptismũ cũ regno suscipere non recusauit. Cõuersus ad C̃stristũ, religionis principē gessit. Multos ex Lituaniis ad euangelium traxit. Põtificales ecclesias nõnullas erexit, Episcopos magno honore prosecutus est. Inter equitandũ q̃tiescũq; turres templorũ inspexit, detracto pileo caput inclinauit, deũ, q̃ coleret i ecclesia venerat. Cũ Tartaris regni limites infestantib⁹ feliciter dimicauit,

*Domus
maceria et luto
composita.*

*Vladislaus cũ
regno
baptismũ
suscepere
nõ recusat.*

*Frede-
ri. mar
chio
Brädē-
burgen
sis re-
gnū re
cusauit*

Prutenos maximo bello vicit, de q̄ inter res Pruteni-
cas memorabimus. Ex priori coniuge prolē nō su-
stulit, cū qua matrimoniū haud legitimū fuit. Ex se-
cūda iam ferme nonagenario duo nati sunt filij, Vla-
dislaus & Cassimirus, is Lituaniæ ducatū cōsecut⁹ ē,
prior patri regno Poloniæ succedēs, ad Hungariæ
q̄q; regnū accersitus, in bello Turcarū (vt ante narra-
tum est) cecidit. Quare cognita, solliciti Polonię pro-
ceres de successore Frederici, cū marchionē Bräden-
burgensem, q̄ pueritiā in regno trāsegerat, linguāq;
gētis & mores tenebat, vt regnum acciperet rogaue-
runt. Respōsum datū est Cassimirū Lituanię ducē, q̄
frater esset, defuncti hæredē extare. Sciscitari eius ani-
mū oportere, cui fraternū paternūq; regnū cupienti,
impedimentū asferre ē dignitate sua Fredericus non
duccret; pari moderatiōe & Albertus Bauariæ dux
erga Ladislāū Alberti filiū vsus est. qui Bohemiæ re-
gnū sibi oblatū recusauit. Fredericus q̄q; imperator,
& ab Hungaris, & a Bohemis ad hæreditatē Ladis-
lai vocatus, nunq̄ audire sustinuit, q̄ patriuoli præiu-
diciū faceret. Ingens laus nostræ ætatis, & magnū de-
cus germanici noīs, q̄ quis nō ambigo esse aliquos q̄
non tam iustitiæ, q̄ ignauia tradunt, alienis regnis
quempiā abstinere. Ego quod boni speciem habet,
non laudare non possum. Cassimirus autem, & si
difficile a Lituanis dimitteretur, qui suum ad se prin-
cipem retinere cupiebant, in Poloniam veniens pa-
cificam regni gubernationem accepit: nec diu po-
stea sororem Ladislai regis duxit vxorem. Multa ei
aduersus fratres Teutonicos, qui sanctæ Mariæ ap-
pellantur bella fuere, de quibus in rebus Prutenis re-
feremus.

De Lituanía regione, Vitoldo uiro facile sanguinario in ea regnante, de soli ad transitum æstiuo tempore difficultate, gentis in morib⁹ qualitate, & quæ super sacrorum diuersitatibus Hieronymus Pragensis eremita denarrauit.

Caput XXVI.

Lituanía & ipsa late patens regio Polonis ad orientē cōnexa est, palustris ferme oīs ac nemorosa. Vitoldus huic p̄fuit Vladislai frater, q̄ relicto deorum cultu, cum regno Poloniae Christi sacramentū accepit. Magnum Vitoldi nomen sua tēpestate fuit, quē subditi adeo timuerūt, vt iussi laq̄o se suspendere, parere potius, q̄ in principis indignationem incidere voluerint. detrectantes imperium insutos vrsina pelle viuētib⁹ vrsis (quos eam ob causam nutriebat) dilaniandos obiecit, crudelibusq̄ alijs affecit supplicijs. Equitans arcum semper tensum gestauit. Si quem conspicatus est aliter incēdere q̄ voluit, confestim sagitta confodit, multos q̄que per ludum interemit. Sanguinarius carnifex, vt esset inter populares & ipsum principem certū faciei discrimen, radere barbā omnib⁹ imperauit. Id vbi non successit (facilius enim ceruicis q̄ barbæ iacturam Lituanī ferebant) tōsus ipse mentum & caput prodiit, capitale interminatus, si quis prouincialium pilos faciei capiti suo deponeret. Rex à Sigismundo Cæsare Lituanorū appellatus, prius obiit q̄ legati diadema ferentes se conuenirent. Successor Suidrigal vrsam nutriuit, quæ sueta ex manib⁹ ei⁹ panem accipere, sæpe in syluas vagabatur. Redeunti, vsq̄ ad thalamum principis, ostia quæq̄ patebāt.

*Attēdet
uirisā
guina
rij mo
res.*

Ibi confricare ac pulsare pedibus ostiū, cum fames affuit consuevit, cui princeps aperiens cibum præbuit. Conspirauere nobiles aliquot adolescētes aduersus principem, atq; vrsæ modū secuti, sumptis armis cubiculi p̄cipalis ianuam confricauēre. Credit Suidrigal vrsam adesse, ostiumq; aperuit, ibiq; mox ab insidiantibus confossus interiit. Prouinciæ deinde gubernatio ad Cassimirum peruenit. Ad Lituanos æstiuo tempore difficilis transitus est, palustribus aquis cuncta ferme obsidentibus, hyems præbet aditum astrictis gelu lacunis. Mercatores super glaciem ac niuem iter faciunt, plurium dierum cibaria in vehiculo ferentes, nulla certa via: meatus (sicut in mari) siderum cursus ostendit. Rara inter Lituanos oppida, neq; frequētes villæ. opes apud eos, præcipue animalis pelles, quibus nostra ætas Zibellinis armellinisq; noīa indidit. Vsus pecunię ignotus, locum eius pelles obtinent: viliores, cupri atq; argenti vices implent, pro auro signato pretiosiores. Matronæ nobiles publicæ concubinos habent, permittentibus viris, quos matrimoniū adiutores vocant. Viris turpe est ad legitimam coniugem pellicem adijcere. Soluuntur tamē facile matrimonia mutuo consensu, & iterum atq; iterum nubūt. Multum his cerę ac mellis est, quod syluestres in syluis apes conficiunt. Vini rarissimus vsus, & panis nigerimus. Armenta victum præbent multo lacte vtenribus. Sermo gētis Schlauonicus est. latissima est em̄ hæc lingua, & in varias diuisa sectas. Ex Schlauis em̄ alij Romanam ecclesiam sequuntur, vt Dalmatæ,

Croatini, Carniac Poloni. Alij Græcorum sequuntur errores, vt Bulgari, Rutheni, & multi ex Lituaniis. Alij proprias hæreses inueniunt, vt Bohemi, Moravi, & Bosnenses, quorum magna pars Manichæorum imitatur insaniam. Alij gentili adhuc cæcitate tenentur, quemadmodum multi ex Lituaniis idola colentes. Horum magna pars æuo nostro ad Christum conuersa est, postquam Vladislaus ex ea gente Poloniæ regnum accepit. Noui ego Hieronymum Pragensem sacris literis apprime eruditum, vitæ munditia & facundia singulari clarum, qui annos supra viginti in eremo Camalduensi in Apennino Hetrusco pœnitentiam egit. hic (oriente apud Bohemos Hussitarum hæresi) fugiens pestiferum virus, in Poloniam transiuit. Vbi acceptis literis ab Vladislao rege commendatitijs prædicaturus euangelium Christi, ad Vitoldum principem in Lituaniam penetrauit, multosque populos Vitoldi fauore fretus, ad salutiferam dei Christi fidem conuertit. Venitque tandem ad synodum Basiliensem, vocatus à Iuliano sancti Angeli Cardinali, cum de rebus Bohemicis ageretur, narrabat hic multa de Lituaniis, quæ pene incredibilia videbantur. Audiebam ego ex alijs eius dicta, nec mouebat vt crederem. libuit adire hominem, atque ab eius ore lata cognoscere, comites mei fuerunt Nicolaus Castellanus, qui tum cardinalis Iuliani domum regebat, Bartholomæus Lutimanius Archiepiscopi Mediolanensis scriba, & PETRVS Noxetanus Cardi-

Hieronymus
Pragense.
heremita
Lituanos ad
Christi
fidem conuertit.

*Narra
tio de
Litua
nis.*

nalis, Firmiani secretarius, viri graues & docti, hominem in cella sua trans Rhenum apud Carthusienses conuenimus, cuius hæc narratio fuit. Primi quæ adij ex Lituanis serpentes colebant, pater familias suum quisque in angulo domus serpentem habuit, cui cibum dedit, ac sacrificium fecit in fœno iacenti. hoc Hieronymus iussit omnes interfici, & in foro adductos publice cremari. Inter quos vnus inuentus est maior cæteris, quem sæpe admotus ignis consumere nullo pacto valuit. Post hos gentem reperit, quæ sacrum colebat ignem, eumque perpetuum appellabat. Sacerdotes templi materiam ne deficeret ministrabant, Hos super vita ægrotantium amici consulebant. illi noctu ad ignem accedebant, Mane vero consulentibus responsa dantes, umbram ægroti apud ignem sacrum se vidisse aiebant. Quæ cum se calefaceret, si gnauel mortis vel vitæ ostendisset, victurum ægrotum facies ostensa igni, contra si dorsum ostendisset, moriturum portendit. Testari igitur & rebus suis consulere suadebant, delusionem hanc esse Hieronymus ostendit. persuaso populo, delecto templo, ignem dissipauit, Christianos mores induxit. Profectus introrsus aliam gentem reperit, quæ solem colebat, & mal leum ferreum raræ magnitudinis singlari cultu venerabatur. Interrogati sacerdotes, quid ea sibi veneratio vellet? Responderunt olim pluribus mensibus non fuisse visum solem, quem rex potentissimus captum reclusisset in carcere munitissimæ turris. Signa zodiaci deinde opem tulisse Soli, ingentique maleo perfregisse turrim, Solemque liberatum hominibus restituisse. Dignum itaque veneratu instrumentum esse, quo mortales lucem recepissent. Risit eorum sim

*Solē et
malleū
alij*

plicitatem Hieronymus, in eamque fabulam esse mō-
 strauit. Solem vero & Lunam & stellas creatas esse
 ostendit, quibus maxime deus ornauit cælos, & ad
 utilitatem hominū perpetuo iussit igne lucere. Po-
 stremo alios populos adiit, qui syluas dæmonibus
 consecratas venerabantur, & inter alias vnam cultu
 digniorem putauēre. Prædicauit huic genti plurib⁹
 diebus fidei nostræ aperiens sacramenta, denique vti
 syluam succideret imperauit, vbi populus cum se-
 curibus affuit, nemo erat qui sacrum lignum ferro
 contingere auderet. Prior itaque Hieronymus assum-
 pta bipenni excellentē quandā arborem detrūcauit.
 Tū secuta multitudo alacri certamine alij ferris, alij
 dolabris, alij securibus syluā deieciabant. Ventū erat
 ad medium nemoris, vbi quercum vetustissimam, et
 & ante omnes arbores religione sacram, & quā po-
 tissime sedem esse putabāt, percutere aliquādiu nul-
 lus præsumpsit. Postremo vt est alter altero audaci-
 or, increpans quidam socios, qui lignum rem insen-
 satam percutere formidarent, eleuata bipenni ma-
 gno ictu cum arborem cedere arbitraretur, tibiā su-
 am percussit, atque in terram semianimis cecidit. At-
 tonita circum turba flere, conqueri, Hieronymū ac-
 cusare, qui sacram dei domū violari suassisset, neque iā
 quisque erat qui ferrum exercere auderet. Tum Hie-
 ronymus illusiones dæmonum esse affirmans, quæ
 deceptæ plebis oculos fascinarent, surgere quem ce-
 cidisse vulneratum diximus imperauit, & nulla in
 parte læsum ostendit, & mox ad arborem adacto
 ferro adiuuante multitudine ingens onus cum ma-
 gno fragore prostrauit, totumque nemus succidit.
 Erant in ea regione plures syluæ pari religione sa-

Syluā
 alijs ue-
 nerabā-
 tur.

cræ, ad quas dum Hieronymus amputādas pergit, mulierū ingens numerus plorans atq; eiulās, Vitoldū adit, sacrū lucū succisum querit, & domū dei adēptam, in qua diuinam opē petere cōsueſſent, inde pluuias inde soles obtinuisse. nescire iam quo in loco deū quærant, cui domiciliū abstulerint. esse aliq̃s minores lucos, in quis dñi coli soleant, eos quoq; de lere Hieronymū velle, qui noua quedā sacra introducens, patriū morē extirpet. rogare igitur atq; obtestari, ne maiorū religionū loca & ceremonias auferri sinat. Sequuntur & viri mulieres, nec se ferre posse nouū cultū asserunt. Relinquere potius terram & patrios lares, quā religionē à maioribus acceptā dicunt. Morus ea re Vitoldus, veritusq; populorū tumultum, Christo potius, q̃ sibi deesse plebē voluit. Reuocatisq; literis, quas p̃sidiis prouinciarū declarat, iubēs parere Hieronymo, hominē ex prouincia decedere iussit. hæc nobis Hieronymus cōstanti vultu nihil hæsitans, ac per iuramentū affirmavit: dignū fidei & grauitas sermonis, & doctrina oñdit, & viri religio. Nos q̃ accepimus imutata retulimus, veripiculū non assumimus, p̃suasi tñ & nos & comites ab eo recessimus.

De Ruthenis, & quomō principatus apud eos soleat assequi. Caput XXVII.

Rutheni q̃s appellare Rosanos Strabo videt, Lituanis cōtermini sunt, gens barbara, incōpta, apud quā opulentā ecclesiā obrinuit Isidorus Cardinalis Sabinēsis, cuius supra mentionē fecimus. In hac gente ciuitatē per maximam esse tradūt Nogardiā appellatā, ad quā Teutonici merca-

tiores magno labore perueniūt. Magnas ibi esse opes fama est & multū argēti, pellesq; p̄tiosas, vendētesq; atq; ementes ponderato argento, non signato v̄tuntur, lapis in medio fori quadratus est, quem q; ascendere potuerit, neq; deiectus fuerit, principatū vrbis assequitur. Pro ea re in armis dimicant, s̄pēq; vna die plures conscendisse ferunt, vnde s̄pē seditiones in populo emersere.

**De Liuania semiferos homines in una
sui parte continente.** Cap. XXVIII.

Liuonia deinde Christianarum vltima prouinciarū ad septentrionē Ruthenis iūgitur, Tartari eam s̄pē incurrunt. In qua nostra ætate magnas acceperunt strages fratres Teutonici, qui beatę Marię vocātur. hanc armis quęsiuere, & Christianis sacra suscipere coegerunt, cum esset antea gentilibus & idola coleret. Eam alluit ab occidēti mare Baltheum, quod pleriq; veterum oceanum esse putauerunt. nondum septentrio (vt hodie) cognitus Græcis atque Italis fuit. Christiana religio hāc orbis partem nostro generi aperuit, quæ fortissimis gentibus deterfa barbaris mitioris vitæ cultum ostendit. Baltheus sinus adeo late patet, vt incompertę magnitudinis apud aliquos esse videatur. Origo eius ex Britannico mari ducitur, quod Germanicum appellari potest. Nam & Germaniæ magnam partem alluit. Ostium eius in occidenti est, non longe à Cheroneso Cimbrica, quam Daciam hodie vocant. Ex currens autem in orientem, in septentrionē pandit, insulasq; maguas ambit. occidētale littus, Noruegi occupāt. Ad septentrionē semiferos hoīes esse tra-

dunt, cum quibus nullum linguæ commercii nauigantes habent, signis tantum & nutibus cōmutare merces feruntur. Meridionale littus Saxonibus ac Prutenis traditur. orientale (vt diximus) Liouones tenent. Inter Liunioniam & Prussiam paruum terrā esse ferunt, vnius ferme diei latam itinere, quā Massagetæ colunt, gens neq; gentilis neq; verè Christiana, Polonorum imperio parens, atq; hinc regnum Poloniae ad mare protenditur, & Baltheum quem diximus finem.

De Prutenis, & quo modo fidem Christianam à Teutonicis fratribus sanctæ Mariæ sumpserint.

Caput XXIX.

REdeunti Liunia Germaniam, per littus Balthei maris post Massagetas Pruteni sese obiciunt, qui ripas vtrasq; Vistelæ amnis accollunt, is est Sarmatiæ ac Germaniæ terminus, qui ex oriens in montibus qui Poloniam Hungariamq; dirimunt, partem Poloniae irrigat. Prussiam vero quā longa est percurrit, ab oppido Tornivsq; Gedanū, q̄ in loco Baltheum influit. hunc fluuium alij Vistelā, vt diximus, quibus ætatis nostræ sermo cōgruit, alij Iustulam, quidam Istulā vocauēre. Quod vltra fluuium est, Sarmatici iuris fuit: quod citra, Germanici ad orientem ac meridiem Masconitæ Poloniq; rurali colunt. occidentem Saxones occupant. aquilonem Balthei maris excipit littus. Frumenti ferax regio ē, aquis irrigua & plena colonis, multa ambitiosa oppida, multi maris sinuosi reflexus amœnā efficiunt. Pecorum ingens vis, multa venatio, piscatio diues. Vlmerigos olim hanc terrā incoluisse Iordanus tra-

didit, quo tempore Gothi ab insula Scādauiā in cō-
 tinentē descendēre. Qui (vt ille ait) Vlmerigorū ter-
 ras inuasere. Ptolemæus autē Amaxobios, & Alanu-
 os, Venedes, ac Githones penes Istulā fluuiū habitā
 re affirmat. Barbara hæc gens & idolorū cultrix, vsq;
 ad Fredericū imperatorē eius noīs secundū fuit. Sub
 eius vero imperio, cū amisissent Christiani Ptolema
 idem Syriæ ciuitatē, fratres Teutones, quos sanctæ
 Mariæ diximus appellari, inde fugati in Germaniā
 rediere, viri nobiles & rei militaris periti, qui ne per
 ocium marcerent, Fredericū accedentes, Prussiā Ger-
 manię conterminā Christi cultū spernere dixerunt:
 sæpe illius gentis hoīes in Saxones cæterosq; vici-
 nos excurrere, ingentē vim pecorū atq; hoīm abige-
 re, esse in animo sibi compescere barbaram gentem:
 annuat tantū imperator, prouinciāq; fratribus per-
 petuo iure possidendā tradat, si eam armis acqui-
 rant. Iam em̄ Masouię duces, qui eius se terræ dños
 affirmabant, ius suum fratribus concesserant: grata
 oblatio Frederico fuit, qui collaudato proposito,
 quas voluere fratres, sub aurea bulla literas conces-
 sit. Illi sumptis armis breui tempore quicquid Prute-
 nici viri citra Vistelam fuit occupauere. Exin trana-
 to fluuiō, vetustam & late patulam quercū in castel-
 li modū erectis propugnaculis iuxta ripam munie-
 runt, ibi collocato præsidio vltiores Prutenos ve-
 xare cœperūt. Pugnatū est sæpe pro quercu, & ingē-
 tes Paganorū copię fugatæ ac deletæ sunt: bellū plu-
 ribus annis productū est. Ad extremū fortuna fra-
 trum imperio arridens, omnem eis Prussiam subie-
 cit. Victæ Barbaræ nationes, iugum subiere. Ex illo
 tempore lingua Teutonica introducta est, & cultus

*Quer-
 cus in
 castelli
 modū
 munita*

Christi gentibus imperatus. Ecclesiæ q̄q̄ pontifica-
les erectæ, trans Viselam Pomesaniensis, Culmēsis,
Sambiensis, & Varimienſis, ad quā defuncto Fran-
cisco episcopo paruitatē nostrā postulauere canoni-
ci. Calixtus Pont. Max. eam nobis annuente senatu
apostolico cōmendauit. Quę vna est illis in partib⁹
iure suo vtens, nec subiecta fratribus, reliq̄s episco-
pos religionis habitū gestare oportet. Quo in loco
munitā quercū diximus fuisse. Nobile oppidū ædifi-
catū est, quod Marięburgū vocant, & arx nobilis at-
q̄ amplissima: hic sedes magni magistri, qui cunctis
fratribus præest Prussiā incolētibus. Sunt & alij duo
in eadē religione magistri, alter Liuoniā regit, alter
cōuentus Alamanix gubernat. Teutones huius reli-
gionis inuectores fuere, ac propterea nemo recipit
ad eam, nisi Teutonicus nobilibus ortus parentib⁹,
& cui propositū sit pro tuendo Christi euāgelio ad-
uersus salutiferæ crucis inimicos armis depugnare;
ob eam rem vestimētis albis vtunt, nigra cruce insu-
ra. Barbā omēs nutriunt, exceptis qui sacris altarib⁹
seruiunt. Pro canonicis horis dñicam orationē vsur-
pant, neq̄ literas discūt. Magnæ his opes, nec minor
potentia q̄ regibus: sæpe cū Polonis de regni limiti-
bus acceptis atq̄ illatis cladibus contendere, nec to-
tis viribus belli fortunā experiri recusarunt. Cū Vla-
dislao Cassimiri qui modo regnat patre, contraxe-
rant ambæ partes validissimās atq̄ ingentes copias.
Polonis Liuitani & Tartari adiuncti erant, quos du-
xerat Vitoldus. Teutonici fratres ex tota Germania
vires conciuerant: post q̄ prope ad xx. ferme stadia
vterq̄ confedit exercitus, spe plenus & impatiēs mo-
ræ. Prutenorū magister caduceatorē, qui bellū regi

*Si vno
aliū im-
(remet)
nō sci-
bat:*

*Ritus
fratrū
Teuto-
nicorū.*

denunciaret, & duos enses, in quis stare victoria mi-
 sit. facta potestate, vt quē veller hostis eligeret, alter-
 sibi remitti iussit. Accepit Vladislaus alacer nunci-
 um, donatoq; caduceatore, vno retento gladio re-
 misit alterum. Mox iussi milites arma induere, bel-
 liq; signū datum quadraginta millia equitū in am-
 bobus castris fuisse proditum inuenio. Vladislaus
 Tartaros ac Lituanos primum inire certamē iussit.
 Ex Polonis subsidiarias acies elegit. Contra Prute-
 nos auxilia in postremis habuit: florentem ordinis
 sui militiam in exercitus fronte collocauit. Commis-
 so praelio inermes quodāmodo Tartari ac Lituani
 magna strage cæsi sunt. Vrgebat tamen multitudo,
 nec terga dare Polonus metuens audebat, atrox pu-
 gna super cadauera occisorū edebatur. Nec tam vul-
 nerare Prutenus alacer, q̃ vulnera recipere Tartarus
 videbat: protractū est diu certamen, peracta ingens
 occisio. Lituani Tartariq; veluti pecudes mactaban-
 tur. At cum nouus semper hostis emergeret, defessi
 tanta cæde peracta Teutones, versare ferrū vix pote-
 rant & iam remissius pugnabāt. Quod vbi Vladis-
 laus animaduertit, tum primū Polonorū aciē validā
 ac ferro rigentē immittit: fit subita irruptio, instaura-
 turq; praeliū: non tulere Teutones recentis agminis
 imperū: impar pugna recentis ac fatigati militis fu-
 it: oritur mox fuga ex parte fratrū, ferit terga Polo-
 nus. Magister ordinis vbi suos cedere videt, nec iam
 vllam in auxilijs spem esse animaduertit, cum lecta
 militū manu hosti sese obiectans occiditur: fit fœdi-
 or fuga, nec prius Teutonicus fugere q̃ Polonus
 persequi destitit. Perierūt in eo bello ex parte fratrū
 multa hoīm millia, inter q̃s viri primarij, q̃s vocant

*Bellum
atrox.*

*Magi-
ster or-
dinis
fratrū
Teuto.
occidi-
tur.*

sententia perseuerantibus, ex consensu partium, lis ad Fredericū imperatorē deducta est. Ad quē rursus causa cognita, damnato eorum fœdere, iussi Pruteni sunt ad obedientiā fratrum redire: qui eam prouinciam ē manibus infidelīū suis armis vēdicassent, multoq; sanguine coēmissent. Quare ciuitatibus nūciata, mox arma in fratres populariter recepta sunt. Ex quibus plures capti atq; occisi, castella eorū euer-
sa, arces à fundamentis eiectæ, quīquaginta & quin-
q; oppida in eam rebellionē conspirauēre. Sed cū nō
satis rem suā cōtra religionē sine externa ope tutam
putarent, Cassimirū Poloniæ regem sibi dñm ascie-
re, deuotum fratribus sanguinē, qui fortunā patriæ
eius experti fuisset. Ille cum exercitu prouinciam in-
gressus, dedentes sese ciuitates in potestatē accepit,
cum quo fratres diu varia victoria dimicarunt. Plu-
res fuere congressus, inter quos memorabilior, qui
apud Coninitium oppidū habitus est. Duodeuigin-
ti millia Polonox obsidionem in eo loco tenebant,
in quis & rex ipse Cassimirus fuit. Oppugnabāt op-
pidum dies noctesq; machinis admotis. Rudolph⁹
princeps Sagoriæ, vnus ex Sclesię ducibus, tum reli-
gionis ductabat exercitiū, qui laturus obsessis opem,
cum septem millibus militū aggredi regem nō dubi-
tauit. Commissum est præliū in conspectu oppida-
norum summa vtrinq; contentione atq; ardore, cæ-
sis hinc atq; inde compluribus. Cum suos referre pe-
dem Rudolphus animaduertit, increpans ignauīā,
fugientiū interminatusq; necem, aciem sistit. Et pro-
gressus in mediū cum recenti pugnatorū manu, acre
certamē instaurat: hos sternit, illos confodit: fit subi-
ta rerum mutatio. Vrgente Rudolpho, cedit Polo-

*Rebel-
lio Pru-
tenorū
in fra-
tres.*

*Frater
se in ma-
gistrū
ordinis
elegit.*

nus. Rursusq; Cassimir⁹ suos retinet, pugneq; seipm
miscet, & tanq̃ ex integro pertinaci cōtentione cer-
tatur. Occidit in pugna Rudolphus, rex vero equo
deijcitur, meliores ex vtraq; parte occumbūt. Postre-
mo cēsum credentes Poloni suum regē, desperata vi-
ctoria, fugā arripiunt. Rex ab amicis adiutus, vix ex
clade ereptus est. Rudolphus morte sua, victoriā re-
ligioni peperit. Ex Polonis supra sex millia cecidisse
ferunt, ex Teutonibus q̃q; nō pauci periere. Post eā
cladem, res Polonica nutare apud Prutenos cœpit,
eo inclinantibus populis, quo belli fortuna quærīt.
Stat tamē adhuc anceps exitus, & alterius martis iu-
diciū morat̃. Ferūt inter hos fratres olim mortuo
Magistro, cū de successionē ageret, vnū fuisse, q̃ roga-
tus eligere quē putaret religioni vtiliorē, seipm ele-
gisse dicentem nolle deierare. Scire se cogitationes
suas, aliorū corda ignorare. Si magistratus sibi cōmit-
tatur, nō dubitare quin reipublicæ bene consultum
eat. Motos eius verbis reliquos administrationē illi
credidisse, quæ saluberrima deinde fuerit.

De Saxonīa, fluminibus, gentibus, &
oppidis in ea.

Caput XXX.

Post Prutenos Saxonīcū nomē incipit, gens va-
lida & latissima, cui ab occidenti Viscera flui-
terminū facit, pleriq; vsq; ad Rhenū protendi Saxo-
nes arbitrati sunt. Aquilonarē plagā Dauī obtinent
& mare Baltheū: ad meridiē, Francones, Baioarij &
Bohemi siti sunt: orientalem plagā, Sclesitæ simul ac
Pruteni obtinēt. In his terminis inclusi sunt Turingi,
Brandeburgēses, Maxinenses, Lusatij, Pomeranēq;

quos omnes saxonici iuris esse volunt: priores tamen Turingos in ea terra confedisse quā Saxones, aiunt: hos enim græcā sobolem esse affirmāt, ex Macedonia classibus aduectā, quæ Turingos multis bellis defatigatos paternis agris eiecerit. Quod mihi nō fit verisimile. Est enim verustissimū in Germania terra Saxonicum nomē, cuius omnes veteres meminere. Turingos nemo antiquorū nominat, qui Germanicas gentes enumerant. In aduentu primo Francorū, qui tempore Valentiniani Cæsaris, Germaniam intrauēre, Turingos nominari reperio: ob quā rem male quadrat historia veritati, quæ Turingos priores Saxonibus in Germania fuisse contendit: fatebor tamē Saxoniarū limites aliquādo minores fuisse, aliquādo maiores. Nam sicut imperia, ita & prouinciæ limites ex tempore variantur, Carolus Magnus imperator, multa cū Saxonibus bella gesseret, priusquā Christi cultum reciperent, eosque magnis afflixit cladibus: postquā vero deficiente apud Francos Caroli Magni genealogia, Romanū imperiū ad Teutones orientales rediit, Saxonū aucta dignitas est: inter quos plures imperatores fuere, singulari prouidentia & rerum gestarū magnitudine clari: maxime vero tres Othones, qui sibi inuicem successere, de Romana ecclesia optimi meriti, quorum virtute prolatos Saxoniarū fines minime dubitarim. Inter Pomeranos qui orientem Saxoniarū incolunt, oppida sunt digna nomine. Vismaria, & Sundis, Gripluoldia, Sterminium, Rostochium, in quo schola liberalium artium haud contemnenda, & hæc quidem mari proxima, multis ac diuinitibus negotiatoribus habitata est: & in mediterraneis Caminum pontifica-

lis ciuitas, cuius dioecesis latissima est, nec minor Maguntina creditur. Episcopus loci Romano duntaxat præfuli subest. Bradeburgenses in duas marchias diuiduntur, quarum altera vetus, altera noua vocatur. Veterem marchiam perlabitur Albis fluuius, in cuius littore Stendalum est oppidum, & Gardeleum, & Soluedleum, & Osterburgium. Nouā marchiam intersecat fluuius Odera, haud multo inferior Albi, in eius littore Francfordia est diues emporium, & Lubucensis ciuitas. Sproua quoque fluuius eandem prouinciam irrigat, æquandus Tiberi, Berlinum in eius littore oppidum iacet. Est & aliud flumen Honela nuncupatum, quod Brandeburgensium, ex quo Marchia nomen habet, in duas partes diuidit, veterem ac nouam ciuitatem efficiēs. Ibi episcopalis sedes est, & marchionum tribunal. Ad eiusdem fluminis ripam Habelbergium quoque situm est, Pontificalis ciuitas: circum nobile territorium, cui Prigeniza est nomen, multis refertum oppidis, & martiali populo plenum. Caput Mixnensium ciuitas Mixna est, vnde nomen regioni datum, hanc quoque Albis alluit fluuius, hic valida arx, & in ea cathedralis ecclesia, in qua quoque prouincia multa sunt oppida martiali populo plena, & Martinopolis in honorem martis à veteribus condita, Merburgium hodie vocant.

De Turingia, oppidis, & nobilibus templis in ea, de ritu mirabili super homine grauioribus vicijs inquinato.

Caput XXXI.

IN Turingia nobile oppidū & caput gentis Herfordia, Maguntino subiecta pontifici, studijs liberalium artium insignis. Nuenburgensis quoque parua ciuitas, duci Saxoniae parens, haec omnia iure Saxonū vtuntur, & lingua & iisdē moribus freti. Cæterum veri Saxones Madeburgenses nullo dubitante habentur, Bremenses quoq; Halberstatten-
ses, Hildemenses, Verdenses, Brunsvidentenses, Luneburgenses, & Lubecenses. in Madeburga Archiepiscopalisis sedes habetur, & in honore sancti Mauricij ex quadrato lapide diues templum, Othonū nobile opus, & in eo sancti Florentini corpus. Credunt quoq; vnam ē sex hydrijs ibi esse, in quibus vinū ex aqua factū a domino Salvatore euāgelistae tradit historia, hāc plebibus onduunt, materia marmorea ē ac pellucida, vini capax quātum equus ferre possit.

Alteram ac minorem apud Hildemenses affirmāt. vexillum quoq; sancti Mauricij hic quotannis ostēditur. magistratus vrbis ius ciuile Romanorū abbreviatum, & Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Magni Caroli autoritate firmatum tradunt, eoq; in decisione causarū circūuicinæ gentes recurrunt. magna & venerabilis eorum lege autoritas habetur. Bremenses gloriam suā ducunt, Danorū gentem ad Christum esse conuersam.

Non est omittendum quod de Halberstadio traditur, hanc ciuitatē Oltena perlabitur fluuius, in medio ferme tumulus assurgit, in cuius cacumine planities est, duorum ferme stadiorū continges longitudinem, in cuius extremis angulis duo templa sita sunt, alterū pontificale, alterum quod beatæ virginis appellant. In medio late patet forum magnificis

*Hij dicitur
na in d.
q; magis
vbi fuerat*

*Minab. p.
p. o. q. in
p. ma
p. ma.*

canonicorū ædibus vndiq; cinctū. Vrbs hæc, quod sub tumulo iacet, Suburbium appellat. In mōte nulla laicorum habitatio, Carolus Magnus huius templi fundator habetur, cuius festiuitas quotānis celebratur. xij. hic dignitates, xxiiij. præbendæ Archidiaconatus, supra vigesimum primum feruntur. In hoc tēplo singulis annis vnus ex populo deligitur, quē peccatis grauioribus inquinatum putant, hunc veste lugubri induunt, & obuoluto capite prima ieiunij die ad templum ducunt, indeq; peractis diuinis officijs eiiciunt. Is quadraginta diebus nudis pedib⁹ perambulat urbem, & ædes sacras circuit, neq; ingreditur, neq; quenq; alloquitur. Inuitatus à canonicis per vices, quod apponitur comedit. Sōnus ei post inedium noctis in plateis permittitur, die Iouis sancta post consecrationem olei, rursus ad templū introduci-ur, & oratione facta à peccatis absoluitur, pecuniasq; ei populus offert, quæ tamen templo dimittuntur, hunc Adam vocant, & omni crimine liberum putant. Circa Halberstadium ager optimus ferax tritici, maturescentibus frugibus, culmorum altitudinem equo insedentem hominem ferunt excedere.

De aliquot alijs in Saxonía oppidīs, & rebus in ea gestis scitu dignissimis.

Caput XXXII.

BRunsvica oppidum tota Germania memorabile, magnū & populosum, munitū mœnibus ac fossatis, turres quoque & propugnacula excellūt, magnificę domus, perpolitæ plateæ, ampla & ornatissima templa. Quinq; hic fora, quinque

prætoria, & totidem consulatus iura ciuibus dicūt, hinc appellari duces Brunsvicensēs tota Germania nobilissimos, Othonum soboles, quorum claritas cum potentia labente tempore defluit. Lubecensiu ciuitas potentissima est, sine cuius auxilio vix vnq̃ Daciæ reges continere suos subditos valent. Duodecim viri reipublicæ præsunt, quos consules appellant. quorum perpetua potestas est, & inequestri dignitate constituti sunt. Popularibus nisi vocentur, nulla de regimine vr̃bis consulendi facultas, nec tamē seruire plebs videtur. Sua cuiq; substantia tuta ē, & libertas, saluis legibus, vt velint viuere. Aequum iudicium consules agunt, ab his Cæsar, si excesserint appellatur. Saxonie nostra ætate duces habentur Fredericus & Vvilhelmus fratres, quorum alter electorem imperij gerit, alter regnum Bohemie sibi asserit, vt supra retulimus. Fuit cum Brunsvicensibus de electoratu dissensio. Sigismundus imperator litem diremit. Sententia vt sæpe fit, potentior allusit. Alter horū natus senior, robustissimus venator fuit. Iunior alter, belli appetens & in armis exercitatus. crudelia inter eos diu bella exarserunt, hæreditatis paternæ causa. & quamuis de pace sæpe mentio fieret, impediētib; tñ Apollonio quē Vicedominū appellant, & alijs plerisq; potentibus, quibus ea discordia quæstui erat, frustra omnis tractatus abiit. Sed cum vastatis iam agris, tota prouincia pessum iret, Apollonius vero fraternarum incensor discordiarū, per annū Iubileū Romā petisset, rogauit Fredericus germanū suum, vti ad se Libercam veniret, secū de pace actur⁹. Annuī Vvilhelm⁹, iter ingresso dixere cōsiliarij paratas sibi & q̃ cū eo irent insidias

*Bella
inter
fratres*

*Fratrū
inimico
rū pul
chra
recōci
liatio.*

esse, cauere ne se perditum iret, ne ve suos ad necē traderet. Quibus ille: At ego inquit libens moriar, si vos prius necatōs videro, qui fraternas contentiones alitis. Atq; ita locutus, sequi iussis qui se armarent, vrgensq; calcaribus equum, festino cursu fratrem adiit. Quo cum semotis arbitris euestigio pacem composuit, fœdusq; pepigit. Magnus vir qui se tam liberaliter in potestatem dederit hostis. Magnus & alter qui hostem ex fratre factū, rursū fratrem atq; amicum reddiderit. Apollonius interim Roma & qui cū eo sentiebant, ex Turingia vbi plurima oppida possidebant, exterminati sunt. Apollonius in Coburca, quod est Franconia oppidū, aliquandiu se defendit. Sed cū salutē in eo loco desperaret, nullius auxilio fretus, cum thesauris suis clam fugiens, ad Bohemos migravit. Ex illo tempore quētem habuere Saxones, quamuis Bohemi castella quādam ab eis repetentes, sæpe bellum minati fuerint. Induciæ in hanc vsq; diem arma partium tenuere. Lis maior nunc oritura videtur. Quādo Vvilmelm⁹ regiae sororis maritus ad Bohemia regnum aspirare fertur, quāuis terræ procures aliū sibi regem assumpserint. Libet hoc loco audax priuati hominis inferere facinus. Conradus Raufes nobili loco apud Saxones natus, bellicæ rei peritus, manu promptus, & animo imperterritus, cum se patria pulsum & paternā hereditate priuatum per iniuriam Frederici ducis existimaret, scelus incredibile nostra ætate perpetravit. Arx est in Mixna in alto monte & abruptis vndiq; rupibus sita, Altumburgum prouinciales vocant, ad radices montis oppidum egregie munitum & populo plenum iacet. In arce duo Frederi

*facinus
audax*

et adolēscētes Ernestus & Albertus educabantur. huc Conradus intempesta nocte magnis itinerib⁹ cum paucis comitibus contendit, & ad motis scalis prodente pedagogo arcem ingressus, dormientes adolēcentulos in cubili comprehendit. Interminatusq; mortem, si vocem emitterent, funibus colligatos extraxit, haud dubius quin productos in Bohemiam magno pretio venderet, suasq; contumelias eo pacto magnifice vltus videretur. Iam Syluam Herciniam (quæ Bohemiam à Saxonia diuidit) ingressus erat, iamq; periculum omne trāsmissum putabat, cum iunior captiuorū labore ac fame deficiēs & quietem simul & cibum poposcit. Cuius precib⁹ cōmotus prædo ad carbonarium diuertit quendā, afferriq; panem ac ceruisiam iussit. Interea apud Altumburgum cognita tanta rei nouitate clamor exoritur. Attoniti oppidani raptim arma capeſſunt, & pretiosam vendicaturi prædam præcipiti cursu p̄donis vestigia insectantur. Syluam ingressis fortuna blanditur, quæ inter multos tramites eum teneri suāsit, qui recta duxit ad carbonarium. Ibi Conradus dum puero cibū ministrat, ex improviso capitur, & oblatuſ principi, audacissimi sceleris capite poenās soluit. Fredericus eodem pene nuncio quo captos atq; abductos filios audiuerat, recuperatos & domum reductos didicit. Saxoniam ducibus, parua veræ Saxonie portio paret. Sunt enim in ea prouincia multi alij principes, multę ciuitates imperiales multi episcopi proprium territorium habentes. Mixta vero & Turingiæ maior pars, Lusatiæ & Franconiæ pleraq; oppida his ducibus parent. Ius autem eligendi Romanorum imperatorem Saxoniam duci

Fontes
amari
ex qui
bus sal
albū co
quitur.

Cōtra fac,
michino,
paulchro
am

bus ex paruo quodam principatu competere asse-
rūt, inter Mixnam Sclesiumq; iacente, cui⁹ caput, op-
pidum est Vuittenberg appellatum, Mons Albus.
In Saxonia argenti fodinas apud Glisariam Otho
primus imperator inuenit, quarum magni fuerunt
redditus, ibi & palacium nobilis operis ædificatum.
habet & fontes amaros Saxonia, ex quibus sal coq-
tur album, quod ad vicinas gentes defertur. Salinæ
vberriam atq; ditissimæ apud Lunæburgium habē-
tur, ex quib⁹ multi monasteriorum abbates & mul-
ti ecclesiarum prælati vitam ducere consueuerunt,
fuit enim quæstus salis vberrimus, has salinas Lunę-
burgenses violenter vsurpauēre, ob quam rem & à
Nicolao Pont. Max. & à Frederico imperatore Au-
gusto damnati sunt. consularius qui eius rei autor
habebatur, autoritate apostolica deiectus est, sed fa-
uore Bernardi ducis Brunswicensis paulo postea in
pristinum statum redijt. Et qui nouiter consularium
adierant, in carcerem conijciuntur, ciuitati rebeli &
ecclesiasticorum bonorum rapaci sacris interdictū
est, non tamen qui rem diuinam apud eos faciant.
Tantus est æuo nostro & in populo & in clero auto-
ritatis ecclesiasticæ cōtempus. Est in Marchia Brā-
deburgensi non magni momenti ciuitas aquis cir-
cundata, Habelberga vocant. in eius diocesi loco a-
spero ac deserto, paruum oppidum est nomine Vil-
snacum, hic tres hostiæ habentur, ex quibus cruo-
rem sua sponte manasse tradunt, obeam rem ma-
gnus populorum huc concursus, & nautarum vota
huc soluntur, vulgo locum ad sanctum cruorem
vocant. Excessimus scribendi modum Saxonie ci-
uitates nominatim commemorantes, id fecim⁹ qa

Veteres scriptores parum de Germania locuti sunt, & tanquam extra orbem ea natio iaceret, somniantes quodammodo res Germanicas attingunt. ob eam rem dabitur mihi venia, fortasse & aliquis gratiam habebit, si Germanicas describentes prouincias vt res oculis subijciamus, paulo prolixiores fuerimus, propositi nostri metas egressi.

De Dania siue Dacia siue Suetia, & Noruegia, de Margarita trium regnorū insigni domina, deq; varia trium regū fortuna.

Caput XXXIII.

Hoc loco quoniam Saxonie Dania iungitur, priusquam Germaniæ reliquas partes absoluo, de ipso Daniæ regno vicinisq; in Aquilonē versus aliqua referre institui non indigna cognitu. Tria sunt in Septentrionem vergentia regna sibi inuicem coherentia, Danorum, quod hodie Dacum appellant, Suetiorum ac Noruegiorum. Dania siue Daciam dicere volumus consuetudini seruientes, Germaniæ portio est Cherronesi habens formam. hanc quondam Cimbri tenuēre, Vnde illa inundatio barbarorum emerfit, quam Marius Arpinas Italiam petentem, & res Romanas euertere minantem, ad internecionem deleuit. Possidonius (vt Strabo refert) cōiecturam facit quod Cimbri latrocinando incertis errabundi sedibus ad paludem vsq; Mæotim militiā agitarint. ab eis em Cimmeriū vocati Bosphorum arbitratur, quasi Cimbricum, cum Græcorum lingua Cimmerios Cimbros nominet. Suetia cincta vndiq; mari, plures insulas habet in quibus Scandauia est apud veteres late memora

bi'is. hīc quoq; populorū innumerabilis multitudo egressa, omnem olim Europam armorū turbine ac procella inuoluit. Nam Gothorū (qui Hunnos bellovicēre, Pānoniam, Mysiam, Macedoniā, & oēm Illyridē occupauēre: Germaniam, Italiam, ac Galliā vastauēre & demum in Hispania cōsedere) hinc fuit origo. Noruegia quæ de ipso Septentrione sortita est nomen, continenti per Ruthenos iungitur, & in arcton protensa, incognitæ terræ, seu stricto glacie oceano (ut pleriq; fabulātur) contermina est. Ad orientis partem ac meridiem Baltheo mari alluitur ad occidentem Britannici finit oceanus. Daciā Teutones hodie Danorum appellant Marchiam, cuius lingua Germanis incognita est. Ex Noruegia venisse putant, qui Cimbros occupauerint loca. In hac terra patrum nostrorū memoria, Voldimarus regnavit, in Suetia Magnus, Aquinus in Noruegia, quē ferunt diuinum fuisse hominem, miro provincialium amore atq; obsequio cultum. huic coniunx Margarita fuit Voldimari filia, ex qua natus Olaus patri succedens, breui tempore vita functus regnum matris reliquit. Ea & paternū adeptā est, extincto Voldimaro. At magnum Suetia hominem exigente, Albertus dux Monipōlensis vocatu populi diadema suscepit. Qui dominatum vicinæ fœminæ contemnens, bello Datiam Noruegiāq; laceßere cœpit. occurrit ei Margarita coactis copijs. In campis late patribus pugnatum est, tanq̃ ipsa viri hostis fœminæ animum induisset. Victus Albertus, captusq; & in triumphum ductus, regnum amisit. dimissus tandem, infame senium in paterna domo finiuit. Margarita clarissima mulier tribus imperans regnis ad

senectutē vsq; magnifice ac religiose subditos guber-
 nauit, demū senio confecta cum tm̄ per se ferre ne-
 quiret imperiū, Henricū Pomeranię ducē, quatuor
 & .x. annos natū, filiū sibi adoptauit, regnaq; illi com-
 misit, & Philippā regis Anglię filiā dedit vxorem. Is
 cū, coniuge sine prole defuncta, ducere vxorē vlteri-
 us noller, iamq; .lv. regnasset annos, ad extremū sub
 imperio Frederici populari tumultu ex regio solio
 deturbatus est. Et Christophorus dux Baioarię sibi
 ex sorore nepos in eius locū suffectus, qui auunculū
 suum decem annis quibus ipse imperauit in sula Go-
 thica regnare permisit. Christophoro aut̄ ex hoc se-
 culo abeunte, Danię ac Noruegię coronā Christi-
 gernus accepit. Sueui vero in electione regis discor-
 dantes, alij Carolū equestri dignitate insignem, alij
 Canutū eius fratrem natu minorē, regno præficiūt.
 Pendente adhuc electionis negocio, Carolus immis-
 sis militibus, Stocolnum oppidū clam occupat, in
 quo regia sedes habetur. Canutus per amicos arcē *Bellum*
 inuadit, hinc bellum inter fratres de regno ortum, *inter*
 & pugna diu anceps, occisis vtrinq; pluribus, ea de- *fratres*
 mum lege inducię pactę, vt potestas eligendi regē, *de re*
 exclusa nobilitate plebi fieret. In qua cum Carolus *gno ha-*
 gratiosior esset, maiestas regni ad eum defertur, Ca- *bendo.*
 nutus priuatam vitam degit. Carolus vero nouo re-
 gno tumidus atq; insolens, armatis nauibus Henri-
 cum ætate confectū, nulli noxium, sibi ipsi uiuentē,
 ē Gothia propulsauit. Qui etiam hodie in humanis
 apud Pomeraneos, vnde illi origo fuit, paruo con-
 tentus vitam agere fertur. q̄ sint incerta mortalia, &
 q̄ inania suo exemplo docens, qui tribus potentissi-
 mis regnis exutus, nec paruam insulam in qua de-

*Carol⁹
prælio
supera
tus, re-
gno pel-
litur.*

cem annis delituerat vsq; ad mortem retinere potuit, ætate plenissimus. Sed neq; Carolo scelera sua impunita fuere, qui dum Christi ecclesias persequitur, religionem contemnit, sacerdotes dispoliat, festos dies obseruari prohibet, iura diuina & humana confundit, à Iohanne benedicto filio Vsalentium præfule viro cordato & impigro, à quo nobilitas regni excitata est, magno prælio superatus est, ac regno pulsus in parua insula non longe ab ostio Vistelæ exilium agit. Christigernus in locum eius assumptus, pietate ac iustitia melior, iterum tria regna nostro tempore in vnum redegit, cui & Gothia paræ Gothorum quondam sedes ac patria.

De Bohemia succincte.

Caput XXXIII.

Bohemorum modo res gestas attingere, ac summum referre locorum ratio exiget, qui Saxonibus ad meridiem iuncti sunt. Multa apud eos ætate nostra memoratu digna emerferunt, multa prælia gesta sunt, multus ibi sanguis effusus, deletæ funditus ciuitates, sprete & conculcata religio. Exorta est Hussitarum hæresis, Adamitarum pullu lauit insania, debacchati sunt Thaboritarum & Orphanorum exercitus, duo fulmina belli, Rysca & Procopius prouinciam ex arbitrio suo dirripuere, Iohānes ac Hieronymus populum decerpere, in Canstatiensi magna synodo demum combusti, Iacobellus, Conradus Ratazana, & Petrus Anglicus euangelij corruptores, tanq̃ magistri veritatis habiti. Quatuor reges extirpare pestiferum virus non potuere,

Vnceflaus, Sigismundus, Albertus & Vladiflaus, qui apud eos veneno extinctus creditus est. Postremo Georgius rex creatus, qui Huffitarum labe infectus putatur, magnus vir alioqui, & rebus bellicis clarus. Sed omnia hæc in historia quam de Bohemishis diebus edidimus, conscripta sunt. Ibi quoque de situ regionis, & gentis moribus, pro captu nostro mentionem fecimus, inde igitur assumendum erit, quicquid huic operi de rebus Bohemicis deesse videbit. Nos cœptum sequentes iter, inferioris Germanię prouincias absoluemus, deinde ad superiores reuertemur partes.

De Phrisia, moribus gentis eius, & soli qualitate.

Caput XXXV.

Phrisones ad oceanū siti, ab oriente Saxoniam contingunt, ad meridiem Vvestphalos, ad occidentem Traiectensium terræ iunguntur, quæ & ipsos Traiectenses plerique Phrisones esse volunt. Inter quos Othonem inuenio Phrisingensis ecclesię præsullem, qui res Germanicas haud imperite conscripsit. Albertus episcopus Maguntinus, qui Fuldense monasterium erexit, cum religionem Christi persuadere Phrisijs niteretur, ab eis interfectus & martyrio coronatus est, gens eadem ferox & armis exercitata, robusti & proceri corporis, securi atque intrepidi animi, liberā se esse gloriatur, quis Philippus Burgundiæ princeps eius se terræ dominum vocet. Re vera libera Phrisia est, sui utens moribus, exteris nec parere sustinet, neque dominari cupit: haud inuitus Phriso pro libertate mortem appetit. Di-

Phriso-
nū sum
ma au-
toritas

gnitas in hac gente militaris inuisa. Sublimem virū qui se cæteris efferat, nō ferunt. Magistratus annuos eligunt, qui rempub. æquo iure disponāt. Fœminarū impudiciā seuerius puniunt. Sacerdotes ne aliena cubilia polluant, sine coniuge nō facile admittūt. Vix eīm continere hoīem posse, & sup naturā arbitrant. In pecoribus omnis eorū substantia est, ager planus ac palustris multo gramine fœcundus, ligno caret. Bituminoso cespite, & sicco stercore boum, ignes fouent. Ex hac gente tradit Cornelius Tacitus imperante Nerone duos legatos Romā venisse Veritum ac Malorigem, qui Pompeij theatrū intrantes, cum vidissent quosdam cultu externo inter senatores sedere, & intellexissent id honoris earū gentium legatis dari, quæ virtute & amicitia Romana præcellerent, nullos mortalium aut armis, aut fide ante Germanos esse exclamauerunt, ac digredientes inter patres confedere, ob quam rem ambos Nero ciuitate donauit.

De Hollandia & Traiectensibus, & quo modo Friburgium in ius Sabaudensium sit cōuersum.

Caput XXXVI.

Hollandia quoq; prouincia Germaniæ à septentrione Oceano alluit mari, quod reliquum est Rheni fluminis brachia intercipiunt, insulamq; efficiūt, palustris, pascuosa, pluribus stagnis ac maris interfusa finibus. Nec desunt qui Traiectū nobile vrbē in Hollādia sitam dicāt, nobis haud alienum esse videt aliquādo Phrisiæ Traiectēses, aliquādo Hollādi traditos esse, vt sæpe regionū terminos

dominantium imperia mutant : nostra quidem ætate
 neq; Phrisiæ neq; Holladiæ dant. Principatus eccle-
 siæ Traiectensis imperatori tñ subijciunt, latamq; pos-
 sidet terrā, diuersis Rhēni meatibus interclusam, cui
 ab oriente Phrisij, à meridie Vvestphali iungunt, Hol-
 landia septentrionē excipit, ab occidente ducatur Gel-
 rix, de quo suo loco dicemus, Rheno flumine dissi-
 gitur. Imperitissime vero, ne dicā fallacissime, nōnul-
 li ætate nostra Traiectū Galliæ nationis ciuitatē esse
 dixerunt, cū de pontificis ageret electione. Nā quo
 pacto Traiectum Galliæ dabimus trans duo Rhēni
 brachia sitū, qñ & qui cis Rhēnū habitāt Colonien-
 ses, Cluensesq; cōstat esse Germanos. Traiectensium
 quippe situs, mos, sermoq; germanicus est. Traie-
 ctū diues & populosa ciuitas est. Episcopus urbis. xl.
 millia pugnatorū, si qñ necessitas ingruit, educit ad
 bellū: forma viris ac mulieribus egregia. Ab extero-
 rum incurso, & aquarū inundatione, & p̄pria virtu-
 te defendunt: potius genti ceruisia, vinū mercatores
 afferunt. In ea ciuitate memoria nostra multæ sediti-
 ones fuere, cū episcopū vni parti acceptū, altera recu-
 saret. Desiderius aliquñ quietū episcopatū tenuit, dein
 à ciuibus eiectus, Romani pontificis & vicinorū pri-
 cipum aduersus subditos auxilia implorauit, illi Die-
 foldiā quendā cōtra ius fastq; sibi presulē assumpse-
 re. Martin⁹ Pont. max. anathema in eos promulga-
 uit. Cōtempse ecclesiasticū gladiū obstinati hoīes,
 experiri arma oportuit, ingētes Burgūdorū ducis vi-
 cinorūq; principū copix aduersus Traiectēses ducte
 infelicitèr pugnaere. Victor contumax populus,
 septē annis ecclesię mādāta cōtempfit, Desiderius in
 exilio obiit. Canonici q; p̄pter eū patria pulsi fuerāt,

*Deside-
 rius ab
 Episco-
 patu
 pulsus.*

Valramum Morsensem archiepiscopi Colonienſis germanū ſucceſſorē elegerūt. Agitata eſt in concilio Baſilienſi cauſa, cōfirmata electio. Iterꝫ damnata in ſynodo traiectenſiū rebellio. Iterꝫ fruſtra pugnatū. Poſtremo miſſus ab Eugenio legatus ioannes Coſoronenſis epiſcopus, qꝫ poſtea ad cardinalatus honorē vocatus, Morinenſis appellatus eſt. Cū retuliſſet vnicā pacandæ prouinciæ viam eſſe, Dieſoldio ignoſci, eiꝫ gentis præſulatū cōmitti, excluſo Valramo rebelli populo ſatiſfactū eſt pulchre, ſane nullæ victis leges fauent, ſacroſqꝫ canones potētia vincit. Voluerūt Calixti qꝫqꝫ imperiū eludere Traiectenſes, qui mortuo Dieſoldio epiſcopū ab eo datum recipere recuſarunt. Sed apparatibus Philippi Burgundiæ ducis ac potentia territi, & primis conatibus infelicitꝫ vſi, furore depoſito paruerunt. In Hollandia nobile oppidū (Friburgiū vocant) in poteſtate domus Auſtriæ multis ſeculis fuit. Sed cū Lodouico Sabaudia duci tantā pecuniā deberet, quantā nec priuatim, nec publice diſſoluere ciues poſſent, noſtra demum ætate, & dum Fredericus imperat, in ius Sabaudienſium factum eſt, quo in loco & ſermo germanicus terminatur. ¶ Vltimi Germanorꝫ ad ſeptentrionē & occidentē verſi Hollandini ſunt, inſulares populi, Rheni oſtijs obiecti, inter qꝫs præcipui Dordracenſes habent. Ea ciuitas eſt egregie munita, diues opum, negociationiqꝫ maxime accommoda, cuius haud paruam partem anno ſuperiore incendiū abſumpſiſſe relatum eſt. Incuria ciuium id eueniſſe conſtat, qꝫqꝫ pleraqꝫ miracula referunt, qꝫ pꝫtereo, quia nō ſatis digno teſtimonio cōprobant. Eſt & Brielū oppidū nō ignobile, aquis circundatū, in quod etiā

mercatores multi nauibus applicāt. ¶ Nō transibō
nunc Rhenū, germanicas quæ ibi habitant gentes
cōmemoraturus. Dabitur suo loco de his quoq; di-
cendi facultas, prosequar veteris ac certæ Germanie
populos, & qui iungunt vel Traiectensibus vel Phri-
sijs ad meridiem expediā. Vvestphalia Rheno flu-
uio ab occidenti claudit, Visurgi ab oriente, quæ Vi-
scera hodie vocant, à septentrione Phrisiam habet,
& Traiectensium terrā, meridiem Hassiæ montes
excipiunt, quos Abnobios Ptolemæus appellare vi-
detur, ex quibus Amasis fluuius oritur, qui Padebur-
nam & Monasteriū non ignobiles ciuitates alluens,
mediā ferme prouinciā interfecat, & per Phrisiā de-
fluens fertur in mare. Salas q; fluuius Vvestphaliā
irrigat, inter quæ & Rhenū cum Drusus germanicus
belligeraret, domitis hostibus victor oppetiit. Quo
modo aut cultores huius terræ vocauerit antiqui-
tas, difficile dictu est, discordantibus autoribus. Stra-
bo vicinos Rheni accolæ hoc loco Sicambros ap-
pellare videtur, qui duce Milone cum Romanis bel-
la gessere, victiq; datis obsidibus pacē obtinuerunt, q-
uis calcata fide ac proditis obsidibus rebellauerunt.
Ptolemæus quoq; à parte primū septentrionali Ger-
maniæ circa Rhenū fluuiū Busactores habitare tra-
dit, Paruos appellatos. Sicambros Oquenos & Lō-
gobardos. Inuenio apud Strabonē circa Amasim
fluuiū Buēteros habitasse, quos Drusus nauali præ-
lio superauit. Buēteros aut bello victos, ab Austro
in Aquilonē & Oceanū dilapsos: ob quam rem cōie-
ctura capere possumus, hos esse, q hodie Pruteni ap-
pellant, aquilonares populi, de quib⁹ supra dixim⁹:
facile nanq; Buēteros in Prutenos sermo conuer-

Carol^o tit. Carolus Magnus multa cum Vvestphalis prælia
Magn^o gessit, eosq; magnis affecit cladibus, coegitq; Christi
Vuest- religionem amplecti. Relicto idolorum cultu, quã
pha- quum sæpius abnegassent, nec iusiurandum aduer-
los ad terent, vt metu penæ rebellionem compesceret, oc-
Christi cultos instituit iudices, quibus potestatem dedit, vt q̃-
fidē co primum deierasse aliquē comperissent, aut fregisse
egit. fidem, aut aliquod aliud flagitiū commisisse, mox il-
 lum supplicio afficerent, vbi primum comprehendi
 posset, nulla citatione præuia, aut defensione præ-
 missa. Elegit viros graues, & recti amantes, quos ple-
 ètere innocentes haud verisimile fuit. Terruit ea res
 Vvestphalos, ac demū in fide cōtinuit, cū sæpe in ne-
 moribus & proceres & mediocres viri laqueo su-
 spensi inuenirent, nulla accusatione prius audita.
 Quærētibz tñ causam, cōstabat fregisse fidem, aut
 magnū aliqd scelus cōmisisse, qui necati reperiēban-
 tur. Id iudiciū vsq; ad nostrā perdurat ætatem, voca-
 turq; Veritū. Qui ei præsunt Scabini appellant, quo-
 rum ea præsumptio est, vt per totā Germaniā iurisdic-
 tionem extendere velint. Secretos habent ritus, &
 arcana quædam quibus malefactores iudicant. Ea
 nondū quisq; repertus est, qui vel pretio vel metu re-
 uelauerit. Ipsorum quoq; Scabinorū magna pars oc-
 culta est, qui per prouincias discurrentes criminosos
 notant, & inferētes iudicio accusant, probantq; vt
 eis mos est: damnati describunt in libro, & minori-
 bus Scabinis committitur executio. Reus ignarus
 suæ damnationis, vbi cunq; repertus fuerit suppli-
 cio afficitur: degenerauit autem hoc iudiciū. Nam
 & viles aliquæ personæ admittuntur, quæ ciuilia ne-
 gotia tractare audent, quibus erat solum de cri-

Iudiciū
quod
appella-
tur Ve-
ritum.

minalibus permiffa potestas. In hac prouincia no-
 stro tempore Susatenses ab ecclesia Coloniensi de-
 fciuere, nec diutino vexati bello, multisq; cladibus
 affecti & obsidione pertinacissima oppugnati, ad
 obedientiam rediere. Cuius rei causa & Theodoricus
 Coloniensis antistes, q Vvestphalorū princeps habe-
 tur, & Ioannes dux Cliuensis, nō paruis inter se odi-
 is contendere. Cum Susatenses ad Cliuensium opē
 confugissent, cūq; Coloniensis Saxoniae duces & nō
 paruam Bohemorum manum in auxiliū accersisset
 apud Monasterium quoq; eiusdem prouinciæ ciui-
 tatem, propter ecclesiam quam Valranus Theodo-
 ri frater sibi debitam existimabat, acriter dimicātū
 est. in quo bello multis cæsis, vnus ex principibus, q
 dux copiarū fuit interceptus est, & in potestate Co-
 loniēsis antistitis factus. Est autē Vvestphalia regio
 admodum frigida, neq; frumenti abundans, pane
 vtūtur nigro, ceruisia potus est. Vinum quod Rhe-
 no vehitur magno emitur pretio. opulenti tantum
 eo vtuntur, idq; raro. populus martialis est, & inge-
 niosus, de quo prouerbiū esse dicūt. Viciosos ac fal-
 laces Vvestphaliā facili⁹, q̃ stultos gignere. Hic quo-
 niam Theodorici mēsis incidit, non ab re pauca de
 eo referre, cui inter viros illustres nostri seculi nemo
 locum negauerit. origo eius ex familia Morsensi a-
 pud Germanos principes, honoratissima fuit. tres
 habuit, qui omēs supra .xl. annum vixere: Henric⁹
 natu maior paternū principatū gubernauit: Ioānes
 Monasteriensem ecclesiam multis annis vsq; ad exi-
 tum vitæ suæ summa cum laude administrauit: Val-
 ranus & ad Traiectensem ecclesiam & ad Mona-
 steriensem defuncto fratre nequicq; aspirauit, q̃uis

*Theodoricus
 archiepiscopus
 Coloniensis
 ex familia*

ad Traiectum cōcilij Basiliensis fauore & ad Monasteriēsem Nicolai pontificis institutione vteretur. Theodoricus ipse cum Bononiæ iuri pōtificio operam daret, à Ioanne xxij. summo sacerdote Coloniensem ecclesiā obtinuit, cui iam xvij. annos nō sine plebis ac nobilitatis magno fauore præsuit. Qui & si plurima pro defensione ecclesiæ suæ vario euentu bella gessit, in quis modo strenui militis, modo fortissimi ducis officium impleuit, nunq̃ tamē domi sacerdotalia munia, aut ciuile administrationē neglexit. Corpore pulchro, & supra omnem statura eminenti, animo magno & perliberali, cuius palatium illustribus semper hospitibus patuit.

De Hassia & aliquot reb. gestis in ea.

Caput XXXVII.

INter Vvestphalos ac Francones Hassia iacet, montana regio, quæ à Rheno in septētrionem porrecta, Turingiæ iungitur. princeps gentis Ludouicus Lādrasius ætate nostra ad imperiū vocatus, imperatorē se esse dixit, q̃ tantæ rei molē sustinere posset. Maluitq̃ paruo imperio à parētibus sibi relicto vtiliter præesse, q̃ magnum accipiens dissipare. Id quoq̃ sibi ob stare ad rem Christianam gerendā dixit q̃ literas ignoraret: fuit tamen legum cultor, q̃s sibi patrio sermone exponi iussit, quoties coram eo causa ventilata est, nec vnquam compertus est tulisse sententiā. hic dum reformaturus monasterium quoddam suæ ditionis ingreditur & inuitatus cum monachis edit, venenū pro cibo inter edendū sumpsisse creditus est. Nam & ipse & abbas, qui reformationem petierat, paulo post extincti ferūtur.

*Reformatio
no Mo;
nachus
no placz*

De Francia nobili prouincia, origine
 Francorū, & q̄ primū duces & reges in ea fuerunt.

Caput XXXVIII.

FRancia huic succedit, nobilis sane prouincia,
 & admodū potens, ab incolatu Francorū sic
 appellata. Frāci quidem Troiani ab origine fuerūt,
 qui deletō Ilīo duce Priamo Priami ex sorore nepo
 te, per Pontum Euxinum in Mæotidas paludes in
 Scythiam peruenēre. Ibiq̄ ciuitatē aedificarunt, quā
 vocauēre Sicambriā, ex qua dicti Sicambri. Constat
 em̄ post euictam incensamq̄ Troiam, qui superfue
 runt excidio, in tres turmas diuisos in exilium pro
 fugisse, & alios quidem Aenea duce Italiam petiuis
 se, à quibus Albani prodierunt, & deinde Romani
 qui orbis imperio potiti sunt. Alij sub Antenore per
 medios Achiuos elapsi, Illyricos penetrauēre sinus,
 & regna Liburnorum ad intimum Adriaticum pe
 lagus accessēre: Urbemq̄ cōdidēre Patauium, vbi se
 pultum Antenorem tradūt, qui Henetū fugiens se
 cum duxit, à quibus postea dicti Veneti, quorū est
 hodie ingens potestas terra mariq̄. Tertij (vt dixi
 mus) in Scythiā penetrarunt, quo in loco in magnā
 gentem coaluerunt. Cumq̄ Scytharum multi Ro
 mano imperio subiecti essent, & ipsi quoq̄ tributa
 penderunt, māseruntq̄ vectigales vsq̄ ad tempora
 Valentiniani Cæsaris. Quo imperante Alani impe
 rium vexare incēperūt. Imperator quidem propo
 sito edicto libertatem in decennium eis promisit,
 qui Alanorū ferocitatē cōpescerent. Allecti eo pre
 mio Sicābri arma sumpserūt, Alanosq̄ bello victos
 deleuēre. Ob quam rem libertate in decennium

imperatore donati sunt, & mutato nomine Franci appellati, quod attica lingua siue feroces siue nobiles sonat, Itali Francos liberos vocant. Exacto de cennio cum Romani solita tributa repeterēt, Franci ipsa libertate effrenes facti, parere recusauerunt. Principes eo tempore Francis fuere Priamus & Antenor, antiqui nominis ac virtutis, quib⁹ copias duētantibus praelium cum Romanis confertum est, in quo Priamus ipse cum fortissimis suæ gētis cecidit. Qui cladi superfuerunt ex Scythia digressi sunt, & in Germaniam profecti in partibus Turingiæ conseruerunt, cū principibus suis Priami & Antenoris filiis Marcomede & Sunone. Suno sine liberis decessit, Marcomedi filius fuit Faramūdu, quem sibi Franci regem creauerunt, & hic primus inter Francos regnauit. huic filius Clodoueus Crinitus, à quo Francorum reges Criniti sunt appellati. Per idem temp⁹ Gothi: qui iam urbem Romanam irruperant, ultra Ligerim fluuiū in Gallia sedes inuasērunt. Burgundiones quoq; iuxta Rhodanum habitabant, qui & ipsi paulo post reges habere cœperunt. Franci vero transmissio Rheno Romanos qui ea loca tenebant fugauerunt, paulatimq; aucti potētia Maguntium, Treuerim, Agrippinam, Tornacum, Cameracum, Remos, Suesonam, Aurelianum inuasēre. Ita vt ab Aquitania vsq; in Baioariam imperium exenderēt. Clodoueo autem mortuo Meroueus successit filius à quo Franci Merouingi dicti sunt. Post Meroueu Hildericus regnum adeptus, dum luxuriose viueret, à suis pulsus est, Romano Egidio in eius loco suscepto. Hildericus regno priuatus, ad Bisinū Turingiæ regem confugit, cuius coniugem per adul

terium polluit. Post octo autem annos reuocatus Agrippinam inuadēs, eiectis deinde Romanis magnam regni sui partem recuperauit. Morituo autē Egidio, filius eius Syagrius in ciuitate Suesona regnauit. Bisina autem regina cum accepisset Hildericum regnum recuperasse, relicto viro ad eum confugit. à quo recepta, & pro coniuge habita, Clodouicum ei peperit, qui postea regnum adeptus, prim⁹ Francorū regum Christi religionem accepit, à beato Remigio episcopo baptizatus. Illud autem veritate caret, quod pleriq; tradunt, Agrippinam ab incolatu Francorū vocatam Coloniam. Nam priusquam Franci Germaniam intrarent, Colonia Romanorū appellata est, à Claudio Cæsare condita, & ab eius coniuge Agrippina nūcupata. Fuerunt iter Clodouicum ac Syagrium aliquot bella, postremo victus Syagrius, ad Alaricum Gothorum regē confugit, qui nonus à magno Alarico regnabat. Reposcitur à Clodoueo Syagrius, atq; obrenus occidit. Romani quoq; reliqui per Galliam habitantes exterminantur. Clodoueus Alemanos sibi subiecit. Gothis quoq; & Aquitanis bellum indixit, eosq; superauit, occiso Alarico rege. Fertur cum ad bellū progrediretur, si victor euaderet equum beato Martino vouisse, qui. xij. & centum annis ante id tempus vita excesserat. Victoria potitus, equum tradidisse, eumq; centū solidis redimere voluisse, sterisse equū immobilem, donec pretium duplicaretur. Qua ex re dixisse regem ferunt: Martinum bonum auxilium fore esse, & negotiatorem carum. Hic Clodoueus vxorem duxit Glodosnidā filiam regis Burgundionum, quæ cum esset Christiana adhuc ei paga-

Clodo-
ue⁹ Frā-
corū
regum
primus
Christi-
anus.

Bon⁹ auxi-
lium, et
negotia-
tor car⁹
S. Mar-
tini.

no iuncta est, magnisq; ꝑcibus virum orabat, vt baptizaretur, natosq; filios clanculū baptizabat. Causa autē quæ Clodoueam Christianū fecit, hæc esse fertur: Quia cū pugnaret contra Sueuos, & pene victus esset, votum vouit Christianum se facturum, si ex prælio euaderet. ob quam rem mutata fortuna, ex victo victor factus, subactis Sueuis Christianæ religioni se credidit, cuius posteri in Francia vsq; ad Pipinum nonum, patrem Caroli Magni regnauerunt. Tunc vero Hilderico secundo per ignauiam regnum adēptum est. Deponso em̃ eo, & in Monasterio recluso, Pipinus regnum accepit. Erant tunc in Francia maiores domus, quæ regnū gubernabāt. anno em̃ sepringētesimo decimo, mortuo Dogoberto minore Francorum rege, filius eius paruulus in tutela Pipini Grossi, quē alij Ansgigi filium dicūt, in tutela fuit, & per insidias perijt. Tunc Crimoaldus filius legitimus Pipini Grossi, regnum vsurpans Dagoberti regis defuncti, captus in custodia obiit. Per idem tempus Galli, qui intra Sequanam & Ligerim fluuium habitabant, aduersus Frācos bella mouere, & vsque Maguntium excurrentes, eam ciuitatem obsederunt. Franci rege carētes, Carolum Martellum ad regnum sublimare voluerunt. Qui regnum renuens, Ducatum accepit, Gallōsque bello repressit. Prouinciam vero inter Ligerim & Sequanam, quæ tunc Gaudina vocabatur, à se Carlingam vocari iussit. Quod postea apud Teutonicos diu seruatum. hic Carolus ex Adelheida nobili concubina Pipini Grossi filius fuit, inclytus vir & bello potens, qui multa Sarracenorum millia gladio interemit. Et pater fuit Pipini Nani, qui Carolum Ma-

gnum genuit imperatorem toti orbi cognitum, ex coniuge Berta, quam duxit ex Græcia. Hoc ergo Frācorum genus, cum ē Scythia in Germaniam venisset, ibiq; diu consedisset, germanicum effectum est: adeo vt tota ferme Gallia, & magna Germaniæ pars, à montibus Pirenæis, vsque ad Pannoniæ terminos, Francia diceretur. Nam quicquid Francis suberat, Francia vocabatur. Ea in duas partes diuisa fuit. Nam quod est Galliæ, occidentalis Francia dicebatur. Quod est Germaniæ, orientalis. Et Germaniam quidem eatenus extenderunt, quantum sermo germanicus protenditur. Hæc gens sub Carolo Magno Romanum imperium meruit, qui afflictam Longobardico bello sedem apostolicam consolatus est. Carolus enim quamuis Galliæ potiretur imperio, Germanus tamen fuit, in Germania natus alitrusque. Cuius sedes plerunque in Aquisgrano fuit, quæ ciuitas Teutonica est, ibi palacium eius & caput ostenditur. Eius posteri imperium tenentes, in Gallia & in Germania regnauerunt. Deficiente autem masculina linea imperium ad Germanos, id est Francos orientales rediit, inter quos primus habitus est Otho. Est autem imperium apud Germanos nūceo modo, vt nemo imperare possit nisi Germanus. Sed quoniam imperatorum autoritas Germani tradita ē, plerunque Germanus eligitur. Eam ob causam cum vacasset imperium per obitum Ludouici Bossonis filij, Germani (quorum ea potestas erat) Germanum elegerunt, & Francum ex orientali Francia. Hæc præmississe volumus, quoniā, de Frāconia sermo incidit. Sūt enim multi qui Frācos eos

solummodo esse volunt, qui circa Parrhisios habitant, & illis datum imperiū esse volunt, quos rectius Francigenas quis appellauerit.

De Franconia, ubi de Alberto uiro in armis dexterrimo & quod suis egregijs factis Achilles Teutonicus sit cognominatus.

Caput XXXIX.

FRanconia uero (ut nostra ætate recipitur) à meridie Sueuis & Baioarijs iungitur, ab occasu Rheno, ob ortu Bohemis ac Turingis. Septentrionem iidem Turingi Hassiq; excipiunt, prouinciā perlabitur, haud ignobilis amnis, quem Moganum vocant. Ptolemæus hunc fluuium Obrineam appellare uidetur, qui superiores Germanos ab inferioribus eundem diuidere affirmat, neq; enim alius fluuius est, qui eam diuisionem aptius q̃ Moganus efficere possit. & hodie quidem inferiores Germani usque ad Maguntium procedunt, abinde superiores vocantur. Moganus uero ex montibus Bohemiæ ortus, à regione Magūtij in Rhenum exoneratur. Ob quam rem non defuerunt, qui Magūtium Moguntiū à Mogano fluuiio dicerent. Perlabitur idem fluuius nō paucas ciuitates, quarū illustriores sunt Herbipolis, Francfordia. In Herbipoli nobilis episcopi sedes est, qui & Francoꝝ dux habetur. & cum rem diuinam facit, gladiū in altari nudū ante se habet. Francfordia nobile emporiū est, in quo supericū inferis Germani conueniunt, bis singulis annis. Ibi quoq; imperator eligitur ex veteri consuetudine, ob quam rem palam est, imperiū datū esse Germanis, quando inter eos eligitur & coronatur, & si

*Herbipolis
Episcopi sedes
in Misa
gladium
ponit.*

demū ad culmē gloriæ Romæ q̄q; diadema suscipit.
 Et in Franconia nobile templū Banbergenſis ad Po-
 gnitium amnē ſitū, q̄d fundauit Henricus ſecundus
 imperator, quē accolæ religioſe colū r, & ſanctū ha-
 bent. Ibiq; Berengarius ſepultus eſt, qui regnū Italię
 uſurpauit, & ab Othone primo captus, in Germani-
 am ductus, illuc exulās obiit: Supra ciuitatē in edito
 mōte arx eſt, & natura & arte munita, in qua nos ali-
 quādo cū epiſcopo loci, prandiū fecim⁹. Albert⁹ no-
 biliſſimus Francon. Comes, & Othonis Saxonie du-
 cis ex filia nepos, cū Conradū comitē occidiſſet, qui
 Ludouici regis fuiſſe filius dicebat, in hanc ſe arcem
 contulit, & aliquādiu regis obſidionē pertulit. Diffi-
 cilis expugnatio loci videbat, ad quā rem ad doloſ
 recurſum eſt. Otho Epicoſopus Magūtinus miniſter
 ſcleris inuentus eſt, qui proſectus ad Albertū, litis
 arbitrū ſe dixit, rogauitq; Albertū ad imperatorē in
 caſtra deſcenderet, quia vel pacem ei daret, vel in ar-
 cem reduceret incolumē. Credidit Albertus, & acce-
 pta iuriſiurandi religione Othonem ſecutus eſt. Vix
 arcem egreſſi erant, cum Otho: vereor inquit ne diu
 apud imperatorem morari oporteat. Vtilius fortas
 ſe conſilium erat, prius ſumpſiſſe cibum: laudauit Al-
 bertus verba præſulis, & in caſtellū rediens Othoni
 prandiū dedit. Quo ſumpto ad imperatorē cum eo
 perrexit, vbi mox captus eſt, & capitali ſententia da-
 mnatus: cui archiepicoſopi fidem imploranti, respon-
 dit parum religioſus pontifex ſe fidei ſatiſſeciſſe, qui
 ſemel reduxiſſet incolumē cū ad prandiū introiuit,
 bis reducere nō promiſiſſe. Infelix Albertus gladio
 obruncatus eſt. Melius Romani, qui pari fraude
 uſum vnum ex captiuis ab Hannibale Romā miſſis

*Religioſus
 Epicoſopus
 Magūtinus
 miniſter
 ſcleris*

*Albertus
 comes
 Caſari
 p̄ditus
 obrun-
 catur.*

vinctū remifere: fraus eñ (vt inquit Maximus orator) astringit periuriū, nō foluit. Prædia quæ Alber-
 tius habuit ecclefiæ Banbergenfi poſtea ceſſerunt.
 Eſt aut Franconia partim plana, partim montofa,
 mōtes ipſi haud difficiles ſunt, ager nō admodū pin-
 guis. Nam plerūq; arenofus eſt, multis in locis con-
 ſiti colles vineis, gratū producunt vinū, maxime ve-
 ro apud Herbipolim: multæ ſyluæ & multa venatio
 eſt, terra in multos partita eſt dños, quibus episcopum
 Herbipolenses ducem Franconiæ dicāt, vt ante rela-
 tum eſt. Maguntina eccleſia & Bambergensis pluri-
 ma obtinēt loca. Palatinus quoq; Comes haud par-
 uam occupat partē. Marchiones Orantes in ea ſunt,
 multæ præterea ciuitates imperiales apud Franco-
 nes florent. De Norimberga dubiū eſt, Franconiæ an
 Baioariæ cedat, ipſum nomen indicat ad Baioarios
 urbem pertinere. Norimberga enim Noricum mō-
 tem ſignificat, ob quam rem patet Noricorum ciui-
 tatē fuiſſe. Noricis autem Baioariæ ſucceſſere, &
 nunc ea portio terræ Baioariæ quæ inter Danubiū
 & Norimbergam iacet, Noricū appellat. Ciuitas ta-
 men in parochia Bambergenſi eſt, quæ ad Franco-
 nes pertinet. Ipſi Norimbergenses nec Baioarios,
 nec Francones videri volunt, ſed tertium quoddā ſe-
 paratū genus. Vrbs ea nobilis magnificis operibus
 publicis ac priuatis ornata eſt, amne Pognitio inter-
 labitur, in agro celeri & arenoso condita, atq; ob eā
 rem induſtrioſo populo: oēs eñ aut opifices ſunt,
 aut negociatores: hinc multæ illis diuitiæ, & magnū
 in Germania nomen. Aptiſſima imperatorum ſe-
 des, libera vrbs, & in medio ferme Germaniæ ſita.
 Inter Bambergam & Norimbergam Forchem ia-

cet, famosum niueo pane oppidū, incolæ patriam fuisse Pilati falso purant. In hac prouincia Fredericus Marchio Brandenburgensis fuit, imperatori Sigismūdo inter charos amicos habitus, & quatuor filij fuerunt, Ioannes, Fredericus, Albertus, & alter Fredericus. Ioanni qui primogenitus esset, electoratus imperij debebatur. Sed iudicium patris Fredericum prætulit, qui secundo genitus erat, & aptio ad obeūda imperij munera vibebat, prius itaq; q̄ moreret, hæreditatem suam inter filios diuisit, Fredericū electorem instituit, neq; male iudicauit, nam Fredericus inter principes Germaniæ sapientia clarus habitus est, cuius consilio multæ sæpe prouinciæ pacatæ sunt, iusti quoq; ac honesti tenax habet, qui cum posset regnum Poloniæ consequi per electionem baronum, recusauit (vt ante diximus) ne vero hæredi iniuriam faceret. Albertus vero germanus eius cum Norimbergensibus bellū intulisset, omnes ferme Teutoniæ principes traxit, ciuitates vero Norimbergensibus suppetias misere: graue & atrox bellū fuit, in q̄ tot potentiæ concurrentes insensissimis odijs biennio certauere. Nouem prælia cōmissa ferunt, ex quibus octo victor Albertus confecit, in vno t̄m victus succubuit, nec de pace conuenit, nisi post q̄ exustis agris, attritis villis, abactis pecoribus, ruricolis interfectis, cōmeatus ac pecuniæ contendentibus defueret, tum quoq; pax ex Alberti sententia magis dicta. Hic Albertus ab ipsa pueritia ac teneris vt aiunt vnguiculis educatus in armis, pluribus interfuit prælijs, q̄ alij sui temporis duces aut viderint aut legerrint: militauit in Polonia, pugnavit in Slesia, castra posuit in Prussia, hostes in Bohemia fudit, nullus

*Pilati,
p̄na. in
gosa*

in Germania terræ angulus, quē non calcarit armatus, duxit exercitus innumerabiles, prostravit ferocissimos hostes, expugnauit munitissimas vrbes. In congressibus pugna prior iniit, victor à prælio excessit vltimus, in oppugnationibus oppidorū sæpe murum primus ascendit. Ad singulare certamē crebrius à vicinis inuitatus, nunq̃ detrēctauit, nec vnq̃ non strauit hostem. In militaribus ludis (quibus hasta contenditur) vnus omnium repertus est, qui nūq̃ equo deiectus sit, & omnes in se currentes deiecerit. Ex torneamentis nunq̃ non victor exiuit. Septies ac decies, solo rectus clypeo ac galea, cætera nudus (vt est apud Teutonicos duelli quēdam species) in prouocatores pariter armatos, acuta lancea cucurrit, nullo vnq̃ damno affectus, cum aduersarios nunq̃ ipse non equo deturbauerit. Quibus ex rebus non iniuria, Teutonicus Achilles appellatus est. In quo non solum militares artes & Imperatoriæ virtutes singulari quadam gratia reluxere, sed nobilitas quoq̃ generis, proceritas corporis, ac venustas, & virium robur, ac facundia linguæ, admirabilem eum ac penitus diuinum reddidere.

De Baioaria & unde gens ipsa secundū Strabonem sit deducta.

Caput XL.

BAioaria ad ortū æstiuū ac meridiei partē Franconia proximat, ea q̃q̃ perlata & diues terra est, cui ad meridiē Alpes Italiae iungunt, Sueui decidentem eius solem recipiunt, Australes orientē, ac Bohemi septentrionē. Danubius mediā ferme perlabit inter Austriam ac Baioariam. Alij Amasum,

aliū Enum terminū posuere. Sueuos à Baioarijs Ly-
 cus disternat amnis; hanc olim regionem Norici
 tenuere. Citius adhuc portio trans Danubium sita
 (vt ante diximus) Noricum appellatur. Baioarij au-
 tem vnde dicti sunt, & vnde originem traxerint, nō
 facile dixerim. Verum cum reperiam vetustissimos
 codices Baioariam appellare quam moderni Baua-
 riam dicunt, Non difficile trahor, vt Baioarios à Bo-
 ijs dictos, gallicam fuisse olim gētem credam. Huic
 opinioni Strabo quinto commentario fidem adhi-
 bet, ita inquit: Priscis igitur (vt dixi) temporibus,
 plurimæ Gallorū gentes fluuiū incolebant (de Pado
 loquitur) è quibus amplissimi fuerāt Boij, Insubres,
 & qui olim cum Gæsis, Senones, Romana per im-
 petum potiti sunt vrbe. Hos Romani posterioribus
 annis funditus deletos perdiderunt, Boios vero è fi-
 nibus eiecerunt. Inde migrātes, circūadiacētes Istro
 locos cum Tauriscis habitarūt, bellū assidue contra
 Dacos gerentes. Constat igit, Boios in Pannonia cō-
 sedisse. Quo ex loco facile successu temporis in No-
 ricū conterminā regionē migrare potuerūt. Idē q̃q̃
 Strabo lacū, qui modo Cōstantiensis appellat, desi-
 gnans, paululum ab eo distare Rhetios ait, amplius
 Heluetios & Vindelicos, desertā aut Boiorū regionē
 esse affirmat, vsq̃ Pannonios: ob quā rem satis indi-
 cat Baioariorū terrā à Boijs cultā fuisse. Idē, Strabo
 Germaniā describens Boios prius Hercyniā habitas-
 se syluā asserit, & Cimbros agmine factō eorū inua-
 sisse locū, atq̃ à Boijs reiectos fuisse. Itaq̃ satis p̃sua-
 sum esse potest, Baioaricū nomē ex Bois descēdere:
 āger em̃ eorū trans Danubiū, Hercyniā syluā nō par-
 uā ex parte occupat. Ea nūc germanica gens est, ser-

Ludo-
uicus
gibbo-
sus et
strumo-
sus, im-
pia cō-
tra pa-
trem
bella su-
scipit.

monē vtens Teutonico: neq; deserta regio, vt Stra-
bo tradit, qđ suo fortasse tempore fuit, nunc cultissi-
ma est, magnas ac ambitiosas ciuitates habēs & op-
pida nobilissima, quorū splendorē nescimus tota Eu-
ropa, quę vincere possint. Pontificales vrbes. v. in ea
sunt, quarū vna metropolitana est (Saltzburgam vo-
cant) ex flumine cui adiacet. Veteres Iuuaniā voca-
uere. In Baioaria Ludouicus Ludouici filius Gibbo-
& struma deformis, impia cōtra patrē bella suscepit,
venerandūq; senē, & autoritate insignē, qui quondā
regnū Francię gubernasset, in arce munitissima ob-
sedit: sed superis vltionē tanti sceleris petētibus, pri-
us febre percussus, q̄ patris animū in suā traheret sen-
tentiā. Ille in potestātē Henrici eiusdē familię ducis
postea factus, breui tempore vitā finiuit. Nec Hen-
ricus diu superuixit. Qui cū prohibuisset subditos in
anno iubileo Romā petere, veritus ne prouincia pe-
cunijs exhauriret, eodē modo ad patres suos addit^{us}
est. Successit ei Ludouicus filius ex sorore Alberti Cę-
saris natus, magni animi adolescēs, glorię cupidus,
& pecuniarū contēptor: qui Iudeos oēs, publice posi-
tis edictis, ē suis dominijs exterminauit: vxorē de Sa-
xonīa duxit, neptē Frederici Cęsaris. Multas Germa-
nię lites autoritate sua composuit, q̄uis sæpe & mul-
tum conatus reconciliare Cęsari Ladislaū regem ne-
quiuerit. Albertus eius terrę ac familię princeps,
post q̄ pater eius Ernestus puellā balnei custodē ab
eo perditē amatā, & in spem matrimonij susceptam,
apud Spraupingā Danubij fluentis demersit. Cum
diu vitam in mœrore peregisset, tandem luctu per-
acto, vxorē de domo Brunsvicensi duxisset, ex qua
sobolem pulcherrimā sustulit, sub imperio Frederi-

ei podagra laborans, sepositis cæteris curis, sectatus
musicam, assiduis cantibus ac sonis animã oblecta-
uit, interdũ & venationi operam dedit. In Saltzbur-
ga, quã Metropolitanam in Baioaria sedem obtine-
re diximus, tres archiepiscopi fuere, quorũ vltimus
Sigismundus nomine, dum scismatis procella defæ-
uit, cum esset adhuc præpositus, Romanam eccle-
siam magnifice iuuit. Sed archiepiscopus à Nicolao
pontifice creatus, literas apostolicas quibus censu-
ra in Australes imperatori rebelles fulminabatur,
in ecclesia sua publicari non siuit, siue metu poten-
tiæ illorum, siue q̃ anathemate suspensio, pacem me-
lius inueniri putauit. Ad quam componendam &
ipse descendens in Austriam, non paruam operam
impendit. ¶ Circa Rhenum q̃ flos Germaniæ no-
stro tempore visitur, inter Theodoricum Magun-
tinenſis ecclesiæ præfulem, & Ludouicum comitem
palatinum rheni crebræ dissensiones fuere, & sæ-
pius ad arma ventum est, totaq̃ue circum regio
rapinis atque incendijs vastata. Cum Maguntino
Marchiones Badenses ac Brandeburgenses opem
ferrent, Palatino Iacobus Treuerensis antistes, &
nonnullæ ciuitates assisterent, mortuo Ludouico
Palatino, qui relictam Ludouici regis Cypri vxo-
rem duxerat, filium ex ea natum infantẽ adhuc Fre-
dericus frater eius, consentientibus terræ optimati-
bus, adoptauit. Gubernatorẽ provincię tanq̃ dñs,
electorem imperij se dixit, celibatum perpetuum
promisit, ne erogato filio, vxorem ducens præiudi-
cium faceret. Rogatus Nicolaus Pontifex quin-
tus id genus adoptionis confirmauit, recusauit Fre-
dericus imperator sæpe multũque requisitus.

¶ In Sucula Albertus Frederici frater imperatoris, cum pluribus ciuitatibus variante victoria bellum gessit. Ab Ulmenſibus ciuitatem Rotenburgensem litigando per ſententiam obtinuit.

De in marchionatu Badenſi nonnullis rebus geſtis. Vbi de Suitenſium in hoſtes deuictos mira crudelitate.

Caput XLI.

IN Marchionatu Badenſi princeps Iacobus iuſti-
tiæ ac prudētiæ fama inter Germanos clariſſi-
mus, cū ſibi ad humanā felicitatē ſolā literaturæ pe-
ritiā deeſſe videret, quos ex cōiuge legitima liberos
ſuſtulit, ediscere literas cōpulit: inter q̄s diuiſo patri-
monio, cū Carolo primogenito ſingularis induſtrie
iuueni imperatoris ſororē matrimonio collocaret,
plenus annis haud inuitus è vita deceſſit. Tyrolēſes,
qui valles Eni & Atheſis incolūt, cum Sigismundū
principem ſuū in tutela Frederici Cæſaris exiſtentē
iam grandiuſculum ad ſe remitti fruſtra petiuiſſent,
ſumptis armis præfectos prouinciæ, q̄s Cæſar inſti-
tuerat, deiecerūt. Et cū Tridētini epi, cui⁹ erāt ſubdi-
ti, in fide Cæſaris perſeuerarēt, cū exercitu eo perue-
nere, ciuitatēq̄ metu percuſam proditiōe ceperunt,
& arcem oppugnatione fatigatā ad deditiōnē com-
pulerūt. Ex in pactiōibus cum Cæſare cōuenientes,
minori q̄ crediderant felicitate ſuū dñm obtinuere.
Suitenſes mōtani & feroces populi, cū Thuricenſes
ex fœdere, quod cū eis pepigerant, deſciuiſſent, com-
parato exercitu in eorum agrū cuncta vaſtantes exi-
ere. Quib⁹ cū Thuricenſes prælio cōgredi præſumpſiſ-

sent vsq; ad internecionē cēsi sunt. Tātaq; Suitenſiū in victos hostes crudelitas acrabies fuit, vt eo ipſo in loco partē victoriæ epulantes, congeſtis necatorū corporibus, & mēſalia & ſedilia ex illis apparauerint, & aperientes hoſtium cadauera cruorem biberint, corda dentibus lauiauerint.

*Mira
Suiten
ſiū cru
delitas.*

De Ludouico Delphino uiennensi bel
lumin Baſilienſes mouente, de Amedeo Sabaudig duce, ex ducatu eremum, ex eremo ſummū pontificatum, & ex ſummo pont. Cardinalatum ſubeunte Item de Bolomero in lacum demerſo, & Io. Segobi enſi Alcoranum Mahumetis traducente.

Caput XLII.

IN Alſacia cui quōdam Heluecia nomen fuit, tū Gallia nunc Germanici iuris prouincia. Cū Ludouicus Delphinus Viennēſis in agrum Baſiliēſem omnem ferme militiam Gallicam eduxiſſet, ingentēq; metum Baſilienſibus incuſſiſſet, Suitenſes ex fœdere ſociæ ciuitati quatuor millia militum lectiſſimæ iuuentutis auxilio miſere. Quos cum Delphinus appropinquare animaduertiſſet, medium inter Baſileam & Suitenſes cum toto exercitu ſe oppoſuit. nec detrectauēre illi certamen, q̄uis pedibus pugnaturi triginta millia equitū ſtare contra ſe in acie cernerent. pugnatum eſt ſummis vtrinq; viribus, ad extremum non tam victi q̄ vincendo feſſi, Suitenſes nimis audacis præſumpti facinoris pœnas dedere. Nam pauci fuga dilapſis obrūcati omēs in campō iacuēre. Rarus tamen ex Suitenſibus inultus in-

terijt, ex quibus plures experti sunt, qui lanceis perforati ad obtruncandū hostē per medias hastas dilapsi vindictā accepti vulnetis expetiēre.

¶ Amedeus in Sabaudia dux prim^o eius gētis, cum annis ferme. xl. post patris obitū prouinciæ gubernacula tenuisset, & admirādus adaucto paterno imperio parta vndiq; pace formidādus, cum latis opibus, sapientia plenus, vicinis populis ac principibus videretur, ac demum relictis principum & glorię fastibus in eremum se recepisset, & sumpta penula, ac retorto baculo, cū sex viris equestris ordinis ætate prouectis mundo & pompis eius renuntiasset, ad extremum summi pontificatus honorem ex Basiliensi congregatione sibi delatū in ecclesię diuisione superis parum fauentibus accepit. barbam rotundit, quam promissam nutriuerat, ducatum primogenito suo tradidit, ecclesiasticas ceremonias & orādi morem repente didicit. Stipatusq; magna nobilium caterua, & illustri comitatu circumdatus, Basileam perrexit, vbi ab ijs qui generale concilium facere arbitrant in maxima populi multitudine, q̄ vndique ad spectāculum tantæ rei confluxerat, inter duos filios egregia facie adolescentes, alterum Sabaudia ducē, alterū Gebennarū comitē, solēnibus, p more seruatis, pontifex Romanę ecclesię coronatus ē. Celebrauit sepe diuina. Benedixit plebibus. Officia curiæ ordinauit. Cardinales doctrina & autoritate præstantes assumpsit. Fuerunt ei cū rege Frāciæ Carolo, cū Astolfo rege Aragonum qui tum hostis Eugenij pape fuit, cum Philippo duce Mediolani, cum pluribus alijs de recipienda eius autoritate tractat^o qui omnes incassum abiēre. Fuit & Fredericus im-

perator apud eum in Basilea, sed clam nocte intem-
pesta ne adorasse idolum videretur, abiit. Reue-
rentiam ei tanquam vicario Iesu Christi subditi ei⁹
tantum & Suitenses populi, & Basilienses, & Ar-
gentinenses, & qui Alberto parebant Baioariae du-
ci, prae buerunt. fuit enim magna spes obtinendae
Germaniae. Cum sex principes electores in eam sen-
tentiam foedus inijsset, vt nisi Eugenius postularis
eorum annueret (postulabant autem res prorsus
negandas) in Amedei (quem Felicem quintum ap-
pellauerunt) obedientiam transfirent. Sed cum il-
lorum cōsilia Fredericus peruertisset, & qui sub no-
mine Synodi Basileae debebant abire iussisset, de-
sperato meliori successu, interueniente per lega-
tos suos Carolo Franciae rege, ecclesiae pacem de-
dit. Nicolao pontifici maximo recōciliatus, relicto
nomine papae, Cardinalatus honorem retinuit. In
quo paulo postea non sine boni viri opinione de-
cessit felix princeps, & nimium, si senium suum ec-
clesiasticis titulis non foedasset. Bolomerus qui eius
quondam & primus & dilectissimus consiliorum
particeps fuerat, ingentesq; opes apud eum cumu-
lauerat, cum nobilitatis odium incidisset, prodition-
is reus factus mortis sententiam tulit, & in lacū Le-
manū precipitat⁹, magno saxo ad collum suspenso
demersus est. Nobilitas exinde noui ducis indigna-
tionē subiens, ad regem Francie confugit, cuius opi-
bus adiuta in patriā rediit. Ioannes Segobienfis ho-
mo Hispanus, moribus & doctrina illustris, q, cum
summos theologiae p̄ceptores doctrina æquaret,
ab Amedeo dum se papā dixit, Cardinalat⁹ eminen-
tiā accepat. Et deinde vnioni consentiens Nicolao

pontifice maximo cardinalatus dimisso titulo, Cæsariensi ecclesiæ præfectus fuerat, in altissimis recõditus montibus paruo monasterio contentus. Vocatis ex Hispania legis Arabicæ magistris, librũ quẽ vocant Alchoram & in q̃ Mahumetis † ευλογοφρητου. non tam mysteria q̃ deliramenta cõtinentur, in nostrã linguam de nouo cõuertit, & ineptias eius ver, ac viuis rationibus & argumẽtis explosit. ¶ In Arelate ad sepulchrũ Ludouici cardinalis sanctæ Cecilie, eius vr̃bis episcopi, quem Basileæ in consessu patrum præsentem vidimus, magna miraculorũ opinio orta est, & inualidorũ frequens vndiq; cõcursus spe sanitatis factus.

De Ioanna uirgine Lothoringensi,
Anglorum copias e Francia fugante, de Flochet pontem arcis nouo cõmento inuadente, deq; Thahoto Anglo duce cum filiis ad Burdegalam in bello cadente.

Caput XLIII.

Ioannes comes Armeniaci incæsto Germanæ sororẽ amore percussus, nuptias eius tentare conatus, haud indignus existimatus est, quem paternæ hæreditate Carolus rex Franciæ armis eiiceret: In regno ipso Fraciæ, quod nostra ætate Ioanna virgo Lothoringensis diuinitus (vt credũt) admonita virilibus indumentis & armis induta, Gallicas ducens acies, ex Anglorum manibus magna ex parte (mirabile dictu) prima inter primos pugnans victoriam eripuit, cum iam Philippus Burgũdiæ dux paternæ necis iniuria remissa, relictis Anglis ad Francos defecisset, ingentes inter Carolum regem & fili-

um eius Ludouicum Delphinum Viennensem con-
 tentiones atq; inimicitiae succreuerunt. Carolus An-
 degauensis eo tempore Delphini auunculus apud
 regem plurimum poterat, cuius potentiam cum Io-
 annes Alenconi dux ferre non posset, Borbonij q-
 que princeps, & frater eius spurius Andegauensem
 gubernationem ægris animis intuerentur, Delphi-
 no vt à patre discederet suaserunt. sic em̃ fieri posse,
 vt rex desiderio filij Carolū à se reiiceret, regnumq;
 quod in eius manibus pessum ire videbatur, melio-
 ri consilio regeretur. quibus permotus Delphinus,
 in salutato patre ad Niuernenses discessit, quare cō-
 perta rex comparato raptim exercitu in Alenconiū
 duxit, & expugnatis non magno negotio plerisq;
 munitionibus, ducem in deditionem accepit. Exin
 contra filiū profectus, cum ciuitates Niuerniæ Del-
 phinum aduersus patris imperium tueri non aude-
 rent, eum vt à se abiret rogauerunt. ille in Borboni-
 um se recepit, nec diu post metuēs dux Borbonij re-
 gis iram, filium patri recōciliauit. quæ res fratri suo
 spurio haud bene cessit. Nam is paruo post tempo-
 re captus, in profluentem demersus, violati paterni
 iuris in filium pœnas dedit. Interiecta deinde non
 longa temporis mora, Rhenatus è regno Siciliae, p-
 pulsus, filiam suam Henrico regi Angliæ in mari
 monium collocauit, haud abnuente Francorū rege,
 qui eo coniugio inducias belli sibi ac regno suo salu-
 tares cum Anglis pluriū annorum obtinuit. Quib;
 conclusis, securus iam domi rex, vt Franciā militari
 bus spolijs atq; incendijs diu agitatam tantisper si-
 neret requiescere, Delphinum cum magna parte cō-
 piarum ad Helueticos supra relatum dimisit, ipse

*Spurio
demer-
gitur.*

cū reliquo exercitu in Lothoringos profectus, Merensensem, Tulensemq; agrum vexauit, oppidumq; nō parui momenti quod Spinale vocant dedentibꝫ oppidanis ab ecclesia Merensi abstulit. Exin Frāciscus Aragonensis capto furtim oppido Fosersii, quod in Normannia situm in potestate ducis Britannia fuit, duorum potētissimorum Francia ac Angliæ regum interrupisse pacem visus est. De quare dū missis vltro citroq; legationibus contenditur, Flochet cum nō paucis equitibus à rege Francia profectus, quadrigas fœno oneratas in quo milites armati late rent, pontem arcis quo Sequana fluuius iūgitur, qui Normanos à Francia dirimite, doctos rusticos educere iubet, atq; in medio pontis portæ arcis subsistere, ipse in insidijs cum cohortibus signum expectauit, quo recepto cum milites è fœno dilapsi portam inuasissent, trucidatis custodibus tam diu locū tenuerē, donec Flochetus aduolans & pontem & arcem in potestatem recepit. cuius rei percepto nuncio, & rex ipse per eundem pontē in Normaniā copias traiecit, & ex alia parte Franciscus Britāniæ princeps exercitū duxit. Dux Sūmerseti eā prouinciā pro rege Angliæ cū imperio tenebat. Qui postq̃ tāti bellimolem in se verti cognouit, Talbotū copiarū ducem fama clare, & rebus gestis insiguē, Rothomagi apud se esse iussit, sperans eius consilio atq; armis ciuitatem atq; animos vt animaduenterat in fide cōtinere. Sed frustra eius consiliū fuit. Nam Rothomagēses postquam regem appropinquare didicerunt, missis ad eum legatis sententiā suam ac fortunarū suarum pæcti salutē, exercitū intra urbē recipere & imperata facere promiserunt. Quibus à rege collaudatis, & do-

mū cum p̄sidio militū remissis, vrbs regi dedita est. Talbotus cū duce suisq; omnibus in arcem sese recepit. quæ cū oppugnari recepta esset, interuētu Rhenati regis, ea compositio facta est, vt Angli quæ in Normānia retinebant oppidis excederent, dux ac Talbotus cum suis liberi essent. Sed cū p̄fecti oppido nō parerēt, dux Somerseti dimissis in arce Talboto & duobus priuignis suis clam recessit in Angliā. Arx postea dedita est, & priuigni ducis cū Talboto in potestātē regis facti sunt. Talbotus vero cū esset clara apud omnes fama, quā non malis artib⁹, sed robore corporis & ingenij dexteritate in aperto Marte quæsiuisset, data fide quod aduersus Francos deinceps arma non gereret, libere dimissus est. Hic anno iubilei indulgentiæ causa Romam venit, vt quidam putant absolutionem quæsiturus eius, p̄missi, quod regi Franciæ fecerat. mihi hoc minime compertum est. illud constat, Talbotum cum in Angliā redisset, iamq; rex Franciæ victor omni Normānia Burdegālā q̄q; armis subegisset, à rege suo non sine magnis copijs in Gasconiā cū impio missum, & Burdegālā recuperasse, & alia pleraq; castella q̄ ab imperio Anglicano descuiuerāt, partim vi expugnasse, partim deditione voluntaria recepisse. quæ cum rex Franciæ rescuiuisset, è uestigio duos exercitus instruxit, quorū alterum, cuius p̄fectus erat gener suus comes Clarimontis, ac ducis Borbonij filius, cū quindecim millibus pugnatorū, in quis totius militie robur fuit, ad vr̄bem Burdegālā recto itinere cōtendere iussit. Alterum quē ipse ductauit, ex purpuratis suis cōscripsit, gbus & comes de Stāpis annumeratus est, quem lecti iuuenes. D. equites. ccc. ex

Britonia sequebantur. iussit & hunc exercitum retē
 eo apud se comite rex prēire, qui cum septem vt aiūt
 leucis à Burdelaga constitissent, paruum quoddam
 castellum oppugnare cōperunt, turri quadam iter
 Burdegalam & castellū ipsū occupata, ac sagittari
 orum præsidio munita. Talbotus vero, post q̄ sibi
 duobus exercitibus pugnādum esse intellexit, eum
 prius aggrediendum cēsuit, quem minori negotio
 superari posse confidebat. Egressus igitur cum ro
 bore sui exercitus, iam vespere ad turrīm quā dixi
 mus occupatam peruenit, qua primo impetu expu
 gnata, sagittarios omnes ibi captos circiter quinq̄
 ginta interemit. Exin mane profectus, cum accepis
 set regium exercitū pugnam parare, veritus, tanquā
 sibi ē manibus praeda dilaberetur, iussis alijs seq̄, cū
 quingentis galeatis militibus, octingētis sagittarijs
 prope hostes aduolans, tumultuarium praeliū iniit.
 Consultaerant aliquādiu inter se hostes, an retro
 pedem fugiendo referrent, sed pudore propinqui
 regis experiri belli fortunam decreuerant. Erant eis
 trecenta circiter tormenta ænea, id est bombarde q̄
 curribus aduexerāt. ea via, per quam Talbotus ad
 uenturus erat opposuerunt, multas præterea ma
 chinas hinc atq̄ inde collocauerunt, quibus ignari
 hostes confici possent. Vt ergo furētes Talboti mi
 lites, itinere, quod vnum patebat in castra hostium,
 nescij machinarum procurrūt, dato tormentis igne,
 primo congressu trecenti ferme milites ictu lapidū
 ex Anglis periēre. Quod vbi Talbotus animaduer
 tit, filium qui se sequebatur vt abiret, & ad meliora
 tempora se reseruaret, admonuit. At cum filius dice
 ret non esse sibi ex eo praelio fugiendum, in quo pa

ter periclitaturus esset. Ego, inquit, fili multis rebus clarissime gestis, nec mori sine dedecore possum, te nunc militare incipientē, nec fuga infamē, nec mors clarū faciet. Sed cū filiū plus pias q̄ cōmonitio paterna moueret, coartatis socijs vt forti animo pugnā redintegrarēt, testudine suorū facta in hostes, q̄ nunq̄ munitiones castrorū exire præsumpserāt, audacibus inuectus animis, haud paruā illorū stragem edidit. Sed cū hostes partim loco, partim tormentis ac numero militū superiores essent, & iam crus Talboro lapis ē tormento missus arripuisset, cāsis maiori ex parte suis, & ipse tandē cum duobus filijs, altero legitimo, altero extra matrimoniū nato, & vno genero procumbēs cecidit: hic post sumptas ex hoste victorias clarissimi viri exitus fuit, quē Britonū potissimū constantia & audacia prostrauit. Burdegala iterū in potestate regis facta est. Britannicū ducē, eius germanū qui nunc rerū potitur, cum diu sobole caruisset, votū vouisse ferunt, liberos si superi darēt, priores duos alterū Minorū, alterū Prædicatorū religionē consecraturū. Ex in voti compotē, primū qui sibi natus est Franciscū appellauit, secundū Dominicum. Natus est ei & tertius filius quē in Angliam nutriendū misit. Is cum mortuo patre in Britoniā Francisco regnante redisset, ab eo captus & in carcere necatus est. Fama est eum, cum neci traderet, impietate fratris accusando, qui non contentus regnum sibi debitum occupasse, sed animam quoq; sibi nepharius auferret, Franciscū coram diuino iudicio de parricidio responsurū infra annū citasse. Ob quā rem cū infra præfinitū tempus Franciscus hydropisi laborās obijisset, vt est religiosa Gallorū natio, correctū cum

Frāci-
scus Bri-
tonum
dux
fratrē
in car-
cere ne-
cat.

diuina censura vulgo creditū est. Dominicus ei successit, qui cum hoc anno sine liberis decessisset, Arturum Francorū militiæ principem patruū suum successorem habuit, non minus prudentia q̃ annis grauein. Carolus dux Aurelianensis, qui magno quondam prælio ab Anglis captus fuerat, iam senex in patriam dimissus, defuncto Philippo Maria Mediolanensis ducatus, tanq̃ sibi ex successione debiti sese tuitulis adornauit.

Quod Gandauenses supra uiginti milia ciuium amittentes Philippo duci Burgundiæ se submisere, quodq̃ Delphinus Viennensis Agnetem occidere tentauerit.

Caput XLIIII.

IN Flandria Gandauenses aduersus Philippum Burgundiæ ducē rebellantes pluribus prælijs victi, ad extremū supra viginti millibus ciuiū vna pugna amissis, confessi errorem Philippo manus dēre, legesq̃ victoris acceperunt: idem Philippus & oppidum Lucenburgense maximum ac munitissimum, quod in Saxonum potestatem dotis noīe venerat, non sine indignatione Ladislai regis armis accepit. Delphinus Viennensis, cum mulierem quandam noīe Agnetem forma præstantem ac patri dilectam occidere tentasset, iterum regis odium incurrit: cumq̃ nusq̃ alibi setatūm arbitraret, ad florentes Philippi opes confugiens, vt primū cum conuenit: Miserto mei consanguineæ (inquit) qui sine terra sum filius regis. Ad quē Philippus: Dum terra mihi est (ait) caue te sine terra dixeris. Nam quæ mihi prouinciæ parent, eadem tuæ sunt, nec minus tibi q̃ mi-

hi obediant volo. Post hæcei & Brabātiæ florentissimæ oppida, & ambitiosas Flādrig ciuitates ostendit. dñm eū & principē in cōspectu suo nūcupari iubēs.

De Anglia insula, & q̄ olim Britānia,
q̄q̄ Albion fuerit dicta. De rege Henrico, Sofulso,
Eboracensi & Somerseto, ducibus. Cap. XLV.

VEntum modo est in eum locum de quo breuissimus est in Angliam traiectus, neq̄ enim plus q̄ triginta millibus passuum id mare latum est, quod Flandriam atq̄ Angliam interluit: ab solutis Galliæ rebus, haud inconueniens fuerit trāsmisso pelago, Angliæ (cui quondā Britannia nōmē fuit) q̄ breuissime mutationes sub Frederico factas, cōmemorare. In Anglia quā tum Albion tum Britāniam veteres vocauēre, rex Henricus solitudinis & otij cupidus, alieno magis q̄ suo iudicio regnū gubernaui. Potens apud eum, & in primis auditus dux Sofulsi fuit, qui leges pro suo arbitratu, & populis & principibus dixit. Suppressit q̄s odiuit, & iterꝫ quos amauit erexit. Sed cū res Anglica apud Francos imminui cōpisset, & iam imperiū Gallicū in pristinam gloriā emergeret, dux Eboracensis coactis nō paruis copijs, nec paucis stipatus baronibus, Lundonias venit regis consiliū mutaturus, atq̄ (vt ipse dicebat) regis & regni saluti consulturus: non expectauit eius aduentum dux Sofulsi, sed nauigio raptim correpto, per Themisiam fluuium saluti suæ fuga cōsulere adorsus est. Sed destinatam quis mortem fugiat? Missi qui eum comprehenderent, per compendia itinerū cursum eius præuenēre, ipsūmq̄ mox interceptum, in prora nauis qua uehebatur obtruncauerunt. Dux quoque Somerseti, qui perditā Nor-

dd ij

mannia in Angliam remeauerat, potensq; apud regem credebatur, in carcerem coniectus est. Nobiles viri quod plures necati, nec sacerdotio preeditis parsum est: inter quos & amicus noster Adam Molines secreti regij signaculi custos & literarum cultor, amisso capite truncus iacuit: nec diu postea cum dux Eboracensis, domum redisset, Somerseti princeps e carcere missus, permittente rege, gubernare regnum incepit, que res supremæ sibi cladis causa fuit: irritatus enim ob eam causam princeps Eboracensis, cum maioribus copiis quam prius, Lundoniam properauit: cui cum rex obuiam una cum duce Somerseti exiisset, putans illum aut verborum lenocinio placare, aut regie maiestatis auctoritate deterrere, nihil profecit. Eboracensis enim cum esset longe potentior, iussu rege ut in partem se reciperet, Somerseti ducem ac eius equitatum arripuit, eumque mox captum, detruncato capite interfecit.

De Scotia & mirandis apud Orcades arboribus, suos fructus in aues mutantibus. Item de Hybernia.

Caput XLVI.

Scotia eius insule in qua est Anglia suprema portio est, in Aquilonem versa, fluminibus haud magnis, & monte quodam ab Anglia discreta: hic nos brumali tempore fuimus, cum sol paulo amplius quam tres horas terram illuminaret. Iacobus eo tempore regnabat quadratus & multa pinguedine grauis, qui cum olim in Anglia captus vnde decem annis in custodia fuisset, ac dimissus tandem suscepta ex Anglia coniuge domum reuersus, complures regulos gladio percussit, & ipse tandem a suis domesticis interfe-

*Dies
triū ho
rarum.*

ctus. In quos ultione peracta, filius eius regnum suscepit. Audiueramus nos olim arborē esse in Scotia, que supra ripam fluminis enata, fructus produceret anetarū formā habentes, & eos quidē cum maturitati proximi essent, sponte sua decidere, alios in terram, alios in aquā, & in terrā deiectos putrescere, in aquam vero demersos, mox animatos enare sub aquis, & in aere plumis pennisq; euolare: de qua re cū auidius inuestigaremus, didicimus miracula semper remotius fugere, famosamq; arborē nō in Scotia, sed apud Orcades insulas inueniri, illud tamē nobis in Scotia miraculū repræsentatū est. Nam pauperes pene nudos ad templa mendicātes acceptis lapidibus eleemosynæ gratia datis letos abiisse conspeximus: id genus lapidis siue sulphurea siue alia pingui materia præditū, pro ligno, quo regio nuda est, comburi. ¶ Hyberniam nunc nobis absoluēda esset, quæ paruo à Britannia disiuncta freto, partim libera Scotorū amicitia & societate gaudet, partim Anglicano paret imperio. Sed quoniā nihil dignū memoria per hoc tempus, de quo scriptio est, gestum accepimus, ad res Hispanicas festinamus.

Attēd. miraculū arborū quarū fructus in aquam decidētes mutantur in aues.

Scotia

Quod Hispania sit in quinque regna diuisa, & qd apud ipsam nōnulla scitu digna sint gesta.

Caput XLVII.

LAtissima regio Hispania & terra optimis comparanda, viris armisq; potens, hoc anno nostro in quinque reges diuisa est. Primū ac maximū Castellæ regem appellant. Proximū ei Aragonū. Tertiū Portugalensem. Quarto Nauarræ. Granatæ, qd ab euangelio Christi alienum est, ultimū ponunt. In

Castella prænobili ac late domināte regno, cuius reges Gothorū sanguine creti, nunq̃ genus variarunt. Aluarus de Luna, natiōe Aragonensis nobili genere, quīs extra matrimoniū natus, cū olim Ioanni regi adeo se insinuasset, vt vnus oīm regni regisq̃ potens videret̃, Ioannēq̃ Nauarræ regem & Henricū magistrū militiæ sancti Iacobi, potentia sua opprimere, ac regnū gubernare conatos armis deturbasset, postea tñ aduersante sibi regina, redeūtibz illis, ac regem in potestatem suā recipiētibz, ē curia pulsus, in possessionibus suis aliquādiu priuatus vixit: felix si cōcesso frui ocio nouisset, sed nulla est regno deiectis quies, dum ergo sublimē locum de quo rursus maiori cum ruina præcipite vendicare conatur, regi clam suadet, vti per speciem venationis in saltus sibi propinquos egrediat̃, secum potenti manu futurum obuiā. Nec dubiū quin regni optimates libertatem regi asserant, nō fuit difficilis persuasio. Rex cū paucis egressus parum custoditus, (nam Aluari iam pene nomen extinctum erat) vbi ad insidiarū locum peruenit, mox clamore edito, Aluarus inter lectos exultans milites libera regem saluere dixit, eumq̃ secum adduxit, quare vulgata confestim mira inclinatio regni facta est, & iterū ad Aluarū regni gubernatio deuoluta: nec diu post cum eisdem Ioanne atq̃ Henrico atrox prælium cōmissum est, in quo plures vtrinq̃ cecidēre, victoria penes Aluarū fuit. Henricus nō multis post diebus ex vulnere manus, quod in ea pugna receperat, mortē obiit. Magistratū eius Aluarus obtinuit, & aliquādiu postea regis pariter & regni moderator est habitus, ad extremum tñ potentia inuidiæ succubuit. Nam cum nobile quēpiā

Hērio⁹
rex ex
vulne-
re ma-
nus
obiit.

iussu regis ingrata sibi quædā renunciantē, ē fenestra
 suæ domus precipitari iussisset, mox caprus, & ī me
 dio foro capitali sententia dānatus est: nō tñ vt igna
 rius occubuit, sed numeratis suis in regem regnūq;
 meritis, nō lachrymās aut eiulans, sed alacri vultu &
 quasi ad epulas inuitatus, ceruicē gladio prębuit: vir
 alti spūs, nō minus domi q̃ belli clarus, & cui magna
 semper in mente sederint. Ioannes deinde aliq̃t an
 nis per se regnū administravit, quo vita functo, filius
 eius Henricus regnum accepit. Adolescens animo
 plenus, & recti cupidus, qui relicta priori coniuge
 velut infœcūda, alterā ex Portugallia duxit imperā
 tricis sororem, & in regnū Granatæ cum exercitu
 profectus, magnā hostibus terræ partem diripuit at
 q; pertrivit. Ioannes cardinalis Ostiensis, summa vir
 integritate, & scientia iuris eminens, cui iuuenis in
 dictandis epistolis seruiui senio confectus, in eo re
 gno vnde illi origo erat animā deo dedit. In regno
 Nauarræ & filius in patrem & pater in filium arma
 suscepit, filiusq; tandem regno pulsus ad Alphōsum
 patrum Aragonum Siciliaq; regem, peragrata pri
 us Gallia, confugit. Nunc Ludouicus Montefiæ ma
 gister, & Ioannes Deseritanus viri præstabiles, ab Al
 phonso missi, reconciliare patri filium student. Ioan
 na Alphonsi & soror & coniunx, absente viro mul
 tis annis Aragonum & Valentia regnis tot potētiæ
 ciuitatibus, tot nobilissimis principibus iura dixit, ca
 sta & sancta mulier, & digna quę prolem peperisset
 Alphōso. In Portugallia Petrus cognōie infans (sic
 cū filij regis anteq̃ regnent appellantur) magni no
 minis princeps, qui totam ferme Europā peragra
 uerat, suæ virtutis documenta demonstrans, cum

*Alua-
 rus cer
 uicem
 alacri
 uultu
 gladio
 præ
 buit.*

regnū tutorio noīe aliquādiu summa cum laude ad ministrasset, nec minori fide Alphonso ex fratre nepoti simul & genere suo restituisset, tandē subortis vtrinq; dissensionibus, cum odio crescente ad præliū ventum esset, sagitta in incertū missa transsossus interijt, vir magnorū operū, & qui olim sub Cæsare Sigismundo stipendia faciens non paruam sibi gloriā in Turcas pugnando parauerat. Alphonsus exinde mansuetissimus princeps, alti cordis & prudentia (neq; enim in stultos vnq̃ regius Portugalliae sanguis deriuatus est) post regnum vtrinq; tenuit, cui cum obijisset dilectissima coniunx eadem soror, patrueis hortatu vt aliam superduceret non suaderi potuit, sed om̃is eius cura eo conuersa est, vt aliquid agat quod sibi laudem & Christianae religioni fructum pariat. Quapropter inuitatis regni procerib⁹, suscepto publice crucis signo, classem in Turcas & expeditionem promisit.

De Genuensibus, & eorum crebris in principatu reipublicae mutationibus.

Caput XLVIII.

VLtimis Europæ finibus peragratis, & quantum propositi nostri fuit, septentrione decurso, in partem tandem reuersus, nouitates Italiae, cum iam referendae occurrant, ab ea nimirum vrbe incipiendum esse arbitror, cuius creberrimas mutationes & oriens simul & occidens admiratur. Ea est Genua Ligurum domina ac regina, quæ ciuilibus agitata discordijs, memoria nostra imperium maris amisit. In ea cum excluso Philippo Mediolanensium duce, eiusque prætore Opicino Olgate neca-

to, autore Frācisco Spinula. viij. libertatis capitanei
 creati essent, eisq; paulopost sublata libertate exa-
 ctis, Inardus Guarro ducatum accepisset, annos su-
 pra septuaginta natus, autore Thoma Fregoso, qui
 & ipse olim ante Philippi dominium ducali hono-
 re functus fuerat, cum homo grandævus ad guber-
 nationem inutilis videretur, vix septem diebus re-
 gnare permissus est, Thoma eius honorem surripie-
 te: quem cum quatuor gubernasset annis, german^o
 eius Baptista ad. xvi. circiter horas regno expulit.
 Nam Thomam resumpris viribus confestim fratrem
 palatio deturbauit, tres annos postea & nonnullis
 mensibus urbem regens, donec autore Ioanne An-
 tonio Flisco iterum ciuitas libertatem asseruit, dele-
 ctis octo capitaneis, priori ex more rem publicam
 administraturis, qui Thomam Fregosum in carce-
 rem coniecerunt, cum iāter patriæ suæ ducem gessisset. ho-
 rum principes fuere Ioānes Antonius, quē p̄nomina-
 uimus, miles equestris ordinis, & Raphan^o Rapha-
 el Aduanus iuris interpres. Sed hæc quoq; paucorum
 mensium libertas fuit, cum Raphaeli, non tam capi-
 tanei q̄ ducis nomen placeret. Is enim gentibus su-
 is ac Spinularum primoribus in suam sententiā tra-
 ctis, collegas suas magistratu abdicauit, ducalesq; *Rapha*
 fasces assumpsit, quibus paulo supra duos annos *el colle*
 usus, à Barbanagentili & patruele suo è re publica *gas ma*
 deiectus. Barbanam vero nondum mēse toto prin- *gistra*
 cipatu potitum, Ianus Fregosius Ioanne Antonio. *tu abdi*
 Flisco & Aurianis fauentibus regno pepulit. Qui *cavit.*
 paulopost Antonio pro suscepto beneficio necem
 parauit. Interposito Ioanne Philippo eius gentili, q̄
 cum permetteret, cui & castella defuncti condona-
 dd v

uit. Iano vero cū rexisset annis paulo amplius duobus, in magistratu satis functo, frater eius Ludouicus successit, q̄ à Petro patruelis suo è dignitatis culmine deiectus est. Is est Petrus Fregosius, qui modo regnat, multa vi animi & corporis, sed optimatibus ciuitatis & omni ferme nobilitati odio habitus, qui & gentilem & patruelem suum Nicolaum Fregosium honestis moribus præditū, & philosophiæ studijs insignem, ob suspicionem affectati domini, vocatum à se in palatium paratis percussoribus interemit. Hinc, cum regnassent annis quatuor, tam suæ q̄ aliarum nobilium familiarum principes, in vrbe Ludouico patruelis suo quem ipse ante deposuerat in eius locum suffecto, cum se parum gratū magnatibus esse intellexisset, eundem Petrum quem regno turbauerat, in auxilium accersuit, ille tertia post exilium die reuersus, & patruelem ducatu amouit, & omnes aduersarios vrbe pepulit. Quorum principes ad florētes Alphonfi Aragonum & Siciliae regis opes cōuersi, magnam & formidabilem classē ab eo impetrauerūt, cum qua iam ferme duobus annis terra mariq̄ Genuam oppresserunt. Ventum est sæpe ad mœnia ciuitatis, & aliquando intra suburbia pugnatum. Hoc autem anno, cum signo dato, & in ipso portu & pro mœnibus vrbis vndique pugnaretur, ingressi sunt Aragonenses ducisq̄ milites & magnam vrbis partem fugauerunt, passim cædibus, passim rapinis ciuitatem fœdantes. sed adfuit præsto cum delecta iuuentute Petrus, qui fugientes suos sistere compulit, & in Aragonēses dilapsus, ingēti edita strage, vrbem penē captam, recuperauit. Actum tamen de eo fuerat, si portam quam cepe-

rant hostes ita communissent, ne concludi superne potuisset, & aditum sequētibz naualibus socijs potentem retinuissent. Nunc ambæ partes quasi ex integro ad bellum se parant, quāuis fama est Petrum animo fractum Gallorum implorare auxilia, coram regi patriæ suæ principatum, quem retinere nō potest, pecunia venditurum.

De Mediolanēsis, & uarijs apud eos rebus gestis, Philippo Maria, & Francisco Sfortia, ducibus.

Caput XLIX.

A Pud Insubres urbemq; toto famatam orbe Mediolanum, Philippus Maria dux gentis, qui Genuam ditioni suæ quondā subegerat, Amadei Sabaudia ducis filiam matrimonio sibi coniunxerat, Alphonsum potentissimum regem cum duobus fratribus, altero rege Nauarra, altero militia Compostellano magistroq; multisq; regulis nauali praelio victum, captum, & ad se vsque deductum, insolita vsus liberalitate, magnificentissime donatū libertati dimiserat. Sigismundum Cæsarem Romā petentem, cum Mediolani ageret, visitare contempsit. Bononiam, Forlium, Imolam è manibus tyrannorum armis ereptas, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ restituerat. Atroce Suitsensium gentem bello domuit. De Florentinis ac Venetis per suos duces sæpius triumphauerat, totāque quondam Italiam tremore affecerat. Iam recedente fortuna, perdita Genua, Nicolao Piccinino in quo maxime fidebat defuncto, exercitu suo ad Casale maius iuxta flumen Padum duce Micheletto.

Veneti
Philip
poter
rorē in
fuerūt.

Carimiola ab hostibus prelio fuso, & castris exuto, magno numero equitum peditumq; capto, eo deductus erat, vt non modo Venetis, sed omnibus p circuitum populis ac principibus contemptui esset. Et Veneti quidē Abdua flumine trāsmissō, in agro Mediolanensi castrametati, tantum ei terrorem incussere, vt de relinquendo imperio cogitauerit, quę sunt vltra & citra montes auxilia regni deposcens. Sed quę fortunatum atq; hostibus insultantē omēs honore ac fauore dignum existimauēre, idem in calamitate cōstitutus ab omnibus tanq̃ odio dignus relictus est. Vnus tamen omnium Alphonso accepti beneficii memor ad opem ferendam sese accinxit, sed cum serius iter agit, interim Philippus primū ob aduersam valetudinem oculis captus, deinde ex ipsa arce hostiū armorū fragore audito vehementer commotus, vitę tēdio simul & languore mortē obiit, ipso Alphonso hærede instituto, fuit aut̃ Philippus ingenti corpore, in iuuentute mæcer, in senectute pinguiſſimus, deformi facie ac terribili, instabilibus ac prægrandibus oculis, ingenio peracri & calido, in largiendo profusus, in parcendo facilis, in audiendo difficilis. at vbi in colloquium venisset mitis ac placidus, cultus corporis ac munditiarū omnisq; lenocinii negligens, venandi cupidus, equorum studiosus. Cæterum quietis impatiens, atq; imperitandi audus, in pace bellum, in bello pacem quæsiuit, simulandi atq; dissimulandi egregius artifex, in milites q̃ in ciues indulgentior, raro in publicum prodijt, delatoribus facile credidit, in suspiciones adeo pronus, vt sæpe fidissimos à se amicos leuissimis de causis alienauerit. Pulchris indutus vestibis ægre

ad se venire permisit. Sermonem de morte audiuit inuitus. Tonitrua ac fulmina mirum in modum expauit. Tabifica lue percussos ex vrbibus migrare in agros iussit, eorumq; domos incendio tolli, qua cura innumerabilem illum Mediolani populum multis annis intactum quodammodo ab ea peste serua uir. huic cum vita decessisset, funus nec tanto principi dignum, nec suis maioribus ductum est, nec sepulchri decus additum. Populus cognita duce morte in libertatem saepe proclamauit, duodecim uiris electis qui rem publicam administrarent. Castrum portae Iouis instar excellentissimae regiae captum ac dirutum est, & testamentum Philippi dilaniatum. Ad dominium Mediolanense multi aspirauere, sed qui coloratis vterentur titulis quatuor tantum fuisse. Fredericus imperator deuolutum ad se principatum Philippo sine liberis legitimis vita subtracto contendeat. Alphonsus ex testamento hereditatem petebat. Carolus dux Aurelianensis ex sanguine vicecomitum natus, ab intestato sibi deberi ducatum aiebat. Franciscus Sfortia Vicecomes coniugem suam, quae Philippi filia fuerat, heredem patri suscipiendam affirmabat. Auditis sunt legationes omnium in senatu Mediolanensi. Quae aliquae sermone directo dominium petiere, aliquae per simulationem oblatis contra Venetos auxilium insinuare se populo, atque inde paulatim vindicare dominium satagebant. Sed ciuitati, quae iam libertate gauderet, & imperandi cupiditate de mortui principis militiam conduxisset, nulla conditio placuit, quo iugum quouis pacto in capita ciuium videretur inferre. Obrulit tamen imperatori censum quotannis, aureum poculum, si libera suis legibus

dimitteret. Dilaniabat interea vndiq; Philippi hære-
 ditas. Veneti Placentiam, Cremam, Laudam occu-
 pauere, & multa præterea minora oppida. Dux Sa-
 baudia Ludouicus Valentiã & Confluentiam inua-
 sit. Aftenses ad ducem Aurelianensem Carolum de-
 fecere, qui susceptis à rege Franciæ non paruis auxi-
 lijs, Alexandrinor; agros vexare cœperunt. Papien-
 ses intestinis agitati discordijs diu ancipites fuere, q-
 bus se potissimū ptribus iungerent. Nouarienses, Co-
 menses, Alexandrini, ac Terdonenses Mediolanen-
 sium imperium subiere, Parmenses in societate quo-
 dammodo recepti sunt. Franciscus Sfortia per idem
 tempus in Piceno agebat, quibus maiorem eius pro-
 uinciæ partem iam amisisset, quæ Philippus nō mul-
 to anteq̃ moreretur, sibi per cōmunes amicos recō-
 ciliatum, vt ad se rediret in Venetos pugnaturus ac-
 cersuerat, rogato Alphonso rege, sibi vt septuagin-
 ta millia auri nummum suo noīe numeraret, quo
 facto iam paratis atq; instructis copijs, itineri se ac-
 cinxerat, cum mors Philippi enunciata, eum qui lon-
 go tempore ad Mediolanenses inhiaffet, magis ac
 magis properare compulit: quem vt Lombardiam
 primū ingressus est, Mediolanenses incerti quo mēs
 eius inclinaret, ne vel per seipsum vel cōiunctus Ve-
 netis suis cœptis obuiam iret, missis oratoribus, &
 oblaris non paruis stipendijs conduxere, moxq; du-
 ce sui exercitus facto, vt Placentiam omībus copijs
 obsideret imperauerunt. Ipse dicto parens, dum ad
 Placentiam in obsidione sedet, Papienses quia iam
 Mediolanense imperium tanq̃ fastidiosum & inso-
 lens detractarant sese sibi dedentes accepit: quæ res
 Mediolanensium animos laud mediocriter con-

turbauit, qui per conuentiones inhibitum Franci-
 sco dicebant quāpiam ex vrbibus, quam olim Phi-
 lippus tenuisset, occupare. Franciscus vero nō se oc-
 cupasse, sed dedentem, & vltro se offerentem ciuita-
 tem recepisſe aiebat. At Mediolanēſes cum eius po-
 tentiam vererentur, diſſimulādum potius ſtatuēre.
 Ille continuata apud Placentiam obſidione, tandē
 ſummavi oppugnare adorſus vrbem, quāuis ma-
 gna & forti militum manu munitam, armis tamen
 oppugnauit ac diripuit. Mediolanenſe regimen per
 id tempus penes nobiles fuit, & apud eos qui Philip-
 pi quondam conſilium direxēre. Itaq; res prosperae
 ſapientium ductu cedebant iam non parua Gallorū
 manus. Nam circiter tria millia equitum delecti ro-
 boris, quæ Alpes trāſierāt, apud Alexandriam pro-
 ſtigata deletaq; fuerāt, & Veneti apud Carauaguini
 magno prælio ſuperati, omnes penē copias amiſe-
 rant, & Lauda ab eorum imperio erepta in poteſta-
 tem Mediolanēſium redierat. Cum Franciscus Sfor-
 tia ad inſeſtādum Brixienſes miſſus, ſiue quod prin-
 cipatum Mediolanenſem, cuius opinionem ſibi iā
 pridem finxerat, alio modo conſequi non poſſe ſpe-
 rabat, ſiue q̃ Mediolanenſes cum Venetis amicitia-
 m ſocietatemq; clam ſequentes ne ſolus vtriuſque
 populi præda relinqueretur, præueniendos cenſu-
 it, prior cum Venetis fœdus iniit, in quo cum multā
 hinc atq; inde p̃miſſa eēnt, illud int̃ cætera cōuenit,
 vt ad vrbē Mediolani, ditionēq; eius obtinendā, Frā-
 ciſco cum copijs p̃ficiſcētī ſenatus Venetus & pecu-
 nijs & armis auxilio eēt, q̃ re firmata mox in Medio-
 lanēſem duxit. Militabāt eo tpe apud Mediolanen-
 ſes Bracciani, q̃ cū Ludouicū de Verme, ac nōnullas

alias Francisci copias apud Modoetiam fudissent, tandem relictis Mediolanensibus ad eum defecere. Frāciscus filiam suam Iacobo Picinino vxorem despondit. Carolus vero Gonzaga haud ignotus copiarū ductor, qui paulo ante à Mediolanēsis deficiēs ad Franciscum venerat, postq̃ desertos eosdem Mediolanenses, & sine vllō duce relictos animaduertit, iterum ad Mediolanenses relictō Francisco transiuit. Erat hic vasto corpore, formaq̃ pene gigantea: viribus vero, quæ magnitudini responderent, dicendi copia clarus, literis græcis ac latinis instructus, sed animo inconstanti, & ingenio ad omne facinus siue honestum siue necessariū parato, cui nō parua spes fuit oppressa in Mediolano libertate dominium vr̃bis arripere, sed fortuna iam Mediolanēsis nouercante, Placentini, Therdonenses, Nouariensesq̃ populi ab eis deficientes, Frācisci præsidia receperunt. Alexandrini cum nullam in eis spem sitam esse cōtuerentur, Vvilhelmi Mōtisferrati principis fratris imperio se commiserūt. Res publica medio tempore ex nobilitate in plebem defluerat, lectiq̃ viri duodecim qui vr̃bi de more præessent, ex fece populari ignobiles atq̃ incogniti magistratum gerebant. Hi cum ignobilitatem, quam multis modis offenderant, suspectam haberent, neue cū Francisco sentirent, suadente Gonzaga, qui eam viā ad principatum vr̃bis arripiendum cōmodissimā existimauit, septem primarios ciues, genere nobiles, & opibus abundantes, raptim interceptos per noctē obtruncauēre, ac deinde in foro plebi spectaculum obiecerunt, inter quos Iacobinus Bossius egregius adolescens, placidus moribus, & literis eruditus, &

Ignobiles sunt et q̃ feliciter.

Septem viri primarij noctu obtruncati.

nobis amicitia iunctus, prorsus innocēs, supinus trū
 cusq; iacuit. Nec diu post Ioannē Caynū venerabilē
 senem, & filiū eius Franciscū egregia forma iuuenē.
 nō alio crimine irretitos, nisi q; illustrissimæ Blanca
 Mariæ Francisci coniugi sanguine iuncti erant, cru-
 delibus affectos cruciatibus necauēre. Exin Georgi
 us Lampugnanius iuris interpres, sub specie legatio-
 nis tanq̃ ad imperatorē mitteret̃ in Modoetia, capt⁹
 atq; interfectus est, magnus libertatis assertor, & q
 testamentū olim Philippi (populari fauens regimi-
 ni) laniasset. Nec Theodoro Bossio admodū in ciui-
 tate gratioſo pepercerūt, quē cū diu in vinculis tenu-
 issent, tandē interemerūt. Galeothus q; Thufcan⁹,
 & ipse natus nobilis atq; opulentus ciuis intercisus
 occubuit. Quibus ex rebus cum iam nulla libertatis
 forma relicta esset, & duodecim viri ausu tyranni-
 co vrbe cædibus ac rapinis fœdarent, successorūq;
 comitia prohibentes, inuito populo sibiipsis impe-
 riū prorogarent. Commota deniq; atq; incensa ciui-
 tas, correptis armis, nouo magistratu ex nobilitate
 creato, tyrannos è repub. deiectos in carcerē conie-
 cit. At cum neq; hoc modo respirare populus posset
 (Nam perditis om̃ibus, excepta ciuitate Comensi ac
 Parmensi, quę in officio ad vltimū perstaret,) Frāci-
 scus dura obsidione ciuitatē premebat) iterū plebs
 incensa nobilitatē è palatio pepulit, tyrannos dem-
 ptis vinculis, tanq̃ libertatis amatores, & optime de
 repub. meritos, in priorē locum restituit. Illi ad prio-
 res artes reuersi, cum satellites magno numero sibi
 assumpsissent, multaq; suadente Carolo spolia per-
 petrarent, nobilitatemq; prorsus opprimerent, non
 tamen ei viam ad inuadendum principatum permi-

*Tyrānē
 Medio-
 la. i car-
 cerē cō-
 iecti,
 subinde
 eiecti.*

Carol^{us}
Gozad-
ga Me-
diolanē-
ses pro-
dit.

fere. qd cum ipe animaduertisset, & iam sibi periculo-
sam apud Mediolanēses morā intellexisset, per inter-
nuncios Francisco reconciliatus, ac magnis allectus
premijs, Laudā illi prodidit, tertioq; iam fidem fal-
lens, non sine magno Mediolanenfiū damno, ac ple-
bis consternatione, ad eum transiuit: non tñ defuit
tyrānis animus, quin postulatis vndiq; subsidijs Frā-
cisci iugum iam prope ceruicibus imminens excute-
re conarent. Sed cum alios frustra rogassent, Vene-
tos tandē ne se dereliquerent, peruicerunt: nam ne-
q; illis ex vsu videbat Francisco iūctate florentem rei
bellicæ peritissimū, cuius iam vires atq; arma nō sine
gravi iactura sensissent, eo imperio potiri, quo suo
par tandem videretur: percusserunt igitur fœdus Ve-
neti cum Mediolanensibus, legesq; quas rota citeri-
or Gallia sequi deberet, præscripserunt, mandantes
Sfortiæ, vt certis contentus viribus ac terminis, Me-
diolanenses in pace dimitteret. Ille haud ignarus se-
breui periturum vbi Venetis paruisset, imperiū eorū
contempsit, & quous desertus ab omnibus videretur
(nam soli Florentini, & hi quidem parce opem fere-
bant) in obsidione tñ perseuerare decreuit. Iam mor-
tuo Francisco Picinino, frater eius Iacobus cū Brac-
chianis ad Venetos transierat, iam Leonardus Ve-
nereus a senatu Veneto missus, Mediolanum ingres-
sus, auxilia & commeatus magnā copiam, quibus ci-
uitas indigebat, propediem affore pollicebatur: erat
& in exercitu & in ciuitate summa oīm rerum indi-
gentia, ita vt dubium videri posset an obsidens Frā-
ciscus, an obsessus dici deberet. Vix ei bis mille equi
supererāt, qui ferre incessorem possent, & milites sti-
pendio fraudati, pro cibis sese armis exuerant. Neq;

eñ Francisco argentum erat, quo stipendiari militi
 posset. Sed inter spem metumq; dubius, obsidionem
 de die in diem verba pro factis ostentans, produce-
 bat. In ciuitate vero, cum iam frumentū omne absum-
 ptum esset, nec aliud genus edulij restaret, & iam ca-
 nes, equi, cæteraq; id genus animalia manducarent,
 nec ferre amplius famem multitudo posset, collecti
 in vnum apud portā Vercillinam, correptis armis,
 in forum prorumpunt, obuiumq; Leonardum Ve-
 netorū legatum gladijs cōfodiunt ac discerpunt: ex-
 in palatium fufis tyrannorū satellitibus aggrediunt,
 quo sine resistantia occupato, quos inuenerunt tyrā-
 nis vincula indidēre. Exin missis ad Franciscū legatū,
 principatum ei ciuitatis obtulerunt, qui mox ingres-
 sus dominiū vrbis accepit: & deinde nō multis inter-
 iectis diebus, cū liberis ac cōiuge versus, ducalib⁹ in-
 signibus exornatus, in triumphantis modū vrbē in-
 traui: qui cū iam Comū Parmāq; in deditiōē accē-
 pisset, Vvilhelmoq; Mōteferratensi Alexandriā ade-
 misset, nō paruū deinde bellū Florentinis socijs cum
 Venetis & Alphōso rege diutius gessit: in q̄ cū acius
 premeret, (neq; eñ tantę potentię par esse poterat),
 Rhenatū regem fortissimis equitū cohortibus cin-
 ctum ex vltiori Gallia magnis stipendijs ac, p̄mis-
 sis allecū in auxiliū accersiu: qui cum superatis mō-
 ribus in Italiā descendisset, ac Vvilhelmū è Mōtefer-
 rato arma ponere per amicitia ac necessitudinē com-
 pulisset, & iam castra sua Francisci castris coniungēs
 in hostilē agrum descendisset, expugnatisq; raptim
 nōnullis castellis, more Gallico mortales oēs in eis
 cōprehensos trucidasset, tātus mox terror Venetos
 inuasit, yt iā castra castris cōferre ampli⁹ nullo pacto

Leo-
 nardus
 Veneto
 rñ le-
 gatus.
 Medio
 lani di-
 scripi-
 tur.

*Arx
Medio
lanēsis
prius
destru-
cta, refi-
citur.*

præsumerent, nec iam retinere posse vel Brixiam vel Bergomum agris amissis considerēt. Cumq; Turcarum bellū res eorum maritimas infestaret, repente præter omniū opinionē pax quæ diu in senatu apostolico frustra fuerat agitata, deniq; apud Laudam interuentu cuiusdam (sed probatæ & integræ viræ monachi) inter Venetos & ipsum Franciscum clam rege facta est: quæ res vt regi molesta, ita Francisco utilis, Venetis necessaria fuit. Arcē deinde insanientis populi fauore dirutam Franciscus breui restaurauit, mira fortunæ siue cuncta regentis dei prouidentia nobile ac magnificū opus hisdē manibus subito resectū est, quibus fuerat paulo ante reiectum. Franciscus Philelphus nobilis Satyrarū scriptor, per idem tempus ad Heroicum carmen conuersus, res Sfortiæ scribere cœpit, Leodrisius Cribellus soluta oratione ac metro clarus haberi cœpit.

De Venetis, & q̃ Franciscus Foscarius
dux ab imperio depositus, animam indignatus ita-
lim emisit.

Caput L.

A Pud Venetos terra mariq; potentissimos, q̃ nomē Italicū apud barbaras nationes lōge lateq; claræ fecere, filius Francisci Foscariducis veluti quippiā in rempub. moliturus esset, in exiliū actus, deinde reuocatus, & iterū in suspicionē criminis adductus, & crudelissime tortus, cum nihil mali confiteretur, relegatus in Pelopōnesum, miserā ibi vitam finiuit. Gener eiusdē ducis Andreæ donatus, dū Cretam insulā pro Veneto imperio gubernat dux insulæ appellatus, reuocatus domum, honore priuat, &

magna mulctatus pecunia, in exiliū mittit. Armila-
 us inter Venetos dignitate & autoritate potens, dū
 ex concilio ad multā noctem domū reuertit, iaculo
 transsoffus occidit, nec qui tm̄ scelus patrauerit inuē-
 tus est, q̄ id filio ducis crimini dederint. Franciscus
 Barbarus studijs humanitatē excellēs, editis nō pau-
 cis neq; illaudatē opusculis senio cōfectus, nō sine ce-
 lebri noīe vita decessit. Imperator Fredericus cū Ro-
 ma rediens, eo secū cōiuge & rege Hūgarie Ladislao,
 totoq; comitatu recepisset, libēter & amice visus in-
 credibilib⁹ honoribus cumulat⁹ est. Franciscus dux
 gentis, q̄ annos. xxxv. summa cū laude ciuitatē rexe-
 rat, Philippo Mediolanensium duci Brixiam Bergo-
 mūq; ademerat, copias eius pluribus in locis fude-
 rat, Franciscū carminiolā clarū ducē copiarū de pro-
 ditione suspectū securi percusserat, Marfiliū Carariū
 cuius maiores diu Patauiū per tyrānidē tenuissent,
 dū paternā hāreditatē vendicare conat, interceptū
 necauerat, pacē cum Turcis nō tam honestā q̄ neces-
 sariā fecerat, Imperiūq; Venerū terra mariq; longe
 ampliauerat, Gubernationi tandē cedere compul-
 sus est, tanq̄ prae senio reipub. videret inutilis. Ille ve-
 luti contumelia affectus, ingratē patrię aspectū non
 ferens, eamq; vitā recusans q̄ careret imperio, ē pu-
 blico palatio in priuatā domū se recepit, vbī cū prin-
 cipatū suis ciuib⁹ reddidisset, agram q̄q; confestim
 aīam naturæ restituit. Cuius casum tanq̄ pręuidisset
 Baptista Blasius Cremonēsis astronomus pluribus
 antea mensibus p̄dixerat. Erat aut̄ Franciscus cū mo-
 reretur nō longe ab anno suæ vitæ nonagesimo, ve-
 nerabilis senex, præcipua corporis maiestate deco-
 rus, memor oīm quæ post infantiam aut vidisset,

Armi-
 laus ia-
 culo no
 tu trās
 foditur

aut audiuiſſet, facundia copioſus, & ingenio pröpto ac dexterrimo, & q̄ moderari frena ſenatus optime noſſet, eius pater in Aegypto negociat⁹ cū prophe-
ram regiöis illius quēpiā de futuris interrogaret, re-
ſponſum ab illo accepit, filiū ſibi eſſe qui aliquñ ſuæ ci-
uitatis principatū aſſequeret. Frāciſco ſuffectus Pa-
ſchalis, vir ſingulari prudētia, & moribus humaniſſi-
mis, cuius ducatū nulla putant bella ſuſcepturæ, niſi
vel neceſſaria, vel admodum glorioſa.

De Mantuanis.

Caput LI.

LVdouicus Marchio Mantuanus inter princi-
pes noſtri ſeculi famæ nō mediocris, literis eru-
ditus, & rebus militaribus exercitatus, in eo
bello quod Veneticum Franciſco Sfortia poſt do-
miniū Mediolani ab eo captum geſſere, partes illius
ſecutus, magnū momentum rebus eius acceſſit. Ca-
rolus frater eius qui fidem Franciſco ſefellerat in vin-
cula coniectus, ſub eius fideiuſſione dimiſſus, cum
neq; ſic promiſſionem ſuæ faceret ſatis om̄ibus, quæ
in mantuano agro tenebat oppidis priuatus eſt. Sed
cum ſtipendia Venetis faceret, non paruas eorū co-
pias in Mantuanum duxit, vbi vaſtatis late atq; in-
cenſis agris, cum fortuna principium eius belli ſecū-
dum feciſſet. Et cū iam Mantuani metu percuſi re-
bus ſuis diffidere viderent, Ludouicus accerſitis ex
Mediolano auxilijs, milites ſuos in aciem producēs,
fratri copiam pugnæ fecit, nec ille certamē detrecta-
uit. Commiſſum eſt atrox præliū, in quo duo fratres
ambo ætate florentes, ambo rei militaris periti, am-
bo corporis atq; animi viribus præſtantes, de gloria,

*Bellum
inteu
fratres*

de imperio, de vita summis conatibus contendere. Denique victor Ludouicus fuso fugatoque Carolo, omnes eius copiarum duces ac primores equitum, caesis plurimis intercepti. Ille deinde patria extorris atque egenus morbo confectus interiit.

De Ferrariensibus, & disputatione apud eos inter Græcos & Latinos facta.

Caput LII.

A Pud Ferrariā mortuo Nicolao Estensi princeps, oīm nostri seculi fortunatissimo, nisi coniugis adulterium, & in ea, & filio dilectissimo vindicare olim coactus fuisset, Leonellus dominatū suscepit, princeps pacificus, literarum peritus, & musicæ cultor, quo decedente, Borsius frater eius & ipse Nicolai filius ex concubina Prolemæa Senensi ad principatū vocatus est. Egregia forma iuuenis, & in armis cum laude versatus, dicendi & agendi peritus, qui cum Cæsare Fredericū Romā petentem, & inde reuersum magnificentissime accepisset, super Mutinā & Regium ciuitates ducatus honorē accepit, primusque oīm in Estensi familia dux appellatus est. Eugenius Pontifex dum Ferrariæ cum Græcis consilium ageret, Hugo Senēsis qui per id tempus medicorum princeps habitus est, omnes qui ex Græcis studiosi philosophiæ eō cōuenisse crediti sunt, apud se inuitauit, quos cum opipare magnificeque pausisset, finito prandio epulis mensisque remotis, eos in disputationem pederentim placideque pellexit. Cum iam Marchio Nicolaus adesset, & multi in synodo excellentes philosophi aduentassent, cunctos in medium philosophiæ locos adduxit,

*Vdult
rij uin-
dicta.*

de quibus inter se Plato & Aristoteles in suis operibus contendere ac magnopere dissentire videntur, dicens eam se partē defensurum quā Græci oppugnandam ducerent, siue Platonē illi, siue Aristotelē sequendum arbitrarentur: cum Græci certamen minime recusassent, protracta est ad multas horas disputatio, postremo cū rex conuiuij Hugo Græcorū philosophos alterū post alterū argumētis & dicendi copia victos tacere cōpulisset, palam factum est Latinos hoīes, qui iam pridē bellicis artibus & armorū gloria Græcos superauerant, ætate nostra etiam literis & omnium doctrinæ genere anteire: fuit autem domus Estensis viris semper doctis amica, nostra ætate non solum Hugonem (de quo præfati sumus) magnis ad se præmijs traxit, sed multos in iure civili, plures in ceteris facultatibus honorauit. In studijs vero eloquentiæ Ioannem Aurispam Siculū græcis ac latinis literis edoctum, & qui versu prosæq; claruit, inter familiares habitum, ditem beatumq; facit. Guarinus autem Veronensis omniumq; ferme pater ac magister, qui nostra ætate græcas literas didicere, admirabilis, & omni honore dignus senex, qui omnem ætatem suam legendo, docendo, scribendo percurrisset, vnicum senectutis suæ refugium, & illud quidem honestum, dignumq; suis exercitijs ac virtutibus inuenit.

De Bononiensibus, et factiōne inter Baptistam Connetulum & Hannibalem Bentiuolum.

Caput LIII.

I Nagro Bononiēsi pirū quandā aridā ex minoribus formicis pastus causa complures ascen-

derant, superuenere maiores non paruo numero q̃
 illas partim occiderunt, partim deiecerunt. Post du
 as ferme horas tāta minorū formicarum vis exor- *Mira*
 ta est, vt totus ager nigro tectus agmine videretur. *formi*
 accessere stipatae omnes, & arboris vndiq; stipitem *carum*
 circundantes paulatim ascendere coeperunt. Maio- *pugna.*
 res formicae vbi hostes adesse animaduenterunt, con- *gū d. h.*
 globatae supernae pugnam expectauerunt. Postq̃ si *gū d. h.*
 mul acies conuenere, cōmissio praelio maiores mor
 su rabido, modo illas modo istas ē minoribus inte-
 remere, totoq; breui spacio confecerunt, vt cadentiū
 morientiumq; cumulus ad piri radices non paruus
 in terra succreuerit. Sed cum pertinacius instarent
 minores, semper q; acies aciem premeret, viginti q;
 aut plures vnam ex hostibus circūdarent, & à tergo
 & à fronte pugnares vnde quaq; latera confode-
 rent. victae tandem maiusculae & ad vnum omnes
 necatae, illati prius temere praelij poenas dedere. Hec
 acta sunt, spectantibus Romanae ecclesiae copijs, cū
 Petri cathedram Eugenius quartus teneret, ea no
 bis qui se vidisse ait vir fide dignus & autorite retu-
 lit Nicolaus Pistoriensis vtroq; iure cōsultus, qui tū
 in castris apostolicis Nerij Senensis epidices agebat.
 Simile hoc illi est, quod in Gallia Belgica non longe
 ab vrbe Leodio constanti fama gestū ferūt, nidum *Simile*
 siue in arbore, siue in rupe falco sibi parauerat, oua *praeu*
 que fouēs pullos auidus expectabat. hunc corui su *inter*
 peruenientes loco deturbauere, ouis eius effractis *falco*
 ac voratis. Spectauerunt id ē proximo bubulci, fugi *nes et*
 entemq; trepidum falconem annotauere. Postridie *coruos*
 (mirabile dictu) falcones coruiq; quasi ex toto or- *notatu*
 be ad pugnam vocati, isti septentrionem, illi meridi *gū d. h.*

onale partē tenentes, ordinatis aciebus & tanq̃ rati-
onis capaces essent, alijs q̃ cornua obseruarent, alijs
qui media ducerent agmina dispositis, atrox ac fe-
rocissimū praelium in aere cōmiserunt. In quo cum
modo corui, modo falcones cederent, & iterū resum-
ptis viribus, certamen instaurarēt, totus vndiq̃ sub-
iectus ager & pennis & cadaueribus obiectus est.

Ad extremū victoria penes falcones fuit, qui non
solum rostris, sed etiam vnguibus acerrime decertā-
tes coruos omnes ad internecionem deleuēre. Exin
paruo tempore interiecto, cum duo de Leodiensi
ecclesia contendentes, alter à Gregorio tertio deci-
mo, alter à Benedicto duodecimo in episcopum ele-
ctus, erant enim inter illos de Romano Pontifice di-
sceptantes, ambo cum copijs in eundem locum pu-
gnaturi venerunt. Ioannes dux Burgūdiæ alterum
armis iuuit, alterum Leodiensis populus sequeba-
tur. Pugnatum est collatis signis summa vtrinque
contentione, horrendum cruentumq̃ praelium fa-
ctum. In quo tandem victor Ioannes dux triginta
millia hostium cecidit. memorabile eius rei fanum
conditum est, quod nos illac postea transeuntes
cæforum ossibus plenum vidimus. Sed de illo falco-
num atq̃ coruorum suam cuiq̃ opinionē relinqui-
mus, veri periculo penes famam dimisso. Bononia
quæ non tam studiōrū mater, q̃ seditionum alitrix
appellari potest, soror & ipsa ciuitatis Genuæ, ac so-
lius inconstantia constans, cum factionem Lambe-
cariam non sine cæde multosq̃ ciues domo pepu-
lisset, Comū Cinetulorum consilio regi cepit. Prin-
cipes factionum Baptista Conetulus & Hannibal
Bentiuolus fuēre, ambo sanguinarij, ambo patra-

eis cædibus insignes, qui licet simul compatratus sa-
 cramento iuncti essent, nihil tamen inter se melio-
 res fuere: nam Hannibal leuato de sacro fonte Ba-
 ptistæ filio, visurus puerperam compatrē sequi, eiq;
 manu prelo pro nouo nato congratulatur, ab irruē-
 tibus ex improviso Baptistæ satellitibus obtruncatur,
 ut manifeste apparuerit Baptismi sacramentū non
 tam fœderis retinendi, quā cædis patranda causa à
 Baptista quæsitum fuisse: sed non inulta mors Han-
 nibalis fuit, nam qui partes eius sequebantur, sum-
 ptis paulo post armis fugatis aduersarijs plateā ob-
 tinuere. Baptista iudicio tandem puerili in specu quo-
 dam subterraneo, cum plerisque complicibus suis lati-
 rans, repertus, & fumo compulsus exire, mox pluri-
 bus vulneribus confossus est: Cadauer eius in forū
 tractum, & diu ludibrio habitum. cum plerique more
 ferarum cor eius dentibus laniassent, cruoremq; bi-
 bere non horruissent, tandem exustum est. Apud
 Florentiam per id tempus Xanctus latebat Hercu-
 lis Bentiuoli, quem quondam Eugenius pontifex
 max. interfici siue iusserat siue permiserat, filius extra
 matrimoniū natus, pauperē vitā in lanificij exerci-
 tio ducens, nec satis gnarus quo patre genitus esset:
 hunc Bononienses euestigio vocant, recusantem &
 quodammodo inuitū in patriam ducunt, equitem
 ex lanifice faciunt, tutorem Hannibalis filio reipub.
 principē tradunt. Cuius ea in rebus aduersis fortitu-
 do, ea in secundis moderatio hætenus ostensa est,
 ut Herculis filium omnes norint, qui cum exules per
 prodicionem nocte quadā urbē intrassent, ac exerci-
 tus rumore quasi victores insultassent, haud quā
 destitutus animo, excitis amicis, correptis armis, i cos

Horre-
 da in
 cada-
 uer se-
 uitis.

prosilijt. nec mora victos cæsis captisq; pluribus ex ciuitate deturbauit. Bessarion eo tempore cardinalis Nicenus, natione Græcus, prudentia singulari, & nra suaq; lingua peritissimus, Nicolai quinti pont. max. in ea vrbe vices gerebat, qui vsq; ad ipsius pontificis obitum legatione functus, nobilitati plebiq; iuxta charus fuit. quamuis eo deducta ciuitas est, vt legati Papæ rogare magis q̃ imperare queant. quod plane nunc experitur Ludouicus sanctoꝝ quatuor coronatorum Cardinalis legatus. qui quamuis ingenio valet, & ea præditus est autoritate, quæ summi sacerdotis nepoti deberetur, nō plus tamē in vrbe potest q̃ senatui placet & Xanctho.

De Florentinis, & diuersis apud eos rebus gestis,

Caput LIII.

FLorētiam vrbe in Fesulanis ruinis ad ripas Arni fluuij conditam prisca homines Fluentiam vocauēre. quæ cum auspicijs fundata felicibus vicinas per circuitum ciuitates excellere, mirisq; modis imperium, ppugnare cœpisset, Florentia longe melius q̃ Fluentia dicta est. In hac vrbe pont. max. Eugenius quartus, id concilium quod Ferrariæ cū Græcis cœperat, magnifice cōsummauit. Erant plures inter Græcos ac Latinos super arcanis orthodoxæ fidei contentiones, quarū maxima ac difficillima fuit de sancti spiritus processione, cum Græci patetletum ex patre duntaxat, nostri ex patre filioq; procedentem assererent. Post multas ac diuersas disputationes in quibus tanq̃ interpretes Nicolaus Saguntinus vtraq; lingua disertissimus ingenio fa-

cundiaq; iuxta promptus illustre nomē adeptus ē,
 tandem cum latina ecclesia in vno fidei symbulo cō
 senserit, ciuitas in imperatorem Græcorū, & Patriar
 cham Constantinopolitanū, & omnes eorum comi
 tes abunde lateq; patuit, patriarcha illic senio confe
 ctus decessit, & apud prædicatores in templo huma
 t^o est, cui Maffeus Vegius poeta Laudensis nō igno
 bilis epitaphiū versibus imparibus edidit. Nicolaus
 Picininus illustris copiarū ductor, ab exulibus Flo
 rētinis inuitatus, Fesulanum ingressus agrum, qui à
 Florentia decem millibus passuum abest, hostiliter
 cuncta diripuit. nec diu postea in agro Aretino cū
 Eugenio simul & Florentinis bellū intulisset, apud
 Angleriam magno prælio victus & profligatus est.
 Ludouicus Archiepiscopus Florentinus apostoli
 cis tunc copijs præerat, quia ea victoria nobilitatus
 ad cardinalatum paulo postea prouectus est. Euge
 nius enim, & vnione Græcorū facta, & Picinini me
 tu deposito, mente atq; animo auctus septendecim
 cardinales necauit, viros autem genere illustres, aut
 virtute præstantes, aut vitæ sanctitate conspicuos.
 Inter quos & duo Græci assumpti sunt, Isidor^o Ar
 chiepiscopus Ruthenorum, Bessarion Nicen^o pō
 tifex, quorū supra meminimus. Alphonfus rex Ara
 gonū rogat^o à Philippo Maria (vt antea dictū est) si
 bi aduersus Venetorū potentiam opem ferret, coa
 ctō nō paruo exercitu, profecturus in Galliam iter
 ingressus est. Sed ante Philippus obiit, q̄ ipse Tiburi
 quo iam appulerat digrederetur, audita vero amici
 morte, & q̄ ab eo nuncupatus hæres esset, in Sabinos
 profectus magnificentissimo illi funere iuxta p
 soluit, deinde transmissio Tiberi, recta via in Floren.

tinum duxit, eo vt aiebat animo, vt Florentinos reuocare suas copias ex Gallia cogere, atque ita per Thusciā pacatam & sibi amicam ad opem Mediolanēsis ferendam, quos Veneti bello premebant, proficisceretur. Noluerant Florentini ab Alphonsorogati Rege, Venetorum societatem deferere.

- 9 Quapropter Alphonsus in agrum Volaterranū perfectus, Pomaratium haud ignobile oppidum portas claudere ausum, eo ipso q̄ venerat die copijs circūpositis vi cepit ac diripuit. deinde ad castrum nouum in agro mouit, cuius incolæ audita Pomaratij clade, confestim absq̄ certamine in deditionem venerunt. Idem fecere aliquot castella circūiecta. Exin Montecastellum natura & opere munitum obsedit quo tempore ea imbrium magnitudo, eaq̄ vis ventorum exorta est, vt neq̄ extra tētoria quiescere milites possent, multis eorū discerptis ac per inane raptatis. quibus ex rebus & quod annonæ inopia laborabat, mouens inde Alphonsus Cāpiliam duxit. sed quoniam Florentini id oppidum præsidio & annona firmauerant, frustra ibi contendit. Castella tamen aliquot finitima in Gerardisca (id ei regioni nomen est) recepit, atq̄ illis restituit, quibus Florentini prius ademerant. Erat in comitatu regis Simonetus mille ducense equites, qui finito Florentinorū stipendio ad eum transiuerat. Sigismundus autē Malatesta, quem rex ante q̄ Thusciam ingrederetur, cum equitibus mille & octingētis, peditibus vero sexcentis conduxerat, cū ab eo indies expectaretur, ad Florentinos transiuit. Fredericus quoque Vrbinatium princeps notus & clarus in armis florentinorum stipendia faciebat, qui cum essent equitatu peditatuq̄

haud inferiores rege, omnemque illi expugnandorum oppidorum facultatem præriperent, non fuit regi consilium in obsidione Campiliæ perseverare, & præsertim quod in montibus commeatus penuria premebatur. diuertitur igitur ad loca maritima, & apud Populonium olim fama celebrem, nunc dirutam urbem consedit, quo in loco facile sibi ex regno Neapolitano & frumenta & bellica tormenta nauibus afferri poterant. Abest inde tribus ferme millib⁹ passuum Plumbinum nobile oppidum, in cuius obsidione (de qua postea dicemus) Laboranti regi, Castilionum & ipsum non parui momenti oppidum prodente Florentinorum præsidio traditum est, præter arcem, quam cum Simone tus obsedisset, paucis post diebus per deditionem accepit. dum vero rex paulo ante apud Aquam viuiam hybernia ageret, à legatis Mediolanensibus aditus est, qui opem eius implorantes in eo loco de cerni bellum aduersus Venerum senatum obtinere. Iam enim Franciscus Sforria Mediolanensi populo indignatur, Venetorum auxilio fretus, eos subigere sibi summis conatib⁹ nitebatur, quorum paulo ante fines & arma promouerat. Cum vero rex soluta Plumbini obsidione Neapolim redisset, & deinde in Pelignos secessisset, Florentini legatos ad eum misere, pacem petentes. Quibus accepta fide in castra profectis, postquam mandata exposuerunt, bellumque excusarunt, Antonij cardinalis Hilerdensis, nominati inter primos theologi opera, qui id negotij de Pontificis voluntate susceperat paucis post diebus ea lege pax Florentino populo reddita est, ut Calionum & insula Gilij, quæ ipsius

belli tempore Florentinis erepta fuerant, in potestatem regis remanerent. Sed cum Franciscus Sfortia Mediolano potitus esset, omnesq; pontes & arces apud Abduam tanq̃ Mediolanenses à Venetis repperet. Alphonsus qui cum Francisco esset infensus, è re sua esse ratus, illum, ne radices in tanto imperio ageret, impedire, per Leonellum marchionem Estè sem reconciliatus Venetis, & cum eis amicitia societateq; facta, Florentinis, Frãcisci fortunam securi & armis & pecunia eum iuuabāt, secūdo bellum indixit, Ferdinandum filium in expeditionē contra eos mittendum duxit. Erat is eo tempore admodū adoleiscens, ingenio eximio, & ad cūctas optimas artes docili ac parato, liberalibus disciplinis institutus, armorū tractandorum scientia edoctus, gloriæ cupidus, inedię ac laboris patiens, cui pater sex millia equitum, duo millia peditum commisit. fuerunt & in exercitu eius comes Euersus & Vrsinus Neapoleos haud contemnendi copiarum duces, Fredericus q̃que Vrbinas, qui superiori bello Florentinorū arma secutus erat, in eius exercitu militauit. Florentini vero postquam imminere sibi belli tempestatem senserunt, Estorem Fauentinum Symonetum (quem supra nominauimus) ac Sigismundum Malatestā, postremo Alexandrum Sfortiam conducere, qui simul iuncti supra decem millia equitum, peditū vero magnum numerum in castris habuerunt. Ferdinandus tamen per agrum Cortonensem in Aretinum copias duxit, vbi castellis aliquibus nō magni nominis vi captis atq; direptis, Folianum nō parui momenti oppidum cum oppugnare cœpisset, nec hostes auxilium ferrent, post dies octo per deditio-

nē accepit, equitatū Estoris apud montē Politianū plurib⁹ captis, nōnullis occisis, fudit ac fugauit. Reu ciniū in agro Florētino vi expugnauit, Castellinā ve ro cū obsedisset, hyberno rigore inualescēte recessit, & ī maritima loca ad Aquā viuā patris exēplo sese recepit: q̄ tēpore & Antonius Olzina Vadā in litto re maris sitam nauibus occupauit, & ampliori fossa à terra cōmuniuit, q̄ ex loco Pisanū & Volaterranū agrū infestū reddidit. Cūq; in terra Florentinorū du ces ad Folianū castra mouissent, velletq; Ferdinād⁹ auxiliū obsessis ferre, iamq; itineri se cōmunisset, tan ta in castra lues consecuta est, vt p̄ languentiū nume ro, nō modo ad rem gerendā, sed vix ad mouēda ca stra satis esset. Ob quā rem Folianū intērea summa vi expugnatū, nec minori virtute defensum, tandem ab oppidanis clam p̄sidio traditū est, q̄ tñ paulo post & ipsi victorē p̄da fuere, oppidum incensum ac solo equatū. Per idē q̄q; tempus Gerardus Gābacurta dū castella quatuor q̄ pater à Florētinis acceperat, intra Apenninū sita, Ferdinādo tradere vult, ab vno è su is, p̄ditus, castellis amissis diu regē mendicādo secu tus est. Exin pace apud Laudā (vr dixim⁹) facta, reuo catus à patre, Ferdinādus ī regnū cōcessit. Florētini q̄ amiserāt, cūcta receperūt. Baldatius pedestriū copi arum haud ignobilis ductor, mauu promptus & au dax, cū diu Florētinoꝝ stipēdia meruisset, in palatiū tandē accersitus, dū magistratui cōtumaciter respō det, captus ex altissimis fenestris in forū p̄cipitat, qui quīs magno casu iam expirasset, sibi tñ ceruix absci sa est. Inter Florentinos omēs q̄ nostra ætate florue runt, Cosmus cognomine Medicus, & prudentia & autoritate eminuit: is princeps vrbis habitus, senatū

*Lues ī
castris
Ferdinandi.*

quo voluit, impulit: ciuitati leges ex arbitrio dixit, inopes ciues complurimos ditauit. Matrimonia, cōstitutis ex argento suo dotibus, multa cōiunxit. Vilas magnificentissime exædificauit. In sacras ædes diuissima dona cōtulit. Monasteriū sancti Marci & amplum & nitidū à fundamentis erexit. Parochiæ suæ templū, cum sibi parū placeret, prorsus diruit. Ex instructurā admirādi operis ex lapide Fesulano suscitauit, ædes suas quibus ornatissimas erexisset, amplius tamē meditatū opus, palatiū & altum & ingens ex quadratis lapidibus insigni vrbe loco adeo pulchrū adeo amplū cōstruxit, vt alteræ æquari tota ciuitate nō possit. Cōmendanda est multis in rebus Florentinorū prudentia, tum maxime quod in legendis Cancellariis nō iuris scientiā, vt pleræq; ciuitates, sed oratoriā spectant, & quæ vocāt humanitatis studia. Norunt em̄ recte scribendi dicendiq; artem, nō Bartholum aut Innocentiū, sed Tulliū, Quintilianūq; tradere. Nos tres in ea vrbe cognouimus, Græcis & Latinis & conditorū operū fama illustres, qui Cancellarium alius post alium tenuere, Leonardū & Carolum Aretinos, & Pogium eiusdē reipublicæ ciuem, qui secretarius apostolicus tribus quondā Romanis pontificibus dictarat epistolas. Illos præcesserat Colucius, cuius ea dicendi vis fuit, vt Galeacius Mediolanensium princeps, qui patrū nostrorū memoria grauissimum Florentinis bellū intulit, crebro auditus est dicere, nō tam sibi mille Florentinorū equites, q̄ Colucij scripta nocere. Disceptatū est diu inter Florentinos ob pecuniarū exactiones, qua tenuiores ciues magis q̄ opulenti vrgebantur. his diebus, consentiente Cosmo noua Catasti, id est, fortunarū cuiusq; ciuis

descriptio cœpta est, quã raro factã sine tumultu motuq; populi ferunt. At nũc quiete trãquilleq; transit. Tucenses q; nostra memoria bis Florentinorum obfidionem perpeffi, bis Philippi Mediolanensium ducis auxilio suam libertatem defendere. Ad extremum cum vicinis viribus pares esse non possent, nec facile inuenirent, qui quoties hostis premeret, toties ferret opem. Fœdus in quinquaginta annos cũ eis percussere, eas leges subeunt, quas dixere potentiores. Inter Florentiam & Senam apud oppidũ, quod Cassiam appellant, anno post Iubileum sexto visæ sunt nubes, viginti (vt ferunt) cubitis à terra sublimes, inter se mirabili ventorum impetu agitatae depugnare, & alteræ alteras pellere, & mutatis sæpe vicibus pelli quæ pepulerant. Interea summa incredibili spiritus violentia domorum tecta per inane iactari, muros deiici, & saxa ingentia loco moueri, vetustissimas oliuas & antiquissima quercuum roboraradicitus conuelli atq; confringi, homines ac iumenta non paruis spatijs per cælum ferri, ac raptari. Hæc nobis, qui se vidisse aiebant retulere. Sed magis nos vt crederemus, epistolæ à grauissimis viris de his rebus Alphonso regi cum apud eum ageremus scriptæ, & in præsentia nostra lectæ, commouerunt.

De Senensibus & eorum aliquot bellis. Item de Hermophrodito.

Caput LV.

VRbs Sena vnde mihi origo est, secũdũ hodie locũ in Etruria obrinet, amœnissimo sita loco, & (si mihi fides habẽda ẽ) pp̃lo neq; rudi neq; iurbano. Hui⁹ rectores q; nobilitate postposita

que fuit ī ea ciuitate tota Italia memorabilis, & parte populi quā duodecim appellāt, prorsus cōculcata multis ānis in pace quieuerāt. Inter se tandē duas factiōes habere cōperūt, q̄ prout suæ rei cōducere arbitratę sunt, ita se vel populis vel Italię p̄cīpib⁹ cōiūxerūt. Cū vero rex Alphōsus ī Florētinos (vt ātea relarū est) exercitū duceret, factiōes ip̄e manifestius patefactę, altera, cū regiū bellū cōtra Florētinos iuuandum esse suadere nō auderet, dissimulādū esse censuit: vicerūt primo regis amici, & ī eius castra cōmeat⁹ misēre: sed cū rex ad sextū lapidē vrbi proximus castrametatus esset, disseminātibus in plebe q̄ Florētinis studebāt, Alphōsum nō tam Florētīę q̄ Senę dominiū quærere, tota vrbe trepidatū est, & armati ad portas dispositi haud aliter Alphōsi milites q̄ liberi suæ insidiantes obseruauere. Cōminuit aliquātis per eam populi suspicionē Frāciscus Martorellus, p̄stanti vir ingenio, & q̄ rex libenter vteret, legatus ad eos missus. Sed cū nō tam regis amore aut odio q̄ priuatis ciuiū cōtentionibus reipub. concilia turbarent, adeo tenuiter annona in castra regis deportari permīssa est, vt & Florentinis simul & regi videret illūsum. Idem factū cū Ferdinandus regis filius alio postea tēpore in eosdē Florentinos duxisset, neq; em̄ principio eius aduentus satis ei fauēres fuere, sed Veneti cum Senensibus ac regi fœdere iuncti essent, vsq; adeo Senenses legatiōibus agitarūt, vt & ipsi societatem tandē regis inierint, bellūq; Florentinis publice indixerint, qd breui sopitū est, Venetis apud Laudam incōsulto rege pacē recipientibus. Post hęc Senensibus aliud ē vestigio bellū exortum est aduersus Hildebrandinū Pitiliani comitem, in quo ducib⁹ vsi

sunt Sigismūdo Malatesta, & Gisberto Corrigiensi, quorū potentia nō hostibus tm̄ q̄tū ipsis Senensibus formidāda fuit. Suborta inter Sigismundū & Senenses discordia, cū sese ille suspectū esse aīaduerneret, nō sine suo & Senensīū damno recessit, Gisbertus cū Senensibus pseuerauit. Interea comes Iacobus Picininus, q̄ iam pridē apud Venetos stipēdia faciēs, nō sine laude rerū gestarū eorū copias duxerat, cum pace vbiq; parta stipendio careret, in Hetruriā properās, Senēses iure paterne amicitie, vt sibi auri viginti milia mutuo dent missis legat; expetit, qd cū frustra fuisset, acies iē eos cōuertit, & ingressus Senensem agrū, pleraq; oppida partim vi, partim p̄ditione recepta diripit. Calixt⁹ tertius, q̄ recens pontificatū inierat, copias suas Senensi auxilio mittit. Idem Frāsciscus Sfortia, idē Florentini faciūt. Veneti q̄q; p̄ fœdus requisiti auxiliū, q̄uis tenue p̄bent, cōmittit ex improviso prēliū, ex q̄ sine magno partiū dāno discessum est. Iacobus cū exercitu coactus est Castilionū sese recipere, qd regis oppidū esse diximus, Florētinis priori bello receptū, vbi q̄uis acriter oppugnaret, expugnari tm̄ nō valuit. Inter hæc Gisbertus in suspiciōe actus tanq̄ cū Picinino sentiret, cū eius reitū parua extaret iudicia, vocatus ad urbē in senatu Senensi trucidat⁹ est, & p̄ fenestrā in forē proiect⁹. Picinin⁹ paulo post Vrberellū natura loci munitissimū oppidū p̄ proditiōe obrinuit. Vnā em̄ tm̄modo via, eaq; arētissima & arcis oppositiōe defensa potest adiri, reliquas partes stagnū claudit, paruis dūtaxat leuib; cimbis nauigabile: vbi cū frumenti viniq; copiā Picinin⁹ reperisset, tam diu se cōtinuit, donec pace apud regē Aragonū firmata, in regnū sese receperit: sed ea pax exter

Gisbertus Corrigien. in senatu Senēsi trucidatus ē

no Senēse soluit, interno magis ac magis implicuit. Nam regis amici tanq̃ bellorū causa fuissent, Picininiq̃ studia fouissent, partim securi percussi sunt, partim in exiliū relegati. Multi cū sibi periculū in patria imminere cernerēt, spōte in exiliū abiere, adeoq̃ in eos q̃ suspecti habiti sunt, seueritas exercita est, vt etiam Florētinis videat̃ esse s̃cruitū: nec dū malorū finis, qñ in ciuitate parū pacata nouē indies machinationes aut fingunt̃ aut inueniunt̃, & sanguis ciuilis forū dispergit. Hoc fortasse malū equulus ille prænūciauit, q̃ anno Iubileo ante portā eius vr̃bis quē Romā vergit pregnās frequēti astāte pp̃odū pareret expirauit, erat em̃ Hermophroditus, q̃uis scēminei sexus nullū in eo vestigiū cerneret̃. Inter alios q̃s urbe relegatos haud nocētes ciuitas existimauit, duo fuēre ab ipsa, puincia socij, & studioꝝ cōmunionē coniuncti, q̃uis alter iuris ciuilis scientiā, p̃fiteret̃, alter poēticiā, Gregori⁹ Lollius & Frāciscus Patricius, cuius plura extant poēmata q̃ doctissimi perūt, & q̃ sibi vitā retinuisse credunt̃. Marianus Sozinus per idē tempus scientia iuris non solum apud Senenses, sed tota Italia late clarus habitus est.

De Plumbinensibus Galeatio Baldasino viro in armis dexterrimo.

Caput LVI.

Plumbinū nobile oppidū ex Populoniā ruinis ædificatū existimat̃, nōnulli Populinū appellandum putāt. Id est in littore Thusci maris situm, Iluæ insule oppositū, quē ferri venis inexhausta magnū quotānis vectigal Plūbini dño prębet. Huic oppido pręfuit Iacobus Appianus ex Paula nobilissi-

ma fœmina Martini quinti Romani pōtificis sorore
 natus, pacificus quidē princeps, & à vicinis amat⁹; q̃
 cū ex cōiuge virilē sobolē nō susceperet, extra matri-
 moniū heredē quērēs cōcubinā quādā amare cœpit,
 cuius cū vëter intumuisset, & iā pariēdi ppe tempus
 adesset, incredibili gaudio gestiēs, Florētinos ac Senē
 ses, legatos vti ad se mitterēt, ac partū de sacro fonte
 leuarent, futuros cōpatres magnis p̃cibus inuitauit.
 Paritū est. Venēre ad diem dictā legati. Mulier inter
 obstetricū manus diu laborās, æthiopē tandē pepe-
 rit; q̃res, vt risum in pp̃o cachunnūq; excitauit, ita &
 cōpaternitates & lētitia principis interrupit. Tibicen
 tū forte Maurus in familia eius erat, ex q̃ natū puc̃ræ
 credidēre, q̃ mox vbi detectū flagitiū intellexit, salu-
 ri suę fuga cōsuluit. Mortuo Iacobo Rainaldus Vrsi-
 nus peracri vir ingenio & rei militaris perit⁹ in eius
 locū suffect⁹ est, nō suo iure, sed cōiugis q̃ Iacobi filia
 fuisset. Hūc Alphōsus, cū in Thuscia Florētinoꝝ bel-
 lo distineret, fauentē hostibus reperit. Quapropter
 castris Plūbinoꝝ admot⁹, cū intra mœnia clausum ter-
 ra mariq; summis virib⁹ oppugnauit. Sed nō mino-
 ri virtute ip̃e ab interiore parte ciues suos defendit,
 q̃ regis miles ab exteriori muros inuasit: pugnatū ē
 diu acri cōtentione, ita vt multi vtrinq; ceciderint,
 complures vulnerati in hostium manus peruene-
 rint. In eo prælio multorum virtus enituit. Inter q̃s
 duo Antoni, alter Fuxanus, alter Condola ad mu-
 ros pariter vadentes inter cæteros pugnare fortiter
 animaduersi sunt. Sed om̃ibus prælatus est Galeatius
 Baldaſinus natione Siculus, qui ter muri fastigio ap-
 prehenso, qua prius tormēta discerant conatus est

*Partus
 risu di-
 gnus.*

oppidū irruere: ceteræ feruētis aquę viuęq; calcis, quę
inter arma ingesta vbi ad corp⁹ penetrauerat perure
bat artus, vi deterrit⁹, grauisq; saxi ictu, cū reuulsa ag
geris parte deturbat⁹ est. Fuit aut Galeatius statura
q̄ mediocrē excederet, robustis ac teretibus mēbris,
corpōris magnitudinī vires respōdebāt, lucta, ictu,
saltuq; nulli hoīm cessit, mēbroꝝ robori par anim⁹
erat, equo ac pede iuxta bellator acerrimus: armatu
ra graui armat⁹ galeatusq; humi stās, sinistra sellam,
dextra hastā equestrē tenēs, strenuo saltu grandi sta
tura equū infiliebat. Singulari certamine quater præ
liatus, bis in Italia, bis in Gallia transalpina toties vi
ctor euasit, à tribus hostiū equitibus eo ipso Florēti
no bello petitus, vnū ex his gladij capulo seminecē
equo decussit, aliū citato equo mediū amplexus ē sel
la extractū, humi strauit, tertiū cubito grauiter p̄cus
sum in fugā verit. Tāta porro modestia, vt nūq; ipse
de se, vel rogātibus amicis diceret: vitę cultu morūq;
elegātia oībus p̄terea gratus dilectusq;. Perstitit aut
pluribus diebus ad Plumbinū Alphonsus, sed cū op
pidi expugnatio difficilis videret, neq; iā cōmeatus
in castris esset, & equi cōsumptis arborū folijs, fame
perirent dissoluta obsidione, recessit. Nec diu postea
Rainaldus morbo interiit, vxor eius Catherina ve
rita, ne rex in se viri delictū puniret, missis ad eū ora
toribus, tributū ei q̄tannis dū viueret aureū poculū
quingētoꝝ aureoꝝ daturū p̄misit, ea mortua solici
tis oppidanis, quę sibi potissime legeret, vicini vero
potētatus cū varijs artibus ad se trahere conarent, re
nunciatū est Manuelē Appianū adhuc ē principum
suorū prosapia superesse, cui scientiæ cōmittere pos
sent: hic multos annos in militia versatus, nec tñ aut

opes congefſerat, aut egregio aliquo facinore nomen quaſſerat: ob quā rem dimiſſis iam armis, vxorem Troiæ inter Apulos ceperat, ibiq; tenuiter vitam agebat, nihil minus q̃ dominandi ſolicitus, cum à Plumbicenſibus publice vocatus eſt, quod ei primo nuncio velut ſomnium viſum eſt. Exin fortunę ludum libenter amplexus, tanq̃ vitæ reliquum dormiuiſſet in alterum virum mutatus, q̃uis ſenex principatum iniit, rexitq; poſtea pleriq; annis ciuib; ſuis gratus, & vicinis amicus. Alphonſo vero qui ei fautor fuiſſet, & ſtipendium fecit, & cenſum dedit: deceſſit autem duobus filiis extra legitimum coniugium ſibi natis. minore (quod eum ciuitas ſeniori præferret) hærede inſtituto.

De Viterbio.

Caput LVII.

IN Viterbio vero non parui motus fuere, ſedente nanque Nicolao quinto, Principales Gattus eius vr̃bis princeps dum Roma redit, apud lacum Vicenſem ab inimicis inuaſus obtruncatus eſt. Exin ſedente Calixto tertio Vvilhelmus eius nepos noctu domi necatus, ob quam rem ciuitas in vltionem ſolicita, dum malefactores inquiruntur, dum iſti fugiunt, illi plectuntur, magnas calamitates perpeſſa eſt.

De Roma, & apud eam Eugenio, Nicolao quinto, & Calixto tertio, ſummis pontificib², alijsq; viris multis percelebribus.

Caput LVIII.

VRbis Romę iā tandē nobis sese res offerūt, qbus suā narrationē petentibus, seruato breuitatis instituto satisfacere pergimus. Hic Ioannes Vitellicus Alexādrinus patriarcha & cardinalis & legatus, & patrimonij beati Petri gubernator, & ductor apostolici exercitus, q Fulginates, qui Camerinos tyrānos, qui pfectum vrbis, qui comitē Antoniū Picininū, qui plures alios ecclesię insultantes bello victos neci dederat, dum Pontē Tyberis, quē sancti Angeli vocant, transire nititur, in Hetruriā copias traducturus, ab his q molē Adriani cuspodiebant repente inuasus, vulneratus captusq; in arcē rapitur, vbi paucis post diebus siue hausto veneno, siue ex vulnere vitā finiuit. Prouinciā deinde suā sortitus est Ludouicus, & ipse cardinalis Aquilegiēsis patriarcha, iam rebus gestis & amicitia Pontificis late cognitus, qui pacatis in vrbe rebus, Eugenio reditum pręparauit. Cōprehenderāt Romani Bugenium, ac libertatem asserētes apud sanctā Mariā in Trans tyberina regione custodiebāt, eumq; cum deceptis custodibus per Tyberim nauigio fugeret, iaculis ac sagittis peremerant. Fremebat em̄ populus cum externus miles infestis armis Romanos vastaret agros, homines atq; armēta surripiens. Sed cum pluribus annis Eugenius abfuisset, intellexerant & opulenti ciues & inopes Romani sine Pontificis cura, non tam vrbem q̄ vastam ac desertam spelūcam videri. quibus ex rebus, missis ad eum legatis, vt in vrbem suam rediret, magnis precibus rogauēre. Rediit ille nono post q̄ effugerat anno. Nec tam ignominiose pulsus fuerat, q̄ exceptus est gloriose. fuit cum Francisco Sfortia, & in Picēno, de q̄ postea di-

cemus, & in alijs locis periculosum bellū, quod per Ludouicū cardinalem, & Nicolaum Piceniniū iam sibi reconciliatum confecit. Alphonso rege opem ferente cogitauerat Franciscus Sfortia Tudertinā urbem sibi amicam, nam eius aliquando potitus clamentia ciues imperio rexerat, deinde Romam cū exercitu petere. Erant enim inter cardinales nōnulli qui Ludouici potentiam indignātes, Franciscum non quasi aduersus Eugenium, sed contra eius consilium inuitabant, inter quos Nicolaum Capuēsem in vrbe gratiosum ac potētem fuisse cōmemorant. Nam Eugenius per id tempus eum de ipsa re suspectum Roma amouendum curauit, sed cū auxilia ecclesiæ propere aduenissent, Franciscus irritō proposito retrocessit. Eugenius vero, qui quōdam Venetis ac Florentinis studiosissimus fuisset, cum illi hostem suum Franciscū ad ecclesiam armis pecunijsq; iuuarent, & ipse ad eorū hostes declinauit Alphonsū regē ac Mediolanensium principē. Et rex quidē eius suauisq; Tiburem venerat, Philippo, cuius opes iā pene collapsę videbant, laurus opē, aut in Thusciā cōtra Florētiнос, aut in Galliā cōtra Venetos pfectur⁹. Sed Eugenius cū quatuor cardinales creasset, ex qbus successorē suū assumendū esse p̄dixerat, in lectulo egritudinis iacēs, paucis post dieb⁹ migravit ad p̄res, & in Basilica beati Petri apud Eugenium tertiū sepultus est. prius tñ q̄ obiret Germani q̄ post q̄ duos de summo pōtifice contēdere animaduertērāt, neutralitate q̄dam vtentes, vtriq; recusauerant obedire. destinatis Romā legatis (inter quos & ego vnus eram à Frederico imperatore missus) obedientiā ei iam iā morituro restituerūt. Ipse vero Theodericū Coloniēsem & Iacobum Treuerensē archie-

Vaticani
nū de
Eugenio
fuit
Papa.

Piscopus, quos pōtificiali dignitate priuauerat, mutata sententia ad pristinos reduxit honores. Magn⁹ profecto & clarus pōtifex fuit Eugenius, contempsit pecunias, virtutē apprime dilexit. neq; secūdis rebus intumuit, neq; succubuit aduersis, neq; spes ei gaudium, neq; merus tristitiā auxit. sedatus anim⁹, eundem semper eius vultū ostendit. sermone breui, eoq; grauissimo vsus est. durus & asper i hostes, prō prior in fidem receptis. Ad hanc proceritas corporis oris decor, & veneranda in senē maiestas. quibus si dē adhibuit, plus aliquanto credidit, & maius imperiū q̄ par fuerat, cōmisit. Huius pater cū in Aegypto negociaretur cum patre Francisci Foscari (de q̄ licet iam mentio facta est) ab eremita, quē pariter sciscitandū adorsi sunt, nō minus letū variēniū q̄ ille accepit. Ille em̄ filiū quē habebat futurū patriæ principē, hic suum inter sacerdotes ad summū euasū didicerat. Eugenio vero Gabrieli nomē in baptismo inditum fuit, qui cū adoleuisset, conditis parentibus, euangelij non surdus auditor, patrimonium quod ab illis non tenue acceperat, inter Christi pauperes erogauit. Exin Antonio Corario comite eiusdē feruoris adolescente religionē intrauit, in q̄ summa cū laude versatus, tam diu cū illo vixit, donec Angelus Corario Gregorius tertiusdecimus appellatus sedē Petri sortitus, cū alter ab altero separari non posset, ambos ad se vocans genuens eum, Bononiēsi Antonii p̄fecit ecclesiā. nec diu moratus, utrūq; cardinalatus honore dignatus est, in q̄ ambo claruerunt. Sed hic summū pontificatū adeptus, magis enituit. q̄ etsi oriente scismate in principio sui pontificatus vsq; ad obitū cū Basiliensibus contenderit, corona-

tō tamen Sigismūdo Cæsare, Græcorū & Armeniorū pacta cum ecclesia Latina vñione, ciuitatibus ecclesiæ (quas amiserat) recuperatis, tyrannis p̄ circuitū deleris, contumacia Romanorū edomita, victori inclýtus, veterē hoīem exiit. hic me, quīs aliqñ aduersus eū, existimās deo sacrificiū facere, cū Basiliēsi bus iēsissem (nam meo tpe tota nutabat ecclesia) venientē ad se benigne recepit, inter secretarios collocauit, & apostolici subdiaconatus honore donauit. Ecclesiā quoq; Tergestinā paucis diebus anteq̄ moreretur, cū falso rumore vacantē audisset, multq; illam petentibus, mihi vni ex oībus destinauit, qđ postea successor eius impleuit.

¶ Nicolaus quintus natiōe Tuscus ex oppido Sarzana, patre medico, theologica doctrina illustris, & omni ferme scientiarū genere insignis, post Eugenium in Petri cathedrā susceptus est, qui paucis añ mē sibus cardinalatū ab eo cū Fodicē apud Germanos legationē obijisset, nec diu prius episcopatū Bononiensem acceperat. Hic urbē Romā multis ac maximis edificijs mix̄ in modū exornauit, cuius opa si cōpleri potuissent, nulli veterū imperatorū magnificētiæ cessura videbantur. sed iacent adhuc ædificia sicut ruinæ murorū ingentes. Scisma quod apud Sabaudienles adhuc in ecclesia vigeat, explosit. Amedeum papatui renuntiantē, in gratiā recepit, Cardinalatus honorē & ī paterno dominio legationē reliquit. cardinalibus aliq̄t ab eo creatq; dignitatē dimisit. Romanos longa pace ditauit. Iubileum feliciter gessit, nisi qđ in pōte sancti Angeli ex concursiōe populorū improuide facta, ducentos circiter homines aut cōculeatos, aut in flumine eiectos perijsse con-

fiat. Bernardinū Senēsem ordinis minorū professore, q pauloante obierat, in numerū sanctorū retulit. Fredericū tertium imperatorē, & Leonorā Augustam matrimonio iunxit, ac de more iunctos coronauit, eorū familias abūde & multa cū laude pascēs. Bis cardinales creauit, & primo quidem vnū tantū Antoniū natiōe Maioricēsem, ad titulū sancti Chri-
 sogoni, quē sibi philosophiæ studijs & arcanorū sacrae theologiae cognitione ex omībus parē eligeret. Secundo sex creauit, aut doctrina pcelebres, aut generis claritate insignes. Inter quos & germanū suū Philippum sanctae Susannae cardinalem assumpsit, placidis moribus & incorruptae fidei, iurium libros ex tota Grācia perquisitos, ad se iussit afferri, & in latinam cōuertilinguā curauit, magna praemia tralatoribus praebens. Accepiissimi ei fuerunt in transferendis operibus Georgius Trapezōtius, Laurētius Valla, Petrus Candidus december, & Georgius Castellanus. Item Demetrius natione Grācus, qui soluta oratione vtentes, cum pōtificis aures mirifice oblectarent, nihil ex eo qd peterent nō abstulerunt. In Homeri vero poemate quod Heroico carmine Latinum fieri magnope cupiebat, cum plurimi morē ei gerere conarentur, vnus tantum inuentus est, qui acrius iudicio satisfaceret. Horatius Romanus, q scribatum apostolicum ea de re cōsecutus, magnis que pollicitatiōibus illectus, Iliadem aggressus, nō nullos ex ea libros latinos fecit, dignos quos nostra miraretur, prisca non implorasset aetas. Nicolaus qque Petrotus, Polybio ē Grācis cōmode atq; ornate ad nos traducto: Ioannes Tortellius Aretinus, libro de orthographia peritissime cōscripto: Albert⁹

Florentinus, conditis de architectura egregijs voluminibus, alijsq; pene innumerabiles noua cudentes opa, eius pontificis gratiā meruēre. Adeo cū ingenia excitauit fouitq; Nicolaus, vt vix æuum inueniri possit, quo magis humanitatis & eloquentiæ, cæterarumq; bonarū artium studia, quā suo tempore flourerint. Illud certe nemo negauerit, Tot ei à doctissimis viris inscripta esse volumina, quot neque suorum prædecessorum, neq; imperatorum cuiuspiam nomini dicata comperimus. Vnum tamen è doctis ab eo neglectū miramur Blondū Flauium Foroliuiensem, qui res à declinatione Romani imperij vsq; ad ætatem nostram toto orbe patratas mirabili ordine in tres digessit decadas. Romam describendo instaurauit, Italiam illustrauit, deinde triumphantem urbem scribere adorsus, omnem nobis vetustatem aperuit. Sed ita fuerunt hominum mores nam perraro quenq; extollit pontifex, quē præcessor amauit. Cæterum Nicolaus & veteribus & nouis codicib⁹ ornatissimam bibliothecam instruxit, in qua circiter tria millia librorū volumina condidit. Sacrarū apostolicū vasis aureis atq; argenteis, sacerdotilibus indumētis mirifice decorauit. altaris ornamenta, aulea quoque ex auro contexta mirandi operis coemit, supellectilem toto palatione necessariam magnificentissime comparatam duplicauit triplicauitque. legationibus quas publice audiuit ita respondit, vt dubium esset sapientiam eius aut eloquentiam magis adimere. Si quos esse in vrbe peregrinos existimatione dignos accepit, confesti eos missis xenijs honorauit. nobiles domo sua extorres, qui ad se venerant, benigne confouit. pauperibus

Stepha
n³ Por
carius
pōtifici
insidiās
ad col
ligādū
cū cate
nā au
reā se
cū attu
lit.

Christi largas eleemosynas dedit. Religiosis mendi
cantibus nihil ad necessitatē deesse sustinuit. in gdes
sacras vrbis plurima dona contulit. In patrimonio
beati Petri plurimas ac munitissimas arces oportu
nis locis erexit. Huius tamen tam admirabilis tā ex
petendæ pontificis vitæ non defuerūt insidiatores,
Stephanus em Romanus familia Porcaria tenui cē
su eques, res nouas sepe in vrbe molitus, ac propte
rea Bononiæ relegatus, clam inde excedens magnis
itineribus Romā rediit, conuocatisq; mox amicis,
mentem suā exposuit, rurpe esse dictitās, eam vrbē
quæ totū sibi subiecerit orbem, nunc sacerdotū im
perio subiacere, quos rectius fœminas q̃ viros quis
que appellauerit. Venisse se paratū patriæ iugū excu
tere, rem factu facilem si viri fuerint. Nicolaū ponti
ficē celebri epiphaniæ die in æde beati Pauli sacra
facturæ, haud magno negotio cōprehendi posse, po
pulū libertatis amore, quā pclamari audierit, mox
opem audientibus daturū. Ad colligandum aut p̃su
lē catenā aureā secum attulit, à se iam pridē paratā
quā congregatis ostendit. Neq; enim mox occiden
dum præsulē ex vsu esse dicebat, sed obseruandum
donec arcē sancti Angeli per eum recuperarent, atq;
vt erat homo facundus facile in suā sententiā con
gregatos traxit, atq; eo facilius q̃ inopes ære alieno
grauatos & ob patrata scelera iudicium formidan
tes, ad se vocauerat, quibus nihil erat in pace speran
dum. Sed præsensit insidias Nicolaus, missisq; mili
tibus, cōprehendi hoīem iussit. Illi eum iam animo
fractum, & apud sororē in arca latentē inuenerunt.
Complices eius in domo qua conuenerat expugna
ti captiq; sunt, è quibus vnus Baptista Sciarra manu

promptus, & animo intrepido, per medias pōtificis cohortes viā gladio sibi aperiens effugit. Stephanus in arce sancti Angeli, alij in Capitolio suspensi vitā finire, atq; ita pōtifex max. ingenti periculo liberatus Romanę sedis dignitatē imperiūq; seruauit: felix pōtifex & oīm iudicio beatissimus, nisi eo sedente Turcę (vt añ diximus) Constātinopolim expugnassent, Christianorū desidiā atq; ignauia memorabile perpetuū. Accessit & aliud, qđ nō parum eius gloriā imminuit. Nā cum pacis Italię (quę tum vehemēter ferro vastabat & igne) ipse repertor & arbiter cōcordi partiū voto delectus esset, dum diē ex die in deliberationē ducit, suspectus esse Frācisco Sfortiā iam Mediolanensiu principi ac Venetis cœpit, tanq̃ eam sententiā promere nollet, q̃ alijs pacē, ecclesiā bellū allatura videret: ob quā rem, intercedēte Simoneto monacho ordinis eremitarū sancti Augustini professore, obscuri antea noīs & prorsus ignoti, sed vitę integritate probato, Veneti cū Frācisco duce cōuenientes inter se concordiaę leges dixere, pręstituta die intra quā bello socij pacem ratā haberēt. Visum est id oībus mōstri simile, humilem & incognitū monachū Italiā pacauisse. Sed recusante Alphonso pacem, quę sibi inscio dicta erat, vanā esse Nicolaus, quę de se habita fuerat suspicionē ostendit, misso ad Alphonsū legato dominico sanctę Crucis cardinali prudentia singulari & vitę integritate conspicuo, qui cum Caietā deinde Neapolim peruenisset, interuenientibus Venerorū & aliarū partium legatīs, differentijsq; oībus tanq̃ ex integro discussis, Alphonso regi non solum pacem suasit, sed fœdus in annos quinq; & viginti inter oīes Italię potētatus

Bapti-
sta Sci-
arra p
medias
pontifi-
cis co-
hortes
uiā gla-
dio sibi
aperuit

percussit, cuius Roma. pontifex & cōseruator & index dictus est. Sed cū doloribus artheticis per oēm ferme pontificatū suū Nicolaus vehemēter laborās, indies magis ac magis opprimeret, nec iam amplius mortalē pollutūq; comitatū candidior anima digna retur, è vita decessit. Ab eo quæ mihi pontifex Eugenius munera crediderat, nō solum confirmata sunt, sed amplius pōtificalis dignitas adiecta, tergestinaq; primū ecclesia, deinde Senēsis cōmissa. ¶ Calixtus tertius post eum beati Petri cathedrā obtinuit, natione Hispanus, ex regno Valentie nobili genere nat⁹, vnus oīm qui suo tempore scientiam iuris, p̄fiterent̄ eminentissimus, & qui consiliū regis Alphonsi in q̄ multis annis præsiderat, illiusq; artes ac cautiones præ se ferret. Is vt primū pontificatus apicē adeptus est, mox animū ad delendā Turcæ & legem & gentem conuertit, votumq; vouit. Ad eam rem solēnes misit in Galliā, in Hungariā, in orientē legatos, primarios sanctę Romane ecclesię, cardinales, è quib⁹ nullus adhuc rediit. Alanum tñ cardinalē sanctę Braxedis, magno ingenio virū, & animo securo & potēti propediē è Gallia reuersū putant. Naualia quod antea inauditum fuerat Romę constituit, triremes, quas plures ad ripam Tyberis in ciuitate Leonina parauit, armauit, & in Turcas misit. Comitē Iacobū Picininū Senensibus (vt dictū est) armis insultātem, misso mili e suo repressit. Regi Alphonso quærenti ex eo quo pacto inuicem victuri essent, regna sua respondit ipse regat, mihi summi apostolatus gubernationem relinquat. Verase eorum multis de rebus dissensiones, magna pars Italię simultates confictas esse credidit: qui fidem dedere contentioni, alij Cali-

xtum, alij Alphonsum, alij vtrūq; accusauêre. Quorū
 alter regem sub q̄ natus esset, alter suū sacerdotē, cui
 tanq̄ vicario dei parendū est ferre nō posset. Bis car
 dinales à Calixto creati sunt, primo tres, ex quis duo
 nepotes eius fuere, q̄r & si fuit ætas aliq̄to minor q̄
 tāta dignitas videret exposcere, doctrina tñ & circū
 spectio & morū suauitas id honoris haud iniuria cō
 secuta cēseī. Tertius fuit Iacobus de Portugallia, re
 gio sanguīe natus, in q̄ ea modestia, ea grauitas, id
 acumē ingenij, id studiū literarū, is amor virtutis emi
 cuit, vt q̄uis iuuenis adhuc, tardius tamen opinione
 oīm ad eam dignitatem ascenderit. Secundo loco
 sex assumpti sunt, haud profecto indignissimi (vnū
 demas) tanto munere. Meo tamen iudicio nulli di
 gnus id honoris obuenit q̄ Ioanni episcopo Zamo
 rensi, ciuilis sapienxiæ cognitione sublimi, qui vno
 de quadraginta annis Romanā secutus curiam, per
 oīa ferme officia castus & innoxius transierat, can
 cellariam vero quæ à tempore Nicolai vacauerat,
 Calixtus nepoti suo sancti Nicolai in carcere tullia
 no cardinali ac Marchiæ legato cōmisit. Germanum
 eius Petrum Borgia egregia specie atq; indole iuue
 nem ecclesiasticę militię ducem præfecit, ex in præfe
 ctura vrbis ei commisit. Ludouico cardinali sancto
 rum quatuor coronator, & ipsi quoq; nepoti lega
 tionem Bononiensem demandauit. Vincentiū na
 tione Hispanū, & Osmundū Anglum miraculorū fa
 ma illustres inter sanctos redegit. Legatos in Scythi
 am & Persidē in Aethiopiam misit, qui Christianos
 per orientem in fide continerent, & aduersus religi
 onis hostes armarent. Scanderbechio in Albania,
 multisq; alijs per Græciam Turcarum bello labo

rantibus pecuniaria subsidia largitus est. Transfigurationis dñicæ festū instituit, & celebrari publice iussit. Assumptionē suā priusq̃ pontifex maxi. eligeret pluribus annis prædixit: eadem q̃q; quā Turcæ apud Albā in Hungaria sustinuerē, anteq̃ fieret vaticinatus est: nunc q̃q; de futuris multa & magna promittit, quę diuina pietas nō abnuat velin. Mortuo Ioanne comite Taliacogio, qui ē prosapia Vrsinorū fuit, cum mascula ei soboles nulla esset, Vrsini hæreditatem eius, p̃pinq̃uitatis iure ad se traxerunt. Id ægre tulit comes Euersus, cuius filia nupta esset vnica Ioannis filia, ventū est ad arma. Columnienses comiti Euerso auxilium præbuere: deinde horiante pontifice, Prosper cardinalis Martini quinti Romani quōdam sapientissimi & felicissimi Papę nepos, eius gentis hostis honoratissimus, & literarū studio late clarus, cognitionem suā bello subtraxit. Inter Vrsinos & Euersum vsq; in pacatę durant inimicitie. Latinus sanctorū Ioannis & Pauli cardinalis illustris, Vrsinorum familiæ princeps, dexterrimo vir ingenio, iuris scientia & animo qui alta curet, parua despiciat, insignis, ex vrbe profectus ad oppida sua concessit, tanq̃ Romę non se satis tutum existimaret, siue comitis insidias veritus, siue pontificis indignatione commotus, nec reuocatus in hanc usq; diem reuerti voluit. Calixto inter om̃es cardinales duo ad hoc vsq; tempus imprimis auditi atq; accepti fuerunt. Vvilhelm⁹ Rothomagensis, amœno ingenio, & affinitate sanguinis clarus, ac Petrus sancti Marci Eugenij quarti nepos, patritia apud Venetos gente natus, & industria potens, siue q̃ eorum consilijs multum inesse crederet, siue q̃ alterum Franciæ regnum, alterū Ve

netorum rempublicam ducere arbitratus est. Simonem Romanæ philosophiæ studijs, & arte medica excellentem adeo dilexit, vt fratrem eius Iacobum episcopum Ferretanum, quæ virtute præstantem, sua potissimum consideratione rubeo galero dona- uerit. In audiendis legationibus priuatorumq; ho- minum causis antecessorum suorum facilitatem lō- ge superauit, epistolas & regibus & amicis per se- ipsum dictauit. In signandis supplicationibus libens et hilaris tempus absumpsit: de iure interrogatus per- cupide respondit: leges & canones tam ei fuerunt in- promptu, quæ si heri aut nudiustertius scholam iuris primum exiuiisset: nihil enim memoria sua excidit, quod retinendum existimauit. Cæterum nulla facultas ei iuris cognitione potior visa est, in qua ipse ita excel- luit, vt suorum prædecessorum, qui sibi possit æqua- ri, vix vnus aut alter inueniatur. Hic postquam ordini cardinalium se inscripsit, Varmiensem quoque eccle- siam ad mare Baltheum inter Sarmatas sitam postu- lantibus canonicis commendauit. Cuius possessionem, frementibus ea in regione crudelibus & arro- cissimis bellis, nondum assequi potui.

*Autor
de se
hic loq-
tur.*

**De Vmbria & Piceno & diuersis in
eis bellis à varijs ducibus confectis.**

Caput LIX.

IN Vmbria, quæ hoc tempore sub ducatu Spole- tano continetur, paucae ciuitates intestinis sedi- tionibus caruerunt. Nursia Quinti Sertorij quod- dam patria, Guelforum partium insidijs sæpius agi- tata, vix tandem respirare potuit. Narnia quam sul- phureo gurgite conditus amnis circuit, ancipiti vix

adeunda iugo, Gibellinorū factione depressa Guelfo-
rum consilio & ductu quiescit: nō Amerinis, nō Re-
atinis, non Fulginatibus, non Ortanis, nō ip̄is deniq;
Spoletanis suæ calamitates defuerunt. Sed Alifina
ciuitas omnium miserior inuenta est, quæ dum mo-
do Brachianam, modo Sfortianam factionem ad-
mittit, & nunc partem quæ superior, modo alteram
quæ inferiorē amplectitur, se procellis fortunę qua-
tiendam prostituit. Picentium regionem, quam no-
stra ætas Marchiam vocat. Franciscus vicecomes,
Eugenio quarto pontifici maximo tum rebus Basi-
liensibus occupato, ac non solum Philippi Mariæ,
sed Alphonsi quoq; regis inimicitijs implicito, vna
quodammodo excursionē ademit, nonnullisq; post
annis continuata possessione retinuit. Interim capt^a
amore puellæ, quæ inter virgines coniugi suæ serui-
bat, & sibi multarum molestiarum, & illi necis cau-
sa fuit. Perpetua ea vocata est, apud Nonariēses ho-
nestis parentibus orta, forma egregia, & ingenuis
moribus, nisi potentis dñi decepta blanditijs, virgi-
nitatem cum adulterio pmutasset: hæc cum iam pau-
latim intumesceret vterus, ad tegendū facinus quæ-
sito quicam duceret viro despondetur: constituta
nuptiæ die, vocatis amicis, apparato grandi conui-
uio, sponsus in oppido (q̄ à Francisci curia non lon-
ge inhabitabat) lætus aduentum nouę nuptæ prote-
stabatur; ducitur illa multis comitata nobilibus. Sed
ingressa oppidum, cum descendere in domo sponsi
crederetur, iussa vltius pergere in arcem rapta est,
nec vltius infelici viro videndæ sponsę, copia fuit.
Quod cū Blanca Frāncisci coniunx cordatissima mu-
lier cognouisset, nunq̄ deinde quieuit, donec dimis-

sis percussoribus puellā quā diligenter custoditam interfecit. Frāciscus quā eare valde cōmotus, vxorē in iusto dolori censuit ignoscendum. Exin pontifex Eugenius iam Philippo regiū conciliatus, Nicolaū Picininū cum exercitu aduersus Frāciscum misit, regemūq; vt item in Marchiā duceret adhortatus est: annuit Alphonsus, delectūq; militū habito, cum florentissimis equitū peditūq; copijs in Picenum peruenit. Iunctisq; apud Bisium cum Picinino castris, eorūq; totius exercitus duce constituto, conterritos oppidanos in deditiōē ecclesię compulit: quorū exemplum & sancti Seuerini incolę secuti, clauē portarū misere. Quē cum Franciscus accepisset, copijs suis p munitiora prouincię oppida distributis, protrahere bellum ēre sua arbitratus est. Exin cū Petrus Brunorus ē copiarū suarū ductoribus, cum octingētis equitibus ad regem transisset, Maceratenses vero ac Colentinales deditiōem ecclesię fecissent, consentientibus Venetis ac Florentinis, redire se in gratiā Philippi ducis Mediolani, vt regis impetum euaderet, amicis interpositis simulauit: credidit Philippus, literisq; ac nuncijs vtī copias in regnum reduceret, Alphonsum frustra rogauit. Turpe em̄ regi videbatur inuito Eugenio rem infectam relinqui: perseuerauit igitur atq; acrius instans Cingulum oppidum in deditiōem ecclesię recepit, castrum planū vi captum mili i diripiendum dedit, nec territus est, quā Philippus eare commotus pacem cum Venetis ac Florentinis fecisset. Sed Aesim cum exercitu petens, Troilum copiarum ducem, cui Franciscus maxime fidebat nam & multos annos in equitatu suo primos ordines duxerat, & sororem eius in vxorem receperat,

tradita ciuitate sese dederunt in comitatum suū recepit: deinde Roccham contratā cum defendente Ruberto Francisci nepote pluribus diebus frustra oppugnasset, ad Metaurū amnem supra Fortunę fanū, quo se Franciscus cū reliquo equitatu receperat continuato itinere duxit. Ibi ad Alphōsum tubicen quidam à Frācisco in castra venit, impetratāq; à rege, p
Tubicē sui ordinis more liberius loquendi venia, multa nefaria in Nicolaū presentē Francisci noīe probra congestit, proditorem ac perfidū appellans, regemq; ad
ad Al- monens, ne illi se credat, cui fallere potissimū sit. Po
phon- stremo Nicolaū Francisci verbis, ad duellū prouocauit. In quo duces ipsi, eorumq; quardā copię de gloria, de dignitate certarent, appariturā quidē vno prelio ducum simul atq; equitū virtutem, simul à rege petijt, vt æquus spectator pugne adesset. Nicolaus
sum ue iam inde ab initio ea audiens, commotus, haud leuoribus conuijs in Franciscū absentē coniectis, fidē suā multis exemplis comprobans, ægre sibi esse respondit, corpus suum vulnere in ceruice recepto debilitatum fuisse, ostensum se singulari certamine, vt eorum proditionis infamia censendus esset, nisi hęc fortuna sibi facultatem abstulisset, oblatam tñ pugnandi cum exercitibus cōditionem, lato se animo cum bona regis venia accipere, postero die cum copijs suis sub ipsam urbem sanum patenti campo futurū: qđ cum à se postulare Nicolaū decoris tuendi causa rex animaduerneret, vtriusq; partis securitati sese consulturū recepit, sed cum dicta die Nicolaus in campum cum suis processisset, atq; insultans vrbis mœnibus vsq; ad portas cucurisset, rex vero procul inde ad mille passus cum exercitu consedisset, libe-

rum vtrique parti præstaturus campum. Franciscus siue regi parum fidens, siue gloriam suam de qua per id tempus haud dubie iactabatur, in discrimē adducere veritus, intra urbem suos continuit. Magna inter Franciscum & Nicolaum non æmulatio modo viguit ob rei militaris gloriam, cuius primas parteis sibi vterque arrogabat, verum & similtas ingens ob veteres inimicitias, quæ olim in Brachium & Sfortiam fuerant, quorum alter Francisco pater, alter Nicolaus magister ac dux fuerat: atque idcirco, non tantum hostes, sed ut inimici in se bellum gerebant, nec sub vno eodemque principe ut militaret adduci poterant. Nicolaus ex corporis breuitate Picinini nomen accepit, sed quanto mediocritate statura eius inferior, tanto animi magnitudo superior. pauca ei verba fuerunt, atque parum compra, sed quæ multarum ac magnarum rerum sententiam comprehenderet. In milites suos indulgens, in amicos liberalis, in hostes durus & asper, dimicandi cupidus, quietis impatiens, gloriæ audax, & in periculis obeundis promptus ac securus, prælium ex occasione protinus sumpsit, hostem celeritate præuenit, excursione fatigauit, levis armaturæ, equite magis quam pedite utebatur, fortes atque asperos milites amauit, hostium numero deterreri non potuit, diligens & expeditus in exercitu ductando semper visus fuit. Quibus rebus cum plurimos & in Gallia Cisalpina & in reliqua Italia triumphos ex hoste duxisset, haud dubie rerum gestarum magnitudine & gloriæ magistro suo Brachio maior euasit. Franciscus autem honesto corpore fuit, & quod mediocritatem non parum excederet, amplo pectore, robustis membris & apte dispositis, facie grata,

iocundis oculis, caluitie venerabilis, faciēdia copio-
 sus, ingenio pacri, aīo rerū magnarū cupido. Solers
 in administrādis rebus, in laboribus pferendis infatigabilis, in occasionibus, pspiciēdis acutus & sagax,
 in hostibus fallēdis versutus & vafer, in p̄sagiendis
 euitandisq; dolis ad hostiū consiliū p̄uertendū caut⁹
 atq; puidus. Deniq; ipse in oībus reb⁹ gerēdis adeo
 aptus, dexter & absolutus extitit, vt eius verā integri-
 tatē sufficientē dicere posse, homini etiā dicendi peri-
 tissimo, facile videatur minime. Raro, nisi ex desti-
 nato cōflicxit, hostē sēpius obsidēdo q̄ decertādo cō-
 fregit. Peditatū magno in p̄tio habuit. Argento atq;
 auro cultos esse milites voluit. In exequendis con-
 silijs celer ac pseuerans, ita vt in rebus q̄s aggredie-
 bai, sēpius se virū prudētissimū oñderit. In omni re
 nouanda præsētia animi, laborum tolerantia, vsu,
 exercitatione, cōsilio mirifice instructus, quibus ar-
 tibus breui adeo magnus effectus est, vt vnus ex o-
 mnibus copiarum ducibus inuentus sit, qui cum Ni-
 colao de rei militaris principatu concertare possit.
 Nam cum scientia rei militaris atq; autoritate pares
 viderentur, diu dubium fuit, vter alteri anteponen-
 dus esset. Sed hanc litem, fugatus paulopost Nicolai
 exercitus, & ingens victoriarum Francisci cursus, &
 Mediolanensium fortuna in eum pleno cornu tra-
 lata, prorsus diremit. Cæteræ Fani expugnationē cū
 rex difficillimam intelligeret, non Francisci solū ma-
 gni & peritissimi ducis præsētia defensi, verum qd
 etiā vrbs mari adiacens claudi, ne commeatus intra-
 rent, haud quāq; potuit. Inde abiens in Ermanum
 duxit, quo in loco cum Alexander Francisci frater
 eruptione facta postremū agmen eius inuaderet,

conuersis in eū signis hostē intra urbē repulit, atro-
ci pugna pro muris facta, & antemurali qđ pro val-
lo stabat vi capto. deinde ad turrim palmarū cōposi-
to agmine perueniēti, Francisci epistola reddita est
nuncio intercepta, quę Troilo ac Petro Brunoro in-
scripta, inter cętera ea verba continebat, ne amplius
differentes iā tandem cogitata mutarent, qđ propter
ambos de proditiōe suspectos armis equisq; & oī
quantumuis magna supellectili priuatos in vincula
coniectos, in Aragoniā misit, & in arce Satabia Va-
lentini agri custodiri mādauit. Nec diu postea, cum
Temaritani deditiōē fecissent, in regnū suū diuer-
tit, duobus millibus equitum ad Picininum, qui ad
montem aureum cum exercitu extiterat, transmis-
sis. Sed post qđ illi aduentassent, Picininus repentino
Frācisci aduentu inuasus, p̄lio fusus pulsusq; fuerat.
Cliuus, in qđ castra posita erant, & oppidum p̄ximū
dissipatos fuga seruauit. Frāciscus ea victoria simul
& profectiōe regis elatus, Picenum vndiq; veluti
victor percurrere & infestare cœpit. Rogatus ab
Eugenio Alphonsus eo reuerti, cum iam se itineri
accinxisset, nouis regni motibus domi retentus, Lu-
pum, Virreum, Vrsinum, Carsiamq; cum non par-
uis copijs aduersus Sfortiam misit. Interea Nicola-
us Picininus à Philippo in Galliam reuocatus, Frā-
ciscum filium cum parte copiarum in Piceno dimi-
serat, quem Sfortia ad montem Vlmum prius pu-
gna superatum intercept, quā regis auxilia ei
aduenissent. Post hęc Ludouicus Aquilegiensis pa-
triarcha eam prouinciā ab EUGENIO sorti-
tus, Iohannem Vintimilium inter belli duces fama
præstantem, cum magna equitum peditumq; ma-

nu à rege missum omnibus copijs suis præfecit. Cuius industria Aufidâ oppidū obsidione clausum, in deditiōē accepit. Erant eo tpe non parua Philippi copiae apud Cingulū oppidū, contra Franciscū missæ. Nam Philippus cū Francisci reconciliatiōē iam tādē simultatē intellexisset, Italianū Forlanū in rebus bellicis late cognitū, qui Pontificis partes adiuuaret, eo transmiserat. cui cum patriarcha & Vintimilius per rectā viā coniūgi non possent, nā media loca Franciscus obtinebat, magnis itineribus p mōtana ad eū peruenēre. quo cognito Franciscus ē Pice no descendens, in vrbinate agrū sese recepit. Patriarcha montem Melonē obsedit atq; obtinuit. deinde oppidū sancti Angeli vi expugnans, diripiendū militi dedit. Vintimilius paulopost ab eo in regnū adhiberna recedēs, per agrū Firmianū nō pcul à Mōte sancto constitit. Cuius aduentu cōterriti oppidani, emissis oratoribus deditiōē fecere: similiter circūiecta castella, deinde ad mōtem altū profectus, dies aliq̃t ibi mansit. Interim Firmiani cōiuratione facta, spe propinqui auxiliij à Francisco defecerūt. Alexander fratre cū magna equitatus parte in arcē compulso, quib⁹ & Vintimilius & Pontificis copię mox auxilium præbuēre. Sed cum arx eiuscemōi esset, vt sola fame vinci posset, p̃munitis vrbis partibus, ne descēsus ex arce fieret, Vintimilius vti constituerat, in hyberna concessit. Sequēti anno Alphonso Renundū Buillū, & cū eo mille equites, & totidē pedites ad Patriarchā in Picenū misit. Qui vbi cū Iacobo Caynano in ecclesię castra puenit, mox Talian⁹ Forlanus mandante Philippo Maria cōprehensus est, at postriduo iussu patriarchæ apud Rocchamicon-

irata securi percussus. Mōtem fabrū deinde cepere,
 & aliq̃r Castella Frederico Vrbinatū principi eripue-
 runt. Sed cū iam duo millia eq̃tum à Florentinis ac
 Venetis missa Francisci exercitū auxissent, Philipp⁹
 vero exercitu suo ad Casale maius iuxta flumen Pa-
 dum à Venetis pugna fuso ac castris exuto copias
 suas è Piceno reuocasset, & amplius Eugenij ac regē
 auxilia postulasset, ad quē duo millia & quingenti
 equites ex castris ecclesiæ iubente Pontifice transie-
 runt, Franciscus iā bello superior, Mōtem aureū, &
 alterum ei, proximū castellū Sigismundi Malatestæ, q̃
 iā ab eo defecerat, ecclesiæ fortunā secut⁹ expugna-
 uit, & eiusdē oppidū Gradariā obsedit. Interim rex
 alia patriarchæ auxilia misit, cum q̃bus in Picenum
 reuersus Iacobū Caynanū proditoris suspectum
 apud Rocchā contratā, vbi & Italianū Forlanū iter
 fici iusserat, capitali supplicio affecerat. Exin nihil
 memoria dignum ab eo gestum, donec Franciscus
 Philippo recōciliatus, illius stipendia factur⁹, & iā
 dux contra Venetos designatus, ex Piceno recessit.
 Nam postea nō solum arx Firmiana, sed oīs ferme
 prouincia in eius potestatem facta est.

De Iosia duce Asculano.

Caput LX.

IN Asculo Iosias nobilibus ortus parentibus ad
 modū adolescens, Ioannē Francisci Sfortiæ fra-
 trem magno animo iuuenē, & q̃ eā urbem per oīe
 belli tempus egregie defendisset, cōspiratione cum
 paucis inita incautum obtruncauit. Sed cū & ipse ty-
 rānum in patria gereret, in exiliū actus est. Ciuitas
 deinde sub ecclesia quieuit. Quis anno ab hinc superi

ore idē Iosias arcem quandā naturali situ munitam
& vrbi, p̄pinquam, cum plerisq; latronib⁹ occupās
non paruas curas illi populo ingesserat: quæ res ei
parum prospere processit. Nam Rhodericus sancti
Nicolai Cardinalis, eius puinciæ legatus, obsidio-
nem loco admouens, postq̄ arce poritus est, captū
ipsum vinctumq; Romam misit.

Quod apud Vrbīnates dux Oddo, & p̄
thonotarius Carpēsis, p̄pter suā in fœminas libidi-
nē fuerunt interfecti. Cap. LXI.

IN Vrbino dux gētis Oddo matre Colūnensi no-
bilissima nat⁹, cū p̄ libidinē in matronas nobiles
debaccharet, nec modū licentiæ faceret, popula-
ri tumultu interfectus est. Incēsor neq̄tiæ & adole-
scētiæ suæ corruptor, Prothonotarius Carpēsis, no-
bili gñe ortus, sed ingenio pessimo, q̄ nuptis ac virgi-
nibus q̄ plurimis vim intulerat, q̄ per oīa scelera ad
summā vitiōis puenerat, eadē nocte cum discipulo
suo necat⁹, inexhaustæ libidinis pœnas dedit. Cada-
uer eius in forū delatū, defecta virilia in ore mordi-
cus tenuit. Guido pater Oddonis priusq̄ coniugem
ex Colūnensi familia duceret, cū proles ei nulla viri-
lis esset, anxius quonā pacto in gēte sua imperium
propagaret, cōcubinā ex se pregnantē assimulauit.
Exin Bernardini Cardensi agnati sui, p̄clari copiarū
ducis filiū, tum forte natū supponi pro suo nutritiq;
iussit, Frederici nomine indito. Sed cōiugio deinde
contracto, cū filium legitimū sustulisset, cōuersa in
eum cura Fredericū adhuc puerū militiæ tradidit, in
qua ille ad ætatem vsq; virilem perseuerauit. Dein-
de Oddone mortuo, vocatus à populo, Vrbīnatiū

factus est princeps. Clarus vir & Castrēſibus diſci-
plinis apprime inſtitutus, cui nec adminiſtrādis re-
bus bellicis conſiliū, nec in capescendis periculis ani-
mus vnq̃ defuit, nec vero factis q̃ fide clarior, quę q̃
dem vel maxime patuit, cum bello Picenti Franci-
ſcū Sfortiā qui ad eū ſe recepat, fortunæ aſſatu iam
pene deſertū, cōſtantiffime iuuit ac fouit. Indignus
p̃fecto, q̃ militari ludo dextrū perdiderit oculum.

**De Sigismundo Malateſta duce Arimi-
nenſi.** Caput LXII.

A Pud Ariminum Aemiliæ urbem, Sigismun-
dus Malateſta ſcleribus inſignis, imperi-
um tenuit. qui cum Sfortiæ filiā matrimonio ſibi adiunxit, partes eius in Picenti bello aliquā-
diu ſecutus eſt. deinde ſub eccleſia ſtipēdia fecit. mi-
litauit in Gallia contra Venetos, & in Thuſcia con-
tra regem Aragonum, quæ res poſtea magno ſibi
detrimento fuit. Nam cum de pace Italiæ apud Ne-
apolim ageretur, rex huius iniuriæ memor, eum
qui ſibi fidem non ſeruaffer, extra communem pa-
cem eſſe voluit. deinde comitem Iacobum Picini-
num, & Fredericum Vrbinatium principem, cum
copijs in eum miſit, qui aliquot ei non parui nomi-
nis oppida abſtulerūt, eiūſque agrum ferro & igne
vaſtarunt. ipſe cum auxilia fruſtra imploraſſet, ad
extremum (quod vnum ſalutis erat remedium) Al-
phonſo miſſo, ad eum recōciliari cōſtituit. cuius nō
dum preces exauditæ ſunt q̃uis ſpem concordiæ re-
gis clementia non paruam effecit.

De Fauentia, & Fabrienenſibus.

Caput LXIII.

IN Fauentia mortuo Guidone Antonio, principatum fra. er eius Nestor arripuit, qui Florentinis contra Rege militans, haud alia ratione q̄ Sigifmundus ab Alphōso declaratus hostis, extra cōmunem pacē factus est. Fabrienneses q̄ dudum tyrānide oppressi, necatistandē quindecim ex familia quę principatū inuaserat, fugiētibus reliqs ad ecclesię imperiū redierant, multisq̄ post annis in pace quieuerāt, hoc anno de rebellioē tentatos, seu cōsentientes seu suspectos ciues aliq̄s in vincula adiecere. Ex in tormentis ac q̄stionibus prodito & expresso crimine, vltimo supplicio affecerunt.

De Aquila Marforum urbe, ubi de diuo Bernardino Senensi. Caput LXIII.

IN Aquila Marforę vrbe, apud quā memoria nostra Brachius Perusinus dux belli formidatissimus, dum per anni temporis obsidionem tenuissent, Martini quinti Pont. Maxi. ac felicissimi armis, victus interiit. Diuus Bernardinus Senensis, post q̄ Italiā oēm Christi nomen p̄dicando peragrasset, vitę cursum peregit, eo in loco sepultus clarere miraculis affirmatur. Fuit aut̄ Bernardino clara inter Senenses origo, nec vera est assertio eorū qui patriā illi Massam fuisse tradunt, quīs pueritię nōnulla rudimenta peregerit. Ceterę pater ac maiores sui longa serie inter nobiles Senēses habiti sunt, vbi & ipse natus, & maiori ex parte educatus, cum adoleuisset iuripontificio ediscendo operā dedit. Sed cum sepultis parentibus fallaces huius mundi blandicias, & inania eius esse promissa animaduertisset, distributa

int Christi pauperes substantia, diui Frācisce religiōem ingressus, traditā sibi regulā exactissime obseruauit: declināsque maiores cōueniūs, eorū ductor ac mgr̃ effectus est, q̃ fratres obseruātes appellant. Maximū aut ei studiū in edocēdis ppl̃is fuit. Qui cū esset faciēdia copiosus, & doctriua insignis, incredibili oīm attentione audiebat, & quasi alter Paulus esset vas electio nis i admiratiōe ac reuerētia habit⁹. Tres eū ppl̃i sibi pontificē elegerūt, Vrbinates, Ferrariēses, Senenses. Sed non fuit ei consiliū linguā quā toti posset Italiæ consulere vnam urbem concludere.

¶ De Neapolitano regno, & multis prelijs per Alphōsum Aragoniē regē, & alios duces nō paucos, in ipso regno Neapo. & alijs locis factis. Ca LXV

REgnū iam neapolitanū ingressi, ad felices Alphonso mirabilesque rerū cursus stilū conuertimus. Post bellū nauale qd ipse cū Genuēsisbus infelicer gessit, tanq̃ cognorit fortuna suū errorē, quē tanto principi molesta fuisset, nouercae odium in maternū nutriuit affectū, & quā illi aduersissima fuerit, secūdissima facta est. Nā Philippus Mediolanensiū princeps, vbi captiuū regē ad se ductū & se victorē lōge minorē victo aīaduertit, mox ex hoste factus amic⁹, liberū eē iussit, societateque secū equis cōditionibus facta, magnis muneribus donatū ad se dimisit. Isabella interea cōiunx Rhenari Lothoringiē ducis, q̃ cū Alphōso de regno cōtendebat, & p id tēpus in captiuitate Philippi Burgūdiē ducis destinabat, cū duobus paruis filijs Caietā venerat, eaque præsidio firmata, Neapolim se cōtulerat. Sed Petr⁹ Arrago frater Alphonso q̃ ex bello nauali cū paucis triremibus euaserat, reparata i Sicilia classe, pter spē inuitat⁹ ab altera factiōe Caietanorū, nocte profect⁹, ea Caietā

obtinuit: & expulso hostiū p̄sidio, suū imposuit, mis-
 sis ad Alphonsū nauibus, q̄ illū ex portu Venerij
 adueherēt: appulit paulo post Caietā in eisdē nau-
 bus Alphōsus, dein Capuā petijt, quę licet medio tē-
 pore ab Isabella & Iacobutio Candola acriter op-
 pugnata fuisset, virtute tñ Ioannis Vintimilij eius lo-
 ci p̄fecti, in fide perstiterat. Ibi Renūdu Nolanus
 regulus Alphōso reconciliatus est, & mox Scapha-
 tum ī insula Sarnitū Castrūq; maris in deditiōē ac-
 ceptū. Isabella vbi se viribus Alphōsi imparē esse co-
 gnouit, ab Eugenio Roma. pontifice auxiliū petijt,
 qui Ioannē Vitelliscū patriarchā Alexandrinū cū tri-
 bus millibus equitū ac pari numero peditū ad eam
 misit: profectus in Campanū Patriarcha aliq̄t castel-
 la vi cepit, obsidissetq; Capuā nisi Ioannes Vintimi-
 lius octingentos equites quos regina ad eū trāsmise-
 rat, ex improviso inuadens fudisset, cepissetq;. Ag-
 gressus est tñ i dē Patriarcha Ioannē Antoniū princi-
 pem Tarentinū ad montē Fusculū, ac eū expugnatis
 vi castris captiū abduxit, eaq; demū lege dimisit, vt
 frater eius quingētis equitib⁹ stipendia p̄ticipi face-
 ret. Gerebāt Patriarcha & Iacobutius Cādola com-
 muni consilio & amicis animis pro regina bellū, sed
 interuenientibus simultatibus copias separarūt. In-
 terea duorū mensiū inducię inter Patriarcham & Al-
 phōsum factę, quibus durātibus, Patriarcha Iacobu-
 tio recōciliatus, cum eo iuribus prius opprimere Al-
 phonsū statuit, cuius reconciliationis cū ad eū no-
 titia perueniret. Erat Alphonsus apud vicū Iulianū,
 tribus miliaribus ab Auerfa securus in castris, cū sibi
 nunciatū est hostes rupto induciarū fœdere aduenta-
 re, sibiq; minime tutū expectare impetū, ob quā rem
 sublati signis, mox Capuā se recepit, nō tñ absq; da-

mno suorum, qui postremū agmē duxere. Exin cū Patriarcha Auerfam sibi ad inhabitandū tradi ab Isabella peteret, Iacobutius impediret, rursus inimicitie inter eos subortę sunt. Sed cū Tramenſes excepta arce Alphonsum dñm appellassent, & arx oppugnari cœpiſſet, Patriarcha cū exercitu eò profectus obſidionē firmavit, cui & Iacobutius Candola ab Isabel la rogatus, & Ioannes Antonius Vrsinus & multi alij se coniunxerunt. Firmata obſidione, cū Ioannes Antonius haud ex animo bellū gerere crederet, & naues regis aduentare Tranſibus auxilio narraretur, veritus Patriarcha intercluderet, cum paruo nauigio ingressus mare, tanq̃ pecunias ab Eugenio petitur⁹, in Picenum ad nauigauit, deinde Romā se contulit. Milites eius sine duce relictī ad Candolā se contulerunt. Arx deinde Alphōso dedita est, & Ioannes Antonius ad eū redijt. Inter hęc Rhenatus ē captiuitate dimissus, cū decem triremibus Neapolim venit, & vocato ad se Iacobutio Candola, & eius cōsilio Sca phatum petens, in deditiōem accepit: deinde in Sulmonensem profectus, cum frustra urbem obsedisſet, agrum vastauit incendio. Nec Alphonsus interea quiescebat, sed Albano ac Celano agro subactō ad Castrū vetus peruenērat, in valle Subletia situm, cui Rhenatus oblata pro militari more Chirotheca prælium indixit: accepit Alphonsus: sed quæsiuit singulari ne certamine an collatis signis cum toto exercitu dimicandum esset, se ad vtrumque paratū esse, cumq̃ Rhenatus respondisset vniuersi certaminis cum toto exercitu fortunam se velle subire, Alphonsus renunciauit placere id quidem. Sed quoniam veteri more eius fuerit qui prouocetur, diem & locum prælij dicere, se cū exercitu inter Acerras ac No-

Iam p̄ficisci, q̄ cāpus lata planitie v̄risq; idone⁹ eēt,
 ibiq; eū ad diē octauā p̄stolatur. Hinc orta dissensio
 ne, cū Rhenatus locū in q̄ Alphōsus esset cōtinuēdū
 diceret, p̄gliū impeditū est. Alphōsus in Nolanū per
 rexit, Rhenatus in eū locū vbi Alphōsi fuerāt castra,
 duxit exercitū, atq; ita suo satis honori iterū factū pu
 tauit. Exin Rhenatus in Pelignos ducēs Castrū vet⁹
 subegit. Alphōsus ī vallē Cardinā p̄fectus Arpariū
 oppidū vi cepit, et Marinū Boffam vallis dñm capti
 uauit, Casertinū regulū in fidē recepit. In Lucaniā du
 cens, oppidū Anglū obsidiōe fatigatū obtinuit. Nu
 ceriam dedētibus oppidanis accepit. Iam. xv. milliā
 equitū in castris eius erāt, quibus fretus absente Rhe
 nato Neapolim petēs cū Petro fratre binis castris vr
 bem obsedit, decē triremibus in portu collocatis, op
 pugnat v̄rbs magnis viribus, nec ciues seipsos negli
 gūt. Sed dū Petrus paululū à castris speculādi grā in
 littore vagat, ē Carmelitano tēplo caput tormento
 iētus, repēte occubuit. Vir apud oēs ordines gratio
 sus, ad rem militarē natus, animi magnitudine & cor
 por; robore excellēs, ad subeūda pericula impauid⁹,
 acer & manu prōptus, cuius interitu cōsternato ex
 exercitu eius diei dimissa ē oppugnatio. Alphōsus vbi
 germani iacere truncū cadauer inspexit: Ad hęc (in
 quit) ego te frater stipendia duxi, vt esses q̄ mihi tuo
 sanguine, tuaq; nece regnū parares, reconditq; loculo
 corp⁹ iussit, & in arcē maritimā deportari, cui post tē
 pora nactus idonea dignū suo genere fun⁹ duceret.
 Sequētib⁹ vero dieb⁹ cū oppugnatio repararet, tāta
 vis imbrīū cecidit, vt necessario ab obsidione disces
 sum, & res in religionē sit versa. Exin Caynanū oppi
 dum, tradente quodā milite, multis oppidanis occi
 sis, ab Alphonso receptū est, & arx fame coacta in de

ditionē venit. Rhenatus interea ex Pelignis reuersus Neapolim, vbi quę acta fuerāt didicit, turrim sancti Vincētij opportune in mari sitam ad tutelā regię arcis vi expugnauit: deinde arcē ipsam pluribus dieb⁹ oppugnans, dedente p̄fecto, cui annona prorsus deerat, in potestatē suā accepit. Alphōsus vero cum frustra obfessis auxilium ferre conatus esset, in Luca nos traiiciens, Salernitanos, totāq; ferme prouinciā & Brutiorū multos in deditionē accepit. Iacobutius, aut Candola p̄stati ingenio, & à literarū studijs nō abhorrens, atq; in primis rei militaris peritus, qui sub Bracchio stipendia fecerat, dum castellū quoddā Iacobi Lagunissę oppugnare nititur, catarrhi p̄fluuio correpus occidit, clarus p̄fecto regulus, & ingenti laude dignus, si q̄ta industria & rei bellicę cognitio, tanta illi fides & in p̄misso constantia fuisset. Ioānes Vintimilius & ipse per idē tempus Acerras prodentibus oppidanis, & arcē fame laborantē in potestatē recepit. Auerfani q̄q; à Rhenato deficientes Alphonsum intromisere, q̄ arcē apprime munitā, & forti p̄sidio defensam, cū expugnare facile nō posset, fossatis ingēribus exclusit, & oppugnari q̄tidie iussit. Rhenatus ad Antoniū Candolę filiū in Apuliā profect⁹, cū nihil propterea ab oppugnationē arcis Auerse cessari aī aduerteret, per Candimā vallē, & deinde ab Alphonso q̄ occurrerat impeditus, per transuersos mōtes, sequente Antonio, in Nolanū descendit: nec tamen obfessis apud Auersam opē ferre p̄æsumpsit, cum Alphonso in castris illic potentior videreī. Sed reuersus Neapolim, Antoniū Candolā de proditione suspectū comprehendī & in carcerē trudi iussit: q̄ res magno ei detrimento fuit. Nam cū castra illi⁹ sub urbem posita tumultuarēt, ducēq; suū reposcerent,

Antonius dimissus est, qui contumeliam sibi arrogatam iniquo ferens animo, mox ad Alphonsum transiit, & arcem Auerfianam se primo iam mense obsessam ei tradi curauit. Persuasit per epistolam Xantho, qui cum patre suo militauerat, praefectusq; ibi praesidij erat. Desciuit tamen paulo post Antonius ab Alphonso. Deinde apud Beneuentum eireconciliatus est, cum arce per proditionem tradita, ciues q; consternati in Alphonso potestatem venissent: quo tempore & Calathini adactis machinis ab Alphonso expugnati sunt, & castellum Padula & ante Vrsariam castra posita. Franciscus Sfortia Rhenato amicus Arrianum, Troiam, Mamfredonia, Nuceriam, & alia pleraq; oppida per idem tempus in Apulia obtinebat: quorum custodiam Caesari Martinengo, cum non paruo equitatu commiserat, ipse in Piceno agens. Caesar cum esset Alphonso infestus, bis extra moenia Troie pugnare ausus, bis ab Alphonso ex acie fusus, turpi fuga in urbem se recepit: nec multo post Vicarum oppidum resistentibus oppidanis vi captum, praeda militi permissa, foeminarum decus regio more seruatum. Alexander autem Francisci Sfortiae frater, sub urbem Thetini Renundum Candolam, ac Riccium & Iosiam cum copijs ad Alphonsum euntem repente aggressus, leui certamine fudit: Riccium ac Iosiam praecipue fuga saluauit. Renundus interceptus est, qui cum esset Antonij Candolae patruus, illum secundo ab Alphonso alienauit. Venit & Ioannes cardinalis Tarentinus, in Rhenum aduersus Franciscum Aquinianum Eugenij copias ducens. Sed occurrens Alphonso, retro eum repulit. Exin rupem

Vvilhelmi in alto monte sitam castellis circa occupatis fame coactam obtinuit, & paulo post Capreas oppidum in insula eiusdem nominis situm, Tyberij quondam Cæsaris siue delicias, siue latebras dicere malis, tradentibus oppidanorum quibusdam recepit: nec moratus castra ad Neapolim posuit, simulq; Puteolos obsedit: qui aliquandiu fortiter resistentes, tandem rei frumentariæ inopia & defectione regi portas aperuerunt. Turris quoque (quam vocant Ottattij) recepta est. Urgebatur interea rei frumentariæ inopia Neapolitani, nec spem aliam habebant, quam vel Genuenses mari, vel Franciscum Sfortiam cum Antonio Candola auxilium terrestri itinere allaturos esse. Anellus interea faber quidam commentarius, quem fames Neapolim exire compulerat, ad Alphonsum profectus, si præmium adsit, urbem paruo militum periculo capi posse demonstrat. Deliguntur viri fortes ducenti, qui cum Anello eiusque fratre, per ostensum aquæductum, nocte urbem ingressi, mœnia occupent. Rex cum exercitu paratus, signum certaminis audaciter expectat. Illi ad domum quandam perueniunt, in qua vnica erat anus, & adulta cū ea virgo: mater cum exclamare cœpisset, celeriter oppressa vocem emittere inhibita, filia sua sponte conticuit: & iam sol exortuserat, nec amplius, quam viri quadraginta ex omni numero puteum inuaserant, qui nunciare ingressum regi debuerant, siue negligentia, siue aliam ob causam nihil regi significarunt. Existimabat Alphonsum, aut cæcos esse qui missi fuerant, aut metu exilire non auctos: profectusq; propius, urbē ab ea parte quæ occu-

pāda erat inuadit. Rhenatus cū ea manu, quā ad sub-
itos inopinatosq; casus parauerat, citato equo ad
muros cōtendit, hostesq; pcul amouit. Ingēs vero
pauor & cōsternatio eos cepit, q̄ è puteo euaserant:
nec regredi ī puteū, ne armorū strepitu pderent, nec
erūpere prop̄ paucitatē audebāt. Alphōsus vt vi-
dit nihil à suis intus misceri, desperatis reb⁹ in castra
rediit. Rhenatus tanq̄ periculū depulsiſſet, relict⁹ cu-
stodibus, & ip̄e in regiā concessit. Nec mora nunci⁹
ad Alphōsum currēs, multos è puteo prodissiſſe, at-
que in domo tacitos ob metū latere nūciat. Iterū igit̄
ad mœnia succeditur, instauraturq; plū, vt erūpen-
di animus latentibus acuat. Interea filius ei⁹, quē
nominauimus aniculg, à statione sua domū veniēs,
pulsatis foribus aperiri sibi expedit. Mater, & q̄ int⁹
erant exanimati, quid agant nesciūt. Vincit tandem
ea sentētia, vt reſeratis paululū foribus, manus ei in-
ijciant, eūq; cōprehensum tacere iubeant. Sed ille re-
pente vt armatos vidit, trepidus refugit, hostesq; in-
tra vrbem eſſe vociferatur. Ad Rhenatū vero subī-
to peruolat, & quæ viderit refert. At qui intus erant
vno agmine raptim è domo profiliūt, primoq; im-
petu mœnia propinqua vno tantū vigile ibi reper-
to, turrimq; occupant. Rhenatus eo nuncio ac tu-
multu excitatus, ad mœnia celerrime reuerſus, impe-
tū in hostes facit. Alphonsus q̄ suis animos addat,
scalas admoueri impat. Sed oppidani eā muri ptem
facile tuebant, & q̄ p̄ scalas in caprā turrim euaderēt
grauīū saxorū deiectu obſiſtebāt. dū pugnatur acriſ
obequitans mœnia Alphonsus, locū quendā vrbis
neglectū eſſe animaduertit, eoq; celeriter scalas ad-
moueri iubens, murū obtinuit. Iā vero qui turrim
occuparāt, partim grauīſ ſauciati, pugnā remiſerāt,

partim precipites è muro se dederāt. Eratq; Rhenat⁹ eā turrim recepturus, nisi à tergo subito cū ingenti clamore hostes inuecti terrorē intulissent. Auxit & trepidationē oppidanorū vnus ex Alphōsi militib⁹ qui p mœnia urbem ingressus, cōscenso equo quem vacuū forte inuenit, in hostē acerrime inuectus, opinionē præbuit proxime portę captę atq; infractę. non tū Rhenato defuit aniuus, sed cohortatus, qui aderāt in hostes fortiter irruens, eorū impetū paululū coërcuit atq; repressit. Mox vero, vt crescente hostiū numero, suos exterritos animaduertit, sensim referre pedē cœpit: atq; ingressisq; diui Ianuarij portā hostiū cō pluribus, in arcē regiā cū paucis se recepit. tum & à fori Boarij porta, & ab alijs diuersis muri partibus irruptio facta, atq; ad prædas discursus est à cœdibus tamē tēperatū. Mox vero ingressus Rex, & prædæ quoq; finis factus. Insignis huius anni memoria expugnationem tantæ vrbs, quæ eo modo capta est, quo annis antea mille per Belisariū è Gothorū manibus erepta fuerat, quadragesimo & quadringentesimo supra millesimū ab ortu saluatoris Christi, is annus erat ab initio cœpti belli vnus & vigesimus Postridie duæ ingentes onerariæ naues à Genuensibus missę cum frumento applicuerūt quę cognita vrbs captura sub arcē cōcesserūt, Rhenatū q; omniū spe recuperandæ vrbs abiecta inde auexerūt. Tres adhuc arces in fide Rhenati perseuerabant Capuana, Montana, Regia. Sed Capuana, pactis paucoꝝ diēꝝ inducijs, ante Rhenati abitū se dedit Regia aliquanto postea & Montana tardius receptæ sunt, Rhenatus ad Eugenium Florentiæ morantem sese contulit. Exin in Galliam vltiorē abiit. Alphonfus munita Neapoli, aduersus Antoniū Cădo

lā ducēs, ad Carpenonū castra posuit, vbi cū fctā pu
gnādiab Antonio copia, in eundē certatē reguli di-
cerēt, nisi princeps adesset; ergo (inqt Alphōsus) qui
militi animū addere cōsueui, iā pñtia mea terrorem
adhibeo, absit à nro sāguine ea vecordia. moxq; ga-
leā iduit, signūq; pugne dedit. Certatū est aliquādiu
nutāte victoria. Postremo fuso hostili exercitu, An-
tonius ipse capt⁹ est, cui erroris veniā postulāti, non
mō ignouit Alphōsus verū etiā oppida q̄ a p̄e acce-
pta hereditario iure possidebat, reliq; ceteris capti-
uis phumaniū habitis. nec qcquā ex Antonij supelle-
ctilis, q̄ ingens erat, p̄ter cristallinū calicē cepit. Post
hec Pelignos Marfosq; subegit. Māfredoniā & sub-
inde arcē in prāte recepit, oēsq; belli reliq; in Apu-
lia extinxit: ac pacato vbiq; regno, Neapolī rediens
in triūphāt; morē, exultāte pp̄o, magnificētissimis
apparatib⁹ ingressus ē vrbē. Post hec de pace int̄ Al-
phōsum & Eugenij actū. Ludouic⁹ cardinalis Ag-
legiēsis & sua virtute & pōtificis autoritate potēs,
idcirco ad regē missus, eā cōfecit. leges pacis in hunc
modū dictę. Eugenius pōtifex Alphōsum regē Ne-
apolitanū decernat, appelletq; Ferdinādo regis filio
cui rex p⁹ mortē regnū destinauerat, potestātē suc-
cedēdi faciat, Terracināq; regno adiiciat. Alphōsus
cōtra Eugenij autoritati se subijciat, atq; opituletur
ad agrū Picenū, quē sfortia occupauerat vendican-
dū: si qñ pōtifex aduers⁹ Turcas aut Afros bellū su-
scipiat, rex cū classe adiuet. Sacerdotes regnorū suo-
rū sub cōcilij p̄textu Basileā p̄fectos reuocet. Nec pa-
riat tres ex suis q̄ cardinales sub Amedeo Sabaudien-
si creati fuerāt, reuertētes p̄ cardinalibus suscipi ha-
beri ve Matricē ciuitatē ducalē, atq; Acumulum in
Maris oppida Romanę eccl̄æ tradat. Traiecit deī

in Picenum Alphonsus, & quæ supra relata sunt, felici cursu perrexit. Ex in domum rediens, cum Genuensibus duce Raphaele Adurno ea lege pacem fecit, ut bello ablata nemini petendi ius esset. Nec regis hostes Genuensis populus, nec rex Cenuensium reciperet, illis ve commeatu adiuuaret. Genuenses regi quorannis dum viueret honoris gratia pateram auream dono darent, ac Neapolim mitterent. Post hæc Antonius paterna stirpe gentilis, per matrem Vintimillus, qui multa in Apulis egregia facinora Alphonsi gratia fecisset, ad Fontem populi non procul à Theano, quo iussi erant regni principes conuenire, cum equitibus trecentis profectus, tanquam vnus ex purpuratis autoritate maioribus interficere constituisset, apud regem accusatus, clam fugiens Cantanzanum ditionis suæ oppidum reperijt, extinctasque regni lites excitare conatus, non solum vicinos proceres, sed Venetos & alios Italiae potentatus, ut in regem arma susciperent, & literis & nuncijs inuitauit. sed frustra illi cuncta succedere. Nam rex cum copiis aduersus eum profectus, & Cretonem urbem & omnem ei reliquum agrum ademittit, ipsumque in Catanciano reclusum ad deditionem nulla conditione interueniente compulit. Ioannem vero Nuceum, qui contumaciae Antonij suasor fuerat, oppidis omnibus exutum, regno excedere iussit. Secuta est paulo post profectio regis in Thusciam, de qua suo loco relatum est. Vnde reuersus, non multo tempore interiecto, Fredericum imperatorem, & Leonoram imperatricem ex sorore sua neptem ad se venientes tanto honore excepit, quantum referre vix oratori maximo facundia suppetat, donatosque magnifice ambos à se remisit. Exin quis pacem ut prædi

Etū ē, Florētinis petētib⁹ dedisset, cū tñ capta Medio
 lanēsi vrbe à Francisco Sfortia, Leonelli marchionis
 Estēi iteruētū, cū Venetj posijt inimicitijs fœd⁹ inijs
 set, alterq; tñ ī Thuscia bellū gessit, misso ī eā expeditio
 nē Ferdinādo filio, de q̄ satis intres Hetruscas cōme
 moratū ē. Soluta ē & pax cū Genuēsi⁹ capta naue,
 q̄ de Chio īsula Genuā petebat, vt postea referem⁹.
 Ob quā rē cōmotā rep. Genuensi, Ioānes Philippus
 Flisca gēte pgnatus, cū q̄tuordecī altissimis nauib⁹
 in portū vsq; Neapolitanū adnauigauit, ibi vt regis
 triremes onerariasq; naues incenderet. sed repulsus
 tormētis æneis, inglorius abiit. Nec multis post die
 bus classis regia ad montē Cyrceū sex Genuensiū na
 ues īsecuta, cū hoīes effugissent demersit, diuiti p̄da
 in eis recepta. Quibus ex rebus, q̄q; de pace tota fer
 me Italia cōuenisset, inter Genuēses tñ & regē cōcor
 dia fieri nō potuit: sed cū Genuenses exules ad regis
 opes cōfugissent, classis ei cōcessa ē, q̄ Ligusticū ve
 xans littus, etiā vrbē ipam, vt relatū est oppugnare
 nō dubitauit, & nunc maioribus viribus idē bellū re
 petiit. Fuit aut̄ Alphōsus cū Fredericus impator ad
 eū venit, annos circiter octo & quinquagīta nat⁹, cor
 pore gracili, vultu pallido, sed aspectu lēto, naso aq
 lo, & illustribus oculis, crine nigro, & iā albicāti, ad
 aures vsq; p̄tenso, statura mediocri, cibi potusq; tē
 perās, nec vino vsus, nisi aq̄ multa p̄domito. Literj p
 oēm grātē opam dedit, grāmaticę apprime peritus
 Quis latine perraro loq̄ret, historias oēs coluit, nec
 poetas aut oratores ignorauit, dialecticos nodos
 facile soluit, nihil ei abditū ī philosophia, arcana the
 ologię perscrutat⁹ oīa, de p̄ntia dei, delibero hoīs ar
 bitrio, de incarnatiōe verbi, de sacramēto altaris, de
 trinitate, de difficillimis q̄stionibus percūtat, & p̄sto

& sapiēter occurrit, in rñsionibus dandis q̄uis bre-
 uis & circūfusus nūq̄ tñ diminutus, sermōe blādus
 tersusq̄. Sūma ei cura, ne q̄spiā ab se abiret ingratus,
 petitiōes differre maluit q̄ negare, fauit religioni, rē
 diuinā diligenē curauit. Sacerdotalia idumēta & al-
 taris ornamēta cōparauit, q̄bus cōparari alia nulla
 q̄ant. Sacrā ac domesticā supellectilē aureā & argē-
 teā admirabilē & incredibilē cōposuit, margaritas, vni
 oēs, adamātes, cēterosq̄ lapides p̄tiosos toto orbe q̄
 fitos coēmit: sacelli in q̄ sacris interfuit, & aulae q̄s in
 coluit, parietes, diuitib⁹ atq̄ aureis pān⁹ ornavit. Ve-
 stiuit seipm nitide magis q̄ p̄tiose. Serico raro vsus,
 aut ostreo paludamēto. Venatiōi magnā vitē suę p̄
 rē cōsumpsit, in bello seuer⁹ & asp, in pace clemēs ac
 māsuetus, pepercit facile his q̄ cōtra se arma tulerāt,
 humanū sanguinē inuitus fudit. Scelera tñ odit, nec
 ip̄sne subditos delinq̄re passus est. Regnū, q̄d mult⁹
 añ seculis spelunca latronū fuerat, adeo pacatū secu-
 rūq̄ reddidit, vt quacūq̄ iter habeas nullus p̄donū
 metus adsit. Legatis oībus ad se veniētibus sumpt⁹
 opipare p̄buit. apostolicis q̄ Cardinales eēnt obuiā
 extra vrbē, p̄fectus, q̄si patres honorauit, naues iso-
 lite magnitudinis fecit, & q̄si q̄ p̄cul inspiciat subli-
 mes eē arces p̄ mare vadētes arbitret, edificauit plu-
 rib⁹ in locis. Sed Neapoli supra quā dici possit, splen-
 dide ac magnifice arcē regiā, cui nouo castro fuit no-
 mē, à fundamētis eiectā iterū erexit, tū ope mirabilē
 inexpugnabilēq̄, tū sumptu magnificētissimā, turri-
 bus orbiculari forma ex lapide q̄drato mirifica stru-
 ctura atq̄ artificio, muriq̄ crassitudine inaudita, &
 ingenti arcu triūphali ex marmore cādīdissimo re-
 formauit. Arcē sancti Saluatoris in mari ex Ouo nū-
 cupatā, cuius inexpugnabilis situs ad vsum magnifi-

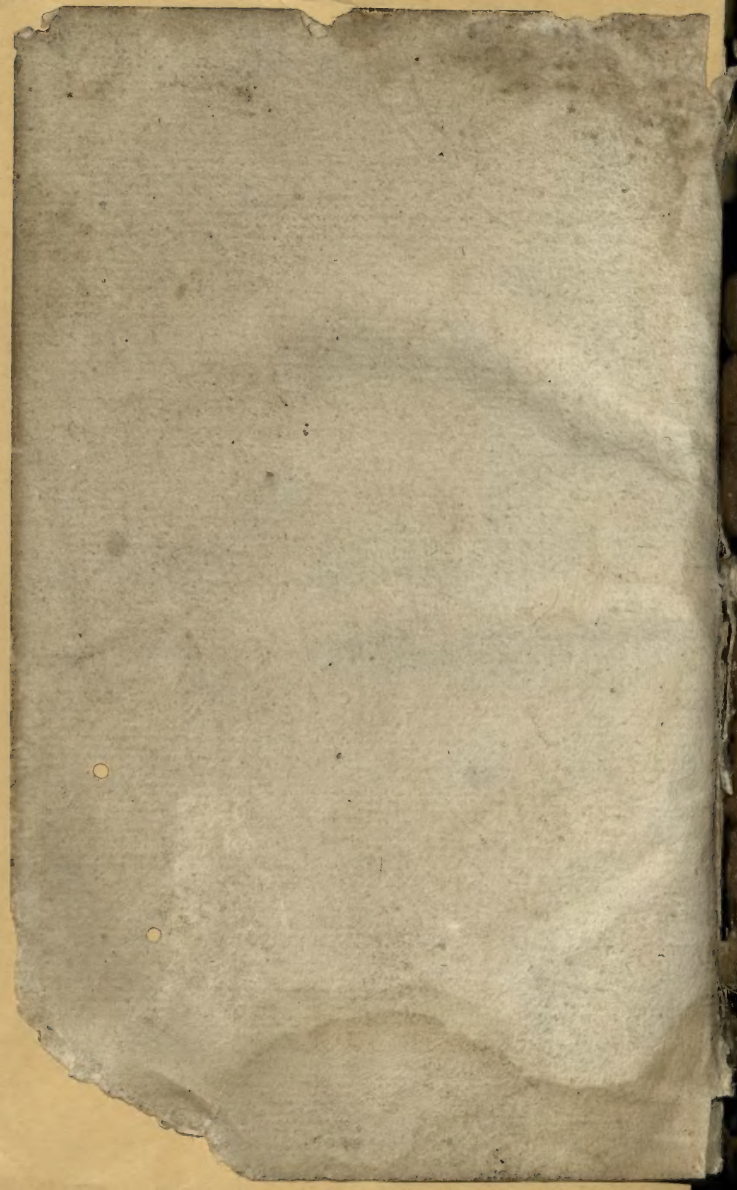
centissimæ regię redactus est. Ampliavit & vrbis portū, obiecta in profundum maris altissima mole crassissimo muro, turribus munita, salubritatē vrbis exiccatis paludib⁹ dedit. Magnus pfecto princeps, & in vtrāq; fortunę partē probatus, q̄ inter cetera si bi aduersantia etiā terræmotū anno ab hinc secūdo passus ē, toto ferme regno, q̄lem nec nostra nec patrū nostrorū memoria visum auditū ve ferūt. Nā & multa regni oppida funditus corruere, inter q̄ Arrianū ita absorptū est, tanq̄ caumate perisset. Raro ciuitas absq; insigni ruina superfuit, circiter triginta millia hoīm inter cadētia tēcta perisse ferunt. Neapolitanorū nobiliores ædes disiectęq; sunt. Nec templū in ea vrbe lēSIONē non sensit. Sed hodie iā ciuitas ferme resecta est, ciuiū diligentia & regis liberalitate. ¶ Ceterę clarissimi regis, q̄ sæculū nostrū, veluti si dus q̄ddā pfulgidū illustrauit, haud ab re fuit q̄ breuissime velut in epilogo p̄clara facinora pcurrere, q̄uis t̄pis à nobis recepti pleraq; modū excedant, ex q̄bus illustriora huiusmodi sunt: Adolescens mortuo Ferdinando patre, Aragoniā, q̄ ab illo in Hispania regna suscepit, cū aliquādiu sapientē administrasset, adoptatus in filiū à Ioanna Neapolitanorū regina, dissuadentib⁹ amicis, expeditionē in Italiā suscepit. Regina opem tulit, Ludovicū ducē Andegauensem, q̄ regnū sibi hereditario iure debitū affirmabat plurib⁹ p̄lijs afflictū expulit. Reginā q̄ malo vsa cōfilio ab se defecerat, non tā puniuit q̄ coërcuit. Rhenatū alterę regni æmulū armis victū cedere cōpulit. Ioannē Vitelliscū Alexādrīę patriarchā, magnis copijs insultantē regno fugauit. Caietā bis cepit, semel acri pugna deuictā, & iterę ciuitatis parte vocante, cū defecisset. Neapolim q̄uis Rhenat⁹ & magn⁹ in

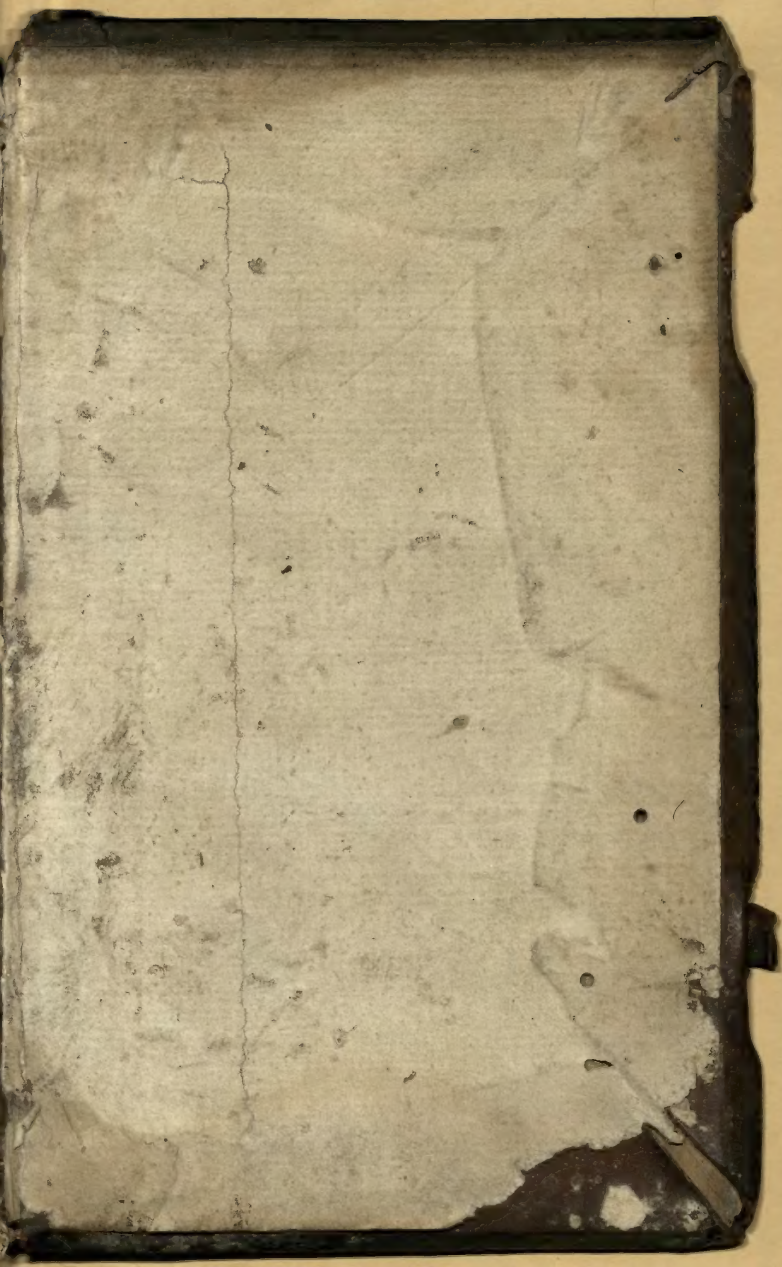
esset popul⁹, expugnauit Ioānē fratrem Nauarræ regē in Hispania laborantē arm³ adiuuit: Massiliā insignē prouinciæ ciuitatē noctu adorsus obtinuit ac diripuit. Ad insulā Gerbini, quā veteres Lotrophagiten appellauerūt, à cōtinenti Africę q̄tuor millia passuū distantē, obsidione admouit. Bof soriū prouincię regē, cū copijs aduētātē in pximo lictore victū, ex minoribus castris ad maiora fugere compulit. Nec diu post ab eisdē tributa suscepit, ab Eugenio pontifice maximo, q̄ sibi de regno contrarius esset, q̄s tādē voluit leges pacis accepit. Franciscū Sfortiā ex agro Piceno armis deturbauit, & in Albania & in oriēte p̄ suos duces Turcis infestus, nō parua eis dāna intulit. Bis Florentinos ob res Gallicas armis afflixit. Bis eis pacē petētibus dedit. Sed manus om̄ibus est & admiratione stuporeq̄ dignius, q̄ p̄lio nauali à Genuensibus (vt ante diximus) supatus, & in Philippi Mediolanensii ducis captiuitatē adductus, mox liberatus potētissimo regno potitus est, & à victoribus victor tributū accepit, & adeo erga Philippū grat⁹ inuentus est, vt ab illo super voluntate hæres sit nuncupatus. Vera Gothorū soboles, ex q̄bus deriuatum esse regiū Hispanię sanguinē, vnde Alphonsi origo est, haudquaq̄ ambigunt. Illis & p̄lio vincere & regna sibi subicere propriū fuit. Quorū vestigia Ferdinadus imitatus, haud dissimilē filiū genuit, qm̄ & ip̄e Aragoniā, Cathaloniā, Valentiā, Siciliā: Alphonfus vero eam Italiæ partē, q̄ olim Magna Græcia dicta est, pugnando, instando, vincendo sibi subiecit: & magister Italię pacis factus, Hispanicarum quoq̄ rerum moderator & arbiter esse videtur.

F I N I S.

B. 1349